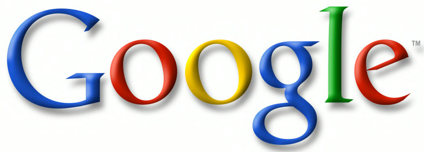
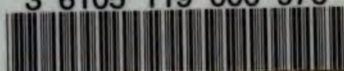
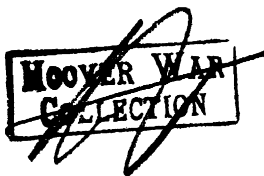

Google

Z. Topelius.

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARY

HOOVER WAR
COLLECTION

SAMLADE SKRIFTER

AF

ZACHARIAS TOPELIUS

FEMTE DELEN

DRAMATISKA DIKTER

FÖRSTA BANDET

G. W. EDLUNDS
FÖRLAGSAKTIEBOLAG
HELSINGFORS.

DRAMATISKA DIKTER

AF

ZACHARIAS TOPELIUS

FÖRSTA BANDET

G. W. EDLUNDS
FÖRLAGSAKTIEBOLAG
HELSINGFORS.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1903.

EFTER FEMTIO ÅR

SKÅDESPEL I TRE AKTER MED PROLOG.

Personer i prologen:

KONUNG GUSTAF III.

BARON MAGNUS DRAKENHJELM, konungens kammarherre, 28 år.

BARON GUSTAF DRAKENHJELM, öfverste vid ett finskt regemente, 30 år.

GREFVINNAN HÖPKEN, statsfru hos h. m. drottningen, 40 år.

EBBA REUTERCRONA, hoffröken hos h. m. drottningen, 17 år.

LISETTE STRÖM, hennes kammarjungfru, 20 år.

FÖRSTA MASKEN.

ANDRA MASKEN.

TREDJE MASKEN.

EN SPÅKVINNA.

EN KAMMARTJENARE. MASKER. HOFFOLK.

Personer i pjesen:

BARON MAGNUS DRAKENHJELM, 78 år.

LISETTE HALLSTRÖM, hans hushållerska, änka, 70 år.

SEBASTIAN HALLSTRÖM, hennes son, inspektor på Rautakylä, 40 år.

FRU HJELM, 67 år.

LOTTEN RINGIUS, hennes dotterdotter, 19 år.

RICHARD VON DAHLEN, präst, 26 år.

THOMAS, fru Hjelms kusk.

Prologen spelar i Haga slott år 1788; pjesen på Rautakylä säteri vid Näsijärvi år 1838.

Prolog.

Antichambre i Haga slott. I fonden en dörr, som leder till slottets teatersalong, där man vid dörrens öppnande ser stark eklärering och många masker. På hvarje sida om denna dörr en trymå. Till vänster för åskådarne en dörr, som leder till damernas toilettrum. Till höger en annan, som för till slottets utgångar. Å hvardera sidan af scenen en bekväm soffa. Rummet upplyst af höga armstakar och en krona.

Första scenen.

Ett fruntimmer i ljusröd domino förföljes af kammarherren baron MAGNUS DRAKENHJELM, omaskerad och i hofdräkt.

MAGNUS DRAKENHJELM.

På min ära, sköna mask, ni undkommer mig inte, vore ni också Daphne och förvandlades för mina ögon till ett träd.

DOMINON
gäckande.

Det säger baron för att få likna sig själf vid Apollo.

MAGNUS DRAKENHJELM.

Enfin, min fröken, hvartill tjenar förställning? Hvarför undandraga världen dessa sköna ögon, hela hofvets

förtjusning? Gracerna känner man på gången. Hvem skulle se fröken Ebba Reutercrona och icke igenkänna henne bland tusende?

DOMINON
som förut.

Min baron, ni vet för väl, att ni är oemotståndlig.

MAGNUS DRAKENHJELM.

Det är ett privilegium som endast tillkommer er, min fröken.

DOMINON.

Så mycken trohet hos en Don Juan!

MAGNUS DRAKENHJELM.

Förtjusande mask, tillåt mig att bevisa min trohet, och ni gör mig till den lyckligaste bland dödlige.

DOMINON.

Ni begär för mycket...

MAGNUS DRAKENHJELM.

Är det ett brott att begära ett paradis vid er sida? Denna gudahand...

Kysser handen.

DOMINON.

Är redan disponerad...

MAGNUS DRAKENHJELM.

Omöjligt! Jag utmanar hela världen...

DOMINON
demaskerar sig.

Utmana då min man hofmarskalken!

MAGNUS DRAKENHJELM
afsides.

Diable! (Högt) Oändligt förbunden för denna upplysning, min nådigaste.

GREFVINNAN HÖPKEN
demaskerad.

Hade det varit för tjugu år sedan . . .

MAGNUS DRAKENHJELM.

Det ges antikviteter som trotsa seklerna.

GREFVINNAN HÖPKEN.

Smickrare!

MAGNUS DRAKENHJELM.

Och dem man på afstånd anser för nya.

GREFVINNAN HÖPKEN.

Alldeles som vissa kvickheter.

MAGNUS DRAKENHJELM.

Men tyvärr är jag ingen fornforskare.

GREFVINNAN HÖPKEN.

Och icke heller naturforskare, min baron. Ni skulle då bättre förstå att skilja hösten från våren.

MAGNUS DRAKENHJELM.

Hahaha, fred, min nådiga! Hvad säger Saintange:

Edra tjufska ögon ha stulit mitt hjärta;
om det mera mig händer, så får ni mig svärta.

GREFVINNAN HÖPKEN.

Hvem vet? *Au revoir*, min baron!
Aflägsnar sig med en gäckande komplimang genom fonddörren.

Andra scenen.

MAGNUS DRAKENHJELM.
Följer några steg den bortgående, stannar framför en af speglarna och utbrister i löje.

Voilà, mon cher Magnus, en duperad filosof! För fan, om Lisette, den lilla förräderskan, för några blanka

dukater låtit mig veta att Reutercrona kommer till balen i ljusröd domino, så är det icke därför sagdt att alla ljusröda... Lika godt, den oåtkomliga, den förgyllda fén med tio eller tolf tunnor guld måste blifva min, om än hofvets alla antikviteter ställa sig på min brors sida.

Lise, jag är fattig, och du är rik;
se där min kråksång och din musik!

Går af och an öfver rummet.

Min bror! Bah, den stolte Don Gustavo, grand af Rautakylä, exercerar soldater eller björnar någonstädes i Finland. Han skall icke stå mig i vägen.

Stannar tankfull.

Jag hade skäl att hata denne Gustaf, som slumpen ställt framför mig och som beröfvat mig allt: chefskapet för en lysande ätt, det största herregods i Finland och nu senast den lilla förgyllda fröken. Men... jag är filosof; *enfin,* min gamle hofmästare brukade säga, när jag var barn: »Märk väl, min baron: hata ingenting, älska ingenting, tro ingenting; se där den sanna visheten!» Den gamle räfven hade stulit sin vishet från encyklopedisterne, men lika godt, den är i alla fall bra, och som vår charmante Leopold säger:

En grånad filosof är mänsklighetens kung.

Stannar ånyo framför spegeln.

En grånad filosof! *Ma foi,* jag ville gifva alla skönheter vid Gustaf III:s hof för nöjet att ett ögonblick se denna nobla panna fårad af statsmannavisheten (rangerar sin toilett), denna spirituella blick oemotståndlig ännu vid gränsen af lifvet och (gest) dessa armar, då som alltid en graf för oskulden!

Musik i salongen.

Musiken börjar. Nu till min försvinnande fé!

Går åt fonden.

Tredje scenen.

MAGNUS DRAKENHJELM. LISETTE, maskerad, inträder hastigt och spejande från höger.

LISETTE.

Ett ord, herr baron!

MAGNUS DRAKENHJELM.

Denna röst? Det är ju min lilla otrogna Lisette.

LISETTE
aftager masken.

Är baron ensam?

MAGNUS DRAKENHJELM.

Som du ser. Så ensam man kan vara i öknen af ett hof. Hvad har du att säga mig? En ny friare till din charmanta fröken?

LISETTE.

Klockan är elfva, det snöar, och jag kommer ensam från staden.

MAGNUS DRAKENHJELM.

Lilla skalk! . . . Din belöning skall motsvara ditt nit.

LISETTE.

Jag har vågat allt för att träffa baron. Min fröken är inte i ljusröd domino, utan i ljusblå.

MAGNUS DRAKENHJELM.

Bon. Är det allt hvad du har att säga mig?

LISETTE.

Ännu ett. Jag fruktar att baron Gustaf i Åbo fått vissa vinkar.

MAGNUS DRAKENHJELM
förnämt.

Det angår mig inte, min lilla vän.

LISETTE.

Men ... om han nu vore här?

MAGNUS DRAKENHJELM.

I Stockholm? *Impossible!* Baron Gustaf har ingen permission, och hafvet är ofarbart.

LISETTE.

Akta er, herr baron, det spökar i Haga. Baron Gustaf är inte i Stockholm, han är *här*. Där är trängsel vid slottstrappan, en maskerad person kan komma ut och in efter behag.

MAGNUS DRAKENHJELM.

Hvilken *sottise!* Man har bedragit dig.

LISETTE.

Jag har varnat baron ... jag har ingenting mer att tillägga.

MAGNUS DRAKENHJELM.

Godt. Gå som du kommit, osedd och okänd. Tio dukater om du sagt sant, och (eftersinnande) tjugu om du sagt osant.

LISETTE.

Tjenarinna, herr baron!

Går hastigt åt höger.

Fjärde scenen.

MAGNUS DRAKENHJELM ensam.

Hon är väl underrättad, jag kan ej tvifla därpå. Min bror Gustaf är verkligen i Stockholm; en vandrande riddare skall man söka där man minst väntar honom. Ändamålet är tydligt. Han vill bortsnappa sitt byte. Huru förekomma honom? (Hvisslar) Grefve Ribbing älskar

fröken De Geer. Hon älskar honom tillbaka. Hans majestät, som ej kan fördraga Ribbing, escamoterar en annan friare i hans ställe. Munck och Cederhjelm åtaga sig att introducera baron Essen hos kammarherren De Geer, och om tre dagar är den unga fröken förlofvad med Essen. I sanning gudomligt. Hans majestät kan lika litet fördraga baron Gustaf som grefve Ribbing. Han känner min ömma låga, hofvet är förberedt. Vi ha en liten maskrad för den intima hofcirkeln. Ingenting är naturligare än ett rendez-vous mellan två älskande. Munck och Cederhjelm känna sin roll... hans majestät öfverraskar oss i det rätta ögonblicket... förlofningen eklateras, och vår vandrande riddare från Åbo kommer för sent... Baron Magnus Drakenhjelm, ni är född till statsman; jag gör er min komplimang.

Rifver ett blad ur sin plånbok och skrifver.

Se så. Precis klockan tolf. Midnatten och kärleken sämjas bäst.

Går, i det han gnolar en fransk kuplett, åt höger.

Femte scenen.

TRE MASKER inträda, arm i arm, från fonden.

FÖRSTA MASKEN.

Låt oss hvila ett ögonblick. En trängsel af folk, värre än förra veckan i operan. Och det kallar man lilla hofcirkeln.

ANDRA MASKEN.

Hans majestät har många intima vänner

TREDJE MASKEN.

Och intima fiender. Jag tyckte mig igenkänna grefve Rasumoffsky i svart domino. Uh!

FÖRSTA MASKEN.

Det är icke möjligt. Han har fyra kvällar å rad *icke* varit inviterad till hans majestäts spelparti.

TREDJE MASKEN.

Det var Rasumoffsky. Han måste kurtiseras. Vi få krig med Ryssland, men äpplet är ej moget ännu.

ANDRA MASKEN.

Politik i Haga! Svenska akademin och ryska ministern! Det kallar jag en blandad societé!

FÖRSTA MASKEN.

Än sedan? Hvar trifs politiken bättre än på en maskrad? Ryska ministern återvänder till staden med en strut konfekt och ett kungligt smålöje. Schröderheim, Rosenstein, Armfelt, Adlerbeth, Kellgren, Leopold och Nordin stanna kvar till supén och serveras med hans majestäts nya pjes Siri Brahe såsom dessert. Det skall vara ett muntert stycke och icke så illa stafvadt. Unge Leopold har underdånigst korrigerat dess grammatik.

TREDJE MASKEN.

Medgif, att vi ha ett geni på tronen. I samma andedrag politik, teater och galanteri.

ANDRA MASKEN.

Platoniskt, mina herrar, alltid platoniskt. Hans majestät är en fjäril, han nöjer sig med blommornas doft, medan vi, flitiga bin, utsuga deras honung.

FÖRSTA MASKEN.

Menar ni fröken Reutercrona?

TREDJE MASKEN.

Hvem annan än den lilla östgöta landtlollan, som nu har förvridit så många hufvuden? Vet ni hvad hon

svarade kungen i förrgår, när hans majestät lät presentera henne en utsökt bukett och behagade säga, att dahlierna voro en tribut åt skönhetens drottning?

FÖRSTA MASKEN.

Eh bien, hvad sa' den lilla tjufungen?

TREDJE MASKEN.

Hon svarade med den oskyldigaste min i världen: ers majestät, jag känner blott en drottning i Sveriges rike. Och när kungen tillade att den ena kronan vore så god som den andra, skrattade fröken Reutercrona på ett sätt som man icke brukar vid hofvet och svarade: hvad skulle jag med en krona? Den skulle blott ge mig gråa hår.

FÖRSTA MASKEN.

Charmant, på min ära, när man vet med hvilken omsorg hans majestät söker att cachera för sig själf och hårfrisören de gråa strån, som i förtid sticka fram vid hans tinningar.

ANDRA MASKEN.

Mina herrar, om det till exempel vore möjligt att tro på oskuldens naivitet?

TREDJE MASKEN.

Hahaha. Vid Gustaf III:s hof?

ANDRA MASKEN.

Men den unga flickan har ännu knappt tre månader andats hofvets luft.

FÖRSTA MASKEN.

Säg tre timmar, och det är nog för en fullständig kurs.

TREDJE MASKEN.

Man säger att friherrinnan (hviskar) fruktar att bli fördunklad i nådens solsken och söker på allt sätt spela

fröken Reutercrona i armarna på Magnus Drakenhjelm — ni vet, han som för ögonblicket är majestätets knähund.

ANDRA MASKEN.

Majestäterna ha sina infall. Armfelt, det kan man förstå; Essen, det kan man gissa. Men Drakenhjelm... en vindflöjel! Blås, och han vänder sig!

TREDJE MASKEN.

Hvad det angår, så pryder han en paviljong. Han ser bra ut vid en karusell, är kvick, spelar icke illa älskare vid hans majestäts amatörspektakler och sjunger franska kupletter med obestridlig talang. Behöfves det mer?

FÖRSTA MASKEN.

Nej. Man tillägger att grefvinnan Höpken, af antipati mot friherrinnan och hennes protegé, gynnar den styfve aristokraten Gustaf Drakenhjelm.

TREDJE MASKEN.

Och att kammarherren Drakenhjelm blir uthvisslad med sin egen nyckel.

ANDRA MASKEN.

Apropos, ha herrarne sett häxan i kväll? Hon är gudomlig.

FÖRSTA MASKEN.

Hon skall ha spått åt Lantingshausen en... (hviskar).

ANDRA MASKEN.

Och åt Essen en... (hviskar).

TREDJE MASKEN.

Och åt Armfelt en... (hviskar).

FÖRSTA MASKEN.

Mina herrar, det är ur modet att tro på Gud...

ANDRA MASKEN.

Och på fan . . .

TREDJE MASKEN.

Men en smula häxeri, det låter höra sig. På något skall man tro här i världen.

FÖRSTA MASKEN.

Skulle det vara mamsell Arfvidsson?

ANDRA MASKEN.

Eller den store Cagliostro i stubb?

TREDJE MASKEN.

Tio dukater mot en kasserad solfjäder, att det är den gamla ormen i kvinnoskepnad!

FÖRSTA MASKEN.

Ma foi, mina herrar, hvar gång jag ser ormen, är det alltid i kvinnohamn.

ANDRA MASKEN.

Då föredrar jag Olympen i schäferhatt.

TREDJE MASKEN.

Till exempel Hebe Reutercrona . . .

FÖRSTA MASKEN.

Där är häxan. När man målar hin på väggen, är han ej långt borta.

Sjette scenen.

En SPÅKVINNA, omgifven af MASKER, inträder från fonden. De tre förra maskerna blanda sig i kretsen.

FÖRSTA MASKEN.

Stanna ett ögonblick, förtjusande Sibylla, och säg mig: hvem är jag?

HÄXAN

fattar hans hand.

Ni (hviskar namnet) är en storhet af eget slag. Ni är Sveriges störste författare — af skuldsedlar. Var lugn, min herre, ni har förskrifvit er åt ödet, det skall rädda er från gäldstugan, för att en dag inlösa er på Carlstens fästning.

FLERA MASKER.

Det kan man kalla ett orakelspråk!

ANDRA MASKEN.

Madame tänker med Boileau att det finns ingenting mera komiskt än vissa tragedier. (Framräcker handen) Låt se om ni förutspår åt mig ett blidare öde.

HÄXAN

betraktar handen.

Förklara mig, grefve (hviskar namnet), huru denna hand, så len, så fin, och detta hjärta så romantiskt vekt kunna tillhöra en ... kungamördare!

ANDRA MASKEN.

Fi donc, ma chère, det är lycka att Liljensparre ej hör edra profetior; jag skulle då med rätta bli misstänkt. Se här några af edra beundrare, som afbida sin dom från edra visa läppar.

HÄXAN

fattar en efter annan af de kringstående i händerna och betraktar dem.

Ni, baron (hviskar namnet), skall spela om kronor ... och tappa. Ni är stolt: man skall skymfa ert namn; ni är ädel och skall förlåta det. Ni skall sluta ert lif i landsflykt ...

FLERA MASKER.

Bravo! Det blir allt intressantare.

HÄXAN.

Ni, grefve (hviskar namnet), skall slutligen finna er enda räddning i giftbägaren...

FLERA MASKER.

Det fattas en schavott. För all del, madame, spå en schavott!

HÄXAN.

Ni, fröken (hviskar namnet), skall en dag stå dömd och förhånad på Stockholms torg, ett mål för pöbelns hurrarop.

FLERA MASKER.

Bravissimo! Flera schavotter! Litet stegel och hjul, *par grâce*, madame!

HÄXAN.

Tålamod! I blifven alla vittnen därtill.

TREDJE MASKEN.

Nej, på min ära, visa Pythia, nu är det hög tid att ni slutar edra orakelspråk, annars förpassar ni hela detta lysande sällskap till Blåkulla.

EN LJUSBLÅ DOMINO
framräcker sin hand.

Spå också mig, madame! Skall jag bli abbedissa i Vadstena kloster, så säg! Skona mig inte; säg, har ni en schavott också för mig?

HÄXAN
sorgset.

Icke för er, fröken Ebba Reutercrona, men kanhända för någon som är er mycket kär. För er ser jag lång lefnadslinie, branta veck, tidig sorg och sen glädje. Ni bär en skorpion i er hand och en orm vid er sida. Akta er för fabelns krönta vidunder! Hvad

ni ser skall bringa er ofärd; hvad ni icke ser skall bringa er lycka.

FÖRSTA MASKEN.

Men, madame Kassandra, nu går er grymhet för långt. Icke ens skönheten finner nåd för er. Så säg, hvem är då ni själf?

HÄXAN

dröjande.

Jag är forntidens Vala, bestämd att förkunna Ragnarök.

TREDJE MASKEN.

Och när skall allt detta ske?

HÄXAN.

När man i Stockholm tror på Gud.

TREDJE MASKEN.

Mina vänner, då kunna vi vara lugna. Det kommer ej att ske i våra dagar.

HÄXAN

hotande.

Hvem vet!

Aflägsnar sig långsamt.

FLERA MASKER.

Hahaha, kom, dansen börjar!

Musik bakom scenen. Alla gå genom fonddörren, utom den ljusblå dominon, som stannar ensam kvar och aftager masken.

Sjunde scenen.

EBBA REUTERCRONA ensam.

Hon är borta! ... Himmel, hvad man ibland kan skämta underligt på en maskrad. Det hade varit hemskt, om det ej tillika varit så löjligt. Åt somliga schavotten,

åt andra giftbägaren ... Åt mig? Låt se ... en orm vid min sida ... Gustaf? Omöjligt, på Gustaf Drakenhjelm tror jag som på hedern själf ... Ett krönt vidunder? ... Kungen? Orimligt! En så älskvärd kung, fastän stundom litet *för* artig ... Och sedan (härmar häxans röst) »hvad ni ser skall bringa er ofärd; hvad ni icke ser skall bringa er lycka.» (Återtar sin naturliga röst) Nej, det kan ingen människa bli klok uppå. Jag ville ändå att Gustaf vore här. Jag känner mig ibland så ensam, och för min far kan jag ej yppa mitt hjärta. Han vore i stånd att bortskänka min hand åt den odräglige baron Magnus, hvars artigheter jag ej kan tåla och som ständigt förföljer mig med sina lismande kärleksförklaringar. (Stannar framför spegeln och återtar häxans röst) »En lång lefnadslinie!» (Med egen röst) Hur skall jag då se ut när jag blir gammal? (Gladt) Veckad mössa med breda rimsor ... glasögon på näsan, så här (gest) ... krokig rygg, så här (gest) ... psalmbok i handen (gest med solfjädern) och hosta, så här (hostar) ... Nej (gör en piruett), hvem har nu tid att tänka på sådant? ... Ah, det var sant, man gaf mig i trängseln en biljett; på en maskrad är då allt tillåtet. Låt se, man är bra litet nyfiken, när man kan bära biljetter en half timme utan att läsa dem.

Läser:

»Min fröken, en stor fara hotar er och kan endast afvändas därigenom att ni på slaget tolf infinner er i norra antichambren, där ni skall erhålla vidare upplysningar af

Fidèle et discret.»

Hvad kan väl monsieur *Fidèle et discret* ha att säga mig? En fara? ... Ah, de ha föresatt sig att skrämma mig, men det skall ej lyckas dem. *Voyons*, det är ännu långt till midnatt.

Åttonde scenen.

GREFVINNAN HÖPKEN. EBBA REUTERCRONA.

GREFVINNAN HÖPKEN
fläktande med solfjädern.

Nej, jag är för gammal för karnavalen!... Hvad ser jag? Vår unga dufva från Östergyllen... och ensam! Hvar fladdra nu alla hofvets fjärilar, när den skönaste rosen är utan tillbedjare?

EBBA REUTERCRONA.

Ni kommer just apropos, min nådiga grefvinna. Ni har alltid varit god mot den stackars landtflickan. Så säg, ers nåd, hvad skall jag tänka om denna löjliga biljett?

GREFVINNAN HÖPKEN
läser biljetten.

Och hvarför finner min unga vän den löjlig?

EBBA REUTERCRONA
lätt.

Å... jag finner det löjligt att tala om faror här på en förtjusande maskrad, i kungens egen närvaro och midt i glansen af ett lysande hof.

GREFVINNAN HÖPKEN.

Min fröken, hade ni pröfvat lifvet, skulle ni kanske tro er mindre säker här, än ni fordom var det på ert ensliga Holmsta i Östergyllen.

EBBA REUTERCRONA.

Jag förstår ej ers nåd.

GREFVINNAN HÖPKEN.

Vet, unga flicka, detta hof är en ständig maskrad. Dessa människor, som omge er, som smickra er och

som dagligen tända för er sina rökoffer, de ljuga. Dessa strålande kronor, som härma dagens ljus, de ljuga. Dessa speglar, som visa er idel blommor och behag, de ljuga. Denna musik, som andas idel nöje och vällust, den ljuger. Och dessa masker, de ljuga dubbelt; ryck dem af, och ni skall under dem finna nya masker, mycket falskare, mycket mer ogenomträngliga...

EBBA REUTERCRONA.

Ers nåd förskräcker mig.

GREFVINNAN HÖPKEN.

Förlåt, ni är sjutton år, det är grymt att tala till er de fyrtio årens språk. Ni bör varnas, men icke förlora er tro på lifvet. Hvad ni här ser, det är skalet; bakom det finnes en kärna. Betrakta denna glänsande meteor, som nu bländar alla på Sveriges tron. Hvad tror ni är kvar, sedan ni afklädt honom smickret, konungamanteln och denna tjusningskraft, som bedårar världen? Ack, mitt barn, vår tid är ända till bräddarna rågad med gift, och konungens fiender skola säga er förskräckliga saker. De hafva rätt däri, att bakom denna intagande kungliga mask bor en orolig, fridlös ande, som hans tid insnärjt i ett nät af förställning, hvilket han icke kan sönderslita. Men under höghetens toma sken finns så mycken verklig kunglighet, en så hög uppfattning af monarkers pligt, ett så mänskligt ädelt hjärta och ett så allt upplifvande behag, att Sverige en dag skall se tillbaka på Gustaf III:s dagar som på ett solsken emellan mörka moln... Nåväl, de små aktörerne kopiera sin mästare och regissör. Alla äro vi falska af beräkning och lättsinniga som hela vår tid; men tro mig, vi kunna älska, vi kunna lida och, om det behöfves, handla stort. Ni ser nu Haga i mörker och lampsken:

det är masken. Betrakta det engång i sol och sommargrönska: det är Gustaf III:s verkliga Haga... Sådan är kungen, sådant hans hof. Säg mig, har ni någon fiende?

EBBA REUTERCRONA.

Ack, ers nåd, jag är säkert i edra ögon mycket lättsinnig... Ni anser mig för en toka, och likväl ges det ögonblick då jag är allvarsam, och då minns jag min döende mors sista lärdomar: »Mitt barn — sade hon — älska, förlåta och tro på Guds beskydd, se där den enda grunden för en verklig sällhet!»

GREFVINNAN HÖPKEN.

Er mor var ett förträffligt fruntimmer.

EBBA REUTERCRONA.

Ers nåd finner således att jag ej kan ha någon fiende.

GREFVINNAN HÖPKEN.

Sällsynta lycka att vistas tre månader vid ett hof och ännu äga en sådan tro! Nåväl, jag vill ej störa den. Men hör en erfaren väns varning: denna biljett är mer än löjlig, den är farlig. Ni bör ej infinna er på mötesplatsen.

EBBA REUTERCRONA.

Så får han vänta förgäfves, min suckande *Fidèle et discret.*

GREFVINNAN HÖPKEN.

Det vore likväl godt... Ah, jag vet. Man har en gång förut i afton tagit mig för er... Ja, min fröken, så litet smickrande det än kan synas er, så tror jag att om vi bytte kostym och jag ginge i ert ställe till mötet...

EBBA REUTERCRONA.

Så skulle min Celadon göra er sin kur, icke så?

GREFVINNAN HÖPKEN
leende.

Väl möjligt.

EBBA REUTERCRONA.

Charmant! Kom, låt oss ej förlora ett ögonblick!

Båda försvinna genom dörren till vänster.

Nionde scenen.

I samma ögonblick inträder öfversten baron GUSTAF DRAKENHJELM, maskerad, från höger och kammarherren baron MAGNUS DRAKENHJELM från fonden. Båda göra min af att följa de bortgående, men stanna i det de blifva hvarandra varse.

GUSTAF DRAKENHJELM.

Ah ... min bror!

MAGNUS DRAKENHJELM.

Den karlen tycks spionera mig ...

GUSTAF DRAKENHJELM
slår honom lätt på axeln.

Baron, ni jagar ett villebråd som aldrig skall tillhöra er.

MAGNUS DRAKENHJELM.

Hvad vill ni mig?

GUSTAF DRAKENHJELM.

Ingenting, blott hindra en svensk adelsman att stjäla sin brors trolofvade.

MAGNUS DRAKENHJELM
med handen på värjfästet.

Herre, jag tål inga förolämpningar.

GUSTAF DRAKENHJELM
aftager ett ögonblick masken.

Icke heller jag, baron Magnus Drakenhjelm!

MAGNUS DRAKENHJELM
bekämpande sin vrede.

Behåll er mask, baron Gustaf Drakenhjelm; edra ord förråda er. Jag känner er broderskärlek, likasom edra företräden. Det ges likväl jagtmarker där jag ej ämnar cedera plats ens åt storfursten af Rautakylä.

GUSTAF DRAKENHJELM.

Du talar om broderskärlek... Magnus, detta ord har aldrig trängt till ditt hjärta. Var det icke jag som alltid bjöd dig min öppna famn, och var det icke du som ständigt försmådde den? Magnus, min bror, ännu är det tid. Upphör att vara maktens tillbedjare, öfvergif en ställning som är ditt namn ovärdig, och jag vill glömma allt, jag vill vara din vän, din bror...

MAGNUS DRAKENHJELM.

När vi voro barn, sade min hofmästare till mig: *mon cher baron,* ni bör taga hatten af er för er bror, han är den förstfödde... Jag är icke mera något barn, min baron!

GUSTAF DRAKENHJELM.

Magnus... du vet att jag är stolt, mycket stolt... och likväl besvär jag dig ännu en gång, för vårt namns ära, som skulle fläckas af en brodertvist: kan du icke dela mitt partis åsikter, så träng dig åtminstone icke mellan mig och min lycka! Du vet att jag älskar fröken Reutercrona och är af henne älskad tillbaka.

MAGNUS DRAKENHJELM
deklamerande.

O du, som all min dyrkan vunnit,
tillbedjansvärdaste Glycère,
ack, hvilken låga mig förtär!
Tre runda år för dig jag brunnit.

Gudomliga, jag dig besvär,
att dock min suck må dig beveka!
O grymma sköna, jag begär
... tolf tunnor guld! Säg, kan du neka?

GUSTAF DRAKENHJELM.

Åt fanders med dina epigrammer!

MAGNUS DRAKENHJELM
lättsinnigt.

Förlåt, min baron, af alla komedier tycker jag minst om de sentimentala. *Enfin*, vill ni nödvändigt täfla om flickan, så låt oss gå i nästa rum, där finnas tärningar. Högsta kastet vinner de tolf tunnorna.

GUSTAF DRAKENHJELM
hetsigt.

Eländige gyckelmakare, gå, och tacka det namn du bär att du icke med lifvet pliktar för din oförskämdhet!

MAGNUS DRAKENHJELM
sätter sig.

Jag finner mig väl här. Mjuka soffor äro en gudomlig inrättning.

GUSTAF DRAKENHJELM
pekande på dörren till vänster.

Du såg henne gå in i detta rum, och du vill här afbida hennes återkomst.

MAGNUS DRAKENHJELM.

Hvarför icke? *Mon Dieu*, jag tror att krigsguden Mars är jaloux; det är numera ur modet i vår Olymp. Behagar ni taga plats? Hvad nytt från Finland? Har man bränt någon häxa?

GUSTAF DRAKENHJELM
hotande.

Usling, jag tillåter icke att du längre förföljer denna unga flicka, som afskyr dig.

MAGNUS DRAKENHJELM
profvar ett par handskar.

Fan anamma, dessa parisare vilja förbättra skapelsen. De pretendera att vår Herre gör händerna efter modellen af deras handskar.

GUSTAF DRAKENHJELM
drar värjan.

Drag, eller vid min ätts ära, du skall icke längre vanhedra vårt namn!

MAGNUS DRAKENHJELM
som förut.

Säg mig, baron, vid hvilket hof har ni studerat konvenansen?

En kammartjenare inträder med en bricka à la glace och stannar bestört vid dörren. Gustaf Drakenhjelm sänker värjan.

MAGNUS DRAKENHJELM
till kammartjenaren.

Bjud denne herre ett fat à la glace, han har druckit för mycket champagne. (Ser på sitt ur. Afsides) Redan half tolf! Jag måste skaffa den galningen ur vägen. (Högt) Kyl af er, min herre, det skall svalka ert heta blod.

Går genom fonddörren.

Tionde scenen.

GUSTAF DRAKENHJELM. Sedan EBBA REUTERCRONA.

GUSTAF DRAKENHJELM
vinkar åt kammartjenaren att aflägsna sig och sticker värjan i slidan.

Dame! Han har rätt... jag glömmer allt, när jag tänker på henne. O, när jag ser denne krypande hofsmickrare, denne vansläktade ättling af en friboren adel förhäfva sig af sin konungagunst, då glömmer jag att vår tid är icke kommen ännu.

Dansmusik höres.

Ja ... här är verkligen bal ... Det är ju karnaval! Man roar sig ... man dansar ... allt synes så bergfast lyckligt, så i evighet gladt ... En platå af rosor ... man skall dansa i sekler ... och man vet icke, att under denna platå böljar ett brusande haf. Man hör ej det underjordiska dånet af denna förfärliga afgrund, som en dag skall öppna sig för att uppsluka gavotten, musiken, de nådiga smålöjena och hela myggsvärmen af dessa maktens tillbedjare ... Ja, dansa, tyrann, dansa i dag! I morgon eller i öfvermorgon börjar en annan dans, en folkdans, och där är det vi som uppspela takten ... vi, som icke glömt 1772 och kröningskonfekten ... Sola dig, såsom din förebild solar sig i kristallsalen af Versailles och ser hela världen i hofdräkt ... dansa, kung Gustaf, dansa i dag, i dag! I morgon äro *vi* Sveriges konungar.

Beherskar sig.

Hvar är jag? I Haga. Minuterna fly, och Magnus skall icke dröja att angifva mig. Hon syns icke än ... Ah, jag hör steg ... himlen vare lofvad, det är hon! ... Nej, det är icke hon!

EBBA REUTERCRONA

i ljusröd domino från vänster. Afsides.

En mask ... jag vill ej låtsa se honom.

GUSTAF DRAKENHJELM

afsides.

Jag vågar ej röja mig.

EBBA REUTERCRONA.

Besynnerligt ... men det är icke möjligt!

GUSTAF DRAKENHJELM.

Denna växt ... Om jag vågade?

EBBA REUTERCRONA
sakta och tvekande.

Gustaf!

GUSTAF DRAKENHJELM
lika sakta.

Ebba!

Båda flyga i hvarandras armar.

EBBA REUTERCRONA.

Det är du, ja det är verkligen du! Men säg, min Gustaf, genom hvilket underverk...

GUSTAF DRAKENHJELM.

O, det var kärlekens instinkt. Himlen själf har förenat oss i det ögonblick vi voro nära att skiljas för alltid.

EBBA REUTERCRONA.

Du här! O hvad jag är glad, jag blir tokig af glädje. Min Gustaf! Hvad frågar jag efter huru du kommit! Du är här, det är nog. Kom, hör du, nu börjar menuetten (musik), nu får jag presentera dig för hofvet och säga till hela världen: ser ni, han är min! Min!

GUSTAF DRAKENHJELM.

Hör mig, Ebba! Hvarje ögonblick gäller vårt ve eller väl.

EBBA REUTERCRONA.

Nej, jag hör ingenting, jag vill icke höra något annat än din röst, icke se något annat än dig. Du är så vacker, så stolt. Men så kom då, min Gustaf; du ser ju, det är jag som engagerar dig till dans! (Med affekteradt humör) *Attendez, monsieur le baron,* jag känner nog dem som skulle sätta mera värde på en sådan artighet af fröken Reutercrona.

GUSTAF DRAKENHJELM
afsides.

O hvad jag lider af hennes naiva glädje! (Högt) Men så hör då, min Ebba! Man vill åtskilja oss...

EBBA REUTERCRONA.

Om du ser så där mörkt på mig, springer jag min väg. Åtskilja oss?... Hvilken narraktighet! Vet du väl att jag i afton skrattat åt en hotande biljett och (härmar häxans röst) minst tjugu förskräckliga spådomar.

GUSTAF DRAKENHJELM.

Föreställ dig, jag exercerar mitt regemente i Åbo, jag får en anonym biljett, man säger mig att du är i fara, en oro fattar mig, jag skyndar med lifsfara öfver Ålands haf och är här utan permission, förlorad om man igenkände mig.

EBBA REUTERCRONA.

Himmel!

GUSTAF DRAKENHJELM.

En okänd vän under masken af en häxa underrättar mig nyss om en afskyvärd komplott att ännu i natt eklatera din förlofning med min bror...

EBBA REUTERCRONA
lätt.

Så förklarar jag i hela hofvets närvaro att det är ett dåligt karnavalsskämt.

GUSTAF DRAKENHJELM.

Ack, min vän, det skulle föga hjälpa dig, och dessutom vill jag undvika skandal för min brors namns skull. Det ges blott ett medel...

EBBA REUTERCRONA.

Mon Dieu, hvad du pröfvar mitt tålamod! Hör du då icke att menuetten redan begynt?

GUSTAF DRAKENHJELM
afsides.

Att i ett sådant ögonblick tänka på menuetten! (Högt) Du måste fly med mig.

EBBA REUTERCRONA
lätt och otåligt.

Fly? Ja, med ett villkor. Först skola vi dansa.

GUSTAF DRAKENHJELM.

Du måste bli min maka ännu i natt.

EBBA REUTERCRONA
oroligt och med ändrad ton.

Ditt skämt, min Gustaf, börjar bli så besynnerligt. Jag vet ej huru... du skrämmer mig. Så säg att det är blott ett elakt infall.

GUSTAF DRAKENHJELM.

Allt är i beredskap, min vagn står vid trappan, och hemma hos mig väntar min gamle fältpredikant. Vittnen bli min trogne fältväbel Stolt och din kammarjungfru Lisette, hvars tystlåtenhet jag på förhand har köpt. I morgon bittida reser jag åter till Finland.

EBBA REUTERCRONA
oöfverlagdt.

Och jag följer dig.

GUSTAF DRAKENHJELM.

Nej, Ebba, så grym är jag icke, att i denna årstid föra min späda blomma öfver Ålands isar. Du stannar kvar, du blir ännu för världen fröken Reutercrona, och jag, jag ilar hit öfver första öppna sjö i vår, för att utverka din fars samtycke och inför världen erkänna dig som min maka.

EBBA REUTERCRONA.

Ack, Gustaf... det är så mycket på en gång... mitt arma hufvud svindlar... låt mig tänka...

GUSTAF DRAKENHJELM
häftigt.

Ser du denna dörr? (Pekar åt fonden) ... Hvarje ögonblick kan den öppnas, och vi äro förlorade. Sällhet eller förtviflan, lif eller död bero på en sekund, och du vill tänka!

EBBA REUTERCRONA.

Gustaf, Gustaf, hvad begär du af mig?

GUSTAF DRAKENHJELM.

Kärlekens offer... kom!

EBBA REUTERCRONA.

Förbarmande, Gustaf! ... jag kan ej! ...

GUSTAF DRAKENHJELM.

Musiken tystnar... man kommer... Farväl, Ebba Reutercrona, farväl för evigt!

EBBA REUTERCRONA.

O min Gud, om jag felar, så förlåt mig det för min kärleks skull! ... Gustaf, jag följer dig...

Båda skynda ut åt höger.

Elfte scenen.

Klockan slår tolf. Från vänster inkommer GREFVINNAN HÖPKEN i ljusblå domino och från fonden MAGNUS DRAKENHJELM.

MAGNUS DRAKENHJELM
afsides.

Det är hon... Och Gustaf försvunnen... *à merveille!* (Högt) Min fröken, en så stor djärfhet torde förvåna er... (dominon tiger) men hvarför är ni så skön, och hvarför är ni af is? Man har hotat er med en fara, och man har haft rätt: det är faran att se mig dö af förtviflan, om ni ännu är nog grym att förskjuta mig...

DOMINON
låtsar bestörtning, ånger och ömhet.

MAGNUS DRAKENHJELM
afsides.

Visste jag icke det? Hon är romanesk... O kvinnor! (Högt) Ack, min fröken, er tystnad är, om möjligt, än mera förtjusande än er vältalighet. Om jag vågade tyda detta stumma språk... hjärtats språk... till min fördel ... (Knäfall) Här vid dessa gudafötter vill jag afbida min dom. (Afsides) Hvar fan håller kungen hus?

DOMINON
lägger handen bedyrande på sitt hjärta.

MAGNUS DRAKENHJELM.

Förtjuserska!
Din grymhet, ack, och mina kval
jag sjunger för den tysta dal.
O Philis, här bland skogens tufvor
betrakta dessa turturdufvor! ...

Afsides.

Ah, där äro de!

Tolfte scenen.

Deuxbattangerna i fonden slås upp, och man ser teatersalongen innanför glänsande dekorerad. KONUNGEN, omgifven af MASKER och hof, inträder. MAGNUS DRAKENHJELM knäböjande framför DOMINON.

GUSTAF III
till de närmast stående.

Mina vänner, jag ser att vi komma olägligt.

MAGNUS DRAKENHJELM
uppstår med låtsad förvirring.

Ers majestät..

GUSTAF III.

Inga undflykter, *mon cher baron!* Vill ni kanske inbilla mig att ni för denna tjusande mask repeterar en roll ur Thetis och Pelée? (Till dominon) Förlåt, min nådiga, en surpris, som utan tvifvel för er är föga angenäm. Kärleken och tjufven tycka icke om vittnen.

Dominon gör en rörelse, liksom att förklara sig.

Nej, jag ber, inga förklaringar! Förbrytelser af denna art straffas icke med döden, och en konung är ingen storinkvisitor.

DOMINON
afsides.

Det är hög tid att afbryta. (Högt) Ers majestät, jag bäfvar för inkvisitionen.

MAGNUS DRAKENHJELM
afsides.

Rösten är icke hennes...

GUSTAF III.

Assez. Där hjärtat icke mer äger några hemligheter, är det onyttigt för skönheten att dölja sig bakom en mask.

DOMINON
demaskerar sig.

Jag tackar ers majestät underdånigst för en så smickrande komplimang.

FLERA MASKER.

Grefvinnan Höpken!

GUSTAF III
till Magnus Drakenhjelm.

Hvad skall det heta, min herre?

MAGNUS DRAKENHJELM
bugar stumt. Afsides.

Diable! Den rätta har ännu en gång undkommit

mig. (Högt) Ers majestät, jag repeterar min roll i »De föregifna otroheterna».

FÖRSTA MASKEN

halfhögt.

Jag slår vad att Drakenhjelm är lurad.

ANDRA MASKEN.

Man skall få se att det är kungens egen tillställning.

TREDJE MASKEN.

Det är Gustaf III:s lott att vara skulden till allt både kvickt och dumt i hela Sveriges rike.

GUSTAF III

som samtalat med grefvinnan.

Er eröfring, min nådiga, förtjenar all *estime,* men hvad säger er man därom?

GREFVINNAN HÖPKEN.

Min man står i största förbindelse hos baron Drakenhjelm. Baron har redan andra gången i kväll bevisat hvad hela världen annars skulle tviflat uppå: att om mitt hjärta tillhör en make, är det icke af brist på tillbedjare.

GUSTAF III

till Magnus Drakenhjelm.

Ja, hvad vill ni jag skall göra för er, *cher baron?* Jag ser ingen annan utväg, än att vänta tills hofmarskalken samlats till sina fäder.

MAGNUS DRAKENHJELM

med dämpad harm.

Ers majestät har nu som alltid träffat det rätta. På lyckan och kvinnan måste man alltid vänta.

GUSTAF III

till en af maskerna.

Se där, Kellgren, spetsa din penna, du har ämnet till en komedi, som ännu efter femtio år skall förtjusa

en societé i Haga. Det är sant, jag förlåter dig om du finner det mera passande för ett epigram.

HÄXAN.

Ers majestät, om femtio år skall man ej mer spela komedier i Haga.

GUSTAF III.

Madame Kassandra, det är möjligt att ett annat tidehvarf ej skall spela komedier i Haga, men aldrig skola snillet, skönheten och behagen förlora sin tjusningskraft. Hvar man än glömt oss, här skall man minnas oss, och Sverige skall icke förlora på att jämte sina stora minnen äfven ihågkomma de glada.

En kammartjenare med champagne.

MAGNUS DRAKENHJELM

fattar ett glas.

Jag anhåller underdånigst om äran att få tömma ett glas för hans majestäts, vår allernådigste konungs välgång. Måtte snillet, skönheten och behagen ännu efter femtio år finna i ers majestät sin evigt unge beskyddare, likasom i oss sina evigt trogne tillbedjare!

GUSTAF III

halfhögt, föraktligt.

Drôle!

ALLA.

Lefve konungen!

Fanfarer.

HÄXAN

till Magnus Drakenhjelm, slående honom på axeln.

Ni har önskat det. Ni skall bevittna det.

Ridån faller.

Första akten.

Rautakylä, baron Magnus Dråkenhjelms sängkammare. Tvenne utgångar, af hvilka den högra leder till hushållerskans rum, den vänstra till stora salen. Amöblemang af blandad stil, lyx och trasor om hvarandra. En högkarmad gungstol. En stor spegel. På bordet en silfverkandelaber med två eländiga talgljus. En cittra.

Första scenen.

BARON MAGNUS står vid ridåns uppgång framför spegeln, sysselsatt att tillknyta en fin, men trasig spetshalsduk. Han är klädd i en sliten schlafrock, hvilken, när den uppslås, visar en lång sammetsväst, knäbyxor, svarta silkesstrumpor och tofflor, allt urblekt och trasigt. På hufvudet en nattmössa.

BARON MAGNUS
framför spegeln.

Sacrenom, det är besynnerligt... min syn blir allt sämre och sämre... jag blir tvungen att i sommar resa till Ramlösa... jag kan snart ej knyta min halsduk... Hade jag blott min gamle kammartjenare Duplessis! Det fanns ingen skurk i Sverige som ägde en sådan talang att knyta en halsduk... *Mille tonnerres,* månne jag icke har ett dammkorn på min väst, och om det

vore möjligt, kunde jag tro att min halsduk vore mera fin än *propre* . . .

Aflägsnar sig från spegeln med stigande förbittring.

Man vårdslösar mig . . . man sköter icke sin tjenst . . . man skall ur huset . . . redan i dag . . . Och därpå återkallar jag Duplessis . . . (Med saktad ifver, som går ända till svårmod) *Ma foi,* jag hade så när glömt, att den stackars gossen är död för trettio år sedan . . . Det finns ingen toilett mera i världen, ingen elegans, ingen konversation, intet *savoir vivre* . . . Gustaf III är död, *voilà tout!* Snillet är dödt, smaken är död, och jag (bittert) är blott en skugga af det förgångna . . .

Paus. Fattar cittran och sjunger med darrande röst:

Philis, plus avare que tendre,
ne gagnant rien à refuser,
un jour exigea de Leandre
trente moutons pour un baiser.

Hahaha, se där en äkta filosof, som ena dagen betalar trettio får för en kyss och andra dagen fordrar trettio kyssar för ett får.

Öppnar en låda och framtager en nästan tom strut, som han med begärlighet undersöker. Misslynt.

Nej . . . ingen enda karamell! Man negligerar mig . . . man är *mesquine* . . . man skall ur huset, och man skall bli ersatt med (hostar) en ung skönhet af landtlig *fraicheur*.

Går genom dörren till vänster och återkommer om ett ögonblick med en stor burk hallonsylt, hvarifrån han begärligt uppslefvar den ena skeden efter den andra.

Infamt . . . att gömma undan sin sylt . . . att af sparsamhet ej elda salen, ifall jag någon gång ville ha societé på Rautakylä . . . och att midtibland Drakenhjelmska familjens porträtter placera ett abominabelt kryddskåp! . . . *Certainement,* jag har varit för god mot Lisette,

men jag skall icke mera vara det, jag skall visa henne ... (Lyssnar) Det är hon ...

Gömmer burken och söker med ängslan att bortrödja spåren af skedar och sylt.

Jag vill låtsa sofva.

Kastar sig i gungstolen med tillslutna ögon.

Andra scenen.

BARON MAGNUS. LISETTE inträder. Svart hår, mössa med eldröda band. Kostym prydlig och välsittande, något bjärt och med ansats af grannlåt. Händerna betäckta med ringar. I högra handen en spilkum.

LISETTE

invid gungstolen med afgörande ton, i det hon framhåller spilkumen.

Se så, den här soppan skall baron dricka, det bestås ingenting annat till kvälln, och bäst är också att inte föräta sig, när man är sjuk.

BARON MAGNUS

med matt och undergifven röst.

Men, söta Lisette, skulle du inte bestå mig litet lax med äggröra eller ett glas mjölk med skorpa?

LISETTE.

Lax? Hvar menar baron jag skall ta den ifrån? Sill kunde väl fås, men ägg står då inte till. Nej vars, inte får man så allt hvad man vill. Se så, krusa inte för soppan, baron vet att den ändå skall gå med.

BARON MAGNUS

smuttar motvilligt ur spilkumen.

Du har inte lagt något sött i den, Lisette lilla!

LISETTE.

Inte sött? Jo det skall man se, jag skulle bestå sött i hafversoppan! Socker växer inte nu för tiden på

träden. Var jag inte svag nog att låta Eljas köpa hallonkarameller åt baron i staden? Jag tänker baron borde ha sött nog för hela året.

BARON MAGNUS.

Att du kan säga så, Lisette! En så liten strut! Den är redan slut, Lisette lilla!

LISETTE.

Är den slut? Nå Gud sig förbarme, en sådan snålvarg! På mindre än fyra dagar har han ätit ett halft skålpund hallonkarameller. Och jag skulle ännu därtill bestå russin och socker i hafversoppan?

Undersöker bordet och finner ett hallon.

Hvad skall det betyda? Ett hallon? Nå du min skapare, han må väl aldrig ha understått sig att stjäla min hallonsylt, den gamla sockertratten? Säg på stund, hvar har baron fått det här hallonet?

Paus. Med armarna i sidan.

Nå, kanske vill baron inbilla mig att det är ett tranbär, det här?

Baron Magnus vänder sig bort utan att svara. Lisette alltmera förifrad.

Låts han sofva, den gamla syltmånsen? Så sof då, gärna för mig, om det också vore den eviga sömnen; jag tänker han skall inte ha för vackra drömmar, när salig öfversten, hans bror, bäddar hett åt honom, jag vill inte säga hvar.

BARON MAGNUS

uppspringer stel, rak och hotande.

Människa, om du en enda gång ännu vågar yttra sådana ord, så ecraserar jag dig! Har jag inte länge nog uthärdat din näsvishet, din snålhet och ditt öfvermod? (Med ansträngning) Nu är jag trött... Jag vill inte hålla dig längre... (Nästan bedjande) Gå din väg!

Nedsjunker i gungstolen.

LISETTE

i början förbryllad, återtar sin öfverlägsenhet.

Jaså, det är lönen för att jag släpat för baron i fyrtiofyra år, pysslat om baron som ett barn och skött barons alla både kropps- och själskrämpor! För det skola vi nu köras på landsvägen, både jag och min stackars Sebastian!

BARON MAGNUS.

Jag skulle tro att din stackars Sebastian hopsparat vackra fyrkar under de femton år han varit inspektor på egendomen. Och dessutom (motvilligt) har jag ju, för ditt eviga gnats skull, testamenterat dig och din Sebastian hela min egendom. Jag frågar dig, kvinna, om du vill låta mig dö i lugn?

LISETTE

skrymtande.

Gud bevare mig från att störa baron i sin kristliga beredelse. Men si så länge den där fru Hjelm och hennes dotterdotter lefva, så är ingen säkerhet att ju inte onda tungor kunna intala baron att ändra testamentet, och så äro barons enda vänner och trognaste tjenare ändå på bara backen.

BARON MAGNUS

tankfull.

Mon Dieu, ja så är det. De som *kanhända* ha rättmätiga anspråk på all min förmögenhet, de lefva ännu ... Men nej, *impossible!* Du har ju hundra gånger sagt mig att prästen, som vigde salig öfversten med fröken Reutercrona, bara var en förklädd dragon.

LISETTE.

Ja hvad den punkten beträffar, kan baron vara trankil. Jag minns det som hade det varit i går. Salig öfversten och fröken kommo midt i natten från Haga

till Stockholm; då skulle det, gubevars, vara vigsel i fluxen, men som ingen präst lärer velat riskera kappan för sådana upptåg, så hade salig öfversten bland sina dragoner en försupen student, som agerade herrans tjenare, och den enfaldiga fröken betedde sig som om alltsammans varit på fullt allvar. Men mig lurade man inte så lätt, fastän man ville göra mig både blind och döf med blanka riksdalrar. Och när salig öfversten sedan måste gå i landsflykt för vissa berättelser af baron...

BARON MAGNUS

uppbrusande.

Inte ett ord mer...

LISETTE

listigt.

Ja, ja, jag ville bara säga att baron inte behöfver göra sig samvetskval för den så kallade fru Hjelm, för si om hon ännu är i lifvet, så skall hon aldrig kunna bevisa sina anspråk, så länge jag står på barons sida. Men baron är gammal och sjuklig, man vet inte hvad präster och andra kunna sätta i barons hufvud, och därför tänker jag, som jag ofta har sagt, att... efter jag nu engång är med om alla barons hemligheter... och efter jag så länge och troget vårdat baron och är den enda som förstår sig på barons krämpor... så skulle baron göra bäst mot sig själf, om baron läte viga oss tillsamman i morgon dag.

BARON MAGNUS

med afsky.

Tig! Om den affären vet du på förhand min mening. En Drakenbjelm vigas med sin piga... *Fi donc!*

LISETTE

hetsigt.

Piga!... Så! När man i fyrtiofyra år låter sköta sig som ett litet barn... när man har att tacka en person för hela sin egendom och på köpet sitt goda namn och rykte... och när denna person hvad stund som helst kunde säga världen hvad en viss baron gäller för, så kan det allt hända att en viss baron inte vore för god att... Nå nå, jag vill inte mera tala om den saken.

BARON MAGNUS.

Nej, låt oss inte mera tala därom, Lisette. Vi ha inte på länge sett societé på Rautakylä. Det är nu karnaval; hvad säger du om en liten bal... en kostymbal? Vi skulle bjuda von Gregers från Maunula med deras charmanta döttrar och assessor Lönnfors med sin nobla fru, en född friherrinna Baur. Vi skulle trycka på bjudningskorten: *costume Louis XV. Jag* skulle föreställa hans majestät. Å, tro mig, jag skulle inte göra det illa, jag minns ännu ett epigram om markisinnan Pompadour, som ofantligt roade hans majestät. Men det är sant, du förstår ej fransyska... Lisette, vi skola efterskicka en tapetserare. Hvarför har du ställt kryddskåpet i familjesalen midtibland mina förfäders konterfejer?

LISETTE

gråtande och utan att låtsa höra honom.

Ja, ja, nog kan jag med min Sebastian gå från gården och tigga mitt bröd på gamla dagar... Men att den gamla Drakenhjelmska släkten skall dö ut med baron, att Rautakylä skall komma i främmande händer och alla de ståtliga förfäderna säljas på auktion och bli hängda på väggarna i pörten och hållstugor; det går en trogen vän af huset till sinnes...

BARON MAGNUS
blidkad.

Ja, Lisette, ja, det är bedröfligt att tänka på. Vår ätt är en af de äldsta på svenska riddarhuset. Jag kunde berätta dig om en Drakenhjelm som stupat vid Gustaf Adolfs sida i Tyskland, en annan som blödt med Carl XII vid Pultava...

LISETTE.

Och ser baron, därför vore det ju en fröjd för baron själf och alla barons förfäder, som hvila i den stora familjegrafven under kyrkan, om Drakenhjelmska släkten åter skulle uppblomstra i en tapper och kraftfull afföda, som Sebastian...

BARON MAGNUS.

Din Sebastian! *Quelle impertinence!* Jag skulle låta Drakenhjelmska namnet gå i arf till en vanbörding, en bondlymmel, en ohyfsad tölp! Förr må det dö!

Tredje scenen.

DE FÖRRA. SEBASTIAN har under sista repliken inträdt från höger. En kraftfull gestalt i grå jacka och underkläder, stora stöflar och en hundskinnsmössa, hvilken han trotsigt och vårdslöst kastar på baronens säng.

SEBASTIAN
föraktligt.

Gärna för mig. Det där krimskramset med anor och granna namn kan baron gärna ta med sig i grafven, inte skall jag sörja för det, och lika kvittar det mig också om jag får heta bondlymmel och tölp af en sådan herre som baron, för si bonde är jag, och det kan vara likaså hederligt det, som maskätna förfäder och granna

titlar. En sådan där afsigkommen hans nåd förefaller mig alltid som en kullfallen gammal stock i skogen; han lyser väl i mörkret, men det är bara för att han är så genomrutten.

BARON MAGNUS

förnämt, men skyggt.

Min vän glömmer med hvem han har den äran att tala.

SEBASTIAN

trotsigt.

Om jag inte förstår att lägga mina ord så finurligt inför en så förnäm herre, så menar jag det kan duga ändå. Saken är den, ser baron, att jag är ärlig och rättfram; krokvägarna, dem lämnar jag åt mor, hon förstår sig bättre på dem. Jag kan väl tro det varit fråga om giftermål nu igen, efter baron ser så hängfärdig ut.

Lisette nickar förstulet.

Nå nå, inte är mor just någon läckerbit, det vore synd att säga, och argsint är hon, det är säkert. Men ser baron, i giftermålsväg är jag af samma tanke som mor. Inte för det att jag vill heta Drakenhjelm och kallas baron, nej vasserra, den äran säljer jag för ett fat gröt. Men för det att Rautakylä är allodialsäteri och för det att jag inte kan äga det utan det där klingeliklanget i namnet.

Lisette har förgäfves gjort afrådande tecken.

Ja, ja, inte är det värdt att mor blinkar, jag säger baron rena sanningen utan krumbukter.

BARON MAGNUS

spetsigt.

Så att du inte kan äga Rautakylä du, utan att bära mitt namn? Sörj inte för det du, Hallström; du kan slippa både det ena och det andra.

SEBASTIAN

kallt och öfverlägset.

Hvad skall det där nu åter betyda? Baron börjar bli barn på nytt. Det vore så godt att baron toge sytning och genast afträdde åt mig alltsammans, ty när människan blir så där lastgammal, så vet man inte på hvilka dårskaper hon kan falla till slut.

BARON MAGNUS

uppbragt.

Usling, du spelar herre i förtid, men du är det inte ännu. Gå din väg!

SEBASTIAN

som förut.

Det skall ske, herr baron. Men som baron inte ännu är uppstigen i morgon bittida, när jag ämnar mig till högvördige pastorn, så ville jag nu genast ha en biljett af baron.

BARON MAGNUS.

Hvad är det om?

SEBASTIAN.

Hvad skulle det annat vara, än att baron begär ut lysning för sig och mor till nästa söndag. (Hviskande) Jag vill det jag, ser baron. Det måste bli slut på gyckelspelet. Baron kan dö endera dagen knall och fall, och så äro vi från saken. Det bär sig inte det, ser baron. Är jag förstådd?

BARON MAGNUS

med darrande röst.

Du är en otacksam människa, Hallström. Jag har testamenterat åt er både löst och fast, och kan du inte behålla Rautakylä, så kan du sälja det och köpa dig ett ofrälse gods.

SEBASTIAN
som förut.

Nej jag tackar, jag vet hvad Rautakylä kastar af sig, och jag ämnar inte släppa det. Hvad tjenar det till att krångla? Där stå skrifdon...

BARON MAGNUS
som förut.

Kära Hallström, jag vill besinna mig. Kanske i morgon...

SEBASTIAN
som förut.

Baron har haft fyrtio år att besinna den saken. Nu skall det ske, och det på fläcken, det är jag man för. (Hotande) Hvem kan svära på att baron lefver mera i morgon bittida?

BARON MAGNUS
som förut.

Men Lisette, så säg då åt Hallström...

Lisette låts läsa och svarar ej.

SEBASTIAN.

Ja eller nej? Jag har brådt.

BARON MAGNUS.

Gif mig bläck och penna!

SEBASTIAN.

Det var då engång förnuftigt taladt.

Frambär skrifdon.

Se så, låt oss nu vara vänner, eftersom vi skola bli så nära besläktade. Men inga krumbukter, det förbehåller jag mig. Vänta, jag skall diktera för baron...

BARON MAGNUS.

Besvära dig inte!

SEBASTIAN.

Jag ber så mycket, det är inte något besvär alls. »Stående på grafvens brädd» ... är det färdigt? ... »har jag besinnat mitt i många afseenden gudlösa lefverne» ...

BARON MAGNUS
skrifvande.

Det är oförskämdt!

SEBASTIAN.

Se så, förifra sig inte, min nådiga pappa! ... »gudlösa lefverne ... och i synnerhet den tacksamhet jag är skyldig min dygdiga och trogna hushållerska, änkefru Lisette Hallström, samt hennes son, min redlige inspektor Sebastian Hallström» ... är det färdigt? ... »Hallström. Alltså har jag, för att lyda mitt samvetes röst, beslutat taga sagde Lisette Hallström till min lagliga äkta hustru och adoptera hennes son såsom en äkta och laglig friherre Drakenhjelm ...»

Baron Magnus bortkastar pennan. Sebastian upptager den kallt och lägger den ånyo i hans hand.

»Drakenhjelm» ... är det färdigt? ... »hvarför jag härmedelst utbeder mig vederbörlig lysning för nästa söndag» ... Se så, nu utanskriften ... så där.

Klappar baron förtroligt på axeln.

Och nu intet groll mera, pappa lilla! Det var ändå det klokaste vi båda kunnat göra, ty ser baron ... å, jag säger ännu baron af gammal vana ... ser söta far, jag är en varg jag, som biter ... mor hon är en katt, som hugger en i mörkret i strupen ...

LISETTE.

Håll din mun!

SEBASTIAN.

Men när jag rätt betänker saken, är det så godt att jag ännu i denna kväll far för att hämta pastorn.

Baron — söta pappa ville jag säga — kunde annars lägga sig och dö innan de tre lysningarna försiggått, och jag tänker att pastorn i så fatta omständigheter ej skall hafva något emot att viga en sjuk man utan lysning och redan i natt. Farväl, pappa lilla!

LISETTE.

Men det är ett förskräckligt yrväder, och man kan ända bit höra vargarna tjuta på isen...

SEBASTIAN.

Var obekymrad, min *nådiga* mamma, så dumma äro inte vargarna, de måste väl, för tunnor tusan, ha respekt för en sprittny baron. (Till baron Magnus) Nå, inte är det nu värdt att söta far sitter och lipar. Söta far är ju brudgum; vasserra tri, när man sparat på den välfägnaden i sjutti år, är det inte för bittida. Se bara huru söt mor gör sig; hon vore färdig att pussa söta far på hand. Farväl med er, turturdufvor! Om två timmar är jag tillbaka med prästen.

Går.

Fjärde scenen.

BARON MAGNUS. LISETTE.

LISETTE

afsides, triumferande.

Ändtligen!... Jag var en fin och rödblommig flicka, när jag började vänta; jag är nu gammal, och jag väntar ännu. Ja, jag har väntat tåligt och spunnit mitt garn kring den gamla token... och möda har det kostat, och nogräknad har jag inte varit; nej, här i världen är man sig själf närmast. Och möda har jag haft med Sebastian ... det är ju för honom jag arbetar, för honom jag

spinner... Men nu är stunden kommen... godset ta vi och friherreskapet med... Ah, den titeln har klingat i mina öron ett helt lif igenom, och nu har jag den, nu släpper jag den inte mer, Gud fader själf kan inte mera rycka den ur mina händer... Friherrinna!... Ja, den gamla Lisette skall trampa på dem som kallat henne en piga... Jag har gått i skola hos nåderna... jag kan bära min värdighet rätt så väl som en annan friherrinna i främsta kyrkobänken... Annorlunda skall här styras och ställas. Våra förfäder skola få nya förgyllda ramar, men salig öfversten skall undanstökas på vinden; jag kan ej tåla att han ser så barskt på mig, hvar gång jag går genom stora salen... Och röda sängkammaren sen, som baron Magnus ej velat röra, alltsedan salig öfversten bodde där, i den skall jag själf flytta in...

Man hör bjällerklang utifrån.

Jag tycker mig höra bjällror. Å, det är inte möjligt att någon resande kan vara ute i ett så förfärligt oväder. Det är förmodligen Sebastian. Men nu är det på tiden att visa mig artig mot min kära baron. Där sitter den gamle narrn som en fåne i gungstolen. Om jag skulle ställa mig in med litet snask?... Min själ, så lycklig har jag inte känt mig på många år, och när man är lycklig, är man alltid gifmild...

Framtager hallonsylt och bjuder åt baron, som sitter i gungstolen, knäppande på cittran.

Se här, min lilla söta baron, nu ska vi muntra oss. Baron vet ju att jag så gärna gör baron ett litet nöje.

BARON MAGNUS.

Orm!

LISETTE.

Vi skola ännu lefva många lyckliga dagar tillsammans. Baron skall bli ung på nytt.

BARON MAGNUS

tankfull.

Det var en gång en maskrad i Haga... Låt se, det var den 24 Februari 88, och nu ha vi ett nytt sekel... låt se, den 24 Februari 1838. *Mon Dieu,* det är ju på dagen femtio år sedan... Kungen var där... Svenska akademin... Ebba Reutercrona... det var en mötesplats för snillet och behagen... man drack en skål för deras eviga bestånd... hahaha... och Magnus Drakenhjelm sitter i dag, förfallen och bräcklig, långt uppe i bondlandet, darrande för sin piga, omgifven af försåt, drifvor, vinterstorm och vargars tjut... ensam, utan en enda droppe kärlek att läska sitt försmäktande hjärta... Säg mig, Lisette, månne det finns en Gud?

LISETTE.

Baron skall inte tänka på sådant, låt det vara prästernas sak. Baron var en vacker karl i sin ungdom, fin och gentil, så att baron just tog på ögonen. Liksom jag inte skulle minnas när baron red så ståtlig i karusellen på sin vackra svarta häst och petade ned ringar från stängerna och allt folket hurrade och kungen skrek bravo... Låt mig jämka barons halsduk på rätt!

BARON MAGNUS.

Det var *då,* Lisette! Sedan kommo andra tider och andra kabaler med Reuterholm... jag gick i landsflykt till detta gamla kråknästet... flöt upp som en spån under Gustaf Adolf... gick till botten igen under trettonde Carl... jagade räfvar och kysste bondflickor... Säg, Lisette, hur tror du väl att Ebba Reutercrona såge ut, om hon lefde ännu?

LISETTE.

Någon skönhet var hon just aldrig.

BARON MAGNUS.

Fröken Reutercrona var aldrig en regulier skönhet, som till exempel Ulla Fersen. Men som konnässör kan jag säga dig, *ma chère*, att hon var en högst åmabel person.

LISETTE.

En obstinat person var hon, som inte skämdes att ge korgen åt en så vacker karl som baron.

BARON MAGNUS.

Det hade sina orsaker. Salig öfversten, min rival, var en man med många partier, litet romanesk, men det enchanterar damerna. *Mon Dieu,* hvem hade kunnat tro honom om ett sådant *escamotage* vid vigseln? Det var ignobelt gjordt af en Drakenhjelm.

LISETTE.

Hade där varit vigsel, så hade där varit vigselattest, och hade där varit vigselattest, så hade den nog kommit i ljuset, det kan ett barn begripa. Men nu har man aldrig hört af någon attest.

BARON MAGNUS.

Ja ja, du kan ha rätt; du måste ha rätt, ty vore det icke så, vore jag en barbar. Att så bortjaga den arma änkan och hennes barn från Rautakylä! Det var också din uppfinning, Lisette.

LISETTE.

Hvarför inte? Det vore jag i stånd att göra om igen. Jag ville inte råda fru Hjelm, eller någon af hennes anhang, att sätta sin fot på Rautakyläs tröskel... det blefve deras död...

Under de sista två replikerna har

LOTTEN RINGIUS,

osedd af de talande, visat sig i dörren till höger. Vid de sista orden drar hon sig hastigt tillbaka med utropet:

Himmel, vi måste bort!

BARON MAGNUS.

Du vore verkligen i stånd att...

LISETTE

leende.

Ja, det vore jag, och det för barons eget bästa. Baron hörde ju att min egen son liknar mig vid en katt. Och sant är det, att jag har både klor och tänder. Men trogen är jag som ett husdjur.

Man hör till höger bullret af en fallande stol.

LISETTE

uppspringande.

Hvad är det? Hvem är där?

Tager armstaken, skyndar ut och återkommer om ett ögonblick, släpande med sig Lotten.

Femte scenen.

DE FÖRRA. LOTTEN RINGIUS.

LISETTE

fasthållande Lotten.

Hjälp! tjufvar! hjälp! Man bestjäl oss!

LOTTEN

med fattning.

Min fru, jag ber att få förklara mig...

BARON MAGNUS

nyfiket.

Ett ungt fruntimmer! En vacker röst! Släpp fruntimret, Lisette!

Lisette lämnar Lotten och bevakar dörren.

LOTTEN.

Jag ber er, min herre, och er, min fru, om förlåtelse. Min gamla mormor... kaptenskan Holmqvist... och jag äro på en resa med egen häst. Ute på isen öfverföll oss ett förfärligt oväder, vi körde vilse, voro i yttersta nöd för vargarna och nödgades ändtligen köra hit upp efter skenet af dessa ljus, som synas långt ute på fjärden.

LISETTE
ondskefullt.

Resande fruntimmer... oväder... vargar... det är ju en hel roman. Menar hon, mamsell, att här är någon gästgifvargård? Hon kan resa samma väg hon kommit.

BARON MAGNUS.

Men, Lisette lilla...

LOTTEN.

Var öfvertygad, min fru, att min mormor och jag icke skulle dröja ett ögonblick längre efter ett sådant bemötande, om icke den yttersta nödvändighet tvingade oss. Vår häst hade knappt fört oss till gården, innan han störtade.

LISETTE
afsides.

Fördömdt att vi skulle få dem på halsen *just nu!* (Högt) Så kan mamsell lega sig en annan häst. Inte ha vi rum för allehanda folk från landsvägen.

BARON MAGNUS
afsides.

De äro välkomna *just nu.* Den unga flickan uttrycker sig med edukation. (Högt) Nej, Lisette, det tillåter jag inte. (Till Lotten) Gubevars, min söta vän, ni missförstår alldeles min *hushållerska.* I sin alteration har hon kommit att uttrycka sig på ett mindre passande

sätt. Damerna äro mycket välkomna; genera sig inte, min söta vän! Får jag hjälpa med kappan?

LISETTE

snäsigt, skjuter baron åt sidan.

Baron förkyler sig på det kalla öfverplagget; baron drar döden på sig. (Inställsamt till Lotten) Mamsell är säkert mycket trött, var god och sitt. Jag ber om ursäkt, ifall jag sagt något opassande. Ack jämmer, jag blef så altererad, och här på landet måste man gunås ha ögonen öppna. (Afsides) Hur skall jag bli af med dem, innan Sebastian kommer?

LOTTEN.

Jag tackar er, min goda fru. Om ni tillåter, vill jag hitföra min mormor, som är i yttre rummet. (Afsides) Ack min Gud, hvar äro vi, och huru skola vi komma härifrån, utan att de igenkänna oss? Mormor skulle skrämma sig till döds, om hon visste...

Går.

Sjette scenen.

BARON. LISETTE.

LISETTE.

Det är barons fel. Baron är galen i kvinnfolk ännu på gamla dagar. Jag skulle skämmas, om jag vore i barons ställe.

BARON MAGNUS.

Jag skulle blygas, om jag vore i ditt, *ma chère*. Att vilja bortvisa två värnlösa fruntimmer i ett sådant oväder... Hvilken chikan för Rautakylä!

LISETTE.

Ha vi tid med främmande nu? Hvar skall jag lägga dem?

BARON MAGNUS.

Du sade ju att röda kammaren var eldad för prostens räkning.

LISETTE.

Salig öfverstens sängkammare? ... Ja ... det kan gå an. (Afsides) Den ligger afsides och kan stängas utifrån.

BARON MAGNUS.

Men först skola de supera hos mig ...

LISETTE

fixerar honom.

Det blir inte af. Om baron ämnar begagna sig af de resande för att uppskjuta den *andra* saken, så förklarar jag på förhand att baron missräknat sig. Jag skall nog hålla öga på det ovädersfolket, och (skarpt) på baron också ... Där äro de.

Sjunde scenen.

DE FÖRRA. LOTTEN, ledande vid handen FRU HJELM, enkelt, men prydligt sorgklädd.

BARON MAGNUS

nyfiket och lifligt.

Ma foi, ett ruskigt väder, mitt herrskap. Var god och tag plats, min nådiga! Damerna ha varit exponerade för vargar? Lilla mamsell är ännu helt blek ... Jag slår vad att rosorna på dessa kinder i annat fall vore förtjusande. Namnet, om jag får fråga?

LOTTEN.

Lotten.

BARON MAGNUS.

Nåväl, lilla mamsell Lotten, och ni, min nådiga kaptenska, låt oss nu vara trankila. *Mon Dieu,* jag minns en vinter, när jag for från Stockholm till Ekolsund. Jag hade nåden följa hans majestät, som åkte strax förut; baron Essen och jag med sviten efteråt; det var en månljus natt. Plötsligen ser jag hans majestäts sufflett hålla stilla... jag hör ett pistolskott, därpå åter ett och så åter ett... och strax därpå ser jag två stora vargar lunka inåt skogen. Alltid skjuter kungen bom, sade Essen och skrattade. Det kostar likväl mindre krut än finska kriget, tillade han... Men det bevisar vargarnas närgångenhet.

FRU HJELM

sakta och upprörd till Lotten.

För himlens skull, hvar äro vi? Denna röst har jag hört...

LOTTEN

sakta.

Jag gissar att vi äro i prostgården. Prosten har troligen i sin ungdom varit hofpredikant.

LISETTE

oroligt.

Fruntimren äro troligen mycket trötta. Kanske får jag ledsaga fruntimren till deras rum.

BARON MAGNUS

lifligt.

Nej, min vän, nej, jag profiterar så sällan af älskvärda damers sällskap, att jag omöjligt kan afsäga mig det ännu. Kaptenskan Holmqvist, var det icke så? Får jag fråga min nådiga, vid hvilket regemente tjenade er man?

LOTTEN
hastigt.

Min morfar var sjökapten.

FRU HJELM
utan att ge akt därpå.

Min man tjenade först som ryttmästare vid Nylands dragoner, men blef sedan öfverförd ...

BARON MAGNUS.

Ma foi, min nådiga, er man var säkert den förste sjökapten som på samma gång varit ryttmästare. Det påminner mig om en anekdot, som mycket roade hans majestät. Det fanns i Stockholm en sotareålderman, som tillika var löjtnant vid borgerskapet. En dag gaf hans majestät diner för borgerskapet ...

LISETTE
sakta till Lotten.

Ack jämmer, min bästa mamsell, nu kommer baron in i sina anekdoter, och så kan han prata för herrskapet hela natten. Säg, att herrskapet äro alldeles uttröttade; jag går att ställa rummet i ordning och är strax tillbaka.

Går.

Åttonde scenen.

DE FÖRRA utom LISETTE.

BARON MAGNUS
afbryter midt i meningen och ändrar hastigt ton.

Mina damer, förlåt ... jag känner er inte ... jag frågar er ingenting ... men himlen har sändt er hit just nu. Ah, *mon Dieu,* jag ser så illa ... om ni skulle vara ... men lika godt, jag ber er, jag besvär er, gån inte härifrån ... man vill åtskilja oss ... Denna kvinna,

voyez vous, min hushållerska ... är mycket elak ... hon vore i stånd till allt.

FRU HJELM

darrande.

I himlens namn, min herre, hvar äro vi, och hvem är ni själf?

BARON MAGNUS

likasom återkallande ett minne.

Och ni själf, min fru ... hvem är då ni?

LOTTEN

hastigt och ängsligt.

Fråga icke mer, mormor, fråga icke, min herre! (Sakta) Om det vore ... hvilket förfärligt möte!

BARON MAGNUS.

Nej, jag släpper er inte, min fru! — Ert namn? Ert verkliga namn? *Grand Dieu,* mina svaga ögon ... men denna röst ... *entendez-vous* ... Skulle ni känna mig, min fru?

LOTTEN.

Min mormor är blind.

BARON MAGNUS.

Å, hvad säger ni? Blind? ... Ni kan således inte känna mig ... Men jag tycker mig likväl ... Ni kan väl aldrig vara ... Jag besvär er, min fru ... Ah, för sent!

Nionde scenen.

DE FÖRRA. LISETTE återkommer.

LISETTE

afsides.

De se upprörda ut. Jag gjorde orätt uti att lämna dem.

BARON MAGNUS

återtar sin förra lättsinniga ton.

Och därpå skrattade kungen och sade till löjtnantensotaren: min kära Sundqvist — så hette karlen — min kära Sundqvist, ni är inte den förste militär som krupit bakom stenarna undan eld och rök och likväl kommit högt upp i världen; men tillstå åtminstone, att ni är den förste som gjort er en heder däraf!

LISETTE

afsides, med kväfdt raseri.

Djäfvulen drifver sitt spel. Det är fru Hjelm. Och Rautakylä vill hon lisma ifrån mig i min lyckas stund, efter fyrti års mödor, nu, just nu! Men jag släpper det inte, jag har henne i mitt våld. Jaså, min fru, ni vill inte resa tillbaka till vargarna på isen; det hade varit bättre för er, än att stanna kvar här. (Högt) Men hvad tänker baron på, som uppehåller de resande? Fruntimren följa med mig.

BARON MAGNUS

med illa dold oro.

Gå, min vän, och duka vår supé här. Jag hoppas damerna inte neka mig det nöjet. Å, så snart skall ej Rautakylä låta så älskvärda gäster undkomma. Några dagar ... en vecka ... vi skola roa oss så godt vi förmå. Det är nu karnaval ... en liten kostymbal ... jag ber, mina damer, tag plats, tag plats!

FRU HJELM

tar Lotten under armen.

Kom, mitt barn, vår gästfrie värd skall säkert ursäkta oss; vi äro mycket trötta.

BARON MAGNUS.

Men, mina nådigaste ...

LISETTE

skjuter honom tillbaka.

Baron går och lägger sig utan vidare. (Afsides) Han skall aldrig återse dem.

LOTTEN

afsides.

Huru skall detta sluta?

FRU HJELM

afsides.

Det är han!

BARON MAGNUS

afsides.

Det är hon!

Ridån faller.

Andra akten.

Röda kammaren. Amöblemang från 1780-talet. Stor kakelugn med nisch, i hvilken står en byst af Fredrik II. Tvenne dörrar, af hvilka den till höger anses leda till stora salen, den vänstra till yttre rum och genom dem till trappan. I fonden en stor säng, hvars omhängen sammanhållas af en förgylld krönt drake.

Första scenen.

LISETTE med en armstake i handen inträder jämte FRU HJELM och LOTTEN genom dörren till vänster.

LISETTE
inställsamt.

Här är rummet... gammalt och stökigt, det måste herrskapet ursäkta. Det är så sällan vi se främmande här på Rautakylä, sedan gamla jägmästaren Segerfelt dog, och baron har sina idéer... Ack jämmer, hvad måste inte en trogen tjenarinna stå ut med! Gud vet hvaraf det kommer sig, baron är numera så folkskygg, han ser inte gärna främmande, och släktingar har han inte. Det vill säga, inte på nära håll, och gudskelof för det; baron är så egen, han kan för sin död inte tåla sina anhöriga. Ofta brukar jag säga till honom: kära

baron, det är inte rätt och kristligt att tänka så där om sina släktingar. Men då svarar han alltid: tig med den saken, Lisette, jag har inga släktingar, jag vill inte ha några, och om jag hade några, (betydelsefullt) och om de skulle understå sig att komma hit, för att lura på arfvet, så vore jag i stånd att mörda dem... Gubevare, sådant tal, kära baron, svarar jag, men han är nu engång sådan, och jag ville inte råda någon af barons släktingar ... förstås, om han hade några ... att göra minsta försök att ärfva honom ... Å bevare, här står jag och pratar bort tiden, så att herrskapet ej får gå till hvila. Här står en tarflig smörgås och litet choklad ... Allerödmjukaste tjenarinna, mitt nådiga herrskap, jag önskar en rolig godnatt.

LOTTEN.

Får jag besvära frun att skicka hit vår kusk? Thomas heter han.

LISETTE.

Alltför gärna. (Afsides) Han skall nog låta vänta på sig. (Högt) Tjenarinna!

Går.

Andra scenen.

FRU HJELM. LOTTEN.

Fru Hjelm trefvar långsamt kring rummet, undersöker noga hvarje föremål, nickar stundom, som hade hon funnit något; stundom synes hon sakna något som funnits förut.

LOTTEN

utan att gifva akt därpå.

Tjenarinna... Det var väl att ni gick er väg, min fru. När jag var barn och gick utan lykta på vinden, hände ibland att jag såg i den mörkaste vrån de gröna,

glänsande ögonen af en lurande katt. Och rädd är jag just inte, men då sprang jag alltid min väg. Jag vet inte hvarför jag kom att tänka därpå, när jag såg henne som nyss gick ut. Det är en elak människa. Hon ljuger rätt afskyvärdt på sin gamla husbonde.

FRU HJELM
fortfar i sin undersökning.

Det är Lisette, och hon är sig lik. Hon har igenkänt mig.

LOTTEN.

Känner mormor den elaka människan?

FRU HJELM.

Det är min forna kammarjungfru, hon som jag sökt i så många år, det enda lefvande vittnet till min vigsel med din morfar, och den enda som kunde återställa mitt namn och min heder ... om hon ville det.

LOTTEN.

Och hon vill inte?

FRU HJELM
som slutat sin undersökning.

Nej ... hon vill inte.

LOTTEN.

Hvarför inte det, mormor?

FRU HJELM.

Emedan lögnen liknar dessa starka aromer, af hvilka en enda droppe är tillräcklig att fylla med sin ånga en omätlig rymd. Lisette har förrådt och förnekat mig, när hon var ung; hon vill ej som gammal förneka sig själf.

LOTTEN
beslutsamt.

Man hotar henne.

FRU HJELM.

Hon kan inte bindas af några bevis. Förlusten af denna olyckliga vigselattest, som jag ej kunnat återfinna, gör henne trygg.

LOTTEN.

Man bjuder henne guld...

FRU HJELM.

Lisette är en listig kvinna. Hon vet att hennes lögner inbringa henne mer än vi skulle kunna gifva henne för ett enda ord af sanning. Hon hatar mig.

LOTTEN.

Men af hvad skäl?

FRU HJELM.

Man hatar alltid den man grymt har förorättat. Man hatar den man beröfvat allt och hvars rättmätiga egendom man själf vill tillegna sig.

LOTTEN.

Men det är ju förfärligt...

FRU HJELM.

Det finns en man som dödligt har förolämpat mig. Jag har hört hans röst, han kröker sig som en mask under samma kvinnas tyranni, som han köpt att förråda mig.

LOTTEN.

Den afskyvärde!

FRU HJELM.

Beklaga honom, han är olyckligare än jag. Också jag har lidit... mycket... men jag hade en mor, som vakade öfver min barndom och hvars sista ord hafva återljudit som en ängels röst genom hela mitt lif. »Mitt barn — sade hon — älska, förlåt och tro på Guds

beskydd!» ... Se där hvarför jag ännu äger nog styrka att i detta rum icke digna under bördan af mina minnen.

LOTTEN.

I detta rum? Vi skulle vara...

FRU HJELM.

På Rautakylä, i din morfars sängkammare. Det var här jag förlefde fyra smärtans år efter mitt giftermål, och det var här din mor såg dagen. Det var här jag räknade dagar och timmar för baron Gustafs återkomst, och han kom icke ... Kriget hade utbrutit, han stod med sitt regemente mot fienden ... och när jag länge förgäfves väntat, då var det här jag mottog den förskräckliga underrättelsen om hans arrestering såsom en af cheferne för Anjalaförbundet och slutligen om hans landsflykt, från hvilken han aldrig återvände.

LOTTEN.

Min olycklige morfar!

FRU HJELM.

Baron Gustaf dömdes som förrädare mot sitt fädernesland till schavotten, och likväl har ingen älskat det högre än han. Det var ett nobelt hjärtas förvillelser. Jag däremot var mycket lättsinnig ... Hvilken lycka bör man vänta, när man, som jag, stått brud i maskradkostym! ... Hur ofta har jag icke erinrat mig den spådom man sade mig samma olyckliga natt: »hvad du ser skall bringa dig ofärd».

LOTTEN.

Men senare delen återstår: »hvad du icke ser skall bringa dig lycka!» Det har du ofta berättat mig, mormor lilla!

FRU HJELM.

Ja jag tillstår det, jag tänkte därpå, när den svåra sjukdomen beröfvade mig mina ögons ljus. I min ungdom var Gud ett talesätt, men vi trodde på spådomar. När man är fattig, öfvergifven, ensam, förskjuten af människorna, då händer det att man griper efter det bleka skimret af en dunkel profetia. Jag hade varit rik, och jag uppoffrade förgäfves allt för att återvinna min make. Jag såg min ofärd, jag läste tidningen om baron Gustafs död, jag såg den afskyvärda stämning till Åbo hofrätt, hvari baron Magnus, ruinerad af skulder, bestred min lagliga vigsel med baron Gustaf och ålade mig att bevisa den... Jag såg omöjligheten att återfinna vigselattesten... jag såg de hånleende betjenter, som, vid min återkomst från spaningarna efter Lisette, bortvisade mig från Rautakyläs port och förklarade att nuvarande ägaren, baron Magnus Drakenhjelm, inte hade den äran att känna någon friherrinna af samma namn... jag såg människornas tvetydiga medlidande, när baron Magnus utspridt att den präst, som vigt mig vid baron Gustaf, varit en förklädd dragon... jag såg mig tvungen att bortlägga hälften af mitt lagliga namn, som i människors mun hade blifvit en smädelse... slutligen såg jag min dotter dö i blomman af sin ålder... och sedan såg jag intet mer.

LOTTEN.

Ack ja, mormor, och om spådomens senare hälft blir likaså sann som den förra, hvilken lycka skall du icke då upplefva!

FRU HJELM.

Jag är ej otacksam, jag har upplefvat lycka nog, sedan jag förlorade min syn. Din vördnadsvärde farfar, prosten Ringius, upptog den öfvergifna änkan med ömhet

i sitt hus; din lika förträfflige far blef för min dotter en make och för mig en son... Och sedan har jag ju dig! Men tro mig, all ömhet, all godhet hade icke förmått att försona mig med mitt öde, om icke din farfar lärt mig den rätta ödmjukheten. Jag sörjde mitt namn; då sade din farfar: min vän, för Gud gäller intet namn! Denna tanke gjorde mig godt, den läkte min sårade själ.

LOTTEN.

Men är det då intet hopp att återfinna vigselattesten, på hvilket allt beror?

FRU HJELM.

Tyvärr blott ett ganska ringa. Jag hade längesedan uppgifvit allt hopp, då jag i söndags hade ett besök af klockarens gamla hustru, som i sin ungdom tjenat hos major von Dahlens på Hammila. Hon frågade mig om jag inte återfunnit min vigselattest. Attesten? upprepade jag förundrad. Ja, sade hon, den måste väl finnas, ty jag hörde salig majoren ofta säga: det är gudlöst att man skall drifva Gustaf Drakenhjelms änka från Rautakylä. Folket säger att han inte var gift, men jag har sett hans vigselattest.

LOTTEN.

Och därför reser mormor nu till von Dahlens?

FRU HJELM.

Vi ha varit mycket ohöfliga mot von Dahlens; vi ha inte besvarat deras sista visit. Att inte besvara en visit, det är att fela i aktning, det bör aldrig försummas. Men du återser ju inte ogärna kusin Richard von Dahlen, din forne lekkamrat?

LOTTEN.

Jag håller mycket af Sophie och Augusta von Dahlen. Richard... han har blifvit prästvigd till julen och är

adjunkt på landet, jag vet inte hvar. Men det är sent, och mormor är trött...

FRU HJELM.

Du har rätt... jag är mycket trött. (Lutar sig mot bädden) Ett glas vatten!

LOTTEN.

Man har glömt att förse oss med vatten. Men (häller i en kopp) kanske litet choklad?

FRU HJELM.

Gif hit. (Dricker) Man är inte långt kommen i konsten att tillreda choklad på Rautakylä. Denna dryck har en bismak... (Återlämnar koppen) Här således är den stora sängen... den hade fordom omhängen af röd sammet... där till höger är spegeln... den är förgylld och öfverst bland dess sirater ser du en friherrlig krona öfver ett drakehufvud. Tapeterna äro röda och beströdda med rosor... kakelugnen hvit, och i nischen står en byst af Fredrik II.

LOTTEN.

Det är förvånande, att mormor kan minnas allt så väl.

FRU HJELM.

Dessa sängomhängen sammanhöllos fordom af en förgylld drake af brons med fyra fötter. Se åt om drakens högra bakfot är fästad vid väggen med en nagel af järn.

LOTTEN
uppstiger på en stol.

Ja, mormor! Det är Bel i Babel, med en alldeles förfärlig tass.

FRU HJELM.

Nåväl, skjut denna nagel med all din kraft åt vänster!

LOTTEN

försöker.

Den går inte.

FRU HJELM.

Järnet är rostadt. Försök ännu!

LOTTEN.

Omöjligt. Järnet är fastmuradt i väggen.

FRU HJELM.

Det ser endast så ut... Men lika godt, stig ned, det tjenar till intet.

Lotten nedstiger.

Jag ville endast visa dig att mitt minne ej sviker. Din morfar, mitt barn, var djupt invecklad i sin tids politiska planer och måste ständigt vara beredd att se sitt lif och sin frihet på spel. Därför lät han här i sin sängkammare invid själfva sängen anbringa en lönndörr, genom hvilken han kunde rädda sig, i händelse af en plötslig öfverraskning, och det gafs tider då ständigt en sadlad häst stod här utanför i beredskap om nätterna.

LOTTEN.

En lönndörr... ah, det är något intressant, något romantiskt i en lönndörr. Jag har läst i romaner om underjordiska gångar, hemliga domsförbund... och en lönndörr, den förekommer mig alltid som ett ondt samvete, där synderna smyga sig in och ut, för att ej bli sedda...

FRU HJELM.

Onda samveten... spår af längesedan gråtna tårar ...sådana finnas af ålder på Rautakylä. Men säg, i himlens namn, hur ha vi kommit hit?

LOTTEN.

Lilla mormor, du har då glömt vår resa till von Dahlens ... yrvädret ... vargarna ...

FRU HJELM.

Ah ... den gamlas minne är som veken af ett slocknande ljus. Det kastar sitt sista sken på aflägsna föremål, men i dess närhet ser man endast skuggan af staken ... Jag känner en ovanlig tyngd ... Jag vill sofva och glömma. Glömskan är ljuf, när minnet endast har sorger att bjuda ... Lotten, mitt barn, lofva mig att, hvad än må hända, om du gifter dig, din bruddräkt icke blir ... en maskradkostym ...

Hon inslumrar.

LOTTEN.

Alltid samma fantasi! Hvilket förfärligt minne af en maskrad, när det blandas i alla tankar och minnen under ett helt lif!

Bjällerklang utanför. Lyssnar.

Där kommer någon ... så sent! Hvem kan det vara? ... Detta rum är så hemskt ... man tycker sig flyttad tillbaka uti en längst förfluten tid ... hvarje möbel ett minne ... hvarje vrå en hemlighet ... och spår af tårar öfverallt ... Thomas dröjer ... man vill aflägsna honom ... men han skall komma. (Vid dörren till vänster) Reglad utifrån! Hvad skall det betyda? (Vid dörren till höger) Också den omöjlig att öppna. Vi äro instängda! Och när jag tänker på den elaka kvinnans ord och på den gamla baronens sällsamma fruktan ... min Gud, om man verkligen skulle ... Och intet medel att undkomma! ...

FRU HJELM
halfslumrande.

Fly, baron Gustaf, fly ... genom lönndörren!

LOTTEN.

Lönndörren, ja! Om jag kunde öppna den, vore vi räddade. Men huru? Ah...

Fattar ett vedträ, stiger på stolen och slår mot drakens högra bakfot.

Den rörs inte. Ännu en gång!... Nej! Det är blott en fantasi af mormor!

Slår kraftigare; drakens fot brister i stycken. Med löje.

Jag har gjort mer än Sankt Göran: jag har besegrat draken med ett stycke ved!

FRU HJELM

reser sig upp.

Lotten, hvad gör du?

LOTTEN.

Ingenting... Jag försöker för ro skull öppna lönndörren.

FRU HJELM.

Släck ljusen och sof!

LOTTEN.

Strax, mormor!

Slår med hela sin kraft mot järnnageln.

Ah... den rörs, jag såg det helt tydligt!

FRU HJELM.

Hvad rörs?

LOTTEN.

Järnnageln flyttar sig... Så... ett slag till. (Slår) Gud vare tack, där ha vi dem!

FRU HJELM.

Dem? Hvilka dem?

LOTTEN.

Fjädrarna i muren.

FRU HJELM.

Det finns inte flera än en.

LOTTEN.

Åjo, här finnas två. När nageln sköts åt sidan, syntes en, och när den sköts ännu längre, syntes en annan bakom den förra.

FRU HJELM.

Det har man inte sagt mig. Men i alla fall ... det tjenar till ingenting. Låt oss sofva.

LOTTEN.

Först måste jag öppna dörren!

FRU HJELM.

Dörren leder ut till trädgården ...

LOTTEN
ryckande på fjädern.

Seså, vänta litet, mormor lilla, fjädern är så trög. Om jag bara hade ... Richards fingrar ...

FRU HJELM.
lutar sig åter.

Envisa barn ... det är din finska fädernedygd.

LOTTEN
som förut.

Vänta ... nej ... jag vill försöka den andra ... Mormor!

FRU HJELM
i halfslummer.

Ja, ja ... fly ...

LOTTEN.

Jag har funnit ett skåp. (Man ser en cirkelrund öppning i väggen) Men så hör då, mormor; här ligga flera buntar papper ... Hon sofver! ... Sof, stackars mormor, jag vill vaka för dig. Hvad bryr jag mig om dessa papper? (Nedkastar flera buntar på golfvet) Jag måste ut. Ah ... jag tyckte mig höra ett buller ... tvenne röster ... om det

vore Thomas? Jag vill ännu engång försöka den andra fjädern ... Så! Min hand blöder ... men ... fjädern ger efter ... nu ... ändtligen!

Man ser den smala öppningen af en lönndörr i muren. Lotten kastar en kappa öfver axlarna och tränger sig ut.

FRU HJELM

under sömnen.

Tag allt, baron Magnus, tag allt mitt gods ... men låt mig behålla mitt namn!

Tredje scenen.

FRU HJELM sofvande. LOTTEN återkommer. Strax efter henne THOMAS.

LOTTEN

stänger dörren.

Nu har jag dig här; nu må de komma. Man förföljde dig? Man ville hålla dig kvar?

THOMAS

förbluffad, seende sig omkring.

Jo men ville de så, men när man som mamsell kan blåsa ett hål i väggen ...

LOTTEN.

Jo, jag kan allt trolla en smula; släkten Ringius är inte för ro skull hemma från Österbotten. Stackars karl, hvad du är våt; snön smälter och dryper af dig som Kyro vattenfall. Akta stolarna!

THOMAS

makar sig åt väggen.

Skam till sägandes, så vet jag inte hvar jag skall stå, för si vattnet är vått i år, sa' ekorrn, när han flöt på näfverlappen.

LOTTEN.

Nå ... man stängde in dig?

THOMAS.

Skadar inte, sa' länsman om fotblacken. Jag strök släden i lidret och Musti ur vägen ... ja si med honom är det kaputt. (Torkar ögat med tröjärmen) Han gjorde, skam till sägandes, som förra soldaten i krig, han sprang ihjäl sig ... Så gick jag i drängstugan att värma mig. Allt folket sof på bänkarna, men så var där en lång dromedarie, som sade sig heta Eljas; han langade en brännvinsflaska fram under fårskinnspälsen. Nu ska vi supa, sa' han. Får gå, sa' jag. En för hvart ben, sa' han. Får gå, sa' jag. Och så skröt han huru han, skam till sägandes, skulle bli gårdsfogde och sköta hundra tunnors utsäde. För si inspektoren och mor hans skulle ärfva hela konkarongen, sa' han.

LOTTEN
uppsamlar papperen från golfvet.

Och så drack han på förhand gamla barons graföl?

THOMAS.

Skall tro det var fundassen, och supa skulle vi. Nå nå, sa' jag, nu kan det förslå för två ben, sa' jag, och så marsade jag ut att se hur det stod till med liderdörren och våra futikor i släden. Hä? sa' han och ställde sig raklång i dörren. Hut, sa' jag, och dammade till. Så kom vi i kraklamente på gården. Si, han slog mig omkull med en käringkrok, men den som kom ofvanpå, det var jag, och jag myllade honom i snön, lurjus! Just i detsamma kom mamsell, och han trodde väl — hihihi — skam till sägandes, att lifslefvande perkele for af med mig tvärsigenom väggen.

LOTTEN

upplöser en af pappersbuntarna.

Jag skall säga dig en sak, Thomas. Det är inte våra saker i släden man vill stjäla, det är våra lif.

THOMAS

hotande.

Hvad? Jag skall tuffla dem...

LOTTEN.

Tyst, tala sakta... Alla väggar ha öron, alla nyckelhål ögon. Ser jag rädd ut, jag?

THOMAS.

Hå, gudsigne, skulle tro jag känner min lilla mamsell. I somras, när hon trampa' på ormen, höll hon honom fast med sin lilla häl och den tunna kängan, tills jag gaf honom fälknäppen. Och i kväll, när vargarna yla' kring släden, och gamla frun frågte hvad det var för en fandang, då skratta' mamsell Lotten och såg på mig och sa': »det är hundar». Skam till sägandes: det är hundar! Hihihi!

LOTTEN.

Så låt oss vaka, du och jag. Där är mat, sätt dig och ät! Vänta, min gubbe, sådana stolar äro inte gjorda för isbjörnar. (Breder sin kappa öfver stolen) Nu har du fullmakt att sitta.

THOMAS

sätter sig.

Tackar som bjuder. Skall tro, de ha hundra tunnors utsäde, men inte en brödkaka i drängstugan, bara torra brännvinet!

LOTTEN.

Där är choklad... Här finns intet annat att dricka.

THOMAS.

Tackar som bjuder.

Dricker ur kannan. Afsides.

Skall det vara sötmjölk, så tvi tusan, här i gården fodra de sina kor med svampar.

LOTTEN.

Medan du äter, vill jag hålla mig vaken med dessa papper.

Under följande monolog sträcker sig Thomas i stolen och faller slutligen i djup sömn.

LOTTEN

bläddrande i papperen.

Bref, så gula och gamla! Somliga fina och gentila, andra raspade liksom med en eldgaffel. Det måste vara viktiga saker, som gömmas så väl. Låt se... »*Mon cher baron*»... å, det är allt fransyska. Men det här? Sådana kråkfötter! »Högvälborne herr öfverste, baron och riddare af flera ordnar!»... Skulle det vara min morfar? Ja, det är helt säkert till honom — »Jag får ödmjukast underrätta herr öfversten, baron och riddaren, att jag enligt ordres låtit utdela penningarna bland tredje kompaniet och funnit dispositionen sådan, i synnerhet hos underbefälet, att jag tror mig kunna ansvara för deras *conduite*»... Å, det där är bara politik, det är det olyckliga Anjala... (Bläddrar vidare) Se här, det är min morfars egen hand. »Rautakylä den 18 Juni 1788. »*Cher Frédéric!* Kriget har utbrutit, tjensten kallar mig, och jag har blott ett ögonblick för att anförtro dig mitt hjärtas angelägenheter. Min vän, jag är gift»... Himmel, hvad ser jag!... »Krigets utbrott hindrar mig nu att offentligen erkänna Ebba Reutercrona som min maka. *Cher Frédéric!* skulle mig hända alla dödligas lott,

innan jag återser henne, så ber jag dig att här på mitt Rautakylä ur ett lönnskåp uttaga» ... ack min Gud!

Bläddrar ifrigt och sökande bland papperen.

Detta? Nej! ... inte heller det! ... och inte det ... (Otåligt) Det är förskräckligt. (Lyssnar) Ett buller i salen utanför! Nej, det hörs ingenting ... (Bläddrar ånyo. Lifligt) Här! Här! Ja, ja, det finns en försyn, och min stackars mormor skall få upprättelse ...

Läser:

»Vigselattest. År efter Kristi börd 1788 den 25 Februari klockan half ett efter midnatt inställde sig undertecknad på kallelse hos öfversten och riddaren högvälborne friherre Gustaf Eberhard Drakenhjelm, där vid samma tillfälle närvarande voro välborna och ädla jungfrun Ebba Charlotta Lovisa Reutercrona, Fältväbeln ärlige och manhaftige Isak Stolt samt tjensteflickan ärliga och sedesamma Elisabeth Ström» ... (Paus) »Lars Anton Levonius, regementspastor. Omförmälde vigselattest bevittna: Isak Stolt med bomärke, Elisabeth Ström» ... (Lifligt) Mormor! ... Nej, sof du, stackars mormor! Det vakar en försyn öfver den oskyldigt lidandes bädd. Detta papper, som du så länge sökt, för hvilket du rest många hundrade mil och på hvilket ditt ve och väl berodde ... det fanns helt nära din egen bädd, när du fordom sof som en olycklig änka på Rautakylä — och nu, när det funnits, nu kan du ej se det! ... Jag vill gömma det väl och min morfars bref till *cher Frédéric* också. (Lägger två papper i sin pirat) ... Men alla dessa pratsamma vittnens mun vill jag för evigt täppa.

Hopsamlar papperen i kaminen och antänder dem.

Se huru lustigt lågan slukar en bit af Finlands historia! De lärde herrar i Helsingfors, hvad skulle de ej ge för att äga dessa bref ... En autodafé, och stor-

inkvisitorn är jag... Ingen nåd för kättare!... Ännu en liten flamma... så där... gläd dig, min olyckliga morfars ande... Anjalaförbundets arkiv, det finns icke mer!

Sakta buller utanför dörren till höger.

Ah... hvad är det?... Man sticker en nyckel i låset... Thomas!... Han sofver... Thomas! (Fattar honom i axeln) Han hör mig inte... Chokladet?.. Mormor fann däri en bismak... Thomas drack däraf... jag ensam har ej druckit... ah, det är afskyvärdt... man öppnar... må Gud beskydda oss!

Hon blåser ut ena ljuset och döljer det andra jämte sig själf bakom sängen.

Fjärde scenen.

FRU HJELM och THOMAS sofvande. LOTTEN dold bakom sängomhängena. Genom dörren till höger inträder SEBASTIAN; i högra handen en blindlykta. Efter honom LISETTE. Dialogen halfhög.

SEBASTIAN.

Allt stilla. De sofva.

LISETTE.

Var lugn, jag har tillredt deras choklad. De skola ej vakna, om man än ringde med kyrkklockorna.

SEBASTIAN.

Så svär mig ännu engång att de äro de rätta.

LISETTE.

Vid min salighet, det är fru Hjelm och hennes dotterdotter. Den gamle har igenkänt dem: det gäller nu oss eller dem.

SEBASTIAN.

Men om de vore oskyldiga? Om de kommit hit af en slump?

LISETTE.

Slump och slump! Man sticker inte för ro skull sitt hufvud i varggapet. Vi ha själfva spridt ut att baron står på grafvens brädd. De veta det, de föregifva Gud vet hvad, och de äro här för att lisma sig till försoning och arf. Det är klart som solsken på vintersnö.

SEBASTIAN.

Ni har rätt.

LISETTE.

Och om de funnit vigselattesten...

SEBASTIAN.

Hvad? Ni har ju hundrade gånger sagt, att en sådan aldrig fanns till...

LISETTE.

Man säger, ja man säger mycket... men nu är ej tid att prata. Om du ändå fört med dig den rätta prästen, som ligger i våra vantar för spannmålsleveransen. Han skulle ha vigt mig och baron ännu i natt, och sedan hade *vi* varit Drakenhjelmar. I stället för du med dig en ung nybakad adjunkt, som hvarken du eller jag känner och som nog lär göra invändningar. Det är ditt fel, om vi gå från gård och grund.

SEBASTIAN.

Var det mitt fel, att pastorn brutit benet af sig i går? Präst som präst.

LISETTE.

Stå ej som en tok och prata, när hvar minut kostar guld. Där sofva de, ingen hindrar, ingen hör. De döda i vaken... kusken gör sällskap... Eljas kör den toma släden utåt isen, och i morgon vet ingen på Rautakylä annat än att de resande åkt i god tid sin väg.

SEBASTIAN.

Nej, en katt kan inte vara slugare, när hon lurar på rof. Men ni har glömt något, som binder klorna.

LISETTE.

Fege stackare! Godt om ord, ondt om kurage!

SEBASTIAN.

För det första bli vi upptäckta i vår, när sjön ger de döda igen.

LISETTE.

Prat! De ha åkt i en vak... drunknat...

SEBASTIAN.

För det andra har kusken undkommit Eljas.

LISETTE.

Var lugn... jag har ställt Eljas på post vid hörnet. Ett väl måttadt påkslag, och allt är som det skall vara. Man måste undvika blod.

SEBASTIAN.

För det tredje skall jag säga er, mor, att jag vansläktas från er. Jag är ej den karl som har lust att strypa sofvande kvinnor.

LISETTE.

Så låt drifva dig och din gamla mor från Rautakylä ... Gå, tigg som en usling, och slicka de smulor som dessa hycklerskor kasta åt dig från deras stulna rikedom.

SEBASTIAN.

Prata ni! Man tigger inte med två starka armar och ett godt samvete.

LISETTE.

Hvad nu? Är du karl, du, och låter plundra dig som en stackare?

SEBASTIAN.

Är ni kvinna, ni, och gör er son till en missdådare?

LISETTE.

Godt. Gör som du vill. Jag gör som jag vill.

SEBASTIAN.

Hvad ämnar ni?

LISETTE.

Agera försyn. Något måste vi göra.

SEBASTIAN.

Baron? ... Det förbjuder *jag*.

LISETTE.

Du hotade honom med döden i natt.

SEBASTIAN.

Skrämma honom, ja ... men komma min hand vid gubben ... aldrig.

LISETTE.

Som du vill. Du har din frihet, jag har min. Antingen affärdar du dessa (pekar åt sängen) eller jag honom (pekar åt höger). Lif för lif, blod för blod.

SEBASTIAN.

Rättfärdiga himmel, är jag då en förtappad varelse, att jag måste kalla detta missfoster min mor? I så många år har den gamle därinne öfverhopat er med välgärningar, och ni ... Hvad kan ni vinna på hans död?

LISETTE.

Testamentet är uppsatt i laga form.

SEBASTIAN.

Det är sant. Ni är i stånd till allt.

LISETTE.

Du känner mig. Välj!

SEBASTIAN.

Mor . . . jag *kan* inte göra det.

LISETTE.

Så vill jag hjälpa dig.

SEBASTIAN.

Håll! . . . Jag vill hellre göra det ensam.

LISETTE.

Ändtligen ett förnuftigt ord. Det är hög tid.

SEBASTIAN.

Och om jag förkortar dessa sofvande kvinnors dagar, svär ni mig då att skona den gamles lif?

LISETTE.

Jag svär det vid min salighet.

SEBASTIAN.

Den borgen är inte vederhäftig. Bättre opp!

LISETTE.

Jag svär det vid allt mitt gods och guld i denna världen.

SEBASTIAN.

Något . . . men bättre opp!

LISETTE.

Jag svär det vid ditt lif, kruka!

SEBASTIAN.

Det duger ändtligen. Ni älskar mig som ett vilddjur sin unge. Ni lär mig att döda.

LISETTE.

Otacksamme . . . men lika godt. Till verket, fort!

SEBASTIAN.

Ännu ett villkor. Gå er väg, jag vill vara ensam om mörksens verk. När ni står vid min sida, tror jag mig se den onde frestaren själf, och det förlamar min arm.

LISETTE.

Som du vill. Jag går. Men kom väl ihåg: deras lif eller hans!

SEBASTIAN.

Gå, gå! ... Bort!

Lisette går.

Femte scenen.

DE FÖRRA utom LISETTE.

SEBASTIAN
stannar villrådig midt på scenen, vänd mot åskådarne.

Jag vågar ej se dit ... Hon vill det, hon ... Min egen mor tvingar mig att ... får gå! När de båda värnlösa kvinnorna anklaga mig inför Guds tron och säga: hvarför stal du våra lif i sömnen? då skall jag svara: det angår mig inte, fråga mor! ... Och när de säga: hvad ondt hade vi gjort dig, att du skulle skicka oss till evigheten oberedda och utan präst? ... då skall jag åter svara dem: fråga mor!

Lotten har under tiden ställt ljuset på bordet framför sängen och förblifvit stående invid hufvudgärden.

Men det är tid ... Ju längre jag dröjer, desto svagare blir min arm, desto klenmodigare mitt hjärta ... Det är sagdt. Nu finns ingen makt som mer kan rädda dem.

Vänder sig plötsligt om och rusar mot sängen, men stannar bestört vid anblicken af

LOTTEN

som utsträcker mot honom sin hand och säger

Jo, Gud . . . och samvetet.

Paus.

LOTTEN

allvarligt och mildt.

Här (pekar på sängen) sofver en värnlös, gammal och blind kvinna, som lidit mycket och aldrig förtviflat, som haft mycket att hämnas och förlåtit allt . . . Här (pekar på Sebastian) står en redlig man, som blifvit bedragen och bedrager sig själf . . . han *kan* icke lyfta sin hand mot oskyldiga . . . Här (pekar på sig själf) en svag flicka, utan vapen, utan beskydd, och likväl utan fruktan, ty här (pekar åt höjden) ofvan oss, framför oss, inom oss är Gud allsmäktig, utan hvars vilja icke ett hår skall krökas på våra hufvuden.

SEBASTIAN

våldsamt.

Hvem är ni? Vet ni då inte, att ni skall dö?

LOTTEN.

Nej, jag skall inte dö för er hand; ni *kan* inte döda mig. Huru stark och grym ni står här mot en svag och värnlös flicka, så *kan* ni likväl ej döda mig, ty Gud är starkare än ni.

SEBASTIAN

tvekande.

Tror ni det? . . . Liksom Gud skulle bry sig om hycklerskor!

LOTTEN.

Ser jag ut som en hycklerska? Darrar jag? Bleknar jag? Nej . . . och likväl har jag hört allt: ert samtal med er mor och er strid med er själf.

SEBASTIAN
som förut.

Ni har hört allt... och ni fruktar mig inte... ni afskyr mig inte?

LOTTEN.

Just för att jag hört allt, så vet jag att ni inte *kan* döda en oskyldig. Det är ni som darrar, och ni gör rätt däri. Allt det goda hos er uppreser sig mot en sådan ogärning. Ni är ingen mördare, ni är en redlig man!

SEBASTIAN
utom sig.

Hon säger det, hon!... Nej, ni är inte den ni säger er vara... (På knä) Ni är en ängel från himmelen, som kommit att rädda en förtappad själ. Nåd! Nåd! Ni läser ju i mitt hjärta, att jag afskyr mig själf.

LOTTEN
räcker honom sin hand.

Stå upp! Icke jag. Fall ned för Honom, hvilken böjer människors hjärtan som vattubäckar! Från denna natt skall ni börja ett nytt lif.

SEBASTIAN
uppstår.

Ett nytt lif? Hvem ni än är, jag tackar er. Ni har rätt... ett nytt lif! Sådan usling jag är!

LOTTEN.

Ni skall godtgöra allt. Ni skall aldrig tillåta att man stämplar ondt mot två värnlösa kvinnor, som tagit sin tillflykt till Rautakyläs gästfrihet.

SEBASTIAN.

Befall öfver mig, tag mitt lif, om ni vill; från denna stund tillhör det er, och ve den som vågar lyfta sin hand mot er! Om ni visste, mamsell, hvad man sagt mig om er...

LOTTEN.

Jag vet. Man har sagt att min mormor, öfverstinnan Drakenhjelm, och jag kommit hit i afsikt att lisma oss till ett testamente af gamla baron på hans dödsbädd. Det är inte sant. Vi tvungos emot vår afsikt att söka en tillflykt här, och vi visste inte att detta var Rautakylä. Gud har skickat oss hit... Läs detta papper, (räcker honom vigselattesten) jag fann det nyss i ett lönnskåp, som af en händelse upptäcktes. Vet ni hvad detta papper innebär?

SEBASTIAN
läser.

En vigselattest... Rättfärdige Gud, det är då sant hvad min mor så envist förnekat... det är undertecknadt med hennes egen hand... och det är er mormor och ni som ären de enda lagliga och rätta arfvingarna till Rautakylä.

LOTTEN.

Ni ser... jag lämnar detta papper i er hand... för er gäller det titlar och rikedom... för oss gäller det än mer... min mormors ära... ni kunde förstöra det ... men ni gör det inte.

SEBASTIAN
återlämnar papperet med ängslig brådska.

Tag det tillbaka, fort! ... (Lugnare) Ni har rätt, jag tar det inte, jag skulle aldrig ha utsträckt min hand efter godset, om inte min mor... ah, mamsell... ni vet inte... ni har haft en mor som ni älskat, som lärt er att blifva mild och god... ni vet inte hvad det är att ha en mor som man måste förbanna.

LOTTEN.

Ni är mycket beklagansvärd.

SEBASTIAN.

Från min späda barndom har hon vant mig vid tanken att Rautakylä en dag måste bli mitt. Det är hon som förhärdat gamla barons hjärta mot er, i det hon ständigt upprepat sin lögn om den förklädde dragonen ... Å, herre Gud, jag har alldeles glömt gamla baron ... hans lif står på spel ... min mor har intet förbarmande, hon! ... Jag måste vaka öfver honom ...

Rusar först mot ena, sedan mot andra dörren.

Stängda utifrån! Hon har förutsett allt; jag är instängd och kan inte hjälpa honom!

LOTTEN

hastigt.

Kom ... här är en dörr ... här!

SEBASTIAN.

Ett underverk! Farväl. Triumfera icke i förtid, min mor! Ni har beräknat allt, men ni har glömt en enda liten dörr, som förråder er.

Skyndar ut genom lönndörren.

LOTTEN.

Jag andas åter. Han är borta.

Man hör utanför lönndörren ett tungt slag.

Hvad var det? ... Jag tyckte mig höra en man falla ... Ah, jag påminner mig ... Eljas var ställd i försåt här utanför ... han har trott sig rikta ett dråpslag mot Thomas ...

På knä.

Min Gud, som förlamat en mördares arm och förvandlat hans hjärta, låt denne man icke falla nu vid hans första steg till det goda!

Ridån faller.

Tredje akten.

Samma rum som i första akten.

Första scenen.

BARON MAGNUS. LISETTE.

BARON MAGNUS
gående fram och åter med häftiga steg.

Det är hon! ... *Grand Dieu! Grand Dieu! Grand Dieu!*

LISETTE
oroligt. Afsides.

Har han igenkänt henne? (Högt och lismande) Nå du min skapare, huru baron ser ut! Eldröd om kinderna, ögonen glänsande. Baron är sjuk, baron har feber ... baron måste gå och lägga sig.

BARON MAGNUS.

Gå din väg!

LISETTE.

Baron kan dra döden på sig ... Tänk hvad det vore för en fröjd för fru Hjelm och alla de andra, som hata baron!

BARON MAGNUS.

Gå din väg, säger jag.

LISETTE.

Lyckligtvis är hon död, den intriganta och elaka människan. När jag nyss kom att kasta ögonen på tidningarna, hvad tror baron jag får läsa bland dödsannonserna? Fru Hjelm som aflidit för tre veckor sedan. Jo det kan man tro, om hon själf skrifvit annonsen, hade hon säkert varit nog oförskämd att kalla sig friherrinna Drakenhjelm.

BARON MAGNUS.

Det är inte sant.

LISETTE.

Hennes friherreskap? Nej, det är inte sant.

BARON MAGNUS.

Hon lefver.

LISETTE.

Men det är inte möjligt.

BARON MAGNUS.

Hon lefver! *Grand Dieu!*

LISETTE

afsides.

Jag bedrog mig inte. Han har igenkänt henne; ingen tid att förlora. (Högt) Baron är sjuk, baron yrar . . . Tänk om baron finge slag och doge knall och fall i sina synder. Min salig far, som var sjuttio år gammal, blef en afton sjuk alldeles på samma sätt, och om natten dog han . . .

BARON MAGNUS.

Gå din väg. Jag mår väl, ganska väl.

LISETTE.

Och om natten dog han, utan att hinna ångra sina synder och godtgöra hvad han ännu kunde af sina många fel här i världen.

BARON MAGNUS.

Godtgöra hvad han ännu kunde? Du har rätt.

LISETTE.

Och därför vore det bäst, om baron för sin själs salighets skull tänkte på vigseln...

BARON MAGNUS.

Orm... vill du lämna mig?

LISETTE.

Söta, goda, bästa baron... inte för min skull, men för barons eget bästa... Prästen är redan här...

BARON MAGNUS.

Jag vill inte se honom... gå!

LISETTE
afsides.

Så envis har han aldrig varit. Men bära eller brista ...jag måste ha prästen hit, och ger ej den gamla token med sig... då måste *det andra* ske. (Högt) Baron skall ännu tacka mig... jag är strax tillbaka.

Går.

Andra scenen.

BARON MAGNUS ensam.

Godtgöra?... *Mais mon Dieu,* gamle Drakenhjelm, om det narrspel man kallar samvete verkligen funnes ...om dess röst talat sanning... om Lisette ljugit... hvem ljuger som hon?... om du förskjutit, plundrat, vanärat, dödligt förolämpat din egen broders maka... om hon komme för att säga dig: baron Magnus Drakenhjelm, återgif mig mitt gods, min heder, ett helt lifs lycka, hvilken du stulit ifrån mig!... Baron Magnus

Drakenhjelm, du är en ignobel tjuf, en eländig röfvare, som jagat änkor och faderlösa i nöd och olycka!... Det vore horribelt, det kunde icke aftvås med blod. Hvem ger mig visshet, visshet, visshet? Jag vill ha visshet... ah!

Tredje scenen.

BARON MAGNUS. LISETTE, och jämte henne RICHARD VON DAHLEN i enkel svart, icke prästerlig dräkt.

BARON MAGNUS

fattar Lisette med häftighet i armen.

Jag vill ha visshet, hör du... visshet! Jag vill veta om vigseln var falsk... jag vill veta om prästen var förklädd... Du måste veta det, du... Rättfärdiga himmel, ett vittne som du!... en mun som ljuger... en mun som svär mened... ett hjärta som hatar... en hand som stjäl!... Sanning begär jag, blott ett enda ord sanning af dig, du huggorm, som hväser din lögn i mitt öra... O, jag kväfs... jag förgås.

Släpper vanmäktig hennes hand. Lisette för honom till gungstolen, där han nedsjunker afdånad.

LISETTE

som under sista repliken gjort flera tecken åt von Dahlen.

Ack jämmer, jag trodde just det; min stackars gamla baron är mycket sjuk; han yrar fasligt.

VON DAHLEN

fixerar ömsom Lisette och baron.

Den gamle mannen tycks lida både till kropp och själ.

LISETTE

inställsamt, i det hon sysslar med den sjuke.

Ack käre herr magister, det är en sådan vanmakt som ofta påkommer min stackars gamla baron, och då

måste han skötas som ett barn. Och ett sådant lif har jag fört i många herrans år... men himlen vet att jag aldrig tänkt på någon lön för det, utan när min beskedliga husbonde säger, som han ofta brukar: Lisette, du är min enda vän på jorden, jag har hvarken när eller skyld, jag vill löna dina mångåriga omsorger och låta viga dig med mig, innan jag dör... då säger jag alltid: kors i alla dagar, att baron kan tänka på något sådant, inte passar det för mig, arma fattiga kvinna, att bli upphöjd till en sådan värdighet. Men då svarar alltid baron: har du inte vårdat mig så ömt som nånsin en maka gjort, och därför (gråter) skall du vigas till min lagliga hustru... och om jag skulle bli sjuk och förvirrad... så är det min vilja att vigseln sker ändå. Så säger han alltid.

VON DAHLEN.

Verkligen? Ni vet att lagen i vissa fall tillåter vigsel på sjuksängen och utan vanliga formaliteter, men ni vet också att man, för att vigas, måste vara vid sina sinnens fulla bruk.

LISETTE.

Men om det kan genom trovärdiga vittnen intygas, att baron af sundt förstånd och fri vilja yttrat den bestämda önskan...

VON DAHLEN.

Så kan ni ej begära att jag skall viga en sjuk i full yrsel. (Skarpt) Min vän, ni tycks vara angelägen...

LISETTE.

Å du min skapare, jag! (Gråter) Sådan jordisk ära bryr jag mig inte om. Det är allt för min stackars gamla barons skull.

VON DAHLEN
kastar en blick kring rummet.

Baron är en gammal hofman, men ursäkta, man skulle inte tro det, när man ser hans omgifning...

LISETTE
med ansträngdt hyckleri.

Magistern må säga; just detsamma har jag sagt. Kära baron, har jag sagt, låt mig engång städa här i rummet, och inte skall baron gå i den där trasiga nattrocken. Bry dig inte om det, Lisette, säger han; jag tål inte dina dammborstar, och dessutom är jag halfblind. Jo det kan magistern tänka, annorlunda såg baron förr ut vid hofvet!

VON DAHLEN.

Tyst!... Han vaknar!

BARON MAGNUS
fort.

Hofvet? Ah, jag hade så när glömt att det är bal i afton hos drottningen. Duplessis, min frack!... *Bête!* Ser du inte att knapparna äro mulna och ett dammkorn på kragen! Duplessis, mina skor!... *Diable,* märker du något? En finne på vänstra kindbenet... Är han där?

LISETTE.

Söta bästa baron, hvad menar baron?

BARON MAGNUS.

Kammarherrenyckeln. Fäst honom stadigt, din narr! Hans kunglig höghet intrigerar, Reuterholm intrigerar, hela världen intrigerar...

LISETTE.

Ack, herr magister, nådig baron föll i onåd under förmyndarregeringen...

BARON MAGNUS.

Duplessis, min cittra! Hvilken roll befaller ers majestät? En gud, en prins, en herde eller en tjuf? Jag är färdig till allt ... utom att spela öfverste vid ett finskt regemente ... Å, ers majestät, hvad begär man af mig? Jag skulle konspirera! ... Var inte rädd, lilla Daphne! Jag sitter så säkert i sadeln som en konstberidare. *Tout à fait, je vous assure.* Har du sett fröken Reutercrona? Man påstår att Kellgren gifvit henne priset framför sina tre gracer och skrifvit till henne ett ode, som börjar så här:

En dag från sin Olymp till jorden Jofur sände
Mercur ...

LISETTE.

Men söta bästa baron, känner baron inte igen mig? Jag är ju Lisette ... inte vill någon ge merkyr åt baron ...

BARON MAGNUS.

Hvad befalls? Är cittran ostämd? *Sacrenom,* hvad är det för en kuplett? Jag tål inte att man sjunger om brodermördare ... Tjuf, säger du? Det var *han* som stal ifrån mig min lilla krona. Hahaha, jag kallar henne min krona! Om kungen hörde det, skulle han bli jaloux ... Här är så varmt. Solen bränner, kaskaderna sorla, herdinnorna hvila i gräset. Så charmant att räfsa hö i pariserhandskar! Låt oss dansa! Musik! Musik! Vi flyga som Zephyr mellan ekarna på Drottningholm, och mot stranden brusar ett haf af champagne! Kungen vill ha champagne, glace och champagne!

LISETTE.

Det är fasligt, herr magister, att jag skulle upplefva en sådan olycka. Min stackars baron har blifvit tokig.

VON DAHLEN.

Vill ni ännu låta viga er?

LISETTE.

Gudbevare... det har aldrig varit min vilja.

VON DAHLEN.

Tillred åt honom något kylande, som kunde lindra hans feber.

LISETTE.

Litet hallonsaft, ja det kan gå an. (Afsides) Prästen är farlig... den gamle kan komma till förnuft igen... det *andra* är ändå säkrast... Ah (med förbittring) farväl, mitt friherreskap!

Går åt höger.

Fjärde scenen.

BARON MAGNUS. VON DAHLEN.

VON DAHLEN.

Se där (i det han pekar på baron Magnus) den lilla skuggan af ett stort tidehvarf utan dygd och utan tro!... Hvarför har man inte efterskickat en läkare? Om det ännu vore tid?...

Öppnar dörren till höger, men drar sig genast tillbaka.

Store Gud... denna kvinna? Hon hällde i drycken en brun vätska ur en liten flaska... Jag bedrar mig inte... hon är en hycklerska... Skulle hon också vara en giftblanderska? Vi få se.

Femte scenen.

DE FÖRRE. LISETTE.

LISETTE
med en spilkum i handen. Afsides.

Det jag bär i min hand skall tysta en pratsam tunga och förlama en ångrande hand. (Högt och ömt) Det här skall smaka min stackars baron; han tycker så mycket om hallonsaft. Drick, kära baron, drick alltsammans, det skall läska obegripligt.

VON DAHLEN
fixerar henne.

Var god och räck mig spilkumen. Drycken är kanhända för syrlig.

LISETTE.

Det behöfs inte. Jag är van att blanda medicin.

VON DAHLEN
skarpt och strängt.

Är ni också van att blanda gift?

LISETTE
förvirrad.

Å herre Gud ... hur magistern talar! Om det skall vara raljeri ...

VON DAHLEN.

Drick ut blandningen!

LISETTE
undvikande.

Jag får säga, att det är bra sårande för en trogen tjenarinna, som i så många herrans år ...

VON DAHLEN.

Drick ut blandningen! ...

LISETTE.

Gudbevare! Det som gagnar en sjuk kan ofta skada en frisk.

VON DAHLEN.

Hallonsaft och vatten skadar ingen människa. Drick!

LISETTE.

Det är den enda saft jag har kvar.

VON DAHLEN.

Ni söker undanflykter. Nåväl, jag skall låta undersöka blandningen.

LISETTE.

Att jag, fattiga kvinna, skulle upplefva en sådan skymf!... Efter magistern nödvändigt vill, så alltför gärna... jag skall dricka alltsammans... jag må väl veta att det är rena hallonsaften... ingenting annat än hallonsaft...

För spilkumen till munnen, men fäller den i detsamma till golfvet.

Ah... min sköna saft!

VON DAHLEN.

Skrymterska! Nu känner jag er.

LISETTE

trotsigt.

Så! Huru länge tror magistern att en hederlig kvinna skall tåla så nedriga beskyllningar? Är det nog nu, eller hvad? Bevis! (Går honom inpå lifvet) Bevis!

VON DAHLEN.

Gud döme dig, olyckliga!

LISETTE

alltmera uppbragt.

Är herrn präst? Hvem är herrn? Hvad vill herrn? Jag känner herrn inte. Ha då alla landstrykare samlat

sig här i kväll? Att komma med sådana beskyllningar i mitt hus... hör herrn? *mitt* hus! Jag ämnar inte tåla det, jag. Jag låter kasta herrn på porten samma väg som fru Hjelm...

VON DAHLEN.

Fru Hjelm? Hon skulle varit här?

LISETTE
förvirrad.

Har jag sagt att hon varit här?...

VON DAHLEN.

Hela ert tal är en väfnad af lögner. Hvad skall jag tro? Om det vore möjligt...

LISETTE
i sin förra ton.

Möjligt? Hvad är möjligt? Hvad angår mig fru Hjelm och allt hennes anhang? Hör herrn också till dem? Å, så lätt skall man inte drifva mig från Rautakylä.

VON DAHLEN.

Svara mig: har fru Hjelm varit här?

LISETTE
som förut.

Jag känner henne inte, jag har aldrig sett den bedragerskan. Har jag sagt att hon varit här? Ni är galen, herre!

VON DAHLEN.

Oförnuftiga!... Hvad ser jag? Lotten!

Sjette scenen.

DE FÖRRA. LOTTEN inträder från vänster.

LOTTEN.

Nej, jag bedrog mig inte . . . det är Richard. O hvad jag är glad att finna dig här!

VON DAHLEN.

Men så säg mig, Lotten . . . genom hvilken sällsam händelse?

LOTTEN.

En slump, en försyn, hur du vill kalla det. En förfärlig natt! Min mormor och jag logera i andra flygeln. Nyfikenhet och ängslan drefvo mig ut . . . Jag kommer i salen här utanför . . . tycker mig känna din röst, och finner dig här som genom ett underverk.

VON DAHLEN.

Du vet då inte att jag för få dagar sedan ankom till denna församling som adjunkt åt den gamla pastorn? Jag kallas hit till en vigsel och finner . . . hvad du ser.

LOTTEN

smyger sig nära intill honom. Sakta.

Vet du väl, Richard, att denna kvinna är en menederska, en mörderska?

VON DAHLEN

i samma ton.

Lugna dig! Hennes raseri är utan gräns, men också utan makt.

LOTTEN.

Akta dig, Richard! Det är en farlig kvinna. Ser du, hon drar sig tillsamman som tigern före språnget.

LISETTE

som härtills stum, med stela blickar betraktat Lotten, tyckes eftersinna något. För sig.

Om han dödat den gamla, hade han redan varit här. ... Om flickan undkommit ensam, vore hon annorlunda till mods.... Sebastian har inte dödat *någon*. Fördömda pjunk!... Han har smugit sig sin väg, den krukan! Eljas har gjort hvad han skulle ... hans hand var blodig ... Men att affärda kusken ensam, det är att sätta allt på spel. De måste alla ... alla samma väg.

Går hastigt mot dörren.

VON DAHLEN

ställer sig i hennes väg.

Ni blir kvar i detta rum tillsvidare.

LISETTE

ursinnigt.

Med hvad rätt? ...

VON DAHLEN.

Med försiktighetens. När man har ett vildt djur i buren, öppnar man inte gärna dörren innan man själf är i säkerhet. (Till Lotten) Gå, Lotten, för hit din mormor. Med Guds bistånd vill jag vaka öfver er alla ... men här äro två som jag ej får lämna ur sikte.

LOTTEN.

Jag är strax åter här. Jag känner mig så trygg hos dig.

Går till vänster.

Sjunde scenen.

DE FÖRRA utom LOTTEN.

VON DAHLEN
betraktar baron Magnus.

Han sofver... När han vaknar, skall hans yrsel måhända ha upphört. (Till Lisette) Olyckliga, besinna hvem ni är och hvar ni står. Själf är ni gammal... mognad för skördarens lia. Det är icke med hat i hjärtat och förbannelser på läpparna man står på lifvets sista trappsteg.

LISETTE
utan att lyssna därpå.

Sebastian... hvar dröjer Sebastian?

VON DAHLEN
tankfull.

Hon hör mig inte. Man har sagt att lifvets yttersta motsatser kämpa om kvinnans själ. En ängel i det goda, går hon vida längre i det onda än mannen, när hon engång faller i de mörka makternas våld. Jag fruktar att man sagt sant...

Åttonde scenen.

DE FÖRRA. LOTTEN. FRU HJELM. THOMAS visar sig i dörren, men stannar utanför.

LOTTEN.

Hitåt, mormor! Thomas postar vid dörren och bevakar ingången.

LISETTE

rusar upp.

Thomas! . . . han är då inte död . . . Sebastian dröjer . . . och blodet på Eljas' händer? . . . (Med sönderslitande röst) Ah, jag har dödat min son, min egen son!

Rusar ut till vänster.

VON DAHLEN

som gjort en rörelse att hindra henne.

Hon rasar! Gå! Vi skola veta att försvara oss.

FRU HJELM

upprörd.

Lotten, hvad betyda dessa utrop? Hvar är jag?

VON DAHLEN

fattar hennes hand.

I tillgifna vänners krets.

FRU HJELM.

Kusin von Dahlen! Hur lyckligt! Förklara mig . . .

LOTTEN.

Richard, du känner allt . . . du förstår detta möte . . . förklara det!

VON DAHLEN

leder fru Hjelm till gungstolen.

Ja, min tant, ni är i tillgifna vänners krets, omgifven af Lotten, af mig, af den redlige Thomas, som alla älska er. Men om i denna krets funnes en fjärde . . . om ni hade en ovän, som förbittrat för er ett helt långt lif och som ni ej sett på många många år; och om ni stode framför denne ovän och funne honom bruten till kropp och själ, ångerfull . . . ja ångerfull, emedan han varit bedragen af en som ständigt beljugit och svärtat för honom ert handlingssätt . . . säg, min tant, skulle ni då vända er utan försoning bort?

FRU HJELM
upprörd.

Hvilken fråga! ... Richard, jag kan ej se, ej fatta ...

VON DAHLEN
lägger baron Magnus' hand i hennes.

Tag denna hand ... ni känner den! En aning säger er att det är Magnus Drakenhjelms hand. Den har varit hård mot er, denna hand; känn huru vissnad den nu ligger i er! Vill ni stöta den tillbaka? Skall ni icke hellre trycka den som en förlåtande vän?

FRU HJELM
med rörelse.

Ja, af allt mitt hjärta ja! Skulle jag ännu bära hat i mitt hjärta? Arma Magnus Drakenhjelm, du har varit olyckligare än jag ... Himlen är mitt vittne att jag längesedan förlåtit dig.

VON DAHLEN.

Han vaknar. Låt oss undvika hvarje buller. Han befinner sig i detta tillstånd af ytterlig nervretlighet, där en enda plötslig skrämsel kan afslita lifvets bristande trådar för alltid.

FRU HJELM.

Cher vieux Drakenhjelm, känner ni mig?

BARON MAGNUS
samlar sina tankar, betraktar henne uppmärksamt och bortvänder sedan hufvudet.

Nej ... jag känner er inte, madame ... har aldrig haft den äran.

FRU HJELM.

För femtio år sedan var Ebba Reutercrona ung ...

BARON MAGNUS.

Ung och skön! En ämabel person.

FRU HJELM.

Om hon nu sutte vid er sida gammal och blind...

BARON MAGNUS
oroligt betraktande henne.

Det är ni?...

FRU HJELM.

Det är jag.

BARON MAGNUS.

Som kallar er min brors änka?...

FRU HJELM.

Som är det.

BARON MAGNUS.

Och som kommit hit att glädjas åt min förödmjukelse?... Triumfera icke i förtid, madame! Jag mår ganska väl, mycket väl; ni ser att jag har vigör.

Försöker resa sig upp, men återfaller i gungstolen.

Lisette! Du har understått dig att ge mig en söndrig nattrock! Damerna excusera... *Mon Dieu,* hvilken oordning! Jag har... mycket vårdslösa domestiker. Mina damer... jag rodnar öfver min *deshabillé.* Lisette!

LOTTEN
till von Dahlen.

Det har han inte märkt förut. Ännu för några timmar sedan såg han inte trasorna i sin omgifning.

VON DAHLEN
till Lotten.

Solen och människoögat klarna när det lider mot aftonen.

FRU HJELM.

Nej, min baron, det är hvarken för att glädja mig åt en anförvants lidanden eller för att upplifva en olycklig familjetvist, som jag räckt er min hand. Båda ha vi lidit mycket, båda äro vi gamla och skola snart försvinna

med hela vår samtid. Vi tillhöra båda minnet — låt oss då endast minnas det bästa af vår ungdom och glömma det öfriga... försonas och glömma... *cher vieux baron!*

BARON MAGNUS

med ansträngning.

Min kusin... ni är god... mycket god. Ni har rätt ... vi äro båda gamla... ha icke många år att lefva... på sin höjd tio... Det är bäst att vi... försonas. Jag har gjort er orätt, min kusin. Ni var ju min olycklige brors... verkliga maka?

FRU HJELM.

Inför Gud och människor.

LOTTEN

lifligt, i det hon framtager ett papper.

Och se här beviset därpå!

FRU HJELM

utom sig.

Vigselattesten?

LOTTEN.

Återfunnen... här, i min morfars rum.

FRU HJELM.

Min Gud, min Gud... jag har burit vanäran... du har lyftat dess tyngd från min dignande skuldra, och jag kan åter stå upprätt bland människor! Hvar är detta papper? (Hon trycker det mot sitt hjärta) Jag kan icke se det, och likväl välsignar jag det. En så ringa bit papper ... och ett helt lifs öden ha likväl berott därpå. Jag har återfått mitt namn, mitt namn!

VON DAHLEN.

För människor... ja. För Gud gäller intet namn.

FRU HJELM.

Tack, Richard! Jag är en svag kvinna, den forna stoltheten får ännu stundom makt öfver mig. Men detta papper... låt mig ännu engång trycka det till mitt hjärta; det innebär ju hela mitt lifs lycka och olycka!

VON DAHLEN
till baron Magnus.

Kan ni läsa detta papper, herr baron?

BARON MAGNUS
med noblesse.

Foi de gentilhomme, det behöfs inte. Är jag en procentare? (Med tonvikt) *Min friherrinna!* (Kysser hennes hand) ... I dessa personers närvaro ber jag er glömma den oförrätt jag ovetande gjort er... och utnämner er... till laglig arfving af all min egendom... ifall ni skulle öfverlefva mig. Är jag förstådd?

VON DAHLEN.

Ja, herr baron!

BARON MAGNUS
med affekterad munterhet.

Och nu, sedan vi uppgjort affärer... som alltid äro tråkiga... så låt oss tala om gladare ämnen. Den unga flickan, är hon er dotter, min kusin?

FRU HJELM.

Min dotterdotter. Enda barnet af mitt enda barn.

BARON MAGNUS.

Hennes namn?

FRU HJELM.

Hedvig Charlotte Sophie Ringius.

BARON MAGNUS.

Ringius?... Hm... känner inte den familjen. Präst-

familj, hvad befalls? (Till Lotten) *Eh bien,* min söta vän, kom närmare. Åldern?

LOTTEN.

Nitton år.

BARON MAGNUS.

Vackra ögon ... täck profil ... brunette ... er mormor, min söta vän, var mera *cendrée. Mais si ... mon enfant, vous parlez français?*

LOTTEN
förlägen.

Je le dois aux leçons de ma grand'mère.

BARON MAGNUS
till fru Hjelm.

Vet ni väl, min friherrinna, ni har en ganska älskvärd dotterdotter. Hon har en god prononciation. (Till Lotten) I mitt bibliotek skall ni finna flera intressanta arbeten ... af Paul de Kock ... ni ser att jag följer med min tid ... men hvilka jag ej kunnat läsa, sedan mina ögon blefvo svaga ... Jag vore enchanterad af att höra min lilla kusin ... läsa dem högt.

VON DAHLEN.

Herr baron, tillåt mig erinra er, att ni sannolikt icke har många ögonblick öfriga att lefva. Gör upp er räkning med denna världen, och tänk på den kommande!

BARON MAGNUS
efter en paus och motvilligt.

Med hvem har jag den äran att tala?

VON DAHLEN.

Mitt namn är von Dahlen, präst.

BARON MAGNUS.

Von Dahlen? ... Känner den familjen ... en von Dahlen var major vid Åbo läns regemente.

VON DAHLEN.

Min far, herr baron.

BARON MAGNUS.

En tapper man ... stor vän af könet ... nå nå, min unga vän, ni är präst ... låt oss tala om något annat. Jag känner mig nu ... mycket stärkt af hvilan ... Vore ni läkare, min kära von Dahlen ... så skulle jag försäkra er ... att ni ännu ej på några år får det nöjet ... att förpassa mig till evigheten. Ser ni, min vän, jag är filosof ... jag fruktar inte döden, men ... förlåt mig ... det ämnet är ruskigt, och en gammal hofman som jag ... väljer gärna en intressantare konversation i fruntimmers sällskap. Har ni läst Voltaire? ... Minns ni hvad hertigens af Richelieu hårfrisör sade en dag, under det han klädde sin herre? Jag är väl inte mer än en simpel kammartjenare, sade han ... och likväl tror jag likaså litet som *monseigneur* att det finnes en Gud.

VON DAHLEN.

Herr baron, om ni icke vetat förr, att det finnes en Gud, så borde ni veta det nu, efter ett sådant lif ... och inför ett sådant slut.

BARON MAGNUS.

Min vän, ni talar som Nohrborgs postilla. Apropos ... jag påminner mig en anekdot ... om Lehnberg ... ni känner ju Lehnberg? ... hans predikningar åtminstone ... Han skulle engång skrifta en fröken ... Psilanderhjelm ... (Fattar cittran) Man har gjort en visa om det.

Sjunger:

Min vackra Chloë, kom att bikta
hvar kyss man stal ifrån din läpp . .

Nionde scenen.

DE FÖRRA. LISETTE.

LISETTE

häftigt inrusande från höger med förstördt utseende.

Hjälp, baron! hjälp! De ha mördat min son, de ha mördat Sebastian ... Hjälp!

VON DAHLEN

söker hejda henne.

Vansinniga ... ni dödar er sjuka husbonde.

LISETTE

som förut.

Bryr jag mig om er! Ni ha mördat min son, min son, för hvilken jag lefvat och trälat ... han ligger därute blodig, frusen ... död!

Under dessa repliker har baron Magnus sjunkit orörlig tillbaka i gungstolen.

VON DAHLEN.

Fort, aflägsna er från detta rum! Man skall hjälpa er son, vi skola alla hjälpa honom, men gå er väg ... fort!

LISETTE

ursinnigt.

Jaså ... jag drifves ur huset, jag! Och hvarför, om jag får fråga? Kanske för att ni tagit lifvet af min gamla baron ... det har ni gjort, ni samvetstjuf med edra skenfagra miner och edra dräpande ord! Ni har predikat honom till döds, ni skenheliga läsarepräst! Ni skall stå till svars för det, ni och edra nådiga damer från landsvägen. Men si, midt för er näsa skall jag behålla Rautakylä ... ty barons lagliga testamente har jag, och det skall ni låta bli att roffa, stråtröfvare!

VON DAHLEN.

Spara edra ord, oförskämda! Har ni inte aktning för döden, så måste ni ha det för lagen. Man har återfunnit den vigselattest, som intygar denna gamla frus lagliga giftermål med framlidne öfversten baron Gustaf Drakenhjelm . . .

LISETTE
med dämpadt raseri och smilande ton.

Vigselattesten . . . jaså . . . den visste jag inte af. Nå om så är . . . så har jag haft orätt och ber herrskapet alla förlåta en stackars olycklig kvinna, som förlorat sin son. Men kan jag också tro herrskapet? Om det skulle vara ett simpelt annat papper? . . . Men det är väl så, kan jag tro . . . att jag inte får se den.

LOTTEN
räcker henne papperet.

Se här, läs själf!

VON DAHLEN
med en afböjande rörelse.

Akta . . . (Till Lotten) Oförsiktiga!

LISETTE
som ögonblickligen sönderrifvit papperet, gnuggar bitarna mellan sina händer, kastar dem på golfvet och trampar dem med raseri.

Hvar är attesten, hvar? Jag känner ingen attest. Det har aldrig funnits någon attest.

Stiger tillbaka och pekar mot dörren.

Ut allesamman . . . mördare! tjufvar! lösdrifvare! Ut från mitt hus! . . . *mitt* hus, säger jag! Ut på stunden, eller låter jag mitt folk kasta er alla på dörren!

VON DAHLEN.

Hvilken olycka!

FRU HJELM.

För andra gången utan namn! O, hvarför var jag nyss så stolt!

LISETTE

som förut.

Ut, säger jag! Ut! Ut!

Tionde scenen.

DE FÖRRA. SEBASTIAN inträder från höger blodig och matt.

SEBASTIAN.

Håll, ett ögonblick!

LISETTE

kastar sig med ett anskri af glädje i hans armar.

Min son! Min son! Du lefver! De ha då inte mördat dig, min stackars Sebastian!

SEBASTIAN

stöter henne tillbaka.

Kvinna, jag känner er inte.

LISETTE

utom sig.

Du yrar... du är sjuk. Sebastian, känner du mig inte? Jag är ju Lisette, din mor... så hör då, Sebastian!

SEBASTIAN.

Jag har ingen mor, jag har aldrig haft någon mor. Lyckliga människor som äga en mor! Vet ni hvad det är att äga en mor? Det är att ha vid sin sida från spädaste barndom en god ängel, som älskar en, som beder för en, som leder sin son på det godas väg... som lär honom frukta Gud och älska sin nästa, göra

rätt mot alla, tala sanning och hafva ett ödmjukt hjärta. (Sorgset) Jag har aldrig haft någon mor.

Neddignar på en stol.

LISETTE

i häftig inre strid.

Jag säger dig att du yrar, du har feber. Kom, låt oss gå till ditt rum. Men (med en ondskefull blick åt sidan) det är sant... jag kan inte lämna dessa främmande människor ensamma i rummet. Här ligger både silfver och annat...

SEBASTIAN.

Och *annat*... (ser sig omkring) ja, en gubbe. Ni aktar hvarken lifvet eller döden. Jag har kommit för sent; det är ni som har dödat honom.

LISETTE.

Dessa eländiga människor ha predikat honom till döds.

SEBASTIAN.

Ni är er lik, ni ljuger bra. Men jag, ser ni, är inte mera densamma, sedan den unga mamsellen, gudsigne henne, sade till mig, till mördaren och tjufven Sebastian, som kom vid midnattstid att stjäla hennes unga lif: ni är en redlig man! (Ironiskt) Ja, var det inte otroligt? Jag var denna kvinnas son (pekar på Lisette) och hon (pekar på Lotten) säger till mig: ni är en redlig man! De orden ha förändrat mitt hjärtas grund, och (till Lisette) sen den stunden, begriper ni, är jag inte mera min mors son.

LISETTE.

Håhå, det fattades ännu!

Knyter handen mot von Dahlen och fruntimren.

Det är inte nog att ni stulit från mig min baron, ni ha också stulit min son! Ämnar ni ännu därtill stjäla mitt gods?

VON DAHLEN.

Ni vågar föra ett sådant språk, ni, som nyss på ett försåtligt sätt förstörde friherrinnan von Drakenhjelms enda lagliga bevis, hennes vigselattest.

LISETTE.

Är det inte redan slut med litaniorna? Och du, Sebastian, gör dig inte bättre än du är. Så visst som dessa bedragare aldrig kunna framvisa sin föregifna vigselattest, så visst skall du aldrig i din tid bli ett sådant (tvekar på ordet) nöt, som denne (pekar på von Dahlen) vill göra af dig.

LOTTEN

drager en näsduk ur sin pirat. Ett papper medföljer.

Ett papper . . . o himmel . . . skulle det . . . (Läser papperet) Det var då inte *den* som förstördes?

VON DAHLEN och FRU HJELM.

Hvad säger du?

LOTTEN.

Det är oförklarligt . . . Ah, nu påminner jag mig. Det papper jag nyss framtog och som hon (pekar på Lisette) sönderref, var icke det rätta . . . det var ett bref från min morfar, hvilket jag förvarade jämte attesten.

FRU HJELM

lifligt.

Ännu engång mitt namn! (Långsammare) Jag har förstått din vink, outgrundlige! Rannsaka mitt hjärta och se om där ännu finns en enda stolthet kvar!

VON DAHLEN.

Gif hit!

Fattar papperet och genomögnar det.

Intet tvifvel mer. (Till Lisette) Ni ser . . . det finnes en rättvisa.

LISETTE.

Bevis! Bevis! Jag tror ingenting utan bevis.

SEBASTIAN.

O kvinna, kvinna, som ingenting tror, emedan ditt hela lif är en enda lögn, du tvingar mig då att förneka dig intill det sista. Gå . . . jag afskyr och förbannar dig.

LISETTE
utom sig.

Du skulle förbanna mig . . . du, min egen son! . . . Men det är ju inte möjligt. Det är ju för dig som jag arbetat . . . Har jag ljugit, så har det varit för din skull . . . har jag bedragit, stulit, mördat, så har det varit för ditt väl . . . för att samla dig gods och guld, för att gifva dig en förnäm titel . . . allt har jag gjort för dig, otacksamme! . . . För dig har jag sålt min salighet . . . och du förbannar mig . . .

SEBASTIAN
med bortvändt ansikte.

Gå, och kom åter när ni blifvit en god människa.

LISETTE
vid hans fötter.

Jag går inte, jag släpper dig inte, förrän du tagit ditt ord tillbaka. Jag är sjuttio år, jag kan inte mera ändra mitt sinne. Haf medlidande med mig, Sebastian! Jag är ju din mor, och du söndersliter mig. Säg mig att jag är elak, girig, gudlös . . . döda mig, gör hvad du vill . . . men förbanna icke din mor!

SEBASTIAN.

Fall på edra knän för denna vördnadsvärda gamla fru, som ni så djupt har förorättat . . . anropa med ånger och tårar hennes förlåtelse . . . och sedan . . . vill jag igenkänna er.

LISETTE
uppstår rak och stel.

Aldrig!

SEBASTIAN.

Så behåll edra gärningars lön!

LISETTE
med kväfdt raseri till Sebastian.

Jag begär ingenting mer af dig! (Till de öfriga) Och icke heller af er! (Med hand och blick mot höjden) Och icke heller af dig!

Aflägsnar sig med hastiga steg.

Elfte scenen.

DE FÖRRA utom LISETTE.

FRU HJELM
till von Dahlen och Lotten.

Kom, mina barn . . . båda mina barn! Jag har läst i edra hjärtan, och jag välsignar er.

Hon omfamnar dem.

I dödens och brottets grannskap är det så ljuft för ett människohjärta att värma sig vid två älskade barns kärlek. Och nu (till von Dahlen) säg, är min olycklige svåger död?

VON DAHLEN
betraktar baron Magnus.

Han andas . . . han slår upp sina ögon . . .

BARON MAGNUS
svagt och afbrutet.

Mera ljus . . . mera ljus i kronorna . . . salongen är mörk . . . man ser inte toiletterna . . . er arm, min nådiga . . . polonäsen börjar.

Han fattar omedvetet cittran, som kvarlegat i hans famn. Man hör de svaga tonerna af samma menuett, som under prologen. Paus.

VON DAHLEN.

Utan hopp!

FRU HJELM.

Det förekommer mig som hörde jag musik.

LOTTEN.

Det är vindens sus genom björkarna i parken.

FRU HJELM.

Du har rätt. Det lider mot morgonen.

VON DAHLEN.

Klockan är sex.

BARON MAGNUS.

Er hand, min nådiga!... en kyss på denna sköna hand... det är väl inte blod på den? *Mon Dieu,* det är desagreabelt att dansa kring en schavott!

Musiken tystnar.

FRU HJELM.

Låt oss bedja för honom.

VON DAHLEN.

Ja, min tant, och för *vårt* tidehvarfs synder. Hvarje sekel har sina. Skuggan af en förgången tid uppfyller oss med bäfvan. Men äro vi bättre? Ack, vi utmana blott på ett annat sätt den gudomliga rättvisan.

BARON MAGNUS.

Stig upp från sufflörluckan! Min vän, jag spelar lifvets gudomliga komedi, och ni sufflerar från underjorden en tragedi... (Häftigt) Där är en präst i menuetten ... kör bort honom! (Paus) Prästen går inte bort... alla damerna sluta kring honom en ring och hota honom med sina solfjädrar... *C'est bien,* de brottas...

VON DAHLEN.

Det är himmelen och jorden som kämpa om hans själ.

BARON MAGNUS

häftigt.

Rätt så, mina damer... jaga bort honom!... vi äro ju alla filosofer... hahaha, så mycken filosofi och så liten dygd!

Man hör menuetten ånyo.

VON DAHLEN

sorgset.

Jorden har segrat.

BARON MAGNUS

fort, men afbrutet.

Musik! Musik! Champagnen skummar... Dansen hvirflar... Ah, jag törstar... Vackra Chloë... en droppe vatten!... Ers majestät... en droppe nåd...

Under sista repliken har den aflägsna musiken blifvit stormande och vild samt slutar vid sista orden i en gäll dissonans. Sebastian gör min att gå ut.

VON DAHLEN.

Hvad ämnar ni?

SEBASTIAN.

Hämta vatten.

VON DAHLEN.

Blif kvar. Denne mans törst kan intet vatten släcka.

SEBASTIAN.

Hvad menar ni?

VON DAHLEN.

Baron Magnus Drakenhjelm är ej mer.

LOTTEN.

Slut?

VON DAHLEN.

Slut.

SEBASTIAN.

Min stackars baron!

FRU HJELM.

En olycklig!

VON DAHLEN.

Ett tidehvarf, som flyr!

LOTTEN.

Skalet . . . (Pekande på fru Hjelm) Dess kärna lefver.

Ridån faller.

KUNG CARLS JAGT

ROMANTISK OPERA I TRE AKTER

MUSIK AF F. PACIUS

Personer:

KUNG CARL XI, 16 år gammal.
ÄNKEDROTTNINGEN HEDVIG ELEONORA, hans mor.
KRISTER HORN, konungens guvernör.
JOHAN GYLLENSTJERNA } konungens förtrogne.
MÅRTEN REUTERCRANTZ, stallmästare } konungens förtrogne.
BANÉR } jägare af konungens svit.
WACHTMEISTER } jägare af konungens svit.
OXENSTJERNA } jägare af konungens svit.
LEWENHAUPT } jägare af konungens svit.
JONATHAN PEHRSON, ung skälskytt från Föglö.
LEONORA, fiskarflicka.
TVÅ HOFDAMER.
TVÅ BONDFLICKOR.
TVÅ JUDAR.
EN FISKARE.
EN FISKARGUMMA.
EN KRÄMARE.
EN KRÖGARE.
HOFVETS HERRAR OCH DAMER. LANDTFOLK. VAKT.

Stycket spelar på Åland i nejden af Kastelholms slott
i början af September år 1671.

— — - -- — -

Första akten.

Fri plats i skogen. I fonden uppslagna tält, bland hvilka det kungliga utmärkes genom en blågul fana. Här och där mellan träden grupper af hofvet i jägardräkt; somliga kasta boll, andra volant; andra åter hvila i gräset. Landtfolk i skogsbrynet. I förgrunden till vänster ett bord och bänkar. En trupp jägare inträder från vänster.

Första scenen.

GYLLENSTJERNA, BANÉR, WACHTMEISTER, OXENSTJERNA, LEWENHAUPT, och andra jägare i förgrunden.

Jägarkör.

Hallå, i den villande gröna mark,
hallå, i den doftande sköna park
som en monark
går jägarn stark
sin raska gång
med klang och sång
och fruktar för ingen fara!
Hallå, öfver gungande tufvans bädd,
hallå, öfver ljungen i mossa klädd
vid källans brädd
flyr elgen rädd

och snabb och vig
att dölja sig
för ilande ryttarskara.
I spetsen för oss rider Sveriges kung;
kung Carl är tapper, kung Carl är ung.
Så sjung!
Så sjung under himlens fria blå
till kungens ära ett gladt hallå!
Hallå!

GYLLENSTJERNA.

Se så, kamrater, fort geväret bort
och bägarn fram! Mig tycks vi nog ha ströfvat!
Hans majestäts, vår konungs, vilja är,
att sig i dag Diana fritt förmäler
med gamle Bacchus. Bröllop firas här,
och hvarje jägare en marskalk är.

BANÉR.

Mig syns att jägarn hellre firar graföl
på stupadt byte. Men besitta mig,
jag har ej skjutit ens en fattig hare.

WACHTMEISTER.

Ej heller jag.

OXENSTJERNA.

Det kallar jag en jagt,
där ingen lossa får ett skott. För tusan,
hvad angå alla Ålands elgar mig,
om ingen ann' än kungen dem får skjuta?

LEWENHAUPT.

Och om en fattig sate i all oskuld
i skogen springs af hundra elgar kull
och skjuter en — det kostar honom halsen.

GYLLENSTJERNA.

Bah, andras halsar angå icke oss.
Det vet jag, att min egen den är törstig.
Kom, låt oss dricka!

De sätta sig vid bordet; bägare hämtas fram.

BANÉR.

Säg, men passar det
så nära drottningen och gamle Horn?

GYLLENSTJERNA.

Hvad tunnor tusan, är vår Carl ej kung?
Och äro icke vi hans trogne svenner?
Om ingen annan jag bekymrar mig,
och midt för deras näsa vill jag sjunga
min glada visa. Det är godt för dem
att vänjas från pedanterit i Stockholm.

OXENSTJERNA.

Sjung dem till trots! På Åland råder ej
ett kvinnovälde.

WACHTMEISTER.

Sjung! Vi sjunga med!

GYLLENSTJERNA.

Dryckesvisa.

Drick! Njut! Älska och dröm!
Lyckan hon flyr med stunden.
Drick! Njut! Bägaren töm!
Tänk på din mö så öm!
Lifvet är kort och döden är lång;
jaga vi fritt med klang och sång.
Drick! Njut! Älska och dröm!
Lyckan hon flyr med stunden.

Drick! Sjung! Drufvan i dag
blöde för kung och flicka!
Drick! Sjung i jublande lag!
Härnäst blöder du och jag.
Jaga vi fritt, så jaga vi bäst,
här är *den* kung, som dricker mest.
Drick! Sjung! Drufvan i dag
blöde för kung och flicka!

Drick! Njut! Lif eller död
töm i en enda droppe!
Drick! Sjung! Lust eller nöd
göm uti drufvans glöd!
Jaga vi fritt, så jaga vi gladt,
dricka hvar dag och dricka hvar natt.
Drick! Njut! Lif eller död
töm i en enda droppe!

Fattar bägaren.

Kungens skål,
och att han snart, rätt snart må blifva myndig!

BANÉR.

Och skaffa oss från halsen denna svärm
af kvinnor och peruker, hvilka mästra
vår raske Carl, som vor' han djäkn i Skara!

WACHTMEISTER.

Och löna sen en trogen stallbrors tjenst.
För min del har jag ingenting emot
att blifva Sveriges rikes marsk.

GYLLENSTJERNA.

Du marsk! Haha! Det blir en egen visa!

Kvintett.

WACHTMEISTER.

Jag marsk! Det vor' ej galet.
Mig passar just det valet.
Jag då ej kom i kvalet,
armén att föra an.
Mot danskar och mot ryssar
jag öfver vågen kryssar,
och midt bland svärdens kyssar
jag slåss till sista man.

DE ÖFRIGA.

Du marsk! Förbannadt galet!
Dig passar ej det valet,
du säkert kom i kvalet,
armén att föra an.
Mot danskar och mot ryssar
du bland buteljer kryssar,
och för etthundra kyssar
du säljer sista man.

GYLLENSTJERNA.

Wachtmeister, hör, du har då verkligt lust
att blifva riksens marsk?

WACHTMEISTER.

Om jag har lust?
Den tjensten är för mig som jag för tjensten.

GYLLENSTJERNA

Du, Oxenstjerna, nöjs med att bli drots?

OXENSTJERNA.

Vid Bacchus, drots! Å ja, det kan mig anstå.

GYLLENSTJERNA.

Och du Banér, du med ditt räknehufvud,
du synes mig till kansler klippt och skuren.

BANÉR.

Tack skall du ha. Hur var det? Kansler? Hm...

GYLLENSTJERNA.

Nå Lewenhaupt, säg ut, hvad vill du bli?

LEWENHAUPT.

Jag vill bli kung.

DE ÖFRIGA.

Så skål, ers majestät!

LEWENHAUPT.

Jag vill bli kung. Och sen i nåder nämner
jag Gyllenstjerna till riksdrinkare,
ty visare än han vid drufvans flöden
kan ingen skipa fosterlandets öden.

GYLLENSTJERNA.

I skämtet ligger mången gång ett frö
af allvar, som, med kloka händer vårdadt,
kan drifvas himmelshögt.

BANÉR.

Förklara dig!

GYLLENSTJERNA.

Ej här, där tärnor tassla och där långa
hofjunkaröron spetsas rundtomkring oss.
Men kom i natt precis på slaget tolf
till Kastelholms ruiner! Där vill jag
den stege visa, hvarmed gyllne äpplen
man dristigt plockar ifrån spirans topp

WACHTMEISTER.

Det vore böfveln!

BANÉR.

Svär på det, kamrat!

GYLLENSTJERNA.

Jag svär på ingenting. Ja eller nej?

DE ÖFRIGA.

På slaget tolf vid Kastelholms ruiner.

GYLLENSTJERNA.

Godt. Tand för tunga, lås för hvarje mund.
Man lyssnar på oss. Skingrom oss en stund.

De sprida sig bland träden.

Andra scenen.

TVÅ HOFDAMER.

FÖRSTA HOFDAMEN
närmar sig förgrunden för att upptaga volanten, som fallit.

Hör, göken galar!

ANDRA HOFDAMEN
närmar sig.

Göken? Galar han
så sent på sommarn?

FÖRSTA HOFDAMEN.

Det gör han minsann.
Gref Horn befaller, göken måste lyda.
Gref Horn, som ej kan kungens oro tyda,
vill roa med en sång hans majestät,
så måste göken gala.

ANDRA HOFDAMEN.

Tror du det?

FÖRSTA HOFDAMEN.

Ja, på en jagt är ingenting omöjligt.

ANDRA HOFDAMEN.

Men det är afskyvärdt och det är löjligt.

FÖRSTA HOFDAMEN.

Gudomligt roligt är det på en jagt.

ANDRA HOFDAMEN
ironiskt.

Ofantligt roligt!

Duett.

FÖRSTA HOFDAMEN.

Att gå på jagt
och stå på vakt
i skogens fria friska trakt,
det kallar jag
en herrlig dag
det är det yppersta behag.
Jag fångar gladt
med tusen spratt
den granna fjäril med min hatt,
jag springer lätt
bland blommors ätt,
där eko talar
i berg och dalar,
där liten siska
i grenen hviskar
och ekorrn hoppar
i löf och toppar...

ANDRA HOFDAMEN.

Att jaga så
hvar dag — hå hå,
det kostar mycke, mycke på.

En stackars mö
vill hellre dö,
än drifva kring båd' land och sjö.
I skogens våld
bo bara troll,
som trampa på ens klädningsfåll.
Där lurar arg
en lurfvig varg,
där brummar björnen,
där flaxar örnen,
i alla stubbar
bo tomtegubbar,
och gastar snyfta
i hvarje klyfta . . .

FÖRSTA HOFDAMEN.

En tapper flicka
får ej klicka
att troll och gastar i ögat blicka.

ANDRA HOFDAMEN.

En flitig flicka
skall sy och sticka
och ej sin fot uti skogen vricka.

FÖRSTA HOFDAMEN.

Ack hur herrligt ändå
att i skogen gå!

ANDRA HOFDAMEN.

Hur förfärligt, hå hå,
att sig möda så!

FÖRSTA HOFDAMEN.

Intet tvång,
bara sång!

Inga moraler!
Inga kabaler!

ANDRA HOFDAMEN.

Löf och blad —
ingen parad!
Saltomortaler,
men inga baler!

Man ofta sagt
till oss: gif akt,
o flickor, gån ej ut på jagt!
I skogens snår
i edra spår
den vilde jägarn osedd går.

FÖRSTA HOFDAMEN.

Men ej med lod
och krut och blod
vi flickor te vårt hjältemod;
det är vår lott
att sikta smått
på fjärlar och på hjärtan blott.

BÅDA.

Och frisk och sval
är skogens sal,
och herrlig är den gröna dal,
och lätt och gladt
med glädtigt spratt
vi jaga, jaga dag och natt.

De gå.

Tredje scenen.

DROTTNINGEN och HORN utkomma från ett af tälten.

DROTTNINGEN.

Än dröjer kungen, och jag ser ej heller
till Reutercrantz. Ack, dessa vilda sällar,
min Carl förstöra de till kropp och själ.

HORN.

Ers majestät har rätt. Hur oförskämdt!
Sitt dryckesbord de slagit upp just här.

DROTTNINGEN
bittert.

Man småningom får vänja sig vid allt.

HORN.

Hans majestät, fast ung, till lynnet lätt,
dock vördnad hyser för så ädel mor.

DROTTNINGEN.

Gud bättre, ja, men ej för skick och seder.
Till detta vilda land jag honom följt,
att handlöst han uti fördärfvets famn
bland detta drinkarsällskap ej må falla.
Och nu sen bittida i dag jag ej
har honom sett. Han drifver skogen kring
med Reutercrantz och rumlarn Gyllenstjerna.

HORN.

För äfventyr han har en sällsam lust.

DROTTNINGEN.

Jag minns hvad dödlig ångst mig fattade,
när han i somras seglade omkull
på Saltsjöns fjärdar och med nöd blef bärgad.

HORN.

Försynen vakar öfver Sveriges hopp.

DROTTNINGEN.

Men Gud man ej bör fresta. Kom, gref Horn,
att se på leken, medan kungen dröjer.

I begrepp att aflägsna sig.

Hvem är den ryttarn, som på löddrig häst
därborta ilar hitåt öfver ängen?

HORN

med handen öfver ögat.

Mig solen bländar . . . Det är Reutercrantz.

DROTTNINGEN.

Och ensam! Store Gud, hvar är då kungen?

HORN.

Han snart är här. Min drottning, lugna er!

DROTTNINGEN.

Aria.

Vet ni, gref Horn, hur modershjärtat klappar,
när vid en afgrund hennes älskling står!
När allt sitt mod vid denna syn hon tappar,
vet ni, gref Horn, hur kvinnans hjärta slår?
Palatset, kojan, tiggarn, herskarinnan
af samma Gud har samma hjärta fått,
ej drottningen finns mer, kvar står blott kvinnan,
och minns sin höghet ej — sin kärlek blott.

Hvar är min son, min älskade, min enda!
Har långt från mig en fara honom mött?
I denna nejd, den ensliga, ej kända,
har någon ofärd all min fröjd förödt?

O tag mitt rike, tag min gyllne krona,
tag all min höghet, trampa den med hån,
låt fattig mig i kojan dö — men skona
min älskling blott! Skänk mig igen min son!

Ack, se min fruktan! Se mitt kval!
Se, modershjärtat har ej val!
Skänk mig min son! Min son är ung!
Min fröjd är arm, min sorg är tung!
Skänk mig min kung!
Mitt rikes kung!
Mitt hjärtas kung!

Fjärde scenen.

DE FÖRRA. REUTERCRANTZ och efter hand hela hofvet.

Kvintett och kör.

REUTERCRANTZ.

Hvad oerhördt, hvad dristigt brott!

DROTTNINGEN.

Olycklige, hvad säger ni! Min son?

HORN.

Hvad . . . kungen? Store Gud!

KÖREN.

Jag bäfvar. Ofärd bringar han.

REUTERCRANTZ.

Gud vare tack, ej skadad kungen är.

DROTTNINGEN.

Jag andas åter!

KÖREN.

Ej skadad är han. Gudi lof!

DROTTNINGEN.

Till döds ni skrämde mig.

HORN.

Så säg, ni olycksbud, hvad har då händt?

REUTERCRANTZ.

Hans majestät och jag, vi hela dagen jagat ha en elg, den skönaste i Ålands hela skog. I sträckgalopp kom kungen sist till randen af ett bråddjup...

KÖREN.

Ve, hvad säger han?

REUTERCRANTZ.

Där kunde elgen icke mera fly. Vi stannade; hans majestät geväret tog och lade an. I samma ögonblick small mellan björkarna ett skott...

GYLLENSTJERNA.

Mot kungen?

DROTTNINGEN.

Ha förräderi!

KÖREN.

Kan sådant missdåd tros?

REUTERCRANTZ.

Om emot kungen, jag ej vet. Alltnog att träffad låg den sköna elgen i sitt blod. Men den förvägne skytten undkom oss.

KVINTETT OCH KÖR.

Hvad lyckligt öde!
Fritt elgen blöde!

Blott man ej döde
på Ålands ljung
vårt hopp, vår kung!

REUTERCRANTZ.

Nej ve den bof i förväg gått
att fälla elg för kungens skott!
Hans bälte jag vid stranden fann;
sitt brott med lifvet bötar han.

KVINTETT OCH KÖR.

Så grymma lagar
från forna dagar
man blott beklagar.
Hvad faslig lott
för ringa brott!

REUTERCRANTZ.

Man sände strax till fogden båd
att spana ut det lömska dåd.
Den store Gustafs lag skall stå,
att elgars skytt man hänga må.

KÖREN.

Nåd för den arme!
Man sig ej harme,
men mildt förbarme,
att lagens lopp
ej fylles opp!

REUTERCRANTZ.

Man högt sig harme,
ej sig förbarme!
Den syndarn arme
må hängas opp
i första topp.

KVINTETT OCH KÖR.

Hvad lyckligt öde!
Fritt elgen blöde
blott man ej döde
på Ålands ljung
vårt hopp, vår kung!

DROTTNINGEN.

Min son, min Carl! Där kommer han, vår kung!

HORN.

Rätt tankfull syns han.

REUTERCRANTZ.

Mörkt är jägarns mod,
när okänd skytt hans byte fällt i blod.

Femte scenen.

DE FÖRRA. KUNGEN inkommer i jagtdräkt, som bär spår af skogen och hastig ridt.

DROTTNINGEN
omfamnar honom.

Välkommen, Carl!

Mönstrar hans dräkt.

Mitt barn, hur du ser ut!
Din lifrock skrynklad, hatten illa fläckad
och dina stöflar smutsade. Min son,
det passar ej dig så för hofvet visa.

KUNGEN.

Guds fred, ers majestät!

HORN.

Tillåt mig nämna,
att skyldig vördnad fordrar af en son,
det han sin höga mor på handen kysser.

Kungen vänder honom ryggen.

DROTTNINGEN
som förut.

Din handske blodig! Fläckar bär du ock
på dina underkläder. Vet, mitt barn,
att sammet kostar nio daler alnen.

KUNGEN.

Rätt vackert väder. Endast litet varmt.

DROTTNINGEN.

Du tankfull syns. Har någon hemlig makt
i detta trolldomsland din själ betagit?

KUNGEN.

En hemlig makt? En mycket hemlig, ja.
Förtrollad är jag visst, ers majestät,
af dessa skogars prakt och stränders grönska,
af denna sköna leende natur.

DROTTNINGEN.

Min Carl, ej skämta med din mor så där!
Exempel gifvas uppå häxors list,
och nästan alla stamma de från Finland.

KUNGEN.

Förlåt, ers majestät, om jag er sårat!
Ett litet äfventyr mig händt. Låt oss
det glömma under lek. Om boll vi kasta,
till måls vi skjuta . . . å, man skall få se,
att bättre jag mig öfvat däruti,
än i grammatikan.

Sakta.

Men säg åt Horn,
att han ej går i vägen för min kula.

Alla gå, utom Gyllenstjerna, som kvarstannar.

Sjette scenen.

GYLLENSTJERNA, sedan KUNGEN.

GYLLENSTJERNA.

Där går han med sin mamma, liten pilt,
som snart skall styra Sveriges land. Må vara,
han gärna hänga må vid andras släp;
dess säkrare jag honom tar i släptåg.
Men sådan morsgris får ej pilten bli,
att med moraler man mitt verk fördärfvar.
Jag måste skaffa barnet äfventyr;
han sagolysten är som alla piltar.
Fördenskull just jag denna jagt ställt till,
och finge vi nu blott en skön prinsessa,
förtrollad, det förstås, och lätt befriad,
jag hade vunnet spel . . . Där är han . . . Godt!

KUNGEN.

Säg, är du ensam, Gyllenstjerna?

GYLLENSTJERNA.

Ja,
förutan modersvård och guvernörer.

KUNGEN.

För mig var det ej lätt att komma lös.
Det hederliga folket följer mig
som vore jag en liten pilt i fallvalk.
Vet du, det där odrägligt är.

GYLLENSTJERNA.

Åja,
ifall ers majestät ej hellre vill
lik Sardanapalus med kvinnor spinna.
Det såge säkert hennes majestät
och den högvise Horn med mycket nöje.

KUNGEN.

Ja, sant att säga, riktigt trifs jag ej
i kvinnosällskap, kan ej fina seder,
ej fina ord för fröknars fötter lägga.
Jag vill ha luft — fri luft i skog och mark,
och styra vill jag själf min raska häst...
och styra själf mitt land... Är det ej bäst?

GYLLENSTJERNA.

Så skall en konung tänka. Vore jag
så visst en kung som jag är undersåte,
och sexton år... jag skulle kvinnors flock
till sländan visa och pedanters pock
på Kalmar slott en nyttig späkning gifva.

KUNGEN.

Rätt bra förhända att du ej är kung.
Men om helt annat nu jag ville språka.
Kan du det gissa?

Svärmiskt.

Jag har *henne* hört...

GYLLENSTJERNA.

Elghonans skri, när i sitt blod...

KUNGEN

otåligt.

Nej, nej!

GYLLENSTJERNA

fint.

Om *henne* blott ers majestät har talat.

KUNGEN.

Jag kan ej nämna namn jag icke vet.
Minns du förliden sommar, när en dag
vi bittida oss smögo ut från slottet
att segla utåt Saltsjön . . .

GYLLENSTJERNA.

Knappt vi kommit
ett stycke ut med fröjd i friska vågor,
förr'n slupen fick en by och kantrade . . .

KUNGEN.

Med nöd vi kommo båda upp på kölen,
och vinden låg åt hafs, och ingen båt
sågs till . . .

GYLLENSTJERNA.

Då plötsligt från en Ålandsskuta
en båt sköt ut . . .

KUNGEN.

I båten satt en flicka . . .

GYLLENSTJERNA.

Hon var ovanligt vacker . . .

KUNGEN
blygt.

Tyckte du?

GYLLENSTJERNA.

Ja, på min ära skön. Hon rodde bra.
Och när hon oss med mycken fara räddat,
hon sjöng, att muntra oss, en liten sång.
Så här, om jag minns rätt.

Sjunger:

»Och hafvets unga tärna, hon gick en kväll så varm» . . .

KUNGEN
drömmande.

En vacker sång!

GYLLENSTJERNA.

Nåväl, ers majestät?

KUNGEN
uppsprittande.

Nåväl, hvad sen?

GYLLENSTJERNA
fint.

Jag väntar på befallning.

KUNGEN.

Jag hörde hennes röst...

GYLLENSTJERNA.

Är det väl möjligt?

KUNGEN.

Jag gick vid stranden af ett ensligt sund,
och Reutercrantz dref harar uti skogen,
då ifrån motsatt strand en ton så klar
som silfver och kristall mitt öra nådde.
Jag lyssnade, och det var samma sång
och samma röst. Hvad menar du?

GYLLENSTJERNA.

För tusan!
Vi henne söka opp, den söta flickan.
Hon tog ej lön för det hon räddat kungen;
om kungen ville löna henne nu?...

KUNGEN.

Men huru finna henne?

GYLLENSTJERNA.

Jag vet råd.
I morgon här i socknen hålles marknad.

Förklädda gå vi ut bland marknadsfolket —
det skall bli muntert.

KUNGEN.

Nej, omöjligt, nej!
Om Horn får veta det, och om min mor...

GYLLENSTJERNA.

Så ställa de ers majestät i skamvrån.
Ej så?

KUNGEN.

Jag Horn till trots väl hade lust...

GYLLENSTJERNA.

Ers majestät är sexton år och kung.
Hvad skam att gå i sådan boja tung!

KUNGEN.

Topp, ja vi gå! Hans vrede må förmeras,
jag vill regera själf och ej regeras.

Man hör bakom scenen en trumpetstöt.

Signalen hör! Man skjuta skall till måls...

GYLLENSTJERNA.

Man kommer hitåt...

Sjunde scenen.

DE FÖRRE. REUTERCRANTZ samt JÄGARNE inträda i procession. Främst bäres en smyckad stång med en i toppen fladdrande dufva. Stången uppreses som mål. KUNGEN och GYLLENSTJERNA taga plats bland jägarne till vänster, DROTTNINGEN, HORN och HOFVET till höger för åskådarne. LANDTFOLK på afstånd.

Målskjutningskör.

KÖREN.

Kom låt oss fresta
kulan den bästa,

kom låt oss fästa
fjärran ett mål!
Den som ej sikta
kan och ej rikta,
han skall få plikta
med kungens skål.

HORN.

Än man fördröje
ursinnigt nöje!

KÖREN.

Nej man ej fördröje
ett sådant herrligt nöje!

REUTERCRANTZ.

Hans majestät har skottet först.

DROTTNINGEN.

Dig akta,
min Carl, och med geväret umgås sakta!

HORN.

Månn' bössan rätt och lagom laddad är?

KUNGEN.

Att sist, ej först att skjuta jag begär.

De täflande bereda sig att skjuta.

GYLLENSTJERNA
till Reutercrantz.

Låt oss om första skottet kasta lott.
Krans eller krona?

REUTERCRANTZ.

Krona.

GYLLENSTJERNA
kastar ett silfvermynt, upptager det åter från marken.

Krans! . . . Mitt skott!

KÖREN.

Gif akt! Gif akt!

Gyllenstjerna skjuter.

Bom! Bom! Bom! Om man jagar
så säkert alla dagar,
jag elgarna beklagar
vid sådan kunglig jagt.

HORN.

När så man jagar
här alla dagar,
ej mig behagar
kungens jagt.

JÄGARE.

Lustigt man jagar,
nätter och dagar,
kring fält och hagar
går kungens jagt.
Bom!

KÖREN.

Skämtet förhöje
ett sådant herrligt nöje!
Man knappast mer för löje
kan därpå gifva akt.

REUTERCRANTZ
till Gyllenstjerna.

Så gammal jägare och skjuta bom!

GYLLENSTJERNA.

Bah, lyckan är en kvinna.

REUTERCRANTZ.

Lämna rum!

KÖREN.

Gif akt, gif akt!

Reutercrantz skjuter.

Bom! Bom! Bom! Om man jagar
så säkert alla dagar,
jag elgarna beklagar
vid sådan kunglig jagt.

DROTTNINGEN

till Horn.

Gref Horn, gref Horn, en bössa är för tung
för barnets arm!

HORN

med en axelryckning.

Men barnet är en kung!

KÖREN.

Nu kungen han
skall lägga an.
All ängslan flyr,
ej krut han skyr,
men raskt ger fyr.

Kungen skjuter.

Träff!

Jägarne och hofvet svänga hattarna.

KÖREN.

Lefve kung Carl,
kung Carl, kung Carl!
Han träffat har
sitt mål så snar.
Och lefve kung Carl!
och lefve, och lefve, och lefve kung Carl!

Under kören framträder en jägare och presenterar kungen den skjutna dufvan. Kort därpå bjuder kungen sin arm åt drottningen och aflägsnar sig långsamt genom de bugande raderna af hofvet. Grupper af landtfolk samla sig i närheten af det kungliga tältet. De kungliga stanna och synas samtala med landtfolket. I det ögonblick kören slutar ser man kungen och drottningen ingå i tältet.

Ridån faller.

Andra akten.

Afton. Öppen plats vid stranden. I fonden hafvet i sakta gungning och belyst af aftonrodnaden. På afstånd till vänster Kastelholms ruiner och slottsvaktarens boning, hvars fönster glimma röda. Till höger nära stranden klippor; närmare förgrunden en fiskarstuga; utanför den hänga nät.

Första scenen.

LEONORA, sysselsatt att upphänga nät. Sedan KUNGEN och GYLLENSTJERNA.

LEONORA.

Ballad.

Och hafvets unga tärna, hon gick en kväll så varm
vid Ålands strand att bada sin svanehvita barm
med blommor i hågen.
Och skogen var så herrlig och stranden var så grön,
och alla vackra stjärnor de skeno klart i sjön,
och sången den for öfver vågen.

Och hafvets unga tärna, hon tänkte i sitt sinn:
ack, hade jag en vän som jag kunde kalla min
med blommor i hågen;

och alla klara stjärnor och alla pärlors glans
och mitt palats af silfver och guld det blefve hans.
Och sången den for öfver vågen.

Vid andra raden af följande vers framträda kungen och Gyllenstjerna, insvepta i kappor och osedda af Leonora, i fonden. Kungen lyssnar drömmande, svärmisk och stum på Leonoras sång.

Och bäst som sången klang öfver sjö och vik och land,
kom skogens unge konung alltner till Ålands strand
med blommor i hågen.
»Du skönaste bland tärnor, säg vill du bli min brud?
Jag ger dig bergens skatter och ängens blomsterskrud.»
Och sången den for öfver vågen.

GYLLENSTJERNA.
till kungen.

Vid skogens bryn därborta Reutercrantz
jag komma ser... Hitåt, ers majestät!
Han bör ej se oss här!

Kungen spritter upp ur sina drömmar, de aflägsna sig skyndsamt.

LEONORA
tankfullt.

Den fjärde versen,
som handlar om hur hafvets mö och kungen
hvarandra älska och dock aldrig få,
den gör mig sorgsen. Då så tänker jag
på lilla kungen och hans vackra lockar,
från hvilka vattnet dröp, när i min båt
jag honom bärgade helt genomvåt,
den söta kungen med de blåa ögon
och röda kinder! Nu han vuxit stor
och minns ej mer en sådan fattig flicka.
Men mig det tycks som har jag honom kär
och som min visa vore enkom gjord

om mig och honom. Det får Jonathan
till godo hålla, ty den lilla kungen
jag håller af så här

Niger djupt.

helt undersåtligt;
men annat slag är det med honom där...

Kastar en slängkyss åt hafvet.

I dag får jag se kungen jaga här...
Ack om han vore än så röd och hvit!
Och kommer Jonathan från Föglö hit
och svartsjuk blir, jag mig ej låter skrifta;
jag gör just hvad jag vill, tills vi bli gifta.

Andra scenen.

LEONORA. REUTERCRANTZ inkommer med bössa på axeln och ett bälte i handen.

REUTERCRANTZ.

God morgon, vackra barn! Du fiskar snällt
för kungens bord, ej så?

LEONORA.

För kungen, ja,
om han betalar kungligt. Annars jag
min fisk i morgon uppå marknan säljer.

REUTERCRANTZ.

Jaså. Jag också är en fiskare
på sätt och vis. Gif därför mig en kyss!

LEONORA
bakom näten.

Gå ej i nätet, nådig herre! Mången,
rätt mången gädda där har blifvit fången.

REUTERCRANTZ
kastar bältet om hennes hals.

Nu grep dig gäddan.

LEONORA
gör sig lös.

Ja . . . men fick mig ej.

Betraktar bältet.

Det bältet . . . säg . . . hvar har han fått det bältet?

REUTERCRANTZ
uppmärksamt.

Du skulle känna du det bältet här?

LEONORA.

Han frågar mig om jag det känner — jag
som själf det gett åt Jonathan från Föglö!
Jonathan Pehrson . . .

REUTERCRANTZ.

Är du viss därpå?

LEONORA.

Jag måtte väl min egen fästman känna.

REUTERCRANTZ.

Och är han här?

LEONORA.

Ej som jag vet ännu.
Till marknaden jag säkert honom väntar.

REUTERCRANTZ
för sig.

Jag bofven funnit har, hvars spår jag söker.

Högt.

Adjö, min vän! Hitåt min väg sig kröker.

Går åt vänster.

Tredje scenen.

LEONORA, sedan JONATHAN.

LEONORA.

Håll, gunstig junker, gif mig bältet åter!
Han hör mig ej ... han går. Besynnerligt!
Hvar fann han bältet och hvad menar han?
Månn' någon fara hotar Jonathan?

JONATHAN
nedkommer från klipporna till höger, smyger sig bakom Leonora och håller händerna för hennes ögon.

Hvem är det? Säg!

LEONORA
skämtande.

Jag känner honom ej.
Ett troll i skogen?

JONATHAN
borttager händerna.

Gissadt, hjärtanskär!

LEONORA.

När man om trollet talar, är det här.
Säg håller du utaf mig?

JONATHAN.

Liten smul!

LEONORA.

Hvar har du bältet jag dig gaf till jul?

JONATHAN.

Jag tappat det.

LEONORA.

Hos andra flickor? Svara!

JONATHAN.

Om jag för dig skall rätt uppriktig vara,
så hade jag i dag ett äfventyr.

LEONORA.

Rätt skönt, när till sin brud man kosan styr!

JONATHAN.

Vid vikens strand jag hade bundit jullen,
då jag ett rassel uti skogen hör.
Jag lyssnar — fattar bössan — och på kullen
jag ser en elg — och branten nedanför.
Ett ståtligt djur! Geväret bränner handen...
Jag lägger an...

LEONORA.

O himmel!

JONATHAN.

Och i sanden
den stolta elgen blöder för mitt skott.

LEONORA.

Du vet då ej...

JONATHAN.

Jag vet, det är ett brott.
Men då... man tänker ej, man skjuter blott.
Knappt är det gjordt, förr'n jag min fara anar,
och då två junkrar jag i skogen spanar,
jag flyr... och bältet...

LEONORA.

Allt förloradt är.
En okänd jägare man nyss såg här.
Ditt bälte bar han, dina spår att leta,
och jag förrådt dig, utan att det veta.

JONATHAN.

Var lugn! Vi fly i dag till Föglö skär,
och ingen junker skall oss söka där.

LEONORA.

Du vet då ej, att sedan tvenne dagar
kung Carl och hofvet här på Åland jagar?

JONATHAN.

Hvad säger du? Är kungen själf på jagt?

LEONORA.

Hans egen elg har du om lifvet bragt.

JONATHAN.

Ve mig! Mitt lif är utan nåd förbrutet.

Duett.

LEONORA.

Kom du, min gosse, kom, o kom,
från denna strand att vända om!
Här lurar döden på din stig;
fly, om du älskar mig!

JONATHAN.

Sörj ej, min vackra flicka du,
fri står jag här hos dig ännu.
Stark är min arm och fast mitt mod,
och säkert är mitt lod.

LEONORA.

De komma, komma många,
dig gripa och dig fånga . . .

JONATHAN.

Hulda, lugna dig!

LEONORA.

De skola fängsla, binda,
i bojor hårdt dig linda...

JONATHAN.

Mer ej ängsla dig!

LEONORA.

Ack om du dör, skall jag så ensam vara.
All fröjd och frid med dig sin kos de fara.

JONATHAN.

Sörj icke mer! Med dig jag flyr, du ömma,
att på en fjärran strand vår kärlek gömma.

BÅDA.

Jag har en vän, en vän så huld,
så trogen som det klara guld.
Den vännen vill jag hålla kär,
den vännen {han / hon} står här.

Den vännen är mitt hopp, min tro,
den vännen är min lefnads ro,
den vännen är min tröst och frid
i lifvets heta strid.

Jag ingen ann' mitt hjärta ger,
och ingen kan oss skilja mer,
och hans jag är / jag hennes är } i lust och nöd,
allt uti lif och död.

LEONORA.

Fly, Jonathan, fly fort!

JONATHAN.

Ej utan dig!

LEONORA.

Ej vänta mig! Jag först till slottet ilar;
där har jag doldt i tornets gamla mur
min faders arf, tvåhundra silfverdaler,
jag hämtar dem ... *du* flyr, det är mitt råd;
jag går till drottningen att be om nåd.

Vid slutet af duetten mörknar himlen. Man hör bruset af en annalkande storm, och på afstånd höres åskan sakta mullra.

JONATHAN.

Det mulnar ... himlens rand är stänkt med blod
och åskan mullrar ...

LEONORA.

Fly! Jag kommer. Mod!

Båda skynda bort åt olika håll.

Scenförändring.

Teatern föreställer det inre af Kastelholms ruiner. En del af scenen till höger skymmes af halfgrusade lämningar efter en förfallen mur. Mörker, stundom upplyst af blixtar. Ovädret, som begynt i nästföregående scen, har nu med häftighet brutit löst, och tilltager under sammansvärjningen allt mer.

Fjärde scenen.

GYLLENSTJERNA inkommer ensam, höljd i en kappa.

De dröja än ... Jag vill dem bida här.
Den tysta natten själf i uppror är
emot sin kung, den stjärnbekrönta himlen.

Aria.

Stormen hviner
i slottets ruiner,
blek som en galning månen skiner.
Hafvet dånar,
suckar och trånar,
hafvet, som mänskors feghet hånar.

Blixten ljungar
på narrar och kungar,
all deras dårskap i spillror slungar.
Åskan brakar
och klipporna skakar,
hela den murkna världen knakar.

Ha ha ha ha ha ha!
Stå på dig, värld! Fall icke, mur!
Håll hop, du bristande natur!
Låt än ej upp ditt svalg, du haf!
Spar än ditt rof! Betäck din graf!

Ha, unna mig mitt herskarkall
med Sverige till min fotapall,
och sedan rosta, du mitt svärd!
Och fall, du mur! Och brist, du värld!

Hör jag ej steg i natten?
Nej, det var gråa ufven,
som plirar där så dufven
med ögon utaf katten.

Drick! Njut! Älska och dröm!
Lyckan hon flyr med stunden.
Drick! Njut! Bägaren töm...

Blixt.

Ha ha ha ha ha ha!
Du gamla drake på din skatt,
skenheliga, fördömda natt,
som i din svarta prästkalott
är dömd att dricka vatten blott,
med klang och sång jag hälsar dig.
Ditt eko borde tacka mig;
men du — du ger en blixt till svar
ur dina svarta ögonpar...
Nu... jag hör steg... där komma mina dockor,
jag drar på trådarna, de dansa strax.

Femte scenen.

GYLLENSTJERNA, BANÉR, WACHTMEISTER, OXENSTJERNA, LEWENHAUPT. Senare LEONORA.

GYLLENSTJERNA.

Hitåt, kamrater! Stället det är här.
Ovädret tilltar... himlen störtar neder
på våra hufvuden...

BANÉR.

Vi trotsa den!

Melodram.

GYLLENSTJERNA.

Ve den som yppar hvad vi här besluta!
Finns en förrädare bland oss, välan,
så svärjen att vår hämnd skall honom drabba!

ALLA.

Det svärja vi!

GYLLENSTJERNA.

Må blixten ljunga ned
uppå vår hjässa, må de gamla murar

med brak nedstörta öfver oss, om någon
ostraffad röjer oss!

ALLA.

Det svärja vi!

BANÉR.

Och må vi dela Sverge oss emellan.
Ve den som rycker sig en lejonpart!
Hans blod skall flyta!

ALLA.

Ja, det svärja vi!

BANÉR.

Så säg, hur makten få i våra händer,
så länge Sverge äger råd och ständer?

GYLLENSTJERNA.

I går mot kungen lossades ett skott...

WACHTMEISTER.

Mot kungen ej, men emot elgen blott.

GYLLENSTJERNA
med eftertryck.

Mot kungen, säger jag. Förstån I... kungen!
Han af förrädare omgifves här.
I dag förklädd till marknaden han kommer.
Förklädde bofvar gripa honom där...

Under dessa ord inkommer Leonora, stannar till hälften dold af muren och kvardröjer, osedd af de öfriga, till scenens slut.

WACHTMEISTER.

Det är en lek, som kosta kan vår hals.

GYLLENSTJERNA.

Hör mig till slut! Bland folket blir tumult.
Jag ger signal: tre slag!

Klappar i händerna.

Det noga märken!
Vi störta fram, vår unge kung befria,
och röfvarne försvinna utan spår.
Det följande är klart. I går man skjutit,
i dag man burit hand på Sveriges kung.
Vi ropa högt att kungen må förklaras
självmyndig och allenastyrande.
Därpå med Carl och Ålands folk i yra
till Stockholm tåga vi att Sverige styra.

WACHTMEISTER.

Din plan är djärf, ditt samvete förtorkadt.

GYLLENSTJERNA.

Kamrat, ditt samvet, det är lika korkadt
som denna flaska. Drick! Predika sen!

WACHTMEISTER.

Drick själf, om du har lust, vid åskans dån,
och om du vågar, mana fram med hån
de döde kämpar förr man här sett gästa,
i kapp med dig att drufvans safter fresta.

GYLLENSTJERNA
gäckande.

Må göra. Som du vill.

Musik.

Jag manar er,
I gamle drinkare, som dessa hvalf
i fordomtid med drufvans must ha fuktat,
dig Kröpelin, du bålde riddersman,
och dina män jag dricker till. Välan:

Dricker.

Lefve skuggorna!

Blixt.

LEONORA
bakom muren, upprepar:

Lefve skuggorna!

GYLLENSTJERNA.

Hvem svarade?

BANÉR.

Det kom en röst ur jorden.

GYLLENSTJERNA.

Nå vid mitt svärd, ett sådant svar på tal
jag väntat knappt af gamla Kastelholm.
Säg mig, du eko, som i murn dig gömmer,
är du en vålnad af en munvig fröken,
som af sig själf blott äger kvar sitt prat?
Går här kanske en skön prinsessa än
att söka sin i striden fallne vän?
Rätt muntert vore det att här bland trollen
af hennes klädning se den hvita fållen.

Blixt. Leonora visar sig ett ögonblick framom muren, byter plats och stannar närmare förgrunden tätt invid slottsmuren till höger för åskådarne. De öfrige rusa till den plats där hon först visat sig.

BANÉR.

Där var hon . . . där!

OXENSTJERNA.

Jag nyss såg henne här.

WACHTMEISTER.

Ve oss, vårt onda samvete det är.

Sextett.

KVARTETT.

Ve, jag förskräckes!
Grafven uppväckes!
Skymt af en skepnad
slår mig med häpnad.

LEONORA.

Se de förskräckas!
Grafvarna väckas!
Skymt af en skepnad
slår dem med häpnad.

GYLLENSTJERNA.

Bröder, hur lustigt här
fylles hvad jag begär!
kärlek och drufvors glöd
väcka en död.

KVARTETTEN.

Gudaförsmädare!

LEONORA.

Falske förrädare!

GYLLENSTJERNA.

Är jag en hädare,
fritt, får gå!

KVARTETTEN.

Kom låt oss ila!

LEONORA.

Ja, jag vill ila.

GYLLENSTJERNA.

Ej må vi hvila,
fegt stå här.

KVARTETTEN OCH GYLLENSTJERNA.

Så skyndom oss, så skyndom till vårt värf!

LEONORA.

Vårt värf!

DE ÖFRIGA.

Det fröjd må bringa, bringa oss fördärf!

LEONORA.

Fördärf!

KVARTETTEN OCH GYLLENSTJERNA.

Må prakt emot oss smila eller nöd.

LEONORA.

Ja nöd!

KVARTETTEN OCH GYLLENSTJERNA.

Till makt vi ila, ila, eller död!

LEONORA.

Till död!

Alla utom Leonora hasta ut.

Sjette scenen.

LEONORA ensam.

Ovädret aftager. Månen lyser öfver ruinerna. Mot slutet af arian synes dagen gry.

Aria.

O du den silfverklara månens strimma,
som ensam lugn i lifvets stormar ler,
som från din höjd i tysta nattens timma
odödligt säll på jordens sorger ser,
gjut klarhet i den mörka orons dimma,
gjut tröst i Leonoras hjärta ner!

Ha — det är tid
ej mer, mitt hjärta, att bäfva!
Fara och strid
kring kungens hufvud sväfva.
Hör det, du mur,
som störtar i ruiner,
hör det, natur,
som vildt i stormen hviner!
Himlarna stå i brand;
brottet har sträckt sin hand,

sveket har snärjt sitt band
mot din krona,
mot din krona, min kung, mitt land!

Står du ej opp
ur dessa murars grafvar,
hjältars tropp
med dina multna glafvar?
Förtro ej din vakt
åt dessa svaga armar!
Finns ej en makt
som nådigt sig förbarmar?...
Murarna svara ej;
grafvarna öppnas ej;
hjältarne vakna ej;
ack, allena,
ack, allena, allena jag står...
O nej!

O höga makt, som bjuder stormen tiga
och tämjer hafvets skumbetäckta våg,
och bjuder morgonrodnans stråle stiga
ur nattens flor, som nyss kring jorden låg,
kom att min själ till nya krafter viga
och styrka till det höga värf min håg!

Du som den minsta blomma vill bevara
för stormens il, för middagssolens brand,
min kung förrådts, mitt land är uti fara,
o skydda du min kung, mitt fosterland!
Ha, natten flyr... jag på min post skall vara.
Min kung skall räddas af en flickas hand!

Ilar bort.

Scenförändring.

Morgongryning. Hafsstranden utanför ruinerna; till vänster förfallna murar och hvalf. Båtar vid stranden. Åskan har upphört, stormen aftager, regnet, som ännu smattrar vid början af scenen, upphör därunder och himlen ljusnar.

Sjunde scenen.

Till höger inträda FISKARE och LANDTFOLK. Sedan JONATHAN.

EN GAMMAL FISKARE.

Det blåser friskt och sjön är hvit i syne.
Nå nå, jag känner byn. Han ryter till
lik galen varg och biter hvem han möter;
men bara han får hållas, blir han spak
liksom en jungfru. Vänta litet, gossar!
Han mojnar af, och snart vi båten lossa.
Till marknan komma vi tidsnog ändå.

JONATHAN

inkommer från samma sida.

Guds fred! Har någon sett till Leonora?

FISKAREN.

Vasserra nej! I sådant herrans väder
plär kvinnfolk akta sina granna kläder.

JONATHAN

vill gå åt vänster.

Hon gick hitåt.

FISKAREN

kvarhåller honom.

Hör på, kamrat, låt tösen

gå sina vägar. Icke smälter hon
i första regnskur. Sätt dig här och sjung!

JONATHAN

som förut.

Jag har ej tid.

FISKAREN.

Hå prat! Här sitta vi
som frusna sparfvar. Kvintilera lite,
det muntrar oss. Stäm opp en liten låt!
Så, kör i vind — om sjöman och hans båt!

JONATHAN.

Må göra.

För sig.

Jag vill vänta Nora här.
Till Föglö sen det för oss båda bär.

Stormaria med kör.

Den kallar jag en usel man,
som ej sitt segel sköta kan,
som rädd och blek på stranden står,
när stormen öfver hafvet går.
Må flickan sitta ung och säll
och plocka ros i sommarkväll,
till hafvet längtar sjömans håg,
hans hem det är den fria våg.

Raskt i din båt! Skjut ut! Låt gå!
Dick bidevind! Skot an! Pass på!
Vindarna susa,
brusa, brusa,
Seglena lefva;
refva, refva!
Refva åt fanders inte! Stopp! Skot an!
Tar hon in vatten? Hurra, ös hvar man!

Babord med rodret! Loff! Låt gå!
Dick bidevind! Skot an! Pass på!
Den kallar jag en usel man,
som ej sitt segel sköta kan.

Hell dig, du fria Bottenhaf!
Du Östersjö, mitt hem, min graf!
Hell dig du vida Finska vik,
på segel och på segrar rik!
Emellan er, lik fager mö,
är Ålands glada, gröna ö...
Och usel kallas här den man,
som ej sitt segel sköta kan!

Åttonde scenen.

DE FÖRRE. REUTERCRANTZ, som inkommit under arian, träder fram uppå scenen.

REUTERCRANTZ
till Jonathan.

Stor tack, min vän! Det var en ärlig sång.
Jag hörde den och styrde hit min gång.

JONATHAN.

En sjömansvisa.

FISKAREN.

Hafvet skall man prisa.

REUTERCRANTZ.

Tag denna börs och drick för kungens välgång!

JONATHAN.

Tack, kära herre!

Räcker börsen åt fiskaren.

Anders Larssons änka
gif denna börs och henne säg, att sjön,
som mannen tog, ger guld i afbetalning.

FISKAREN.

Bra, Jonathan, bra gjordt!

Finale.

REUTERCRANTZ.

Hvad! Jonathan?

JONATHAN
lyftar på hatten.

Ja, så jag heter. Jonathan från Föglö.

REUTERCRANTZ.

Det är då du?

KÖREN.

Hvad säger han?

JONATHAN.

Vasserra,
hvem skulle jag väl vara, om ej jag?

REUTERCRANTZ.

I kungens namn jag arresterar dig.

KÖREN.

I kungens namn?

JONATHAN.

Mig? Med hvad rätt?

REUTERCRANTZ.

Följ mig!
Du kungens elg har fällt, och utan nåd
dig lifvet kosta skall ditt öfverdåd.

JONATHAN.

Ve mig!

Kören ställer sig mellan Jonathan och Reutercrantz.

KÖREN.

Det får ej ske!
Tag dig till vara!
Vi dig försvara.

REUTERCRANTZ.

I kungens namn!

KÖREN.

Nej, nej, nej, det får ej ske.

REUTERCRANTZ
drar svärdet.

Ha, hvem trotsar mig?
Jag förkrossar dig!

JONATHAN.

Ack, man vill rycka
mig bort från min lycka.
Ej i min famn får min flicka jag trycka.

KÖREN
väpnad med stänger och årar.

Aldrig vi lämna dig.
Döden man ämnar dig!

REUTERCRANTZ.

Bäfven för kungens harm,
lagarnas tunga arm!

JONATHAN.

Vindarna susa
och vågorna brusa.
Aldrig mig hafvet mer förtjusar!

KÖREN.

Tillbaka!

REUTERCRANTZ.

Tillbaka!

Strid.

JONATHAN.

Respekt för landets lag!
Mig villigt gifver jag.

KÖREN.

Jonathan . . . minns Leonora!

JONATHAN.

Leonora!
Ack ej få träffa sin flicka i nöden!

KÖREN.

Skändliga öden!
Att lämna i nöden
raskaste sjöman, som dömes till döden.

REUTERCRANTZ.

Er ej bemöden!
Fritt mig den brottslige följer till döden!

KÖREN.

Gif honom fri!

Reutercrantz går några steg med Jonathan, som villigt följer.

JONATHAN.

Nej, nej, mig villigt gifver jag.

KÖREN.

Vid vår ära
vi svära,
skall du falla,
skola alla
Ålands elgar
blöda!

REUTERCRANTZ.

Lagen krossar
den som trotsar;

ej mot lagen
jagen!

KÖREN.

Må den krossa,
vi den trotsa.
Vid vår ära
vi svära,
skall du falla,
skola alla
Ålands elgar
blöda!

Reutercrantz med Jonathan banar sig stridande väg genom hopen. Landtfolket rusar efter.

Ridån faller.

Tredje akten.

Öppen saluplats vid hafsstranden, som begränsas af klippor och buskar. Ute på redden rider för sitt ankare en festligt smyckad fregatt med den kungliga flaggan. Längst åt sidorna rader af marknadsstånd, som likväl ej få skymma utsikten öfver hafvet. Gafveln af en stuga till vänster i förgrunden. Marknaden är i full gång; landtfolk, köpmän och fiskare utbjuda sina varor, köpa och sälja.

Första scenen.

MARKNADSFOLK, däribland EN KRÄMARE, EN FISKARGUMMA och EN KRÖGARE.

Marknadskör.

Hej så lustigt bara,
här är godt att vara,
här är öfverflöd på alla saker rara,
mynt i alla fickor,
raska gossar, flickor;
sådan marknad går ej af för svafvelstickor.
Låt oss sälja, välja och befalla
och tillika rika blifva alla!
Hej så lustigt bara,
här är godt att vara,
här är öfverflöd och ingen nöd.

EN KRÄMARE.

Flickor små och drängar,
hvem af er har pengar?
Hvem vill ha kattun till sina brudesängar?
Granna band och schalar,
tobak för en daler,
snus och krut och bly för den som väl betalar.

Gummor små och gubbar,
här är tyg till stubbar,
här är knappar, lappar, tappar, spik och nubbar.
Kära, si på struten!
Kaffe... det är knuten!
D'ä' så godt för bröstet och så sött för truten.

EN FISKARGUMMA.

Hvem vill köpa laxar,
abbor, sik och braxar?
Aldrig såg bland fisk man såna stora kaxar.
Strömming, jo jag tackar,
tunnan väl jag packar;
si så magra stjärtar och så feta nackar.

EN KRÖGARE.

Kära mina gossar,
se så solen blossar,
nu så är det tid att ni på pungen lossar.
Här är öl som jäser,
här är mjöd som fräser.
Vill ni lite brännvin ha, jag er ej snäser.

Andra scenen.

TVÅ JUDAR mötas från motsatta sidor, den ena med ett gyckelskåp, den andra med en björn. LEONORA.

FÖRSTA JUDEN.

Hvem vill se min schture schkåp,
mine schmucke tafler?
Kunger och prinzesser — hå!
Fürster und genraler!
Schlacht bei Lützen — guck mein Sohn!
Cæsar und Napoleon!
Schture exposition!
Koster tausend Thaler!

LEONORA
samtidigt.

Hur sorglöst där den glada skaran trängs,
jag ensam deras glädje ej får dela.
Mig jagar ångest för min Jonathan,
af bäfvan fylles jag för kungens räddning.
Jag vet, min älskling, att du väntar mig.
O, Leonora har ej dig förgätit;
af trogen kärlek fylles hennes själ
och full af längtan flyr den dig till mötes.
En helig ed ännu mig binder här;
men snart, min älskade, jag hos dig är.

FÖRSTA JUDEN.

Das ist derselbe Guckkasten, wo die grosse und wunderschene Königin Medusa von Athenien hinein guckte; dabei Ihre Durchlaucht von Vergnügen so ausser sich gerieth, das hochderselben ihre königliche Haare sogleich in Schlangen verwandelt wurden . . .

Titte! London und Paris!
Helsingfors, Kajane!
Eva uti paradis!
Turker und morianer!
Se den schture hvalfisk här
ist aus Reval, på min Ehr,
und den lille lejon där
ist aus Esplanaden.

Afsides.

Gott verdamm' mich, da ist ja wieder der alte dumme Moses mit seinem verfluchten Beer. Aber warte mal, ich will ihm einem schenen Bissen Scandinavimus in den Hals stopfen. Das nationale Element ist heutzutage eine Löwenhaut, wo jedermann hineinkriechen kann, um seinen Nachbar auszupfeifen.

ANDRA JUDEN.

Kommt mal her und se den Björn,
ist ein ächt Finnländer!
Han kan fliege som en örn,
danze utan ände.
Seht mal på den ludne kropp!
Han kan valse i galopp,
polka und mazurka — hopp!
Wie das geht behende!

Das ist derselbe Björn, von dem Tegnér so schen gesungen hat in Frithiofs Sage und der den grossen Feldmarschalk Pappenheim lebendig auffrass in der Schlacht von Waterloo. Seyd nur ruhig, Kinder, er frisst nur grosse Generalen und besonders pfiffige Menschen, dabei ist er zwar ganz frei, aber in Ketten und Nasenring, das ist die neueste französische Mode.

Afsides.

Potz Donnerwetter, da ist ja wieder der verrückte Benjamin mit seinem elenden Guckkasten. Aber warte mal, ich brauche nur einige dicke Wolken ächt patriotischen Fennomanismus auszublasen... Wie sehr ich liebe die Nationalität, wenn man nur damit Geld verdienen kann!

FÖRSTA JUDEN.

Lieber Freund, wo kommst du her?
S'ist ja eine Schande.

ANDRA JUDEN.

Lieber Freund, ich bitte sehr,
bin im Vaterlande.

FÖRSTA JUDEN.

Jach är Schwede.

ANDRA JUDEN.

Jach är Finne.

BÅDA.

Ach wie schen zu leben
im theuren Vaterlande!

Tredje scenen.

TVÅ BONDFLICKOR framträda i förgrunden.

FÖRSTA FLICKAN.

Säg, är det sant att Jonathan från Föglö
är dömd till döden?

ANDRA FLICKAN.

Ja, så säger man;
i dag han skjutas skall.

FÖRSTA FLICKAN.

Den stackars gossen!
Hvad skall hans fästmö Leonora säga?

ANDRA FLICKAN.

Hon vet ej af det än, och när hon hör det,
så gråter hon i fjorton dar, och sedan...

FÖRSTA FLICKAN.

Hvad gör hon sedan?

ANDRA FLICKAN.

Väljer sig en annan.

FÖRSTA FLICKAN.

Du är bra elak, du!

ANDRA FLICKAN.

Har du sett kungen?

FÖRSTA FLICKAN.

Nej, ej det bittersta. Tänk om han reste
förutan att vi såge honom!

ANDRA FLICKAN.

Tror du?
Å nej, en kung skall visas som en brudgum.
Du skall få se det lyses på i kyrkan.

FÖRSTA FLICKAN.

Hur ser han ut?

ANDRA FLICKAN.

Ja hur en kung ser ut?
Du skall få höra. Ser du, jag, jag vet det,
jag hört det af hönsgumman uppå prästgåln,
som i sin ungdom varit uppå hofvet
och vaktat drottning Kerstins kycklingar.

Kuplett.

En kung, ja ser du Greta,
en kung, det skall du veta,
han är — så sade mor —
så hög som tall i skogen,
så stark som häst för plogen
och som ett berg så stor.

Ja ser du, Greta, det var ändå bra besynnerligt.

Han bär ett svärd vid sidan,
så stort att uti slidan
båd' du och jag kan stå.
Han kan som åskan dundra,
och armar har han hundra
och ögon hundratvå.

Ja ser du, Greta, det var ännu märkvärdigare.

Han är så len om hullet,
han äter klara gullet
och dricker bara vin.
Och, Greta, är man tvungen
engång att kyssa kungen,
då bär det rakt — för hin.

Ja ser du, Greta, det var ändå det allra märkvärdigaste.

Fjärde scenen.

DE FÖRRA. KUNGEN, ledd af GYLLENSTJERNA, har närmat sig de båda flickorna och slår den sjungande lätt, nästan blygt på axeln.

KUNGEN.

Jaså, då bär det rakt för hin?

ANDRA FLICKAN
vänder sig tvärt om.

Hvad nu?
Hvad rör det honom?

KUNGEN.

Du har stor respekt
för kungen?

ANDRA FLICKAN.

Ja för kungen, ej för er.
Min gunstig herre, låt mig bli, jag ber.

KUNGEN.

Om jag nu vore kungen själf?

ANDRA FLICKAN.

Han kungen?
Det skall man se! Nej bättre karl är kungen.

GYLLENSTJERNA
afsides.

Han får ej än bli röjd

Högt.

Min lilla vän,
säg är på marknan Leonora än?

ANDRA FLICKAN
snäft.

Ej som jag vet.

FÖRSTA FLICKAN.

Kom gå vi till de andra.

De blanda sig i hopen.

Femte scenen.

I förgrunden KUNGEN och GYLLENSTJERNA. I bakgrunden fortfar marknaden.

GYLLENSTJERNA.

Förlåt, ers majestät är alltför blyg.
Snart kommer Leonora.

KUNGEN.

Men så säg mig...

GYLLENSTJERNA.

Man bjuder henne plats som kammartärna.

KUNGEN.

Det vågar jag ej af min mor begära.

GYLLENSTJERNA.

Begära täcks ers majestät det kalla,
ers majestät, som borde blott befalla.

KUNGEN

tankfull.

Ja, du har rätt.

GYLLENSTJERNA

för sig.

Triumf, nu är han min!
Och nu till verket!

Högt.

Medan vi här dröje,
tillåt, ers majestät, ett landtligt nöje!

KUNGEN.

Blott ställ så till att vi oss icke röje.

GYLLENSTJERNA
till marknadsfolket.

Holla, godt folk, det är en dålig marknad,
där man ej svänger litet om ibland.
Säg, veten I att kungen är på Åland?

DEN GAMLE FISKAREN.

Gud signe kungen. Jo måtro, jag menar,
det vet ju minsta barn på hela ön.

GYLLENSTJERNA.

Hans majestät har sagt så här åt mig:
säg åt mitt goda folk att jag är här
att roa mig. Jag därför vill att alla
sig roa liksom jag, och jag består
åt hela marknadsfolket fri förtäring.

FISKAREN.

Vasserra tri, vi ha en nådig kung.
Tack skall han ha!

GYLLENSTJERNA.

Låt krögarn skaffa hit
sitt hela ölförråd. Jag allt betalar.
Och sedan låt oss svänga om i dans!

Till kungen.

Vill eders majestät ej se på marknan?

Gyllenstjerna och kungen blanda sig i hopen och lämna scenen för några ögonblick. Marknaden fortfar; en del af folket gruppera sig kring krögarens öltunna.

Sjette scenen.

LEONORA ensam i förgrunden.

Här var det... här i marknadens tumult!
Jag har förrådt dem... Drottningen är här

om få minuter . . . blott det svarta dådet
man hindra kunde intill dess . . . O himmel!
Därborta kungen med förrädarn går.
Bör jag väl varna honom? . . . Nej, det skulle
en plan, i förtid röjd, blott skjuta opp.
Mod, fintlighet och list, det är mitt hopp.
I deras eget garn jag skall dem fånga.
Har jag blott en i fällan, har jag många.

Sjunde scenen.

LEONORA. LANDTFOLKET framträder i förgrunden. KUNGEN och GYLLENSTJERNA visa sig i hopen.

FISKAREN.

Se så, hej spelmän, rör på speleverket!

FÖRSTA FLICKAN.

Hvad ska vi leka?

ANDRA FLICKAN.

»Skära, skära hafran».

FÖRSTA FLICKAN.

Jag menar »Höga berg och djupa dalar».

FISKAREN.

Hå, ingen skam att dansa herrskapsdans!
Nej tacka vill jag gamla bondeleken!

FÖRSTA FLICKAN.

Den är jag med om.

ANDRA FLICKAN.

Jag också.

FISKAREN.

Stäm opp!

Man ställer sig i ring uti "bunte Reihe". Sången och pantomimen fortgå samtidigt.

Danslek.

KÖR AF LANDTFOLK.

Och viljen I veta och viljen I förstå
hur bonden han plöjer sin åker och sår?
Han sådde, han sådde, han sådde si så här,
och sedan så hvilade han, si så här.
Han stampade med foten, han klappade med hand,
han svängde sig om, si så glader var han,
och sedan han valde sig en maka.

En ung fiskare fattar andra landtflickan vid handen och kringdansar med henne i ringen under följande vers.

Och si hvad jag hafver uti min hand,
och si hvad jag hafver att leda:
en så unger tärna, så vacker och grann,
det syns nog uppå hennes seder.
Jag håller henne kär,
det vet hon så väl,
jag törs inte säga huru vacker hon är.
Jag låter henne stå,
jag låter henne gå
till en annan gång.

Härefter återtages första versen, hvarunder flickan står ensam i ringen. Därpå utsträcker hon sin hand och indrager kungen i ringen. Emellertid hafva flere hemlighetsfulla i mantlar höljda personer blandat sig i folkhopen. Följande sjunges af Leonora, Gyllenstjerna och de sammansvurne i förgrunden, medan dansen och sången ännu fortfara.

LEONORA

Ve! Brottet nalkas!
Den unga kungen
ej vet sin fara.
Jag här vill dröja,
att brottet röja.
Hur gladt de sjunga!

GYLLENSTJERNA.

Hon spionerar, ah;
jag henne vill bedra.

DE SAMMANSVURNE.

Rätt sakta och försiktigt!
Vårt värf är viktigt.

GYLLENSTJERNA
till Leonora.

Kom, sköna tärna,
kom med mig!
Kom, kom, jag älskar dig!

Afsides.

Nu bryter stormen lös,
nu låt oss gripa an!

LEONORA.

Hvad kan han ärna?
O himmel, rädda!
Släpp mig! Förvägne!
De kungen nu omgifva!...

EN DEL AF LANDTFOLKET.

Och dessa svarta män,
hvad kunna de oss vilja?

KÖREN.

Och si hvad jag hafver uti min hand,
och si hvad jag hafver att leda:
en så ung och blomstrande riddersman,
det syns nog uppå hans seder.
Jag håller honom kär,
det vet han så väl,
jag törs inte säga huru vacker han är...

KUNGEN

häftigt.

Förräderi!

Kungen, omgifven af de sammansvurne, gripes af dem och bortföres hastigt. Landtfolket i förvirring.

KÖREN.

Hvad är å färde?
Månn' det är allvar?
Månn' det är skämt?

GYLLENSTJERNA

stöter Leonora tillbaka. För sig.

Nu är det tid att ge signal.

LEONORA

fasthållande honom. För sig.

Mig återstår ej annat val.

Högt.

Ett ord!

GYLLENSTJERNA.

Fort, släpp mig, gå!

LEONORA

halfhögt.

Ett ord så godt som två!
Jag hela planen känner.
Fort, skynda, edra vänner
i stugan här förbida
signal af er att strida.

GYLLENSTJERNA

tvekande.

Hvad säger du? De glömt...?

LEONORA.

Signalen, ja.

GYLLENSTJERNA.

Fördömdt!

Gyllenstjerna skyndar in i stugan till vänster. Så snart han inkommit stänger Leonora dörren och tillbommar den.

LEONORA.

Förrädarn fången är!
Hvi stån I rådlöst här?
Så vet, den man som tvungen
man förde bort var kungen!

KÖREN.

Hvad? Yrar du? Man tvungen
från oss bortförde kungen?

LEONORA.

Ej hvilen Ålands män,
förr'n detta brott I hämnat!
En redlig man ej än
sin kung i sticket lämnat.

KÖREN.

Nej, det ej hända får.

LEONORA.

Så skynden i hans spår!

KÖREN.

Ja skyndom, vår kung
att rädda och värna!
För honom vi gärna
må offra vårt blod.
Båd' gammal och ung
till vapen må ila,
ej rasta, ej hvila,
för sak som är god.

LEONORA.

Till vapen!

KÖREN

Till vapen!

LEONORA.

Att hämna...

KÖREN.

Att hämna,
att hämna vår kung,
att rädda vår ära,
vi hasta, vi svära,
den pligt är ej tung.
På slätternas ljung
vi trotsa de djärfva,
dem krossa, fördärfva
och hämna vår kung!

Landtfolket, väpnadt med stänger och yxor, skyndar ut.

Åttonde scenen.

LEONORA ensam. GYLLENSTJERNA i stugan.

LEONORA

Men drottningen ... hvar dröjer drottningen?

GYLLENSTJERNA
i stugans fönster. För sig.

Om jag ej kommer ut, är allt förloradt.
Fördömda flicka!

Upprycker fönstret.

LEONORA

Ha, förrädare!

För sig.

Allt är förloradt om han kommer ut.

GYLLENSTJERNA
i begrepp att hoppa ned.

Nu vill jag se hvem mer mig hindra kan.

LEONORA
fattar en bössa.

Tillbaka, eller är du dödens man!

GYLLENSTJERNA
öfverraskad.

Är det ditt allvar, säg?

LEONORA.

Mitt fulla allvar.

GYLLENSTJERNA.

Gå, oförvägna! Vet du hvem jag är?

LEONORA.

En man som nyss sin kung förrådde här.

GYLLENSTJERNA.

Gå, darra för min hämnd, som hårdt dig tuktar!

LEONORA.

För hök i bur ej svaga dufvan fruktar.

GYLLENSTJERNA.

Låt dig beveka!

LEONORA.

Nej!

Nionde scenen.

DE FÖRRA. JONATHAN, åtföljd af vakten, framträder i bakgrunden.

Trio, kvartett och kör.

JONATHAN
i bakgrunden.

Himmel jag ser min flicka!
Vänliga makter mig skicka,

förrän hotande vapnet
skördar mitt unga lif!

GYLLENSTJERNA
i fönstret.

Dyrkade sköna flicka,
född att med kärlek blicka,
mer än hotande vapnet
segra din blick förmår.

LEONORA.

Kuttra, min hök, och skicka
smekande ord och kvicka!
Dufvan ej buren öppnar,
hon din falskhet förstår.

JONATHAN
närmar sig småningom.

Hulda, jag ser dig åter,
förrän du mig begråter.
Skall du min kärlek glömma,
när jag ifrån dig går?
En blick förrän jag dör!
Leonora hör!
Jag ger mitt lif,
en blick mig gif!

GYLLENSTJERNA.

Hulda, lägg bort ditt vapen!

LEONORA.

Nej, jag ej ger mitt vapen.

GYLLENSTJERNA.

Fräls mig ur fångenskapen!

LEONORA.

Dröj uti fångenskapen!

GYLLENSTJERNA.

Evigt jag blir din fånge,
sköna flicka, ändå.

LEONORA.

Ja du skall bli min fånge,
granne junker, ändå.

GYLLENSTJERNA.

Ack var mig huld!
Jag ger dig guld.

LEONORA.

Du ger mig guld . . . Haha!

GYLLENSTJERNA.

Ack fräls mitt lif
och drottning blif!

LEONORA.

Jag drottning bli! . . . Haha!

JONATHAN.

O himmel, hvilka öden!
Jag föres bort till döden,
och hon, som jag har älskat,
mig glömmer för en ann'!

LEONORA
till vakten.

Hit, hit! Kom hit med vakten!
Den mannen noga akten!

Till Jonathan.

Hvar har du dröjt? Och dessa?
Så säg mig, Jonathan!

JONATHAN.

Gå, falska, till den andra!
Låt mig till döden vandra . . .

LEONORA.

Ve mig! Jag glömt för kungen
din fara och ditt brott.

GYLLENSTJERNA.

Nåväl, min spotska sköna,
du lyckans nyck fått röna...

JONATHAN.

Farväl, min forna flicka!
Må lycklig bli din lott!

LEONORA.

Det är ej möjligt. Säg,
det kan ej möjligt vara,
du skulle dö? Ack nej,
du säkert skämtar bara.

JONATHAN.

Sen du mig öfverger,
har lifvet intet värde.

Tionde scenen.

DE FÖRRA. DROTTNINGEN.

LEONORA
häftigt till drottningen.

Ers majestät! Jag ber...

DROTTNINGEN.

Hvad larm! Hvad är å färde?

LEONORA.

Nåd, nåd, ers majestät!
Man Jonathan vill döda.

För hvad? O Gud, för det
en usel elg setts blöda!
Se blott, en man som han
man söker långtifrån.
Nåd, nåd för Jonathan!

DROTTNINGEN
strängt.

Hvar är min son?

JONATHAN.

Hon älskar mig då än!

GYLLENSTJERNA
drar sig tillbaka.

Mig drottningen ej skåde!

LEONORA.

Hans lif skänk mig igen
af kunglig gunst och nåde!

DROTTNINGEN
häftigt.

Men kungen? O hvad harm!

LEONORA
utom sig.

Hvad angå kungars nycker
en flicka, från hvars barm
man hennes älskling rycker!

JONATHAN.

Mod, Leonora, mod!
Han kommer.

LEONORA.

Hvem?

DROTTNINGEN.

Min son!

Elfte scenen.

DE FÖRRA. KUNGEN återkommer, omgifven af LANDTFOLK.

KÖREN.

Vi hämnat vår kung,
vi räddat vår ära,
vi heligt det svära,
den pligt var ej tung.
På slätternas ljung
vi trotsat de djärfva,
dem krossat, fördärfvat
och hämnat vår kung.

KUNGEN.

som under kören samtalat med drottningen.

Ers majestät jag finner här?

DROTTNINGEN.

Min Carl!
Min dyra son! Du räddad är! Hvad lycka!

KUNGEN.

Jag af förklädde män blef bortförd nyss,
dock icke långt. Så snart de skogen hunnit,
de stannade och tycktes någon bida.
»Hvar dröjer han?» de sade mellan sig.
Då hördes larm. Den fega röfvarskaran
af dessa trogne hanns. Förtvifladt var
dess motstånd. Dock vi segrat, jag är fri.

DROTTNINGEN.

Man har dem legt. Jag kan förrädarn nämna.

KUNGEN
häftigt.

Hvem är han? Säg!

Afbrytande.

Dock nej, ers majestät!
Säg mig det ej! En kung har ock ett hjärta,
som blöder, när det af en vän förrådes.

DROTTNINGEN.

Ve oss! Han flytt att stifta nya brott.

JONATHAN
pekande på stugan.

Där honom finna skall ers majestät.

KUNGEN
öppnar häftigt stugans dörr till hälften, men tillsluter den åter, utan att se in, och vänder sig bort.

Nej, jag har intet sett, vill intet se.
Kom, låt oss alla lämna detta ställe,
och när i morgon en vid jagten saknas,
så sägom: han har blödt för skogens ulf!

GYLLENSTJERNA
stolt framträdande.

Onödigt krus! Här är mitt hufvud. Tag det!

KUNGEN
med smärta.

Du Gyllenstjerna, du, min vän, min bror!
Hvad bitter lott, o Gud! att vara kung!
En kung har ingen vän. Jag är så ung,
jag velat tro på mänskor än, och du,
du Gyllenstjerna, stulit bort min tro.
Gif den igen, och jag ger dig min krona!

DROTTNINGEN
afsides.

Jag känner ej igen min lilla Carl.

GYLLENSTJERNA.

Ers majestät, att rädda Sveriges kung
från kvinnors välde och från skolans ris,
jag ville honom myndig ropa ut.
Se där mitt brott. Jag väntar nu mitt straff.

KUNGEN.

Nej, hycklare, regera ville du.
Hvem lyder rikets lag, om rikets konung
den bryter först? Hvem skall de helga band
emellan mor och son med vördnad akta,
om kungen själf dem sliter? Gå, ditt brott
som död förtjent, min nåd med landsflykt straffar.

GYLLENSTJERNA
i det han går.

Det var min tack! Blott ett mig grämer sist:
min plan har strandat mot en flickas list.

Tolfte scenen.

DE FÖRRA utom GYLLENSTJERNA.

KUNGEN
till folket.

Och nu låt oss vårt trogna folk belöna!
Er, raske Ålandsmän som mig befriat,
jag skattefrihet ger för tio år.

LANDTFOLKET.

Lefve konungen!

KUNGEN.

Hvem har bland er förrädarn röjt och fångat?

JONATHAN
pekande på Leonora.

Hon där, ers majestät!

KUNGEN

varmt tillgifvet.

Du, Leonora,
som räddat har mitt lif en gång förut!
Tvåfaldig tjenst bör lönas tiofaldt.
Följ mig till Stockholm! Adligt bref och sköld
jag vill dig gifva. I min moders hofstat
din ädla dygd med ädelt skick skall prydas.

JONATHAN

för sig.

Ve mig! Nu villigt går min väg till döden.

LEONORA.

Tillåt ers majestät, att jag min visa
får sjunga engång än.

För sig.

Den sista versen!

Kungen tecknar bifall.

Och hafvets unga tärna, hon log så ömt och godt:
»Hvad skall jag, herre konung, med dina berg och slott
med blommor i hågen?
Ditt slott är gröna skogen, och mitt är böljan blå,
och fast vi evigt älska, vi evigt skilda gå.»
Och sången den for öfver vågen.

KUNGEN

vemodigt.

Du frihet har att välja hvad dig tyckes;
men någon bön begär ändå af mig!

LEONORA.

Ers majestät, en lön, långt mera stor
än jag förtjenat, djärfves jag begära:
här står, till döden dömd för skjuten elg,
den bästa gosse uppå hela Åland...
Ers majestät, skänk mig min Jonathan!

KUNGEN
mörk.

Din bön beviljas.

LANDTFOLKET.

Lefve konungen!

KUNGEN.

Du älskar honom mycket, icke sant?

LEONORA.

Af allt mitt hjärta.

KUNGEN
förenar deras händer.

Gå, Jonathan, från lagens boja jag
dig löser fri, men på det villkor blott,
att du i kärleks band blir evigt fången.
Min nåd skall följa, Leonora, dig,
till hemgift välj den bästa gård på Åland.

Finale.

KÖR.

Konungens nåd
har lagens bila hejdat.
Vist är hans råd,
och må hans namn bli frejdadt!

LEONORA.

Lycka och lif
hans nåd oss beskärde.

JONATHAN.

Mer än ett lif:
det som ger lifvet värde.

KÖR.

Konung, vi tacke dig!
Konung, vi prise dig!

JONATHAN OCH LEONORA.

Skyddande hamn
skall nu vår kärlek finna.
Där skall ditt namn
i våra hjärtan brinna.

LEONORA.

Ers majestät, förlåt en djärfhet alltför stor!
Hvad jag för er har gjort, jag gjorde för en bror.

KUNGEN.

Förklara dig!

KÖREN.

Hvad menar hon?

LEONORA.

Ren sexton år förgått — er höga mor det minns —
då man i Stockholm bar till dopet nyfödd prins.
Vid folkets jubel då er höga mor befallde,
att man ett folkets barn af eder ålder valde,
och samma biskops hand som döpte er, min kung,
på samma gång har döpt en flicka späd och ung.

DROTTNINGEN.

Jag minns det mycket väl.

KUNGEN.

Fortfar!

LEONORA.

Det arma kojans barn, upptaget bland de stora,
man efter drottningen benämnde Leonora.

KUNGEN.

Du själf?

JONATHAN.

Är det väl möjligt!

LEONORA

framtager ett smycke.

Den faddergåfva då mig Sveriges drottning gaf,
se här, jag gömmer den så troget till min graf.

DROTTNINGEN

betraktar smycket.

Det är detsamma, ja!

KÖREN.

Hvad under och hvad lycka!

LEONORA

till kungen.

Förlåt ers majestät! Det dyra barndomsminne
har tidigt fäst vid er den unga flickans sinne.
Dopsyster till sin kung, hon okänd räddat har
på samma gång sin bror, sin furste och sin far!

KUNGEN

trycker hennes hand.

Tack, Leonora, tack! Jag tror på mänskor åter.

DROTTNINGEN.

Med kärlek lönas så en konung som förlåter!

KÖREN.

Konungens nåd
har lagens bila hejdat.
Vist är hans råd,
och må hans namn bli frejdadt!

Trettonde scenen.

DE FÖRRA. HORN, REUTERCRANTZ och HOFVET inträda i spridda grupper.

HORN.

Ett rykte sällsamt, ja otroligt,
har sagt ers majestät af bofvar fången.

Vi skyndat hit att själf oss öfvertyga
och glädas att vår kung se oskadd åter.

REUTERCRANTZ
pekande på Jonathan.

Hvad ser jag! Denne man, till döden dömd,
står fri vid sidan af sin kung!

KUNGEN.

Jag vill det!
Hans brott jag glömt, hans straff jag efterskänkt

HORN.

Ers majestät, tillåt mig att erinra,
att lagen honom dömt. Omyndig än,
ers majestät ej äger att benåda.

DROTTNINGEN.

Gref Horn, vi länge glömt, båd' jag och ni
att äfven kungabarn till ålder komma.
Man mognar tidigt under kronans tyngd,
och hvad i år än brister kan ersättas
af kungligt sinne och af manlig håg.
Er kung ej neka kronans skönsta ära,
när — märk, gref Horn! — han vill blott den begära!

REUTERCRANTZ.

Vist talat har ers majestät!

KUNGEN.

Gref Horn!
Om jag som barn ej alltid villigt lydt,
låt mig som man ert råd dock alltid vörda!

Till hofvet och folket.

Deklamation med musik.

På Åland slutad nu är kungens jagt;
till statens värf oss låtom återvända.

Men förr'n vi lämna denna sköna trakt,
där troget folk kring tronen håller vakt,
låt ett farväl oss än till Finland sända!

O Finland, mina fäders arfvelott,
som blödt för dem, som stridt för dem med ära,
som städse lidit och försakat blott,
men aldrig knotat, svikit och förrådt,
du står din unge konungs hjärta nära.

Jag älskar dig! Vill Gud att jag en dag
i frid bär mina fäders ärfda krona,
jag svär att värna dig med rätt och lag,
och denna arm, opröfvad än och svag,
skall läka dina sår, din nöd försona.

Hvad öden ock för dig må randas än,
blif trofast, som du var, i fröjden, smärtan!
Vid Gud, din kung skall gälda det igen;
det är min ed. Välan, så rista den
i dina hälleberg och dina hjärtan!

SVENSKA KÖREN (HOFVET).

Kom, låt oss ila gladt
till vimpelprydda slupen,
som vänligt bjuder att
oss föra öfver djupen.

FINSKA KÖREN (LANDTFOLKET).

Stolt gungar där i skydd
af vikens lugna vatten
med svenska flaggan prydd
den kungliga fregatten.

SVENSKA KÖREN.

Till Sveriges glada strand
oss snart skall vinden drifva.

FINSKA KÖREN.

Dig, arma fosterland
vi aldrig öfvergifva.

SVENSKA KÖREN.

Vårt land är stolt.

FINSKA KÖREN.

Och vårt
En ädelsten i norden.

SVENSKA KÖREN.

Vi kufvat jordens folk.

FINSKA KÖREN.

Men vi ha kufvat jorden.

REUTERCRANTZ.

Ej om vårt fosterlands
bedrifter vi må strida.
Om skön är segerns glans,
det är ock skönt att lida.

HORN.

Nu låt oss gå ombord.

KÖR.

Ombord!

Embarkeringen börjar.

KÖR.

Och ila vi bort från Finlands strand,
det älskade land, det dyra land,
så hälsa vi högt dess blomstrande skär,
så lämna vi minnen och hjärtan där.

JÄGARE OCH MÄN AF LANDTFOLKET.

Vi hälsa dina slätter,
där dagar om och nätter
mot skogens vilda ätter
gick kungens jagt.

HOFDAMER OCH LANDTFLICKOR.

Vi hälsa dina lunder
och dina sjöars under,
och hyddan, därinunder
bor trohets makt.

ALLA.

Och lefve du fritt och sällt och gladt,
du älskade land, vårt hjärtas skatt!
Högt stige vår bön mot himmelens rand
för dig, för dig, o vårt fosterland!

KUNGEN
på stranden, viftande med hatten.

Ett högt farväl åt Finland!

ALLA.

Hurra!

KÖR.

Farväl, farväl!

Under instrumentalpartierna strax före sista kören "Farväl", bildar landtfolket en haj, genom hvilken kungen och änkedrottningen, under folkets hurrarop, passera åt fonden och taga plats i en väntande slup. En stark aftonrodnad belyser sjön och de med åskådare betäckta höjderna å ömse sidor vid fonden. Ute på hafvet betäckes fregatten af brokiga flaggor. Den kungliga slupen passerar långsamt förbi perspektivet, som synes genom hajen, alla vifta med hattarna, och ridån faller långsamt under det att musiken ännu fortfar.

Ridån faller.

REGINA VON EMMERITZ

SKÅDESPEL I FEM AKTER

MUSIKEN AF J. A. SÖDERMAN.

Personer:

KONUNG GUSTAF II ADOLF.
FURSTEN AF EMMERITZ.
REGINA VON EMMERITZ.
AXEL LILJE, öfverste för österbottningarne.
LARSSON, svensk } officerare vid finska rytteriet.
BERTEL, finsk } officerare vid finska rytteriet.
VON ALTEN, tysk öfverste i svensk tjenst.
KONUNGENS LÄKARE.
ATTILIO SFORZA, kardinal och påflig legat, jesuit.
PATER HIERONYMUS, superior för jesuiterne i Franken.
ANSELM, ordens skattmästare.
HELMBOLD, prior af fransiskanerorden.
DORTHE, Reginas amma.
KÄTCHEN, kammartärna.
FURSTENS ADJUTANT.
EN VÄPNARE.
EN PAGE.
EN SVENSK HÄROLD.
SVENSKA OFFICERARE OCH SOLDATER.
SOLDATER AF SLOTTET EMMERITZ GARNISON.
MUNKAR OCH NUNNOR.
KVINNOR OCH BARN AF SLOTTETS INVÅNARE.

Stycket spelar i slottet Emmeritz i Franken, början af Oktober 1631. Mellan första och sista akten förflyter vidpass ett och ett halft dygn.

Första akten.

Tornrum i slottet Emmeritz. Tarflig möblering. Väggkarta öfver Tyskland.

Första scenen.

Kardinalen ATTILIO SFORZA, sittande vid ett bord. Framför honom, stående, ANSELM, HELMBOLD och HIERONYMUS, den sistnämnde pekande på kartan, medan han fortsätter en började rapport.

HIERONYMUS.

Det är blott alltför visst, jag kan det ej förtiga,
vid Breitenfeld är sprängd vår kyrkas helga liga,
och svenskens väg går hit mot Frankerlandet fram.
Förgäfves reser Harz mot vågorna en damm:
jag var i Ilmenau — där blänkte svenska vapen;
i Schleusingen med nöd jag undgick fångenskapen,
i Arnstadt likaså — i Schweinfurt likaså.
I Königshofen man beredde sig att stå;
dess fege kommendant har öppnat fästets portar;
jag väpnat bönderne, men ack, de fly som hjortar . . .
På hvarje höjd står Gog och Magog i hvar dal.
Allt sviktar, böjer sig och flyr för Belial.
Se där, ers herrlighet, hvad jag har att förtälja;
er vishet återstår att råda och att välja.

ATTILIO SFORZA.

Det onda budskap är som du, min broder, bragt.
Man kan ej tvifla mer, oss hotar kättarns makt.
Det tordön, som gått fram för oss med Tillys leder,
är skingradt som ett moln af starka nordanväder;
en annan Attila står redo med sitt spjut
att störta altaren och rota kyrkan ut.
Mod, mina bröder, mod! Vår fara ej förvärren!
Ock denna hagelskur skall stillna för den Herren,
som tämjer hvarje storm och låter ur dess gny
en ny, en bättre dag till kyrkans hugnad gry.
I vedermödans tid den helge fadren sänder
sin ringe tjenare till dessa Frankens länder
att lyssna på de råd er klokhet finna vet
och handla som det kräfs af tidens lägenhet.
En fullmakt oinskränkt, bestyrkt af hans insegel,

Uppvisar fullmakten

förlänar mig hans rätt, förutan lag och regel,
till allas kropp och själ, lif, välfärd, samvete,
så för hvar katolik, som för hvar kättare.
Min tid är kort. I kväll jag måste hädandraga;
så råden nu de steg oss återstår att taga.
Du, broder Anselm, är den yngste. Tala fritt!

ANSELM.

Jag tror, ers herrlighet, att kyrkan bör få sitt.
Den synd, som öfver oss har dragit himlens tuktan,
är lekmäns öfvermod och folkets mänskofruktan.
Vi böra rädda främst hvad kyrkan sparat har
och bärga all dess skatt till Bajern i förvar.
Det är ett heligt guld, och det betryggar makten.
De nakna murarna och den förödda trakten

må blifva svenskens rof... Hans oljud går förbi,
och när han borta är, då återvända vi.
Så har det alltid skett...

HELMBOLD.

Hvad? Hör jag rätt de orden?
Skall herden fly sin kos, när ulfven hotar hjorden?
Har påfven Leo flytt för Alarik vid Rom?
Har han ej röfvarn mött med krans och helgedom?
Vårt Franken är för Gud och människor en prydnad
med fromhet, helgontjenst och undergifven lydnad;
men nordens kätteri nu reser sig så stolt
för all den snikenhet, som kyrkans sköte dolt.
Ers herrlighet, det är däraf vår arm försvagas.
Jag tror, att svensken ej med vapenmakt förjagas,
men att med mässor, bön, med allmän fastedag
och egna bristers bot vi slå vårt stora slag.
Där är den Davids makt, som Goliath öfvervinner.

ATTILIO.

Blott alltför varm af nit vår broder Helmbold brinner.
Han tage sig i akt, det är ett kätterskt tal.
Du, Hieronymus, vet kanske bättre val;
du är en slägga du, som hårdt på städet hamrar...

HIERONYMUS.

Om denna slägga slog i rikets rådekamrar,
törhända spordes då, att svensken gått ur led.
Den ena råder: fly! Den andre svarar: bed!
Det är två fega ord, ers herrlighet, som slitas
om edert öra här, men utan kraft att bitas.
Vi, som till Herrens pris ha intill denna stund
beherskat folken med vårt mäktiga förbund,
vi, som vårt visa råd i kungars öron hviskat
och en besmittad värld med bålets eld förfriskat,

vi skulle fly, förrän vi ens försökt att stå,
vi skulle bedja vi, där djärft vi kunna slå!
Den svenske kungen är, hvad än vi honom kalla —
en Baal, en Belial — ett lejon dock för alla;
förlorad är enhvar, som springer vid dess syn;
det motas ej med ris och snask af sockergryn:
det måste dödas!

Paus.

ATTILIO.

Ja. Den dag tör engång randas,
när för en god musköt...

HIERONYMUS.

Blott det hör upp att andas,
stor sak hur detta sker. Ett tyst, oväntadt fall,
och denne kättare ej mer oss hota skall.
Den, som har sått i blod, skall inga fikon bärga...
Dock krigarn griper ju ett fäste på sin värja:
om alltså en af oss en sådan klinga fann,
är ni hans fäste då?...

ATTILIO.

Jag är en fridens man,
förstår ej svärdets bruk, kan endast bedja, råda;
men det är uppenbart, att uti hvarje våda
en hastig läkedom är ock den bästa bot.

HIERONYMUS.

Välan, så låt oss snabbt vår ovän taga mot!
Bör ändamålets vikt ej våra medel adla?
I denna kyrkans nöd, hvem skulle väl oss tadla,
om till Guds ära vi och kristenhetens väl
åt döden viga in en ren förtappad själ?

ANSELM.

Det vor' ett heligt verk...

ATTILIO.

Jag svarar att det gifves
omständigheter när ett lagbud sönderrifves.
Det femte budet är förvisst en kyrkans lag,
men Baals profeter ock förgjordes på en dag.
Vår lärofader själf, den vise Maritana,
lofprisat Jacques Clement, som stäckt tyrannens bana.
Miljoner själars väl, betyder det ej mer
än kättaren, som fräck Guds tempel rifver ner?
Ditt nit för kyrkans sak, min son, bör jag berömma,
men fråga ej en sak, däri jag ej kan döma;
en trogen katolik bestämmer själf sitt val.

HELMBOLD.

Ers herrlighet, mig tycks det är ett tydligt tal.
Det är en blodskuld mer, som skall belasta kyrkan.
Hvad? Ha vi icke nog af denna våldets dyrkan?
Skall Petrus än en gång förmäten med sin glaf
slå till och hugga blindt fångknektens öra af?
Hvi säga vi ej med den Mästaren, hvars ära
vi dock förkunna högt och hvilkens namn vi bära:
si, jag står vapenlös i templet hvarje dag;
hvi kommen I med svärd, som till ett blodigt slag?
Ers herrlighet det sagt: vi vilja frid, ej svärden,
vårt vapen är det kors som öfvervinner världen,
vår starka sköld är tron, vi segra i dess värn
med ordets makt långt mer än i en skrud af järn.

HIERONYMUS.

Hör detta fridens lamm, hur saktligt det kan bräka
ännu i ulfvens gap! ... Gå, fromme munk, att späka
din vapenlösa hand, ditt ålderssvaga blod!
Vi skola handla vi, ty tiden kräfver mod.
Nog litanior! Nog af hjälplös suck i barmen!

En arm förkrossar oss, vi hugga af den armen;
en drake hånar oss, vi släcka ut hans gift.
Den jord han sudlat har skall blifva ock hans grift.
Ers herrlighet, af gunst nu värdigas mig höra,
men ensam!... Mitt förslag är ej för andras öra.

ATTILIO
till Helmbold.

Gå, vördnadsvärde vän; du har hans önskan hört.
Ditt kristeliga tal har djupt mitt hjärta rört.
Förvisso är vår tro den bästa sköld i striden.
Jag vill betänka mig; vi äro män af friden.

Helmbold bugar och går. Attilio med låg röst till Anselm.

Ett ord!... du sörjer för, att Helmbold skickas bort.
Till Schweinfurt... en mission... men skyndsamt, innan kort!
För mycken fromhet är oss stundom till förhinder.
Bevaka honom så, att du hans händer binder.
Den andre... du förstår... hvar dag till mig rapport...

Högt.

Pax tecum!

Anselm går, djupt bugande.

Andra scenen.

ATTILIO SFORZA. HIERONYMUS.

ATTILIO.

Med slikt folk man öder tiden bort;
Ett segel utan vind, en farkost utan roder!
Nåväl. De hindra ej. Du tala kan, min broder.

HIERONYMUS.

Mitt tal skall vara kort. Den helge fadrens makt
lif, gods, folk, samveten i edra händer lagt.
Gif alltså i min hand en kättersk konungs dagar!

ATTILIO.

En kättare? Hans lif står utom alla lagar.
En konung? Frågan är att lyckas i sitt värf.
Ett hugg som faller snedt är krigarens fördärf
och mer än så, om han är en af kyrkans knektar.

HIERONYMUS.

Jag har beräknat allt. Den hand, som för oss fäktar,
är icke en af oss, det är en invigd mö,
ett skuldlöst barn, beredt att för sin tro få dö;
en dolk i blommor gömd, en blixt fördold i tystnad,
en kraft till stora värf, med gränslös ärelystnad,
dold i en barm af eld, hvars flammor jag förstått
att rikta mot det mål, som är martyrens lott;
kort sagdt ett furstebarn, en af de fjärilsvingar,
som fladdra kring en kung, dem han sin hyllning bringar,
när efter segerns rus han kryddar en pokal.
Hur denna fjäril stings, beror af tidens val:
en udd ... en bägare ... blott slutet är det rätta.
Se där den plan jag går att nu i verket sätta;
men enligt ordens lag behöfver jag därtill
min förmans samtycke.

ATTILIO.

Och om jag ej det vill?

HIERONYMUS.

Så är min handling död, förrän jag börjat handla.

ATTILIO.

Min son, det ges ej lag som tid ej kan förvandla.
Gör som du finner bäst! Minns, att jag intet vet
och intet hört!

HIERONYMUS.

Men jag, men jag, ers herrlighet,
jag är den döda kropp, den stumma, viljelösa,

som skall sitt lif, sin kraft ur eder vilja ösa.
Säg därför att *ni vill,* och kyrkan räddad är!

ATTILIO.

Jag säger ej att jag *ej vill* hvad du begär,
men att befalla dig ett spel om lif och ära,
det kan jag ej, min son; det bör du ej begära.

HIERONYMUS.

Ers herrlighet, välan ... sträng lydnad är min pligt,
men hvarför hyckla här, som vid en lekmans bikt?
Ni *vill*, som jag det vill; men om det *icke* lyckas,
så tvår ni eder hand, när edert offer styckas.
Godt. Må vi blöda vi; vårt lif är en sekund,
men kyrkan, men vår tro är seklernas förbund.
Jag skall då handla som om ni det ej förbjöde ...
Ni vill då än i kväll oss lämna åt vårt öde?

ATTILIO.

Jag kallas bort. Beslut! Jag frågar icke hur.

HIERONYMUS

för sig.

O denna hala orm ... men det är vår natur!

Högt.

Gif mig absolution för hvad jag än besluter.

ATTILIO.

Din moder kyrkan ej en värdig son förskjuter.
Dig *allt* förlåtet är.

Hieronymus mottager knäböjande absolutionen.

Den helga jungfruns hand
beskydde dig, min son, och hela Frankens land.

För sig.

Om elden säger man: god dräng, men farlig herre.
Brinn, låga! Men din väg till huset väl man spärre.

Attilio går.

HIERONYMUS

ensam.

Alltså allena! Godt. Jag är den dolda härd,
ur hvilkens ässja nu framblixtrar hämndens svärd.
Jag är den enda arm, hvars muskelstarka sena
skall utan fruktan nu vår ordens kraft förena.
Till verket! . . .

Eftersinnande.

Detta barn . . . hon gör mig nästan vek . . .
Bah . . . offra, offras själf . . . det är så världens lek!

Scenförändring.

Reginas rum i slottet Emmeritz. I fonden en nisch med den heliga jungfruns bild af marmor. Denna del af rummet är halfmörk och upplyses blott af en lampa framför helgonbilden. Till höger och till vänster dörrar. Ett bord med en uppslagen bok.

Tredje scenen.

REGINA knäböjd framför helgonbilden; kostym åtsittande svart sammet; kring hufvudet ett hvitt dok, hvars flikar äro lindade kring halsen; ansiktet obetäckt. Till vänster i förgrunden DORTHE sittande vid sin slända; kostym den vanliga tyska från denna tid. Kort därpå KÄTCHEN. Kostym en tysk borgarflickas i bjärta färger.

DORTHE.

Spinnvisa.

Torquemada var en man,
han var så god som någon ann';
gloria!

Han mötte tre kättare på en väg,
den ena så hängde han i ett träd;
gloria!
Den andra så brände han på ett bål,
den tredje blef kokad i kopparskål;
gloria!

Ravaillac han var en man,
han var så god som någon ann';
gloria!
Han mötte kung Henrik i Paris,
och kättarne sjöngo lof och pris;
gloria!
Men rätt som kungen var hvit och röd,
så föll han ned uppå gatan död;
gloria!

Under senare versen inträder Kätchen, obemärkt af de öfriga. Hon bär en korg med äpplen, stannar med en gest af otålighet och börjar följande kupletter omedelbart efter det Dorthe slutat sina. Regina har uppstått och sitter nu orörligt läsande vid bordet.

KÄTCHEN.

Första kupletten.

Det är så skönt i skog och mark
vid klara månens sken;
som silfver är den höga park,
som guld är hvarje gren.
Och daggens pärlor le i rad
som stjärnor på de gröna blad;
det är så skönt, jag är så glad
vid klara månens sken.

Till Regina.

Ja, fröken, jag kommer från parken. Månsken på gröna löf, ni kan inte tro hvad det är herrligt. Man går och man går, och man tänker och man tänker.

Kan fröken säga hvad man tänker uppå? Det skall jag strax säga...

Andra kupletten.

Och möter jag i skog och snår
en vän som är mig huld,
då vet jag hvarför hjärtat slår
och hvarför allt är guld.
Och månens glans och kvällens tår,
och daggens stjärnor i mitt hår,
de hviska hvad jag nog förstår,
allt om en vän så huld.

Till Regina.

Ja, fröken. Världen är så skön, och lifvet är så lätt. Det är så godt och varmt att älska och sjunga. Då är man aldrig ensam. Då svara alla kullar och berg, alla gröna grenar och alla vackra stjärnor. Själfva den gamla grå muren blänker i månskenet; han behöfver också någon som håller af sig. Vet fröken hvad kärlek är? (Skakar suckande på hufvudet) Hå hå! Får det vara ett äpple?

Regina vägrar med ett afböjande tecken.

DORTHE

otåligt.

Tig med ditt dumma prat! Du ser att fröken beder.
Hvad flärd! Hvad näsvishet! Är det väl skick och seder,
att så dig spöka ut i rödt och hvitt och blått,
som en Nürnberger-tös, i detta fromma slott!
Visst tager ondskan till och världen blir allt värre,
och visst tar djäfvulen snart ordet af vår Herre,
när sådant tal man hör i ungdoms lösa mund.
Vor' jag din fröken, ja min själ, jag strax på stund
dig skulle...

KÄTCHEN

till Regina, räckande henne ett äpple.

Se på det! Säg, har ni sett så mogen,
så saftigt skön en frukt, nyss plockad frisk i skogen?
Ät, fröken, ät!

Regina vägrar som förut.

Jaså. Jag frågar: är det rätt?
Tre gånger hvarje dag så äter jag mig mätt,
och ni — tre långa dar förgått, sen minsta föda
på edra läppar kom! Det kan en mänska döda.
Er kind är ju så blek; så matt ert hjärta slår.
Hvem skulle tro att ni är bara sexton år!

DORTHE.

Det var en gång en orm, som smög i paradiset.
Han bjöd hvad du nu bjöd — ett äpple! — det var priset
för mänskans första synd. Och att det äpplet åts,
tro mig, det var ett brott, som än i dag begråts.

KÄTCHEN.

Visst mycket möjligt — men jag hade gjort som Eva.
Jag tänker: utan mat kan inte mänskan lefva.
När jag är hungrig och försöker fromt att be,
så, vet ni, är min bön en riktig hädelse.
Sankt Bonifacius! — så tänker jag ovärdig —
sankt Bonifacius, låt soppan snart bli färdig!
Ja, om en kättare, som svälter, vore svag
att låta fresta sig af stek en fastedag,
jag brände honom ej. Det får mor Dorthe göra.
Jag tänker jag som så...

DORTHE.

Hvad tänker du? Låt höra!

KÄTCHEN
tvekande.

Jag tänker jag som så: fast kättarn ej är bra,
han är på sätt och vis ändå en människa.

DORTHE.

Nå har man värre hört? Hon vill en hedning spara!
En kättare, en turk, han skulle mänska vara!
Ja, Kain var människa och Judas likaså.
Ogräs på kyrkans mark med rot uppryckas må.
Det var en herrlig syn — jag än af glädje gråter —
i fjol i Ingolstadt, när kejsarn vände åter,
på torget fyra bål man tände för hans hof,
och fyra kättare man brände till Guds lof.
Ack, så uppbygglig syn kan just en kristen gläda.

KÄTCHEN.

Å fy, mor Dorthe, fy!

DORTHE.

Hvad! Vill du kyrkan häda?
Håll tungan rätt i styr, du sladdermunta tös,
ty slipper än en synd från dina läppar lös,
så tag dig väl i akt för inkvisitionen,
som, gudilof, har makt att skydda religionen.

KÄTCHEN
för sig.

Aj aj, mor Dorthe är åt patern en spion.

Högt.

Förlåt mitt oförstånd! Jag är så fast i tron,
som någon nunna, ja, och beder mina *ave'n*.
Men säg mig, är det sant, att fjärran öfver hafven
ett folk har drifvit hit med bister nordanstorm,
småväxta, borstiga, af knappast mänsklig form,
ludna, behornade, med klor på sina händer
och hiskliga att se, med långa vilddjurständer?

DORTHE.

Ja världens sista tid är kommen. Sådant tåg
af hedningar och troll ej mänskligt öga såg.
Nog säges det att grym är svensken till att möta,
dock är han kött och blod, och honom kan man sköta;
men Gud bevare oss för finnen, kära barn!
På honom bita bly och stål ej mer än flarn.
Han är en belsebub, med satans klor beväpnad:
slå honom ned, och han står upp i drakeskepnad!

Korstecken.

KÄTCHEN.

Det är ju rysligt.

DORTHE.

Ja, att rota sådant pack
och deras konung ut, förtjenar evig tack.
Men det är sent. Gå, red din frökens bädd till natten.

KÄTCHEN.

Jag går. Och äpplena? Dem får jag ge åt katten.

Till Regina.

Så när jag glömt en sak. Hans durchlaucht, er herr far,
har frågat efter er.

Går.

Fjärde scenen.

REGINA stum. DORTHE.

DORTHE.

Mitt barn, ståndaktig var!
Din far skall locka dig, som förr han ofta brukat,
med världens snöda lust, som många själar slukat.
Din far skall locka dig med fagra kärleksord;
hvad finns väl, som är värdt att älska på vår jord?

Nej hata — hata allt hvad denna världen bjuder,
det är det första bud som till den fromme ljuder.
Blif värd ditt lefnadsmål, som köps ej utan strid:
martyrers helgonkrans och klostrets stilla frid!

Hemlighetsfullt.

Låt ej förleda dig af någon världslig lystnad
att svika *det,* hvartill med fasta och med tystnad
du sedan trenne dygn så fromt har dig beredt.
Jag vet ej hvad det är — jag vet allenast det,
att Hieronymus', den fromme paterns, lära
skall en odödlig frukt för paradiset bära.

Femte scenen.

REGINA stum. DORTHE. EN VÄPNARE. Strax därpå FURSTEN AF EMMERITZ; kostym gammal tysk.

EN VÄPNARE
uppslående dörrarna.

Fursten af Emmeritz, hans durchlaucht.

Går. Fursten inträder. Regina uppstår till hans möte, stel, kall, orörlig i samma ställning, medan fursten talar.

FURSTEN
betraktande henne med genomträngande blick.

Ser ni det,
min fröken, fortare den gamle fadrens fjät
uppsöka dottrens dörr, än dottrens honom söka.
Tre långa dagar ren min väntans kval föröka,
tre dagar har jag ej sett mina ögons tröst;
min enda dotter flyr sin ömme faders bröst.
Mår du ej väl? Din kind är blek, ditt öga glöder
af dyster eld; hvad är det som din ro föröder?

Om du är sjuk, mitt barn, vi söka bot i tid,
men om en okänd sorg, en längtan stör din frid,
förtro dig till din far! Kan jag dig något neka?
Hvad önskar du? Begär! Var lugn, och mer ej tveka!
Kom, var mitt goda barn, som du det fordom var!

Fursten utbreder sina armar. Regina orörlig och kall. Kort paus. Furstens armar sjunka långsamt tillbaka.

Mitt barn har ej ett ord, ej ens en blick till svar!
Gå, gamle, i din graf! Hvad har du mer att önska?
Din höst är utan sol, din vår är utan grönska.

DORTHE.

Vår tid är ond, ers nåd, och mänskohjärtat svagt.
Man späker kött och blod, dem onda lustar gnagt.
Pris vare helgonen! Er dotter dem till ära
ett heligt löfte gjort att ingen mat förtära
och bida fromt i bön, som grafven tiga still,
tilldess . . .

FURSTEN
otåligt.

Nåväl?

DORTHE.

Tilldess Guds moder själf det vill.

FURSTEN.

Hvad? Är det vanvett, som från dina läppar talar?

DORTHE.

Lång lön i paradis vår korta strid betalar.

FURSTEN.

Gå från min åsyn, orm! Din tjenst är slut i dag,
och Helmbold för mitt barn till biktfar kallar jag.

Dorthe drager sig tillbaka.

Hvad olycksöde slog med blindhet detta öga,
när Hieronymus, när dig jag denna höga

och rena själ förtrott! Se där ert verk! En vår
i skönsta fägring bytt till drifvor utan spår.
Förgiftadt är mitt barn uti dess ungdoms blomma.
Se denna marmorbild, den känslolösa, stumma!
Är det min dotter? Nej — min dotter hon var mild
och huld och god och öm, en jordisk änglabild.
Förbannad vare den som stal min ängels vingar,
som fick ett hjärtas guld och här en sten mig bringar!

Regina visar en lindrig rörelse.

DORTHE

sakta vid dörren.

En frestare!

FURSTEN.

Hör mig! Två tappre söners blod
jag gaf i Tillys här mot svenskens öfvermod.
En telning återstår, den enda och den sista.
Jag vill ej att en gång, när mina ögon brista,
du skall begrafva allt med dig i klostrets natt.
Du är min arfvinge. Jag vill ej att min skatt,
mitt furstendöme och mitt namn du fegt skall sälja
åt snikne munkar. Nej, du skall en make välja,
hög, mäktig som du själf, att i dess sista knopp
må ätten Emmeritz föryngrad lefva opp.
Du vet, furst Lichtenstein din hand af mig begärde . . .

DORTHE

som förut.

Nu frestar världens makt.

FURSTEN.

Det är en man af värde,
och gammal är hans ätt. Ah, tro mig, nog jag minns
hvad du mig sade förr: »För liten är en prins!
Jag kan blott älska den som har besegrat världen
och flera hjärtan vann med dygd, än land med svärden.

Gif mig en kung, min far!» — Så sade du mig då.
Nåväl, mitt barn, hvad du begärt, det skall du få;
om ej en kung till namn, likväl en kung i ära;
med kejsarn Lichtenstein besläktad är helt nära.

DORTHE

sakta, i det hon går.

Jag kommer åter.

FURSTEN

mörk.

Stum? Än intet ord till svar?
Nåväl, hör mitt beslut. I morgon ren du far
till kejsarns hof i Wien, att hos din tant förblifva.
Jag tjugu ryttare vill till eskort dig gifva;
osäker tiden blir, ty Tilly slagen är
vid Breitenfeld, och snart kanske är svensken här.

Sjette scenen.

DE FÖRRA. HIERONYMUS har under sista repliken inkommit och betraktat fursten med korslagda armar. Kostymen en dominikanermunks. Kring medjan ett rep och ett svärd.

HIERONYMUS.

För sent, ers nåd, för sent att sig i Wien förlusta!
drag alla bryggor upp, och till försvar er rusta!
Lavinen rusar fram, han snart är öfver oss;
vill ni ej fången bli, bered er på att slåss.
Oemotståndligt ren sig breder kättarbandet
med kungen i dess spets kring hela Frankerlandet.

Med en sidoblick på Regina.

I morgon ett besök ni redan vänta kan.

FURSTEN

för sig.

Jag måste än en dag fördraga denne man.

Högt, med en axelryckning.

Ja, pater, ni har rätt. Blodhundarne oss jaga.
Till frukost, menar jag, skall svensken ej oss taga,
men dukom nu vårt bord för denne gäst så rar;
ni, fröken Emmeritz, tillsvidare blir kvar.

Trumpetstötar utanför scenen.

Det är den trupp jag sändt att undersöka nejden.
Hvad för den åter hit? Månn' ren begynner fejden?

Går.

Sjunde scenen.

REGINA stum, återtar sin plats vid bordet och boken. HIERONYMUS till vänster. Strax därpå DORTHE insmygande.

HIERONYMUS

blickande efter fursten.

För bräckligt är ditt svärd och alltför låg din mur,
men bakom den är spändt ett lejonnät på lur.
Har jag mitt byte *här,* sen har det ingen fara.

Till Dorthe.

Se så, hvad nytt? Ditt nit, hur har det lyckats? Svara!

DORTHE.

Jag har, som ni befallt, med oförtruten flit
all paradisets fröjd beskrifvit bit för bit.
Och där det ej var nog, har jag med nit och möda
afmålat skärselden och lågorna bra röda.
Pris vare helgonen! Det börjar taga fart.
Af hunger halfförtärdt, det fromma barnet snart
skall som en vidja spakt i våra händer falla.

HIERONYMUS.

Inbillningens fantom till hjälp vi måste kalla;
dess makt är fruktansvärd.

DORTHE

Det har jag också tänkt.
Jag henne därför har i tystnad djup försänkt.
Å, jag förstår min sak. När ordet är begrafvet
djupt ned i tankens natt, som pärlan djupt i hafvet,
gå hjärnans spöken blindt som galna hundar ut
och bita i den hand de slickade förut.

HIERONYMUS.

Ej illa... ganska bra! Nåväl, och sen *det andra?*

DORTHE.

Ack, fromme fader, ej det kära barnet klandra!
Det är i korthet så, att fröken haft en dröm.
Guds moder har hon sett småleende och öm
till bädden stiga fram och säga: »bida! bida,
bed, fasta och var stum, tilldess invid din sida
min bild uti ditt rum sitt hufvud böjer ned!»
Den heliga försvann, och ljus en glans sig spred
i rummet där hon stått. Och nu min fröken dröjer
och bidar tecknet än, tilldess sig bilden böjer.

HIERONYMUS.

Godt. Något medel vi väl torde finna på.

Till Regina.

Mitt fromma barn, din bön skall visst till himlen nå;
ditt namn man räkna skall en dag bland helgons skara.
Har du beslutat?

Nekande tecken af Regina.

Nej? Dig himlen själf skall svara?

Jakande tecken. Regina pekar på bilden.

Du hatar, icke sant, all kätteriets pest?

Jakande tecken.

Och en bland dödlige du hatar allramest?

Lifligt jakande tecken.

Vet då, mitt barn, den man du hatar mest af alla,
han nalkas hit.

Liflig rörelse.

Rätt snart.

Samma tecken.

Den mannen måste falla,
ej så?

Tvekande tecken. Regina pekar på bilden.

Befrias skall din tro, din kyrka och ditt land?

Samma tvekan.

Den helga jungfrun styr ditt hjärta och din hand?

Jakande tecken.

Pax tecum, filia. Dominus ipse reget.

Åttonde scenen.

DE FÖRRA. DORTHE döljer sig. FURSTEN. Strax därpå LARSSON och BERTEL i svensk krigaredräkt, med bundna händer och ögon. KÄTCHEN. VAKT.

FURSTEN

i dörren.

För fångarne hit in!

Inne på scenen.

I sanning rätt förväget!
En trupp af tio man vill här bespeja oss;
mitt folk angriper dem, som galningar de slåss,
och när de våra sist med nöd dem öfvermannat,
två officerare i våra händer stannat.

Larsson och Bertel införas.

LARSSON.

Krypskyttar! Röfvarpack! Backharar! Skojare!
När har man sett så dumt en mänska sig bete?

Att binda oss som får! Oss ärliga soldater!
Är det er krigarsed? Jag håller två dukater
emot en tom butelj, att någon munkekolt
till lösen för sin själ åt djäfvulen oss sålt.
Prosit, ers vördighet! Låt skjuta oss för pannan!
I denna världen ej, och föga i en annan,
vi se hvarandra mer... och gudskelof för det.

BERTEL.

Den svenska hären snart skall följa våra fjät
och hämna fångars död...

LARSSON.

Å, ändan verket prisar.
Jo lita du på det; jag känner mina grisar,
sa' mor om pojkarna. Nå, kör för mig ändå,
jag är en gammal tok, för mig så får det gå.
Jag slagits dagen om och rumlat hela natten,
på hela jordens rund jag hatat endast vatten,
men älskat som en turk och spelt som en kroat,
och nu så säger jag till döden: skål, kamrat!
Men du, min lille pilt, ditt skägg behöfver växa,
och far din sa' till mig: lär pilten där hans läxa,
att bli en finsk soldat! — Nu skjuts du som en hund...
Högvördige herr munk, förlåt min lösa mund,
skjut mig två gånger, och låt fågelungen svinga!
Nej halt — det duger ej. Den pojken kan ej springa!

BERTEL.

Hvar äro vi?

FURSTEN

gifver tecken att lösa bindlarna.

Hos mig, i slottet Emmeritz.

LARSSON

blinkande.

Förnäm société! Blitz! Donnerwetterblitz!
Hvad sa' jag? Står ej där en munk så svart i synen
och blänger argt på oss med rynkta ögonbrynen?
Ah . . . mjuka tjenare! Jag såg ej damerna,
Très humble serviteur!

Till Bertel, nickande åt Kätchen.

Den där, hon är rätt bra.

KÄTCHEN

till Dorthe.

Hvad är det där för folk?

DORTHE

korsande sig.

Sankt Dominicus! Finnar!

Regina betraktar orörlig de nykomne.

FURSTEN

till Larsson.

Min herre, edra ord ni icke rätt besinnar.
Hvad för er hit?

LARSSON.

För fan, ert folk, om jag ser rätt.

BERTEL.

Rekognoscering, strid — ers nåd bör veta det.

LARSSON.

Och lust att damernas bekantskap här få göra.

FURSTEN

till Bertel.

Hur stark är er armé?

BERTEL.

Det skall ers nåd få höra
kanske i morgon ren.

FURSTEN.

Ert lif är i mitt våld.

BERTEL.

Väl möjligt. Med vårt lif är ej vår heder såld.

KÄTCHEN
till Dorthe.

Nej hör så vackra ord det där vilddjuret säger!
Månn' verkligt klor och horn och borst den stackarn äger?
Han ser rätt bra ut.

DORTHE.

Tig. På trolleri ej lit!
Hästfoten, ser du den?

KÄTCHEN
med fasa.

Aj — jo, jag ser en bit!

FURSTEN
till Hieronymus, halfhögt.

Ni, pater, mer än jag förstår att spionera.
Förhör ni fångarne, och sen mig rapportera!

Går.

Nionde scenen.

DE FÖRRA utom FURSTEN. Reginas blickar riktas med stigande spänning än på bilden, än på fångarne.

HIERONYMUS.

Gudlöse kättare!

BERTEL
hetsigt.

Munk, dig till vara tag!
Min arm är bunden nu, men kan bli fri en dag...

LARSSON
afbrytande.

Förlåt, ers vördighet! Min pojke där är finne.
Han har för liten mun, fast han är stolt i sinne.
Vi svenskar däremot, vi ha båd' mun och hand;
hvad vi i näfven fått vi hålla fast med tand,
och därför, med förlof, vi i en munsbit taga
ert Tyskland och er själf hvad stund vi det behaga.
Men apropos, hur står det nu för tiden till
med klostersmaken, säg? Hvad sjunger man för drill?
Hvad dricker man för vin? Hvad kysser man för nunnor?
Jag tillstår, för min del, jag tror af några tunnor
rätt äkta gammalt rhenskt blir människan en gud;
men dricker ni burgund, så var så god och bjud!
Hvad flickor angår, ja, så älskar jag brunetter,
men om ett högre pris ni på blondiner sätter,
så mönstra vi ert folk, jag ingenting försmår;
vi dela broderligt och dricka sen gutår.

Betraktar mariebilden.

Jaså, där ha vi prof på klostersmak... Ej illa!
Passabelt... ganska bra! Men... hon är sten, den lilla!

HIERONYMUS
med dämpadt raseri.

Om lifvet är dig kärt, på dina knän fall ned,
och om förlåtelse den helga bilden bed!

BERTEL
till Larsson.

Respekt för andras tro! Vi fordra ju detsamma.

LARSSON.

Afgudar utaf sten må djäfvulen anamma.
Jag är en lutheran.

BERTEL.

Hör upp! Ditt öfvermod
drar slutligt öfver oss förbannelse och blod.

HIERONYMUS
till vakten.

Lägg an!

Soldaterna lägga an på Larsson.

LARSSON.

Så! För mitt lif jag hundra böner sänder.
Men var så god och först lös mina bundna händer.

HIERONYMUS.

Och om jag löser dig, vill du bekänna allt,
er styrka, fälttågsplan, den väg din kung befallt
och när han väntas hit?

LARSSON.

Jag märker ni kan stångas.
Får gå, jag yppar allt. Dumt, att jag lät mig fångas!

HIERONYMUS
till vakten.

Lös honom, men gif akt!

Larssons händer lösas.

LARSSON
rycker svärdet af den närmast stående.

För gamla Sverge!

HIERONYMUS
till vakten.

Håll!

Grip honom!

LARSSON.

Bertel, hit! Följ mig! Ur vägen, troll!

Strid. Larsson söker slå sig igenom, men tränges fäktande tillbaka mot nischen och mariebilden.

BERTEL.

Ah, jag är bunden!

HIERONYMUS.

Fort! Han skymfar än förmätet.
Stöt ned den kättaren!.

Fäktning. Ett hugg af Larssons klinga träffar mariebilden. Klingan brister vid fästet. Bilden nedstörtar i stycken. Striden upphör.

LARSSON.

Där ligger stenbelätet!

Betraktar den afbrutna klingan, i det han afväpnas.

Det stålet var ej svenskt, det svek i nödens stund.

HIERONYMUS.

Det brast mot jungfruns bild. Hugg honom ned på stund! . . .
Dock nej, ett sådant slut är sådant brott ej värdigt.
I morgon bittida skall bålet vara färdigt.

DORTHE

till Hieronymus.

Hon talar!

HIERONYMUS.

Hennes dröm?

REGINA

har vid bildens fall häftigt uppstått. Långsamt, eftersinnande.

Och bida . . . fasta . . . bed,
tills bilden i ditt rum sitt hufvud böjer ned!

Plötsligt, högt och svärmiskt.

Ödmjuken eder, folk, ty himlens åskor ljunga!
Järtecknet blixtrar fram, och stenen har fått tunga,
och marmorn ropar ve, osägligt, förr ej hördt:
förvissnad sjunke ned den hand Guds moder rört!
Rom! Rom! Rom!
Uppres dig i din kraft! Se, draken sprutar etter,
han famnar jordens rund, han allt i lågor sätter.
Hvar är den Mikael, som trampar med sin fot
hans stolta hjässa ned och rycker upp hans rot?

Maria!
Se, än en gång ett svärd är mot ditt hjärta riktadt,
och jorden står ännu, och himlen har ej sviktat.
Hvar är den domsbasun, som rågar vredens mått?
Kom, du som allt förmår! Kom — jag är aska blott!

Hieronymus, Dorthe och Kätchen på knä. De öfrige i bestörtning.

Ridån faller.

Andra akten.

Borggård i slottet Emmeritz. I fonden en vall, som skymmer utsikten. Vid vallen en trappa, som leder till scenen. Till höger ingång till slottskapellet. Till vänster en flygel af slottet. Svagt månsken och morgonskymning, som dagas under Reginas melodram. På vallen postar en soldat.

Första scenen.

REGINA ensam.

Melodram.

Det är så tyst, så svalt. Den blinda, stumma natten
sin slöja breder än kring slott och land och vatten,
och månen skådar ned på lifvets glömda strid,
och ro har hvarje bröst och hvarje hjärta frid.

Kort paus.

På branten, när som barn jag bröt en ros med fara,
jag prisade dess lott att ej blott skön få vara,
men ock ett törne ha, att stinga hvarje hand,
som kom förmäten vid dess blomsterhjärtas brand.
Och när en kväll jag såg det gyllne molnet segla,
att högt från himlens hvalf sin glans i floden spegla,
ej för dess glans och guld dess lott så skön jag fann,

nej, blott för att en blixt uti dess sköte brann.
Och nu, när — själf en ros — jag törnet bär att stinga,
när — själf ett aftonmoln — jag har en blixt att svinga,
hvar kommer han ifrån, den obekanta röst,
som med ett annat språk genljuder i mitt bröst?
Det är som sade han: om sällhet du vill finna,
o blomma, blomma var! O kvinna, var en kvinna!
O gyllne aftonmoln, bevara himlens glans!
Dess åskor natten gif! Glöm att en ljungeld fanns!

Kort paus.

Hvad ord?... Hvem talade?... Det var ett sus i linden.
O helga jungfru, hör ej toma ord i vinden!
Det var ej mina ord, det var ett återljud
af nattens blinda luft, som vågar trotsa Gud.
Du har befallt, och jag är korad att dig hämna.
Låt mig förgås, men låt ej dina murar rämna!
De stå på evig grund. Jag är en blommas doft,
som icke fanns i går och är i morgon stoft.

Hon uppstiger långsamt på vallen.

Det är så mörkt ännu. Om mörkret kunde känna
hur snart ifrån sin tron det störtas i Gehenna,
när solen ljungar fram med makt ur paradis!...

På vallen.

I dag han nalkas hit, Maria vare pris!
Hvad glimmar där så klart emellan skogens toppar?
O vore det hans svärd, som i vårt blod han doppar!
Så väntar ingen brud sin älskling fjärran från,
som jag har väntat dig, du höga nordens son!
Hvar dröjer du? Kom snart, att våra fält föröda!
Kom, våra härar slå! Maria skall dig döda.
O att du samlade all världens mörka natt
uppå din panna och här vore målet satt

och denna svaga arm lät morgonrodnan stiga
i blod på fästets rand!...
Det dagas. Underliga
gestalter träda fram i nattens töcken där.
Det är en blodig kung, och blodig är hans här...
Min syn förvirras. Ack, det är så länge sedan
jag njutit sömnens ro!... Än intet gjordt, och redan
är jag så trött, så trött... Upphåll mig, helga tro!
I morgon sofver jag. I morgon får jag ro.

Hon försvinner på höjden af vallen.

Andra scenen.

HIERONYMUS, åtföljd af ANSELM och flera MUNKAR. Oro och brådska.

HIERONYMUS.

Hit, fromme fäder, hit! Nu är ej tid att tveka.
Där rycker svensken an, som ingen kan beveka;
han kommer oförtänkt, som storm och hagelskur;
vi kunna icke fly, vi stängas i en bur.
Hvar är nu Helmbold?

ANSELM.

Han? Ack, onda, falska tider!
Vår broder Helmbold nu på väg till Schweinfurt rider,
hans helighets legat har lämnat oss i går,
vi stå förutan skydd, som öfvergifna får.
Finns ingen möjlighet att borgens murar värja?
Finns intet, intet råd att våra skatter bärga?

HIERONYMUS.

Hvad? Helmbold, har han flytt, vår tappre böneman,
han, som sin sköld i tron, sitt svärd i korset fann?
Hans helighets legat bör styrka sin lekamen,

och när vi fasta få, han säger därtill amen.
Vår borg är kringränd nu, vi komma mer ej ut,
alltså försvarom oss! Ett raskt, ett djärft beslut!
Vår fader Anselm städs' har visat mod i barmen.

ANSELM.

Jag? Gud bevare mig, jag, som har gikt i armen!
Jag, som i natt ej fått i ögonen en blund!

HIERONYMUS
till en munk.

Men ni, min broder, ni mig synes karsk och sund.

FÖRSTE MUNKEN.

Jag, som har vattusot och hostar som en groda
och darrar som en asp! Hur kan ni slikt förmoda.

HIERONYMUS
till en annan.

Då vet jag intet råd, om icke ni, min far,
som tömmer rågadt fat, att knappt ett ben är kvar,
om icke ni vill nu, till föresyn för alla,
gå främst med en trumpet och oss till striden kalla.

ANDRE MUNKEN.

Hvad? Jag, som har kolik, förstoppning, stenpassion,
jag blåsa i trumpet!

HIERONYMUS.

Vill ni ej slåss för tron,
så slåss för borgens kök! Betänk martyrens gloria!

ANSELM.

Strid, käre broder, ni! Vi bedje om victoria.
Ack jämmer, stängas in! I slottets källarhvalf
tolf fjärdingar med guld... nej, tretton och en half,
förutom kalk, monstrans, reliker, altarskrudar
och tjugu beläten, utsirade som brudar,

och detta, detta allt skall blifva svenskens rof!
Långt hellre ville jag att man mig själf begrof.

Gråter.

Det kan en trogen själ så hjärteligt bedröfva.

HIERONYMUS.

Törhända räddning finns, vi skola snart det pröfva.
Nu söken för vår skatt i muren ett förvar!
Lönntrappan, västra dörrn! ... Två fångar stannat kvar,
desamme, som i går nedslogo marmorstoden.
Dem låten I så tyst försvinna under floden,
att ingen anar det ... När fienden är här
och — himlen gifve det! — hans konung fallen är,
så hållen strax beredd en båt vid vattenporten!
Man har ej tid med oss, vi kunna lämna orten.

ANSELM.

Till källaren! Fort, fort, förutan rast och ro!

Skyndar bort jämte munkarne.

Tredje scenen.

HIERONYMUS. Strax därpå REGINA.

HIERONYMUS.

Och detta kalla de att strida för sin tro!
Nu till den tro som allt förmår!

Slår tre slag i händerna. Regina nalkas.

Träd fram, furstinna,
af himlen korad ut till Tysklands räddarinna!
Tvåtusen år förgått, sen Judith höjt sin hand
att Holofernes slå och rädda Juda land;
tvåhundra år förgått, sen Orleans' vapenklädda
befriarinna drog sitt Frankrike att rädda.

Säg, vill du handla så som Judith handlat har
och som Johanna d'Arc? Vill du det?

REGINA.

Ja, min far!

HIERONYMUS.

Så svär därpå!

REGINA.

Jag svär, mitt hat skall evigt glöda.

HIERONYMUS.

Och bryter du din ed?

REGINA.

Så må mig svensken döda.

HIERONYMUS.

Välan, vår tid är dyr, och stunden kommen är.
Så väpna dig med tron!

Räcker henne en dolk.

Tag detta vapen här!
Ett krucifix du skall uppå dess fäste finna.
Tag Judiths dolk och glöm, som hon, att du är kvinna!

Hieronymus går.

Fjärde scenen.

REGINA kvarstannar, stirrande på dolken. KÄTCHEN hoppar lätt in från vänster. Kort paus.

KÄTCHEN
gladt.

Ett ord!

REGINA.

Tag Judiths dolk!

KÄTCHEN.

Fröken!

REGINA.

Och glöm, som hon,
att du en kvinna är!

KÄTCHEN.

Men . . .

REGINA.

Väpna dig med tron!

KÄTCHEN.

Men hör mig då. Jag kan en viktig sak berätta.
Den unge finnen . . . Nå? Ni gissat långt för detta?
Han har ej klor!

REGINA.

En dolk!

KÄTCHEN.

Han har ej heller horn!
Jag var hos fångarne helt nyss i deras torn.
Han är ej luden, nej, fast litet brynt af solen.
Från Lappland kommer han . . .

REGINA.

Vår tid . . .

KÄTCHEN.

Ja, rakt från polen.
Ni skrattar ej?

REGINA.

Är dyr!

Ilar, utan att se eller höra Kätchen, in i kapellet.

KÄTCHEN.

Se så, nu går hon bort.
Rätt underlig hon är, min fröken, sedan kort.

Men dessa kättare — i synnerhet den ena —
jag håller af dem. Ja, hvem kan mig det förmena,
att se på vilda djur?... Min fromme far, jaså,
ni ämnar bränna dem, och jag — jag lät dem gå!

Ilar bort. Under Kätchens sista replik visa sig soldater af garnisonen på vallen. Morgonen har ljusnat, men full dager inträffar först vid Gustaf Adolfs inträde.

Femte scenen.

FURSTEN med hastiga steg. EN ADJUTANT. POST på vallen.

FURSTEN.

Gå, samla allt vårt folk. Dem ordna fort till striden.
Sänd krut och kulor upp till vallen under tiden,
beväpna skyndsamt allt hvad lif och anda har;
jag själf vill stanna här, att ordna vårt försvar.

Till utposten på vallen.

Syns fienden ej än? Säg, nalkas våra faror?

POSTEN.

Mot slottet rycker han i täta mörka skaror.

FURSTEN.

Godt. Ungt som fordom än mitt gamla hjärta slår,
och mina söners blod jag ärligt hämna får.

ADJUTANTEN
hastigt in.

En svensk parlamentär...

FURSTEN.

Man honom in må föra.

Adjutanten af.

Var vaket, du mitt svärd, men du, var döft, mitt öra!

Sjette scenen.

FURSTEN. EN SVENSK HÄROLD med förbundna ögon införes af vakt. Bindeln löses.

FURSTEN
för sig.

När lejonet till språng sig hukar, ryter det
en artighet förut.

Högt.

Ert budskap?

HÄROLDEN.

Ser jag rätt?
Har till hans höga nåd, riksgrefven af Massala
och furst af Emmeritz, jag här den äran tala?

FURSTEN.

Jag fursten är. Välan!

HÄROLDEN.

Hör då det bud jag bär.
Min herre, Sveriges kung, Gustavus, hälsar er.
Han fordrar detta slott med allt hvad slottet äger.
Hans här är stark, och Gud har skänkt hans vapen seger;
men eder borg är svag, kan ej oss stå emot.
Ej van att svagheten förtrampa med sin fot,
min herre bjuder er fritt aftåg med de edra
och vill i er person en grånad ära hedra.

FURSTEN.

Är detta allt?

HÄROLDEN.

Ers nåd, min konung afskyr blod.
Ej fläcka denna vall med fåfängt öfvermod.
En gång af striden varm, kan ej soldaten stillas.

Om slottet tas med storm, skall mycket blod förspillas.
Belasta ej, ers nåd, er gråa hjässas frid
med all den nöd, som blir en följd af sådan strid!

FURSTEN.

Ditt budskap, är det slut?

HÄROLDEN.

Ja, det är slut, ers nåde.

FURSTEN.

Gå, hälsa då din kung; här är det vi som råde.
Säg, att emellan oss och honom är en vall;
vid vallen är en graf, för en af oss till fall,
och bakom den en mur och svärd och tappre männer.
Säg, att jag icke här en annan herre känner,
än kejsar Ferdinand, att hans vasall jag är
och skall bevisa det. Gå, säg din kung det där!
Han kan ej fordra mer inför en man af ära;
jag glömma vill att du djärfs annat svar begära.

HÄROLDEN.

Är det ert sista ord?

FURSTEN
till vakten.

För honom säkert bort!

HÄROLDEN.

Farväl, ers höga nåd; vi träffas innan kort.

Härolden bortföres med förbundna ögon.

Sjunde scenen.

FURSTEN. EN ADJUTANT. SOLDATER. MUNKAR.

FURSTEN.

Hvar man uppå sin post! Hvar klinga ur sin slida!
Det svenska lejonet är icke tamt att bida.

Upp! Vapen! Kulor! Krut! På valln det samlen sen!
Hvar kvinna sjude beck! Hvar pojke bäre sten!

Liflig rörelse på vallen af soldater, kvinnor och barn.

Till munkarne.

Här under stridens larm man läsa må en mässa;
det sägs att böners ljud skall svärdens uddar hvässa.
Vigvatten, pater, hit! Vig hvar kanon, hvart skott!
Det är ett läckert mål som våra kulor fått.

Skjutandet begynner till höger utom scenen.

SOLDAT

på vallen, fallande.

Maria hjälp!

FURSTEN.

Rätt så! Maria hjälp! är lösen.
Mod, mina barn! Rätt så! Med olja öfverösen,
med stenar krossen dem! Maria hjälp beskär.
Håll ut ett ögonblick! Jag strax är åter här.

Ilar åt den sida, där striden höres.

Åttonde scenen.

Tilltagande stridstumult. Liflig rörelse på vallen. Sårade bortföras. Kvinnor och barn fly öfver scenen. Ur kapellet till höger tågar en procession af munkar och nunnor; i spetsen för dem HIERONYMUS och REGINA. Följande mässa afsjunges under det att striden fortfar.

Katolsk mässa.

Sancta Maria,
libera nos!
Optime flos,
flos sine spina!
Coeli regina!
Ter gloriosa
rosa formosa!

Alma, beata
palma sperata!
Gratiae signum
dignum, benignum!
Stella jucunda!
Maris mortalium,
spiritualium
unda profunda!
Libera! Libera! Libera nos!

Nionde scenen.

DE FÖRRA. FURSTEN. Strax därpå BERTEL, LARSSON och SVENSKA SOLDATER.

FURSTEN
med slitna kläder och hastiga steg.

Hit, flera man, hitåt! Man klättrar öfver vallen.

SOLDAT
på vallen.

Vi stå ej längre ut. Vår officer är fallen.

FURSTEN.

Stån! Viken ej ett steg! Jag kommer till er hjälp!
Vräk svenskarne från valln, och deras stegar stjälp!

Slottets soldater fly öfver scenen.

FURSTEN
hejdar dem.

Stån, fege uslingar! Skall här er furste blöda?

Larsson och Bertel inthränga fäktande på scenen.

LARSSON
till fursten.

Er fången gif, ers nåd! Försvar är fåfäng möda.

FURSTEN

fäktar med Larsson.

Förräderi!

BERTEL

till Regina, som till vänster i förgrunden tyckes vänta någon.

Ni här! Att dö är ni för ung!

REGINA

stöter honom ifrån sig.

Tillbaka!

Fattar hans arm.

Vänta, säg, när kommer han, er kung?

FURSTEN

besegrad vid vallen.

Ah, jag är sårad!

REGINA.

Ah, förbarma dig, Maria!

Till Bertel.

När kommer han, er kung?

BERTEL.

Jag vill er far befria.

REGINA

med högsta otålighet.

Er kung, när kommer han?

BERTEL.

Han snart skall vara här.

REGINA.

Tack! Rädda nu min far!

Bertel för fursten till kapellets ingång. Den sårade hvilar utmattad på trappan.

LARSSON

utåt vallen.

Vår fånge fursten är,
och slottet, det är vårt. Hitåt, kamrater alla!
Och ned med vapnen där! Numera *vi* befalla.

En del af vallen instörtar. Svenskarne inkränga. De belägrade sträcka gevär.

Tionde scenen.

DE FÖRRA. AXEL LILJE. Sedan KONUNG GUSTAF ADOLF med svit, hvaribland VON ALTEN.

AXEL LILJE.

Plats för hans majestät!

Fanor planteras å ömse sidor om breschen. Konungen, i spetsen för sin stab, intränger med draget svärd genom breschen. Scenen ljusnar. Grupper af krigare, som efter hand fylla vallen och större delen af scenen. Regina och Hieronymus till vänster i förgrunden. Fursten på trappan till kapellet.

KUNGEN

ännu i breschen till en adjutant.

Sen slottet nu är vårt, gå, dess besittning trygga!
Ställ vakter öfverallt! Bevaka hvarje brygga!
Där murn är svag och där försåt befaras kan,
ställ finnarne på post, som förr ni varit van.
Afväpna fienden. Blod får ej mera rinna.
För mycket flutit ren. Beskydda barn och kvinna.
Håll tygel på ert folk. Man stränga order ger,
att värnlös fiende är fiende ej mer.

Nedstiger på scenen.

Guds makt! Man skall dock ej om Gustaf Adolf säga,
att han vill Pasewalk med Pasewalk uppväga.

Sorl bland soldaterne.

KUNGEN

strängt.

Ve den som bryter här sin konungs stränga bud.
En kort process, kort dom, och sen hans själ åt Gud!

Sorlet tystnar.

VON ALTEN.

Men slottet togs med storm. Af våra fallit hundra.
Soldaten med sitt blod har köpt sin rätt att plundra.

KUNGEN

skarpt.

Von Alten, ni är tysk, ni förr hos Tilly var;
jag vill förlåta er ert oombedda svar.
Det sällsamt är, vid Gud; vi främlingar från norden,
vi spilla lif och blod för er, för tyska jorden,
och fattiga på guld från våra segrar gå.
Men när vi krigets gam vid rofvet hejda, då,
då, tyske riddersmän, då är det I som ropen
till främlingen: hugg in! slå, plundra, mörda hopen!
Å, mina herrar, det är eder sed; men jag
har ej i skola gått hos Wallenstein. Min lag
jag ej i Magdeburg af Tillys bödlar lärde.
För mig ha mänskorätt och mänskolif ett värde;
och den af mitt befäl, som annan lag vill se,
må lämna fritt vår här. Farväl, min öfverste!

Von Alten går. Till soldaterne.

Barn, jag är nöjd med er som svenskar och soldater.
Väl högre murars fall vi sett och större dater;
dock alla gjort sin pligt. Två dagars rast jag ger;
för bytet sen per man sex gyllen. Gud med er!

Soldaterne skingra sig under hurrarop. Till fursten.

Min furste, gästfrihet en ädlings glans plär öka.
Objuden kommer jag att edert slott besöka.
Förlåt, jag tog den väg som öfrig var att fås,
ty jag har ondt om tid, och porten hade lås.
Ni ser, jag nycklar har, i svenska smedjor gjorda,
som öppna alla lås, om än så illa smorda.
Men att min väg därvid blef fläckad nu af blod,
det kunde ni, min prins, besparat edert mod.

Regina, hvars blickar skarpt och oafvändt följa konungen, för handen till dolken.

FURSTEN.

Om lifvets väg, min kung, till fall, till seger leder,

betyder föga, blott det är en väg af heder.
Den siste af min ätt, som bär ännu ett svärd,
jag falla vill mitt namn och mina fäder värd.
Ni äger nu mitt slott, om det kan eder båta.
Jag beder att vår tro ni ej må skymfa låta
och att i fångarne, som stannat i er hand,
ni hedrar krigare, som fäktat för sitt land.

KUNGEN
mildt.

Beviljas. Ädle prins! Räck mig er hand att stöda,
ej en besegrad mer, dömd att förhånad blöda,
men segrare. Ty hvad på jorden emotstår
så högsint äras språk i glans af silfverhår!
O att hvar riddersman i Tysklands sköna dalar
må tala detta språk, som ni, min furste, talar;
då stode godt vår sak.

Reginas hand sjunker från dolken.

FURSTEN.

Då stode ni ej här.

KUNGEN.

Väl möjligt. Jag ej här — och Ferdinand ej där.
Men ni är sårad! — Hit, min läkare! — Ni blöder...
Förbind hans durchlaucht! Fort!

Konungens läkare framträder ur sviten och förbinder furstens arm. Konungen biträder därvid.

HIERONYMUS
sakta till Regina.

Nu hämna våra bröder,
din tro, ditt land, ditt folk! Nu står han utan vakt.
Träd bakom kättaren! Han gifves i din makt.
Sänk dolken i hans bröst, och fly på hämndens vingar
till vattenporten, där en båt dig räddning bringar!

REGINA

stöter undan Hieronymus.

Bort! Öppet, utan svek jag kallar denne man
till räkenskap för Gud.

HIERONYMUS

kvarhåller henne.

Håll! Allt fördärfvas kan.
Han är beväpnad.

Regina sliter sig lös och närmar sig konungen med hastiga steg, tryckande mot barmen sin dragna dolk. Konungen, upptagen af furstens blessyr, vänder henne ryggen. Hieronymus drager sig åt sidan.

KUNGEN.

Hit, en nunna!

Vänder sig om och blir varse Regina, som omedvetet döljer dolken och betraktar konungen med mörka ögonkast. Kort och uttrycksfull paus.

KUNGEN.

Fromma syster,
hvi står ni rådlös där med blick så mörk och dyster?

Pekande på fursten.

Se där ett verk mer fromt, än bot och bön och bikt.
Bör jag — en kättare — er lära kristlig pligt?

Regina griper med en hotande rörelse dolkfästet.

FURSTEN..

Min dotter, store Gud, bland fiendernes skara!

KUNGEN.

Min furste, lugna er! Er dotter trygg skall vara,
som om hon vore min. Jag ock en dotter har,
och jag var riddare långt förrän jag var far.
Min fröken, nyss ni såg — kanske bedrog mig tycket —
för litet på en far och på en kung för mycket...

Reginas blick sänkes långsamt mot jorden.

FURSTEN

till Regina.

Ha dina läppar ej ett enda ord af tröst?

HIERONYMUS

för sig.

Han skämmer bort mitt verk.

FURSTEN

bedjande.

Ett ljud utaf din röst!

KUNGEN

strängt.

Hvad! Hör ett barn ej mer sin faders röst, den ömma?
Har då naturen själf sin stämma hunnit glömma,
hon, som, så stor och rik, har lagt i kvinnans famn
en kärlek utan gräns, en kärlek utan namn!
Gå, unga flicka, bed ditt radband hela dagen,
förvärfva helgons glans — din själ är dock bedragen;
om du att älska glömt, är hädelse din bön,
och jorden utan fröjd och himlen utan lön.

HIERONYMUS

för sig.

Fördömdt!

FURSTEN

Mitt dyra barn!

REGINA

utom sig, störtar till furstens fötter.

Min far! Min far!

FURSTEN.

Du gråter!
Välsignad är den tår, som gaf min dotter åter.

KUNGEN.

Jag tog ert slott i dag, min prins; men himlen sist
gaf er ett barn igen. Ni vann mer än ni mist.
Dock kom! Vi vilja nu till slottets salar ila,
för er att söka vård, för mig en timmes hvila.
Kom, stöd er på min arm!

Konungen, fursten och sviten gå.

Elfte scenen.

HIERONYMUS. REGINA.

HIERONYMUS

för sig.

Det är då djäfvulen
i skepnad af en kung. Jag såg ej maken än,
att mänskor med sin blick och sina ord förtrolla.
Jag räds för flickan där. Skall hon sitt löfte hålla?
Hm — hm, vi få väl se. Jag är det löftets tolk;
hon *måste* hålla det.

REGINA

som orörlig, förstenad blickat efter den bortgående konungen, spritter hastigt till, kastar dolken för jesuitens fötter och utropar:

Där — tag igen er dolk!

Ridån faller.

Tredje akten.

Slottsparken vid Emmeritz. Afton. Månsken. I fonden på något afstånd slottet, i praktfull arkitektur och medeltidsstil, ekläreneradt i nedra våningen. Till höger i förgrunden ett bord och grässoffor. En mariebild med en brinnande lampa.

Första scenen.

LARSSON och andra SVENSKA OFFICERARE kring bordet. Man dricker och synes upprymd. På något afstånd BERTEL, som ej deltager i dryckeslaget. Tvenne soldater posta orörliga, hvardera med en brinnande fackla i handen. Sedan KÄTCHEN.

FÖRSTE OFFICERN.

Nå vidare, kamrat; hur gick det sen med nunnan?

LARSSON.

Jag tog henne i famn och red som Jehu unnan.

ANDRE OFFICERN.

Och munken?

LARSSON.

Han blef hängd.

FÖRSTE OFFICERN.

Och abbedissan?

LARSSON.

Sprack.

ANDRE OFFICERN.

Och klosterkällarn?

LARSSON.

Tömd.

FÖRSTE OFFICERN.

Men på hvad sätt?

LARSSON.

Jag drack.

ANDRE OFFICERN.

Å fan, du ensam?

LARSSON.

Ja, hvad medel stod att finna?
Tvåhundra åmar rhenskt, dem låter man ej rinna.
Tre veckor bodde jag i källarn, drack mitt vin
och kysstes mellanåt.

FÖRSTE OFFICERN.

Det var då själfva hin.

ANDRE OFFICERN.

Din skål!

LARSSON.

Får gå för mig. Noch einmal, sa' fransosen.
Hit mera vin!

Kätchen hämtar vin.

FÖRSTE OFFICERN.

En åm! Ty Larsson tål den dosen.

ANDRE OFFICERN.

Tvåhundra åmar, när han riktigt törstig är.

De dricka.

BERTEL

för sig, eftersinnande.

Det är en hemlighet, hvars nyckel jag begär.

Högt till Kätchen.

Säg, Kätchen, när i dag mitt lif var uti fara
och du, du lät mig fly, hvem ansåg du mig vara?

KÄTCHEN
naivt.

En tapper riddare — fast kättare, gunås.

BERTEL.

Så var uppriktig nu mot mig.

KÄTCHEN.

Ja det förstås.

BERTEL.

Har du din fröken sett, hur mörk hon kungen följer
med dessa ögons glans, som, lik ett öde, döljer
i slöjan af en natt sin verkliga gestalt?

KÄTCHEN.

Det har jag inte sett.

BERTEL.

Hvem är hon? Säg mig allt!
Är hon en ängel, säg, din mörka herskarinna?
Är hon en svart demon, som vet att hjärtan vinna?
Jag såg, beundrade och ryste samma stund;
ty lik en sky af eld på nattens svarta grund,
mitt öga tjusar hon, men slår mitt bröst med fasa.
Är hon af himlen dömd att älska eller rasa?
Jag darrar för min kung vid denna blick af glöd,
som genomborrar allt.

KÄTCHEN.

Det hade ingen nöd,
om icke patern . . . Sch . . . det rasslade i häcken . . .
Ja, han är skuld till allt, och jag vill dö på fläcken,
om han ej spränger oss i luften nästa natt.
Det är en ryslig karl. Den borde ni få fatt.

Hemlighetsfullt.

Min fröken är så god, när hon får riktigt äta.
Han gaf henne en dolk — hvem kan så noga veta?
Och vet ni hvad hon sa'?... Tag Judiths dolk!...

BERTEL.

Hvad ord!

KÄTCHEN.

Och sen... ah!...

Ilar hastigt bort, i det hon blir varse Hieronymus, som, osedd af de öfriga, ett ögonblick visar sig mellan träden.

BERTEL.

Stanna!... Hvad? En dolk? Alltså ett mord?
Hon mörderska, o Gud! Nej, skönsta bland demoner,
din hand skall icke nå den ädlaste bland troner.
Hur varna kungen? En rapport?... Nej... Bref?...
Ja väl.

LARSSON
vid dryckesbordet.

Blitzdonner Pappenheim! Drick, Bertel! Nå min själ,
där tasslar pojken nu med tärnorna i hörnen.
Sparfunge, vill du ren slå ned på rof, som örnen?

FÖRSTE OFFICERN.

Sjung något, Larsson!

ANDRE OFFICERN.

Sjung om vin och fosterland!

LARSSON
komiskt, pekande på slottet.

Men kungen!

FÖRSTE OFFICERN.

Bah, vår kung förstår nog skämt ibland.

Soldatvisa med kör.

LARSSON.

I Finland där åto vi rofvor och gröt
och drucko vårt spisöl uppå.
Vi gingo så magra som Faraos nöt
för plogen att plöja och så.
Vi förde vår fattiga tunna till kvarn
och gingo i kyrkan, beskedliga barn;
den första bägarn, hurra!
kamrater, skall Finland ha.

OFFICERARNE.

Den första bägarn, hurra!
kamrater, skall Finland ha.

LARSSON.

Sen drogo vi fjärran med svärd i vår hand
att slåss på en främmande jord.
Vi bjödos af Tilly på frukost ibland
och gjorde besked vid hans bord.
Och påfven han bad oss att draga för hin:
vi kysste hans nunnor och drucko hans vin;
den andra bägarn, hurra!
kamrater, skall påfven ha.

OFFICERARNE.

Den andra bägarn, hurra!
kamrater, skall påfven ha.

LARSSON.

Och blöda vi stundom vårt rödaste blod,
så blöda ock drufvorna sitt;
och slåss vi för kungen med ridderligt mod,
så slåss han för oss . . . vi är' kvitt.
Sen gå vi med honom från drufvornas sköt
förnöjda tillbaka till rofvor och gröt . . .

Den sista bägarn, hurra!
kamrater, skall kungen ha.

OFFICERARNE.

Den sista bägarn, hurra!
kamrater, skall kungen ha.

FÖRSTE OFFICERN.

Tack skall du ha, kamrat!

ANDRE OFFICERN.

Din skål!

LARSSON.

Och lefve kungen!

Till Bertel.

Blitzdonner Pappenheim! Där sitter fågelungen
och kvittrar för sig själf och sviker kungens skål.

BERTEL

hetsigt.

Kapten, för sådant tal har jag ett svar af stål.

LARSSON.

Basta. Att du kan slåss, min son, kan jag begripa.
Men drick, för fan, och sitt ej som en uf och lipa.
Är ungersvennen kär? Nå nå, det har sin tid;
men jag ett ordspråk vet och mår rätt väl därvid.

Gnolar:

När kärleken kommer, den lilla hjärtejägarn,
förlofva dig med flickan — men gift dig med bägarn!

FÖRSTE OFFICERN.

Bra lefnadsregel.

ANDRE OFFICERN.

Bra. En sund filosofi.

BERTEL

förströdd.

Bra. Mycket bra.

LARSSON.

Till skogs med all melankoli!
I klostret Oppenheim, som alla nyss begripit,
sju nunnor på en gång mitt svenska hjärta knipit;
och hvad blef följden? Jo, en törst så utan hof,
att sju fastager rhenskt jag i min hals begrof.
Sitt ej och sucka där. Säg, vill du ha din flicka,
så ta vi henne med och sen på saken dricka.

BERTEL
otåligt.

Du gamle rumlare!

Uppstår hastigt och går.

Andra scenen.

DE FÖRRE utom BERTEL och KÄTCHEN.

LARSSON
efter den bortgående.

Du lille kärlekspilt!

FÖRSTE OFFICERN.

Kamrater, han I sett hur kungen småler mildt
mot fröken Emmeritz?

ANDRE OFFICERN.

Bah, den där svarta flickan?
Vid hennes ögon kan man tända eld på stickan.

FÖRSTE OFFICERN.

Det hviskas något om försåt mot kungen...

LARSSON
vid bordet.

Skål!

ANDRE OFFICERN.

Sex jesuiter...

LARSSON
högre.

Skål!

FÖRSTE OFFICERN.

Sig sammansvurit . . .

LARSSON
stöter bägaren i bordet.

Skål!

ANDRE OFFICERN.

För jesuiterne? Nej, tack.

LARSSON.

Och hvarför icke?
Det lika kvittar mig för hvem, blott att vi dricke.
Försåt mot kungen här? Midt bland hans folk? Pultron!
Den sådan saga tror, den kallar jag kujon.

ANDRE OFFICERN
med handen på värjan.

Det ordet tag igen!

LARSSON.

Nej herre, på min ära!

ANDRE OFFICERN
drar värjan.

Det kosta skall ditt lif.

FÖRSTE OFFICERN
ser sig omkring.

Minns, kungen är helt nära.

LARSSON
drar värjan.

För gamla Sverige!

ANDRE OFFICERN.

Garde!

FÖRSTE OFFICERN.

Håll! Är' ni galna? Håll!
Den som partout vill slåss, må gå för fan i våld
på vallen och ej här, där man så lätt hör ljudet.
Man nu till kungen för det ryska sändebudet,
som ridit natt och dag att följa våra fjät
och först i detta slott hann upp hans majestät.

LARSSON
insticker värjan.

För tusan, en bojar! Kom, låt oss se bojaren!

ANDRE OFFICERN.

Satisfaktion, kapten!

FÖRSTE OFFICERN.

Dame! Edra klingor sparen,
tills Tilly rycker an.

LARSSON.

Kamrat, den där har rätt.
Din hand! Se så, var nöjd; godt vin är utan vett.

Jämkar uniformen.

Man kan dock, hoppas jag, ej se att jag har druckit?
Min värja?... Aj för fan, den har jag bakfram stuckit.

Alla gå och följas af soldaterne med deras facklor.

Tredje scenen.

FURSTEN, i hofkostym, med armen i band, stödd på REGINA, hvars kostym är svart sammet med silfverbroderi och diadem af juveler. Klart månsken. Slottets båda våningar eklärerade. Sedan EN VÄPNARE.

FURSTEN.

Förklara dig, mitt barn, men fort; min tid är kort;
du om ett samtal ber, jag följer dig hit bort,
och kungen väntar mig.

REGINA
djupt nedslagen.

Min far!

FURSTEN.

Säg om de orden!
Din far! Jag har då än uppå den vida jorden
ett väsen som mig ger det ljufva namnet far!

REGINA.

Ack, mellan dig och mig en natt af mörker var.
Vill då ditt ädelmod min forna hårdhet glömma?

FURSTEN.

Emellan dig och mig skall endast kärlek döma.
O luften är så ren! Så hög är himlens pell!
Mitt sår är nästan läkt; jag är i dag så säll.
Jag glömmer att min borg de svenske från mig tagit,
att det är samme män som mina söner slagit;
jag känner mig så rik, så lugn, så säll i dag:
jag har ju åter dig — min dotter äger jag!
Allt, allt vill jag i dag förglömma och förlåta,
ty vid min dotters bröst kan jag af glädje gråta.

Lugnare.

Men, svage gubbe, här jag jollrar om min fröjd,
och tiden hastar bort. Så säg, är du ej nöjd?
Så ung, så skön, så varm! . . . I denna rena panna
bo höghet och förstånd . . . i denna blick den sanna,
den ädla stoltheten. Så le då åter gladt!

Kysser henne på pannan.

Mitt barn är utan fläck.

REGINA.

Ditt barn är som en natt,
hvars töcken du ej ser . . . I går du bjöd din dotter
en furstlig makes hand att dela lifvets lotter.

Jag afslog denna hand. Nu tager jag den mot.
Mitt öde tillhör dig.

FURSTEN.

Hvad? Synderskan gör bot?
Min ädla dotter, nej, att så ditt fel försona,
ditt offer är för stort. Jag vill ditt hjärta skona.
Var fri. Välj hvem du vill. Jag tvingar dig ej mer.

REGINA.

Gif mig furst Lichtenstein; jag som en gunst det ber.

FURSTEN

öfverraskad.

Du ändrat tycke?

REGINA

med ansträngning.

Ja.

FURSTEN.

O kvinnohjärtats nycker!
Välan, med fröjd en son jag till mitt hjärta trycker.

REGINA.

Men här i detta slott, bland fiender, min far,
en ädel furstes brud ej mer kan dröja kvar.
Förr'n nästa morgons ljus sig uti öster tänder,
mig lofva att till Wien du strax din dotter sänder.

FURSTEN.

I morgon?

REGINA.

Ren i natt, förr'n någon anar det.

FURSTEN.

Omöjligt. Utan lejd!

REGINA.

Lejd ger hans majestät.

FURSTEN.

I natt? Det är en nyck. I natt är ej af nöden.

REGINA.

Du vet ej du, min far; en timme här är döden.
Jag darrar för mig själf. När du mig sade nyss:
»Mitt barn är utan fläck!» — då brände mig din kyss.
Du vet ej huru djupt ditt ord mig förödmjukat;
jag hade önskat då, att jorden mig uppslukat.
O låt mig fly!

FURSTEN.

Hvad ord! En gåta i din mund!

REGINA.

O låt mig, låt mig fly nu strax i denna stund!

FURSTEN.

Nej, jag förbjuder det. Förklara mig den fara,
mot hvilken ej en far, en kung kan dig försvara.

REGINA.

Så vet, min far . . .

EN VÄPNARE.

Ers nåd, man frågar efter er.
Hans majestät just nu sig till sitt rum beger.

Väpnaren går.

FURSTEN.

Min dotter, lugna dig! Gud dina steg beskyddar.
Farväl . . . Dock än en sak. När du åt kungen kryddar
hans aftondryck, gif akt, och på din biktfar mest,
att drycken . . . du förstår . . . ty

Med eftertryck

kungen är min gäst.

Går.

Fjärde scenen.

REGINA. Sedan HIERONYMUS.

REGINA

ensam.

Din gäst, min far, din gäst, som salighetens krona
har stulit från ditt barn . . . den gästen vill du skona! . . .
Du går . . . du fängslar mig vid dessa murars band,
där det omöjliga förlamat har min hand.
Du vet ej du, hur arm, af tusen tvifvel drifven,
vanmäktig, viljelös, förskjuten, öfvergifven
af himlen och sig själf, din dotter nu här står.
Du vet ej du, min far, hur mänskohjärtat slår,
när det gudomliga, det heliga, det stora,
det evigt herrliga man ser dess glans förlora
och svartna mer och mer och skrämma hjärtat blott
med hotet af en synd, med fasan af ett brott . . .
Ett brott? . . .
Ja ja, ja ja! Om tusen blixtar glöda,
jag ropar dock mot skyn: det är ett brott att döda.
Ha, jag har kämpat dyrt; det var ej jag som vek;
Guds moder, det var du som mig i kampen svek!
Jag stred ju blott för dig — dig skulle jag ha hämnat
och dött för dig . . . men du, men du mig ensam lämnat!
Hvar gång jag bad om mod att döda oförskräckt,
ditt svar en rysning var för dödens andedräkt.
Ah . . . jorden sviktar ren, och himlens fästen falla;
Guds moder vill ett brott; hvem skall jag mer åkalla,
När *hon* är mörderska?

Med rysning.

Bort . . . bort ifrån mig själf!

I det hon vill ila bort, står Hieronymus i hennes väg.

HIERONYMUS.

Och sen på helgonen din egen mened hvälf!

REGINA.

Bort! Rör mig icke!

HIERONYMUS.

Gå! Jag skall din flykt ej stänga.
En ed! Hvad gyckelverk, som i din väg vill tränga!
Ett ljud utaf din läpp! En fläkt utaf din mund!
En nyck, af stunden född och död i samma stund!
Gå, skynda, res till Wien och lys bland hofvets gäster;
fördunkla med din glans dess ridderliga fester;
i diamanters prakt, af hopens smicker följd,
glöm att du var en dag i nunnedoket höljd!
Och när en ungersven, en slaf uti din kedja,
sött läspar fram en ed att evigt dig tillbedja,
då skämta gladt och säg: tror ni på eder än?
Jag svurit en också . . . och huru höll jag den?

REGINA.

Ni är en afgrundsmakt, som vill mig sönderkrossa:
jag kan ej . . . Nåd!

HIERONYMUS.

Gå, du som Tyskland kan förlossa
och ej förlossa vill. Ditt folk förblöda skall,
dess här är nedergjord, Rom lutar till sitt fall.
En främling, med sin fot uppå dess nacke, rycker
dess krona och med hån den på sin hjässa trycker . . .

REGINA.

Hvi ljungar ej en blixt från nattens åska ned,
att krossa denne kung och all hans skara med?
Jag är en kvinna blott. Det stål, som jag förvägen
har riktat mot hans barm, det träffar blott min egen . . .

HIERONYMUS.

En styggelse så stor i helgedomen står.
En kättare vår tros baner förtrampa får,
och eftervärlden skall med stum förundran höra:
hon, som af Gud fått makt att allt omintetgöra,
hon vägrade . . .

REGINA.

Hör upp! Nu har jag tiggt om nåd,
och ni har skoningslöst mig dömt till mörka dåd.
Vid himlen, det är djärft. Är jag då er slafvinna?
Ni har för länge glömt att jag är född furstinna.
För länge viljelös jag gått i edra band.
Jag sliter dem, är fri! Mitt hjärta och min hand
jag rycker ur ert våld. Jag vill för världen stanna
med stolt och öppen blick, med hög och furstlig panna.
Jag vill ej rodna mer af blygsel för en far,
af bäfvan för en kung. Ni mig förnedrat har
till mörderska. Välan — jag har ännu ej mördat;
jag än kan afsky er, så högt jag förr er vördat;
jag än har rätt därtill. Gå, andra offer välj!
Köp andra samveten och andra hjärtan sälj!
Jag — jag föraktar er.

HIERONYMUS

för sig.

Vill verket uppror göra
mot mästaren? Så så.

Högt.

Mitt barn, har du ett öra
ännu för himlens bud?

Regina fixerar honom skarpt.

Rätt sällsam är din blick.

REGINA.

Guds moder, mig förlåt, att jag i blindhet gick!

Nej, det var ej din hand, du renaste bland rena,
som slipat dolkens udd — nej, det var hans allena.
Din hand är hvit som snö; blott hans är röd af blod;
jag återfått min Gud; jag återfått mitt mod.

Vill gå.

HIERONYMUS

för sig.

Det svenska kätterit med luften in hon andas.
Här höfves kraftig bot.

Kvarhåller Regina. Högt.

Med bitter otack blandas
min stolthet öfver dig. Hur ofta har jag sagt:
med detta hjärta får ej världens ondska makt.
Förmätna tillförsikt! För att min glädje svärta,
har synden stigit in, min dotter, i ditt hjärta.
En enda kvinnlig synd, om hvilken du ej drömt,
har i sin svarta famn din hela fromhet gömt.
Hvad hejdade din arm? Sök noga i ditt minne;
hvi blef det helga värf ett brott uti ditt sinne?
Hvad stal från dig din håg, din tro, din fosterbygd?
Det var en blick — o skymf! Det var ett ord — o blygd!
Olyckliga, den man, som hämnden har utkorat,
den man, som har din tro, ditt land så dödligt sårat,
den man du hatat mest, den man du intill nu
så högt förbannat — ja, den mannen ... *älskar du!*

REGINA

förvirrad.

Jag kan ej fatta, ... Men mig edra ord förskräcka.

HIERONYMUS.

På branten af ditt fall låt än min röst dig väcka.
Furstinna Emmeritz, du vill ej rodna mer;
så rodna för den man, som du ditt hjärta ger!

Du vill ej döda — du! Och dödar tusen gånger
Din själ . . .

REGINA
för sig.

Hvad säger han?

HIERONYMUS.

Än är det tid för ånger.
Vänd åter till ditt bat; jag kräfver ej din ed;
det skall ej bli din hand som stöter kättarn ned.
Jag tror ej på ditt mod; det svika skall vid målet.
Jag tror ej på din arm; den är för svag för stålet.
Det enda jag begär, är att du detta bref
åt kungen lämnar fram.

REGINA
tvekande.

Säg hvad däri ni skref!

HIERONYMUS.

Huc usque ibis, nec ultra. Hic fluctus tui superbi requiescent. Härintill skall du gå, men icke vidare. Här skola dina stolta böljor lägga sig.

REGINA
skyggt.

Är det förgiftadt?

HIERONYMUS.

Hvad? Ett pappersblad förgiftadt?
Två val det ges för den som all vår ofärd stiftat:
om Gustaf Adolf dör, är kyrkan segerrik,
men hon är rikare — *om han blir katolik.*
Därom är detta bref. Vill du det kungen lämna
i denna natt ännu?

REGINA
dröjande.

Jag vill.

För sig.

Hvad kan han ämna?

HIERONYMUS
tvetydigt.

Godnatt! På detta bref en konungs lif beror.
För sig, i det han går.
Jag själf skall vara där. Jag henne mer ej tror.
Går.

Femte scenen.

REGINA ensam. Sedan KÄTCHEN.

REGINA
ser sig skygg omkring.

Kung Carl den nionde i Frankrike man räckte
en gång en bönebok, som kungens undran väckte
för mången herrlig bild, afmålad bjärt och röd.
Han läste den. En dag fanns kungen plötsligt död
med boken i sin hand, förgiftad nyss af bladen.
Så dödas konungar. Skall *denne* öka raden?
Gömmer brefvet vid sin barm.
Göm dig, du fågel från den mörka dödens land,
tills lågan dig förtär, förrän en konungs hand
din svarta vinge löst!
Paus. Därpå med häftighet.
Och hvarför skall jag skona
hans lif? Är han så stor, för det han bär en krona?
Är han så gudahög, att all min tillförsikt
försvunnit för hans blick?... Det är en usel dikt.
Jag hatar honom! Ja, jag hatar...

KÄTCHEN

sjungande bakom träden.

Och möter jag i skog och snår
en vän, som är mig huld,
då vet jag hvarför hjärtat slår
och hvarför allt är guld.
Och månens glans och kvällens tår
och daggens stjärnor i mitt hår,
de hviska hvad jag nog förstår,
allt om en vän så huld.

REGINA

som drömmande lyssnat till sången.

Sköna villa!
Mitt hjärta, i din natt en stråle stiger stilla,
liksom en stjärnas glans i aftonhimlens prakt.
Jag älska honom? ... Jag? ... Så har man dock mig sagt.

KÄTCHEN

framträdande.

Nå, alla helgons pris! Så finner jag er åter.
Jag sprungit som en tok. Hur ni er söka låter!
Hvar har ni dröjt? Hvarför? Hvad gör ni ensam här?
Poetiserar? Säg! Jag frågar si så där,
ty när jag ensam går vid månens sken så trogen,
så gör jag visor om hvarenda kvist i skogen.

REGINA

utan att höra henne.

Jag älska *honom!*

KÄTCHEN.

Ja, er ha de saknat alla,
och kungen täcktes själf en gång mig nådigt kalla,
när jag bar vinet fram och frågade så här:

Härmar kungen.

»Hvar är din fröken?»

REGINA

uppmärksam.

Han? Om mig?

KÄTCHEN.

Jag neg så där

Niger.

högst underdånigt djupt och sade: »eders nåde
(jag sad' ej majestät, det skedde visst af våde)
ers nåde, sade jag, det vet jag inte alls.»
Då såg han bister ut. Jag sade: »hvad befalls?»
och neg så djupt, så djupt, att jag på salens matta
sjönk ned. Då täcktes han högst allernådigst skratta.

REGINA

småleende.

Min stackars Kätchen! Nå?

KÄTCHEN.

En fin bankett, åjo.
Och hvad där åts och dracks, nej det kan ingen tro.
Offcerare i mängd med plymer uti hatten...
Tro Dorthe den som vill, att de ha klor som katten!
Och en i synnerhet. Jag säger inte mer,
jag säger bara det, att han är kär i er.

REGINA

hastigt och svärmiskt.

Säg, Kätchen, är det ljuft att älska?

KÄTCHEN.

Ja, å ja,
i synnerhet om man får den som man vill ha.

REGINA

som förut.

För den man älskar, säg, så kan man gå i döden?

KÄTCHEN.

Ja det förstås. Men det är sällan just af nöden.

För sig.

I löjtnant Bertel månn' hon så kan vara kär?

REGINA

tvekande.

Men den man älskar... om af annan tro han är?

KÄTCHEN

för sig.

Det är vår löjtnant.

Högt.

Då man måste honom vända
till rätta läran om; det kan väl stundom hända.
Men nu så är det sent. Kom, natten är så skum.
Ser ni det ljuset där? Det är från kungens rum.
Jag smög mig dit i går, nyfiken och förveten,
och gissa hvad jag såg! En lönndörr i tapeten!

REGINA

vänd emot kungens fönster.

Brinn, stjärna i min natt! Jag nu på kärlek tror.
Jag älskar nu den man, som jag att hata svor.

KÄTCHEN

gående förut.

Kom, fröken, kom!

REGINA

hängifvet.

Allt, allt försvinner för din flamma,
du sol i hjärtats sorg!... Blott *tron* är än densamma.
Jag vill ej rodna, kung, för dig i himmelrik;
du skall bli vår... ja, ja, du skall bli katolik!...

Aflägsnar sig långsamt med Kätchen.

Ridån faller.

Fjärde akten.

Natt. Konungens audiensrum i slottet Emmeritz. Midt i fonden en dörr, vid hvars öppnande man ser vakten, anförd af Bertel, posta i yttre rummet. I fonden å ömse sidor om dörren tvenne alkover med röda förhängen. Till vänster i förgrunden konungens skrifbord, uppfylldt med kartor och papper. Höga kandelabrar af silfver. Praktfull möblering.

Första scenen.

KUNGEN. AXEL LILJE. EN ADJUTANT. SVENSKA OFFICERARE.

KUNGEN
till adjutanten.

Gå. Festen slutad är. För till hans rum bojaren.
Undfägna honom väl. I honom vörda tsaren.
Den bästa klingas udd är ej så mycket värd
som denne mannens nu i slidan gömda svärd.
Moskva är nu vår gäst. Moskva i natt skall hvila
i svenska fanors skygd. Men nattens timmar ila.
Hvem vet en morgondag, hvad den i skötet bragt?
Ställ vid bojarens rum en höflig hedersvakt.
Farväl.

Officerarne och adjutanten gå.

Andra scenen.

KUNGEN. AXEL LILJE.

KUNGEN

uppstår tankfull. Det följande säges mera till honom själf än till Lilje.

Jag skattar rätt min höge grannes värma.
Gemensam fiende, gemensam fördel närma
oss båda till förbund. Han bjuder mig sin här
att krossa Sigismund, när kejsarn krossad är.
Det är en sällsam frukt, som våra segrar bringa.
Med oss är Novgorod, Moskva oss bjöd sin klinga,
och Warschau rör sig ej . . . en bristande ruin!
Du damm mot öster, stå! Min väg den går till Wien
och därifrån till Rom . . . om den förut ej leder
till Riddarholmens hvalf . . . Den vägen är ej eder,
I moskoviter! Bort emot Bosporens strand
och Alexanders väg till Asiens moderland,
det är en annan väg att stolt en framtid möta.
Så gån mot östern I, och jag skall västern sköta.
Gif örnen rum till flygt och lejonet till språng;
den vida jord är stor — blott afund gör den trång.
Och kommer han, den dag, som nu ej ens man anar,
när alltför nära oss en jättemakt sig danar,
det är ej mänskors fel, om denna snölavin
når oss . . . Det är ett fel utaf geografin.

Paus. Därpå till Lilje.

Såg du bojaren?

LILJE.

Ja.

KUNGEN.

Hvad menar du?

LILJE.

Min. konung?

KUNGEN.

Hans skägg är långt, ej så? Hans läppar flöda honung.
Han bjuder oss sitt svärd. Han i vårt led vill slåss.
Hvad tror du? Är det han...

LILJE.

Bojarn?

KUNGEN
djupt tankfull.

...som ärfver oss?

LILJE.

Förbjude Gud!

KUNGEN.

Ännu den klippta örn vi stänge
ifrån vår Östersjö. Hvem säger huru länge?
Hans vingar växa fort, han flyger nog en dag.
Stolbova är en by och blott en mänska jag.

Med förändrad ton.

Men lämnom nu det där. Hvad nytt?

LILJE.

Depescher lända
med ilbud hvarje stund från hvarje Tysklands ända.

Lämnar kungen en mängd depescher.

KUNGEN
genomögnar en efter annan.

Från Tott... så så, min plog... han hoppas Bremen ta...
Gud nåde bremrarne... Från Thurn i Böhmen... bra.
Banér i Mecklenburg... och Torstenson i Halle...
Min Lennart är ändå den bäste af dem alle...
Från Baudis en rapport att Tilly rycker an
med Fugger, Altringer och trettitusen man...
Fast svedd vid Breitenfeld, den gamle korporalen

mig visar klorna än . . . nå, nu är pantern galen . . .
Med blodigt hufvud nyss förjagad, än en gång
han hukar sig på nytt till ett förfärligt språng.
Godt. Med Guds makt det skall bekomma honom illa.
Rekognoscerom dock.

Till Lilje.

I gryningen helt stilla
du låter sjutti man dragoner sitta upp.
Jag själf vill rida ut.

LILJE.

En alltför liten trupp.
Försåt befaras kan.

KUNGEN

fortfar, utan att höra honom.

Ett bref, ej undertecknadt.

Läser:

»Tag er i akt, min kung! Man edra dagar räknat.
Ni äger fiender, som inga medel sky;
hvar afton slipa de sin dolk i mörkret ny.
Tro ingen — ej den hand er välkomstbägarn gifvit» . . .

Afbrytande.

Gå, kalla fursten hit!

Lilje tillsäger åt vakten. Med förakt.

Det har en ovän skrifvit,
en falsk förrädare, som störa vill min ro,
på Gud och människor min konungsliga tro.
Hvad tror *du,* Lilje?

LILJE.

Man ej än har rapporterat,
att nyss till fienden en man har deserterat,
en officer af rang . . . von Alten . . .

KUNGEN.

Den? Jaså.
Exemplet är ej godt. Men dock jag vann därpå

en öppen ovän mer, en trolös klinga mindre.
Se till, att desertion från hären man förhindre.

LILJE.

Ers majestät, rid ej i morgon utan skydd!
Tillåt att tusen man...

KUNGEN.

Du gör mig verkligt brydd,
min käre Lilje själf, för dina finnars heder.
Jag önskar sjutti man... om tusen du mig beder.
När har du lärt så lågt uppskatta här ditt folk?

LILJE.

Af millioners bön är jag en ringa tolk.
Betänk, ers majestät, ert lif hvad nu det gäller!
Den dolk som träffar er, den kula som er fäller,
de vända tidens port uppå dess gångjärn kring,
omskrifva häfdens blad, förmörka jordens ring.
Ni — ensam mera värd än alla edra härar —
ni ensam är den man som Wien och Rom förfärar.
Ryck er i denna stund från edra segrar bort,
och edert stora verk skall falla innan kort.
Ni är det bröst, hvari — när mörkrets pilar hvässas —
ett tidehvarf af ljus och sanning sammanpressas.
Så spar åt det ert lif, så spar åt det er arm,
ty utan er, min kung, förblöda skall dess barm.
Är satan hälften blott så klok som ryktet säger,
han ler åt våra svärd, han smyger i vårt läger,
förklädd till jesuit, och söker endast er
och rycker seklers hopp snabbt med ett dolkstygn ner.

KUNGEN.

Nog. För en kung är tro på Gud den bästa vakten.
De onda viljan ha, men ha ej därför makten.

Instängd uti en ask en kung ej lefva kan.
Så stor är faran ej. Förlusten gäldar Han,
som känner hvartill han min svaga arm vill spara.
Hans stora verk bero ej af mitt lif, min fara,
och faller jag, var viss, han ger en annan makt
att föra ut mitt verk. — Det blir vid hvad jag sagt.

Tredje scenen.

DE FÖRRE EN PAGE anmäler FURSTEN AF EMMERITZ.

PAGEN.

Hans durchlaucht fursten . . .

Afträder åter.

KUNGEN.

Sent jag stör er hvilas stunder.

FURSTEN.

Befall, ers majestät!

KUNGEN.

Vårt lif är blott sekunder.
Skänk mig i kväll en stund; i morgon skiljas vi.
Förunderlig han är, den tid vi lefva i.
Natur och mänskor sig i vild förbittring häfva;
eld frustar Etnas gap, och jordens fästen bäfva;
man mångenstäds i sol och måne tecken sett;
missfoster, hunger, pest, allt synes nu beredt.
Och öfverallt är strid bland folk och religioner,
nation emot nation och troner emot troner;
det är en blodig tid, en ond, en villsam väg,
men hvar är Kristi frid och Kristi kärlek, säg?

FURSTEN.

Rätt sällsamt! Alltför sant!

KUNGEN.

I dessa vilda dagar,
när jord och himmel blindt omstörta sina lagar,
syns brott ej mera brott och dygd ej mera dygd.
Vidunder, spöken likt, för dagens ljus en blygd,
stå onda tankar upp i nattens svarta sköte
och gå med slipad dolk sin fiende till möte.
Min furste, denna tid, är den ej enkom gjord
att i sitt raseri framföda — *kungamord?*

FURSTEN.

Min kung?

Kungen räcker honom tigande brefvet. Fursten läser:

»Tro ej den mö er bägarn räckt i salen;
hon bär en dolk vid barm, och gift är i pokalen.»

KUNGEN
lugnt.

Min aftondryck!

En page hämtar en bägare.

FURSTEN
läsande:

»Och minst, min kung, tro detta slott!
Se i hvar blick ett svärd och i hvar vrå ett brott...»

Kungen tömmer bägaren.

FURSTEN
med höghet, i det han återlämnar brefvet.

Säg mig, ers majestät, hvad Sveriges konung menar
att detta bref är värdt?

KUNGEN
med lika höghet, i det han sönderrifver brefvet.

Hvad detta bref förtjenar.

FURSTEN.

Jag tackar er, min kung, att ni har konungsligt
bedömt mitt slott och mig och denna usla dikt.

Fjärde scenen.

DE FÖRRE. BERTEL.

BERTEL

som inkommit i det kungen sönderrifver brefvet. Med häpnad för sig.

Det är *mitt* bref! . . .

Högt.

En dam . . . ers majestät tillåter . . .
hon önskar audiens . . .

KUNGEN.

Bed henne komma åter
i morgon. Det är sent. Nu har jag icke tid.

BERTEL.

Det gäller, säger hon, en sak af vikt därvid.

KUNGEN.

Nåväl . . . låt upp!

Bertel går.

FURSTEN.

Ett ord, ers majestät! För fara
af främlingars försåt jag kan ej, bör ej svara.
Mitt slott ej mer är mitt. För två, men icke fler
— min dotter och mig själf — mitt lif i pant jag ger.

KUNGEN.

Var lugn, min ädle värd! Tre män emot en kvinna,
däri jag icke kan en skymt af fara finna.

Femte scenen.

DE FÖRRE. REGINA, beslöjad, kostym svart.

REGINA
införes af pagen, som strax åter går. För sig.

Min fader!

KUNGEN.

Ètt besök, min fru, vid denna stund
har utan tvifvel en för staten viktig grund.
Men sanningen kan fritt sin blick mot dagen höja;
där munnen ej bär svek, bär pannan ingen slöja.

Kort paus. Regina tvekar.

LILJE
ironiskt till fursten.

Det är en nunna, som absolution begär,
en ärkekättare jag räds hon finner här.

FURSTEN
för sig, oroligt.

Min dotter liknar hon . . .

KUNGEN
otåligt.

Nåväl? . . . Om fruktan binder
er tunga, tala fritt!

Pekande på fursten och Lilje.

Ni kan det utan hinder.

Regina slår sin slöja tillbaka.

FURSTEN
för sig.

Ja, det är verkligt hon!

LILJE.

Den unga fröken!

En omotståndlig makt, en känsla ny fördömde
mitt forna lif — mitt hat... Förlåt, o fosterland!
Jag älskade... och då föll dolken ur min hand.
Ja, sire... jag var ej mer mitt lands befriarinna;
den stund jag eder såg, jag åter var... en kvinna.

LILJE

till fursten.

Det var den bästa bikt jag än förnummit har:
ett sådant skriftebarn! En sådan biktefar!

Kungen ger tigande tecken att fortfara.

REGINA

med höghet.

Jag ej att bikta kom hvad tyst en flicka drömmer;
men nu — döm mina ord, sen ni mitt hjärta dömer!

Med stigande värme.

Jag kom att rädda er... ja, sire, att rädda er!
Ni är förlorad, död, förr'n nästa sol går ner;
förr'n hon går upp kanske, har dolken genomstungit,
har kulan nått det bröst, som nyss en värld betvungit.
Död — ah, hvad är väl det? Ett brustet mänskolif!
Men, sire, er stora själ åt himlen återgif!
Ni är en kättare. Ah, vet ni hvad det heter?
En kättare är dömd för alla evigheter.
Han har ej Gud, ej tro, ej samvete, ej dygd,
ej hjärta i sitt bröst för folk och fosterbygd.
Hur mild hans blick än är, hur ädel än hans panna,
han kan, förbannad själf, blott hata och förbanna.

På knä, högt och svärmiskt.

O, än ert hjärta slår. Vänd om! Vänd om! Vänd om!
Till kyrkans modersfamn med ånger återkom!
Fly! Res till Rom! Er där för påfvens fötter skrifta!
Bed! Fasta! Kyrkor bygg, och tjugu kloster stifta!

Anropa helgonen! Er falska tro afsvär!
Bryt af ert svärd! Upplös er hela kättarhär!
Ty döden kommer, kung! Han aktar ej er krona.
Gå att med gränslös bot ett gränslöst brott försona,
och Gustaf Adolfs namn — förbannadt nyss — i glans
välsignadt stråla skall bland helgons stjärnekrans.

KUNGEN
räcker Regina handen och uppreser henne mildt.

När jag var ung som ni, som ni uti mitt hjärta
jag bar två känslors strid, fientliga och bjärta.
Min kärlek bar två namn: Sverige och lutherdom;
mitt hat det bar blott ett, och detta namn var Rom.
Att hata Antikrist mig lärde gamle Skytte,
men alltsom tiden gick, mitt hjärta sig förbytte;
min kärlek växte till och klarnade alltmer,
som dagen glänser fram, när nattens moln gå ner.
Men hatet bleknade; dess hesa mördarstämma
förstummades, och när jag drog mitt svärd att hämma
det mörka samvetstvång, som blindt Europa slog,
jag drog det ej af hat, jag det af kärlek drog.
Se där min kättarbikt! Min bana ingen vänder,
allenast Han, som gaf sitt verk i mina händer.
Gå, vilseförda barn! Tyd bättre himlens bud
och lär att allas tro har nåd för allas Gud!

FURSTEN.

Högsinta ädelmod!

REGINA
med hängifven beundran.

Min konung och min herre!

FURSTEN.

Bort! Ej med svaghet än din dårskap du förvärre.

REGINA

fattar med häftighet furstens hand.

Hvem af oss båda här är kättare, min far?
Han . . . eller jag?

FURSTEN.

Kom, kom!

LILJE

som uppmärksamt betraktat förhänget för högra alkoven.

Om jag mig ej bedrar . . .
Ers majestät, tillåt! . . . Här ugglor är' i mossen.

FURSTEN

i begrepp att gå.

Hvad menar han?

REGINA

skyggt.

Försåt?

KUNGEN.

Hvem där?

LILJE

fråndrager hastigt omhänget. Hieronymus blir synlig.

Här ha vi gossen.

Sjette scenen.

DE FÖRRA. HIERONYMUS.

KUNGEN.

Hvad skall det heta?

LILJE.

Se, den fromme patern ber.

HIERONYMUS.

Till kyrkans rätta tro jag velat föra er.

KUNGEN

uppbragt.

Två missionärer! En är redan en för mycket.

FURSTEN.

Tro munken ej, min kung! Mitt barn bedrogs af tycket
för underbara värf, men denne känna vi...

Till vakten.

Fort, genomsök mitt slott! Här är förräderi.
Trygg i min borg, o kung, fast fiende, du gäste!
Min ädla borg, o när blef du ett mördarnäste?

LILJE

i det han genomsöker jesuitens dräkt.

Tillåt, ers vördighet; ni, som så from och klok
vill bedja här... ni har väl ock en bönebok...

Finner en dolk med krucifix på fästet och räcker den åt konungen.

Här är hans bön, min kung!

FURSTEN.

Skändligt!

LILJE.

Romerskt!

REGINA

för sig.

Han tiger.

HIERONYMUS

trotsigt.

Martyren hög och lugn sin barm åt stålet viger.

KUNGEN

med stigande vrede.

På knä!

HIERONYMUS

trotsigt.

Yfs, usle kättarkung, du majestät af snö,
som nordanstormen vräkt emot vårt land att dö,
yfs, att en kort sekund du än är himlens aga

att gissla våra fel och våra barn bedraga!
Hvad var du än i går? En namnlös dvärg i nord.
Hvad är i morgon du? Ett stoft på Tysklands jord.
Ja, jag har hatat dig, affälling utan make;
jag velat döda dig, som en förhäxad drake,
och jag *skall* döda dig! Jag smälter icke, jag,
som detta svaga vax, för kungliga behag.
Men vill du gå, som en förut gått till Canossa...

LILJE
afbrytande.

Min konung, tillåt mig hans fräcka läppar krossa!

KUNGEN
fruktansvärdt.

På knä!

HIERONYMUS
vacklar, nedfaller dröjande på knä och ritar med krita ett kors på golfvet.

För detta kors jag villigt böjer mig...

LILJE.

Ett enda ord ännu, och det är slut med dig!

KUNGEN
med alltmera stigande vrede.

Förmätne hädare, med ormars gift i orden!
Hur länge skolen I ännu besudla jorden?
Guds makt! Jag något sett. Jag har sett öfvermod,
jag har sett mördare, som dränkt sin själ i blod;
jag har sett nidingar, som stjäla mänskors ära,
som råna samveten och häda Kristi lära;
jag har sett hån och trots — men jag har icke sett
en dolk som bär Guds bild i självfva mordets bett.
Bortslungar dolken med afsky.
Hvad jag är? Stoft! Men stoft, som med Guds kraft omgjordas;
hans svärd, som går till doms, hans vilja som fullbordas;

Europas samvete och de förtrycktas rätt —
och jag skall mäta er med samma mått I mätt.
Hur jag har skonat er! Mer än muhamedaner
I skändat, bränt, förföljt de arme lutheraner,
så långt som ögat ser uppflamma edra bål;
Allsmäktige, jag har det tålt, ty Du det tål!
Du vet att jag var mild — till Dig jag hämnden ställde —
att jag ej hat med hat, ej brott med brott umgällde.
Men nu är måttet fullt. Om Huss är hämnad, ja,
är askan än förströdd af Savonarola.
Ha, darra för min makt, du babylonska sköka,
du stolta Rom! Vid Gud, jag skall din hjässa kröka!
Jag skall förkrossa dig! Jag skall till världens slut
förfölja dig och dig från jorden rota ut!

LILJE
för sig.

Det heta Vasablod!

FURSTEN.

Sire, värdigas mig höra!
Jag är en katolik. O låt er ej förföra
till vrede mot en tro, för hög att förebrås,
att dömas för de brott, som i dess namn begås!

KUNGEN
med koncentrerad vrede.

Hög — hög som Babylon!

FURSTEN.

Men dock en tro af ära!

REGINA.

Sire, återtag det ord ni slungat mot vår lära!

LILJE
till Regina.

Gå ej i stormens väg! Min fröken, akta er

REGINA.

Sire, återtag ert ord! Er vrede rifver ner
allt hvad er mildhet byggt.

LILJE
afledande till kungen.

Hvad göres med kanaljen?

KUNGEN
kort och strängt.

Rättvisa.

LILJE
till Hieronymus.

Kom, min far! Det är ej långt till galgen.
Öfverlämnar Hieronymus åt vakten.

Sjunde scenen.

DE FÖRRA utom HIERONYMUS. Sedan BERTEL.

REGINA
allt häftigare.

Nåd för en katolik! Och dömer ni hans brott,
döm ej hans tro, vår tro, som intet brott begått!
Fursten söker förgäfves hejda henne.

Nåd!

KUNGEN.

Ingen nåd! Nåd är en ömklig trasa sliten
från Guds rättfärdighet. Nåd? Ej för jesuiten!
Ni — också ni! — har höjt er hand till kungamord.
Vet ni, min fröken, hvad betyder detta ord?
En konung är Guds arm, som folken ära borde;
ve den förmätna hand, som kommer vid Guds smorde!
Dess hugg har syftat högt, ty den har höjt sin dolk
ej mot ett mänskobröst, men mot ett land, ett folk!
Till Lilje.

Hvem hade vakt i natt?

LILJE.

Min löjtnant Bertel.

KUNGEN.

Svara,
hur vill slik vårdslöshet ni hos ert folk förklara?

LILJE.

Ers majestät, mitt folk...

I detta ögonblick instörtar Bertel.

KUNGEN
till Bertel.

Hvad vill ni?

BERTEL
förvirrad.

Fången...

KUNGEN
otåligt.

Fort!

BERTEL.

Har rymt!

KUNGEN.

Det var er vakt!

LILJE
till Bertel.

Fördömdt! Hvad har du gjort?

BERTEL.

En lönndörr obekant...

KUNGEN.

Nog. Order respekteras.
Ni, löjtnant, till soldat på stunden degraderas.
Ert folk från rullorna af gardet strykes ut.
Ni, fröken Emmeritz, må bedja om mitt slut
i fängelset. Ert folk skall vänjas från försöken
att döda konungar. Var viss därpå, min fröken.

I det han går, till Lilje.

I morgon sjutti man!

LILJE.

Befall ett tusende!

KUNGEN

fixerar honom skarpt.

Ditt hufvud sitter löst på axeln, öfverste!

Försvinner med hastiga steg bakom alkoven till vänster.

LILJE

skakande hufvudet.

Nu vredgas lejonet.

FURSTEN.

En brand på nytt sig tänder.

REGINA.

Min stjärna slocknar bort, och natten återvänder.

Ridån faller.

Femte akten.

Liksom i andra akten, en borggård i slottet Emmeritz med en vall i fonden, men vallen genomskäres i dess midt af en bred öppen port, genom hvilken man ser ett landskap. Å hvardera sidan om porten är en stor svensk fana planterad på vallen. Närmare i förgrunden en mariebild i en fristående tränisch. Å hvardera sidan flyglar af slottet. I nedra våningen af vänstra flygeln ett fönster med järngaller, så placeradt, att åskådaren med lätthet kan genom fönstret se in i ett fängelserum. Detta rum upplyses af en lampa, medan scenen utanför, i början af akten, belyses af en svag morgonrodnad, som efter hand öfvergår i full dager. Nedanför fönstret en bänk.

Första scenen.

Man ser genom gallerfönstret REGINA knäböjande bedja i fängelset. Kostym såsom i första akten. Nedanför fönstret BERTEL, postande som simpel soldat. Några ögonblick efter ridåns uppgång inkommer KÄTCHEN.

Duettino.

KÄTCHEN.

Tappre herr soldat, säg, törs jag be
att min stackars fångna unga fröken se?

BERTEL.

Nej, omöjligt, nej. Förbjudet är,
lilla vackra tärna, det som du begär.

KÄTCHEN.

Tappre herr soldat, om jag skulle supplicera,
mycket ödmjukt, mycket ödmjukt be och persvadera...

BERTEL.

Nej, omöjligt, nej, jag ej låter mig besticka,
allraminst, ja allraminst utaf en vacker flicka.

KÄTCHEN.

Ack de soldaterne, se på såna skälmar!
Sveket bor, ja sveket bor inunder deras hjälmar.
Är en stackars flicka mjuk som ett vax,
brumma de, ja brumma de på mutorna strax.

BERTEL.

Flickor, flickor, såna skälmar,
göra narr af svärd och hjälmar;
med små söta miner, ja,
tro de sig en fästning ta.

KÄTCHEN.

Om en liten kyss... förstås på min hand...
kunde öppna murarnas fängsel och band?

BERTEL.

Kyssen tar jag mot som en bra soldat,
men Cupido han är visst en stor krabat.

KÄTCHEN.

Ack de soldaterne, se på såna skälmar!
Sveket bor, ja sveket bor inunder deras hjälmar,
kyssarna så ta de allernådigst ut,
och så skratta, och så skratta de till slut.

BERTEL.

Flickor, flickor, såna skälmar,
göra narr af svärd och hjälmar,
med en kyss de oss till slut
narra rakt till galgen ut.

KÄTCHEN.

Men är det verkligt ni?

BERTEL.

Man har mig degraderat.

KÄTCHEN.

O himmel, för hvad då?

BERTEL.

En fånge deserterat.

KÄTCHEN.

Det är en oförrätt, som ni ej tåla kan,
och vore jag som ni...

BERTEL.

Än sen?

KÄTCHEN.

Jo jag minsann,
jag skulle hämna mig. Jag skulle låta henne
därinne rymma med, så vore det jämnt tvenne.

BERTEL.

Ack du förlederska, du borde efter lag
bli hängd — uppå min hals. Men du får nåd i dag,
ty ren i dag armén skall nedåt Franken tåga.
Hvar svensk, hvar finsk soldat med fröjd sitt lif skall våga
för äran och sin kung — sin store hjältekung!
Men nu i denna stund hans vrede kännes tung,
ej för mig själf, men för din ädla fröken. Gärna
jag gaf mitt hjärteblod att hennes frihet värna,

ty ack, det var mitt bref som kungens misstro väckt.
Den hela långa natt hon ej sin lampa släckt.
Jag lyssnade. Hon bad, och det så ondt mig gjorde:
»Förlåt, jag älskat den som jag blott hata borde!»
Hvad menar hon därmed? Det mycket sorgligt är.
Men, Kätchen, om du har din unga fröken kär,
gif akt, att hon ej får förnärmas af de våra!
Ett rykte sprider sig, som mången tycks bedåra:
man säger att hon ställt försåt mot kungens lif.
Det tål soldaten ej... Som vakt hos henne blif!
Det är ett farligt tal...

KÄTCHEN.

Soldaterne är' dumma.

BERTEL.

Där kommer någon. Tyst, att ej min vakt försumma!

Andra scenen.

DE FÖRRA. AXEL LILJE.

LILJE
till Kätchen.

Är fröken Emmeritz än vaken?

KÄTCHEN
förtrytsamt.

Vaken? Å!
Min fröken gör sin bön och vill ej störas då.

LILJE.

Hans majestät, som nyss red ut, befallt med rätta
att fröken Emmeritz i frihet strax försätta.
Han djupt beklagar att ett missförstånd, ett sken
har vållat att så hårdt furstinnan lidit ren.

Gå, säg din fröken det. Hans majestät vill sedan
besöka henne själf.

Går, i det han gifver order åt Bertel att öppna fängelsedörren och sedan gå.

BERTEL

för sig, i det han går.

Ah, nu jag känner redan
min store kung igen!

Tredje scenen.

KÄTCHEN. REGINA. Sedan HELMBOLD.

KÄTCHEN.

Besöka henne? Ja,
bit först och sedan smek, så tror ni allt är bra.
Nu till min fröken.

Skyndar in i fängelset, där man fortfarande ser Regina på knä, utan att hon hör eller ser Kätchen.

KÄTCHEN

inne i fängelset.

Kom, se så, nu är' vi fria,
och dörren öppen står.

Paus. För sig.

Du heliga Maria,
hon hör mig ej!

Högt.

Kom, kom, ty fursten väntar er.
Han visst af oro dör.

Paus. För sig.

Hon hör mig inte mer.
Ja, kungen själf det sagt.

Man ser Regina långsamt uppstå och fixera Kätchen.

REGINA.

Hvem?

KÄTCHEN.

Kungen.

REGINA

drömmande.

Han!

Kätchen fattar hennes hand och leder henne ut på scenen. Regina passiv, blek, försjunken i sig själf, utan intresse för något omkring henne.

KÄTCHEN.

Hvem annan
än han? Nu är ni fri. Bort hvarje moln från pannan!
Hvad ni är blek! Ack ja, de ha er illa gjort,
de lede kättarne. Men låt oss skynda fort,
förr'n kungen . . .

REGINA

hastigt.

Åter han!

Skyggt, långsammare.

Kom, hviska i mitt öra,
kom närmare, att ej oss helgonen må höra.
Säg, Kätchen, har en gång en syndig dröm du haft?
Du kämpat däremot med själens hela kraft,
du vredgats mot dig själf, förnekat — ångrat — vakat —
anropat — gråtit — bedt — förskjutit och försakat —
Förgäfves! Utan hopp! Ej sant, en hög gestalt
står ständigt i din väg, densamme öfverallt?
Dölj dig i natt! — hans blick skall natten genomtränga.
Fly! Stäng din port! — hans röst skall alla murar spränga.
Fall ned för helgonen! — ah, dig till vara tag! —
Aposteln bär hans blick — madonnan bär hans drag.
Dö! säger du? Nej, nej, i självfva grafven neder
han stiga skall med dig och dina brutna eder
och skymma med sin bild all paradisets glans . . .
Du hör ej himlen till, du är allenast hans!

KÄTCHEN
förvirrad.

Men jag förstår er ej ... jag vet ju ej ... förklara! ...

För sig.

Att i en löjtnant så förbålt betagen vara,
det är mirakulöst.

REGINA.

Det ges ett medel blott.
Å, säg mig icke du, att medlet är ett brott.
De flammor, som din själ förbränna och föröda,
släck ut dem! ... Medlet är?

KÄTCHEN.

Det medlet är?

REGINA
med smärtsamt leende.

Att döda!

KÄTCHEN.

Men ni förskräcker mig ...

REGINA.

Det enkelt är, ej så?
Man dödar ett fantom — det skall ej mer uppstå
Det ris, som gisslar oss — man hugger af det riset,
och törnen växa ej på nytt i paradiset.

KÄTCHEN.

Kom, ni är sjuk. Er blick den glänser underligt.

REGINA.

Nu vill jag säga dig en mycket sällsam bikt;
en bikt man aldrig får för någon dödlig nämna.
Du tror min arm för svag att hela Tyskland hämna?
Var lugn. Säg, har du hört om Judith? ... Ja, du vet.
Jag — jag är Judith! Men det är en hemlighet.
Jag bär ett svärd — ett svärd af flammor och rubiner,

en sköld af diamant, som klar, lik solen, skiner.
Kom mig ej nära! Jag bär blixten i min hand
och åskan i mitt sköt — för dig, mitt fosterland!
Ah, det skall bli en dom, som Sodom och Gomorrha!
Förmätne hädare, jag skall dig genomborra,
jag skall förkrossa dig, jag skall till världens slut
förfölja dig och dig från jorden rota ut!

KÄTCHEN.

Men kom, så kom då bort, min dyra goda fröken!
Ni får ej tala så förskräckligt.

REGINA.

Ser du röken?
Det är af världens brand, ty nu är domedag.
Allt är ruiner — allt! Och kvar står endast jag.
Där står en skugga upp från skaran af de döda...
Det Gustaf Adolf är... Göm mig!... Hans blickar glöda!
Nej — mildt han ser på mig — hans läppar röra sig.
Hör du?

Lyssnar.

»Regina, du som engång älskat mig,
hvar är ditt hjärta nu, ditt kvinnohjärta, kvinna?»
— I askan, herre kung! — »Det illa är, furstinna!» —
Ja, mycket illa, sire!

Gömmer sitt ansikte mot Kätchens famn.

KÄTCHEN
gråtande.

Hvad skall jag svara, ack!

REGINA.

Det var en tår — hans tår! O herre konung, tack!
Jag ej så elak är, som ni har skäl att tycka;
jag ock ett hjärta haft, som slog för stilla lycka.
Ack, herre konung, då klöfs all min själ i tu

af ett tveeggadt svärd. Dess ena udd var du,
den andra var min tro. En måste jag välsigna
och en förbanna. — Ack, ej välja — endast digna
för smärtan kunde jag...

KÄTCHEN.

Hon hör mig icke mer.
Det är som hade hon från månen fallit ner...

Helmbold inträder.

Se fader Helmbold!... Ah, såg jag ej bort er rida!

HELMBOLD.

Den gode herdens plats är ju bland dem som lida.
Jag hörde slottets nöd och vände åter om.
Säg, är din fröken sjuk?

KÄTCHEN.

Ack, det var väl ni kom.
Hon drömmer någonting om paradis och spöken
och svärd och domedag. Ack, tala med min fröken;
mig lyssnar hon ej på.

HELMBOLD.

Gå, lämna oss en stund!

Kätchen går, seende sig tillbaka.

Fjärde scenen.

REGINA. HELMBOLD.

HELMBOLD.

Min dotter, du är sjuk, och tidens luft är ond.
Jag vet en läkedom, som alla smärtor helar.
Förtro åt mig din sorg!

REGINA
förvirrad.

Begär ni blod? Ni felar.
Man får ej döda.

HELMBOLD.

Nej. Men man får gifva lif.
Jag kallar dig till frid i denna världens kif.

REGINA
återhämtar sig.

Ah, Helmbold, är det ni? Ni är ej som de andra...

HELMBOLD.

Jag är predikaren, som döms att ohörd vandra
med fridsbön på sin läpp emellan hat och mord.
Jag är Guds kärlek, sänd att läka med hans ord
allt som förtviflar, allt som suckar, dör och lider,
och allt, som hör min röst, får ro i lifvets strider.
Så bikta nu din synd!

REGINA.

Ack, jag har icke mod.
Min hand har stämplat död, min tanke dryper blod.

HELMBOLD.

Och vore än din synd så röd som blodig bölja,
ren som den hvita snö vill jag din ande skölja
i Hans rättfärdighet, som bär vår skuld för Gud.

REGINA
knäböjande.

Jag är en synderska. Jag brutit mot Guds bud.
Jag burit svekets dolk, som Herrens bild har härmat.
Jag har Guds moder själf med hädelse förnärmat.
Med tankar och med ord jag brutit mänskors lag.
Förkrossad, ångerfull, det allt bekänner jag
och beder om Guds nåd i Kristus och Maria.

HELMBOLD
uppresande henne.

Och jag på Kristi ord vill från din skuld dig fria.
Stå upp, mer fläcklöst ren, än i din moders famn
du lärde stamma först den helga jungfruns namn.
Stå upp till ett nytt lif, som skall din tro förklara,
och gå med frid, att stark, att lugn, att lycklig vara!

Vill gå.

REGINA.

Ur grafven ni mig väckt och lämnar mig halfdöd!

HELMBOLD.

Ack, mången tröst begär af mig i tidens nöd.
Du skall ej falla. Du skall segra.

REGINA.

Stanna! Stanna!

Helmbold utsträcker välsignande sina händer och går.

Hvad? Segra? ... Skuggan flyr. Det ljusnar kring min panna.
Ett berg är lyftadt bort ... Ren som den hvita snö ...

Med höghet och lugn.

Nu lefver jag, och nu, vill Gud, så kan jag dö!

Femte scenen.

REGINA. DORTHE insmygande.

DORTHE.

Här har du mig, mitt barn, och det är ett mirakel.
Vi måste skynda bort, här blir ett fult spektakel.
Tänk, hur de farit fram i denna fromma borg!
Kapellet bivuak, borggården marknadstorg;
Guds moder slogo de ihjäl med sina pikar,
sankt Bonifacius, hvars kåpa är i flikar,

de körde honom kring, vräkt på en åsnas rygg!
Och deras mässa sen, som är okristligt stygg,
den blygs ju ingen knekt att skråla midt på vägen.
Vår fader Anselm själf, som är så from och trägen
att vakta kyrkans skatt, ja, honom tvungo de
att lämna ut hans guld, sex fjärdingar, o ve!
Tänk, Anselm, stackars karl, det fick han öfverlefva.
Sju bärgades likväl midtunder stridens vefva.
Helmbold har återvändt och samlat här bredvid
de våras skrämda hop; han beder dem om frid,
de grymme kättarne. De svenskes bataljoner
till aftåg ställas upp.

Sedan en stund hör man andra aktens mässa "Sancta Maria" sjungas i slottskapellet.

REGINA

lyssnande.

Jag känner dessa toner...

DORTHE.

De våras ottesång...

I samma ögonblick afstannar den katolska mässan, och man hör på afstånd musiken uppspela "Vår Gud är oss en väldig borg".

REGINA.

Men denna fjärran sång,
som är så olik vår och dock på samma gång
till samma Gud så skönt med samma andakt stiger?

DORTHE.

De svenskes kättarbön...

REGINA.

Och än ditt hjärta tiger,
när sångens gudaspråk förkunnar fridens ord!
Frid, sönderslitna själ! Frid, stormupprörda jord!
Jag drömt en ryslig dröm. Det syntes mig en klyfta,
oöfverstigligt djup, sin svarta klippa lyfta

emellan folk och folk, emellan tro och tro.
Nu bygger sången där en skön, en himmelsk bro
emellan samveten och mänskors brustna vilja.
Hvad Gud förenat, det skall mänskan ej åtskilja.

DORTHE
otåligt.

Kom, kära barn! Det där är ju ej ens latin.
Snart menar jag de få en fnurr på melodin.
Ja, vänta bara! Snart de stämma om sin pipa,
när de få sorgemarsch för deras konung lipa.

REGINA
för sig.

Den svarta klyftan — ah, nu står hon åter där!

DORTHE.

Kom, söta barnet mitt! Om du rätt lydig är,
så skall jag hviska dig i örat något viktigt...
om kättarkungen. — Ts! Det måste ske försiktigt!...
Din bön är hörd!

REGINA
uppmärksam.

Min bön? Ja, ja, om kungens död?
Hvad är det?

DORTHE
viktigt.

Stilla då! Strax råkar du i glöd.
Har jag dig icke lärt, man bör förstå och tiga?
I goda nyheter skall man ej alla viga.
Ja, ser du, kungen är...

REGINA
lifligt.

Hvad är han?

DORTHE
som förut.

Fången!

REGINA

listigt.

Nej!
Det *önskar* du helt visst... som jag... Men *vet* det ej?

DORTHE.

Hvad? Vet jag icke? Jo min själ, det vill jag våga,
jag vet af säker hand, det kan du patern fråga.
Det var en officer, som kungen prygla lät,
och märk, en officer förlåter icke det.
Han svor, han grät, ja, Gud vet allt hvad karlen gjorde...
Då sa' vår pater: hör, månn' ni ej hämnas borde?
— Ja visst, sa' Altendorf, förstås att jag det vill;
men käre pater, säg, hur skall det då gå till? —
Jo, kungen rider ut, det borde Tilly höra,
med sjutti mans eskort; det vor' ett kap att göra...
Flux Altenberg dit ut!... Vid Stoltzenfels nu stå
af Tillys bästa folk två tusen... skratta då!
Det är en timme sen...

REGINA

darrande.

Då kan man hjälp ej sända?

DORTHE.

Nej, frukta icke det! Med rytteri kanhända,
men ingen vet det här... Nå, tror du nu, min skatt?
Säg, har man nånsin hört ett så gudomligt spratt?
Hur blek hon är af fröjd! Så skratta då!

REGINA

sliter sig lös och ilar ut mot borggården.

Till vapen!
Till vapen, svenskar! Fräls er kung ur fångenskapen!

DORTHE

bestört.

Hvad säger hon? Nej, hör, det där det låter styggt!
Af lutter glädje nu hon blifvit rent förryckt.
Tyst! Vill du tiga?... Ah, vår pater! Det var lyckligt.

Sjette scenen.

DE FÖRRA. HIERONYMUS.

HIERONYMUS.

Hvad larm?

DORTHE.

Ja, banna nu min fröken eftertryckligt!
Hon skriker något där, som jag ej rätt förstår.
Hon är från vettet, tänk! af fröjd att kungen faller.

HIERONYMUS.

Hvad? Hon? Och du oss röjt? Fördöma käringskvaller!
Så välberäknadt allt!... Gå, troll, till afgrunden,
jag lyser dig i bann... Hon älskar kättaren!

DORTHE.

Bannlyst! Fördömd! O ve, jag känner elden svida...

Ilar tjutande bort.

Sjunde scenen.

HIERONYMUS. REGINA åter synlig vid porten. Sedan BERTEL.

REGINA.

Till vapen!

HIERONYMUS

vill gripa henne.

Håll! Hvad ord! Min dotter, bida, bida!

REGINA

flyr undan, fattar en fana, springer på vallen och svänger fanan.

Till vapen, svenskar! Upp, er konung är i nöd!

HIERONYMUS

höjande en pistol.

Förräderska, tig, tig! Om ej, så är du död...

REGINA

trotsigt.

Ja, döda mig! Försök! Till vapen, svenskar alla!

HIERONYMUS.

Dyrt krut, men intet val. Välan, så må hon falla!

I detsamma han aflossar skottet, slås hans arm åt sidan af

BERTEL.

Hvem leker krig?

Griper Hieronymus.

REGINA.

Bort! Fort! Er kung...

BERTEL.

Hvad säger ni?

HIERONYMUS

i det han sliter sig lös och flyr.

Så välberäknadt allt... och allt, allt, allt förbi!

REGINA

nedstiger från vallen.

Fort, ila till er kung... vid Stoltzenfels... nu genast...
Af Tillys bästa folk... tvåtusen... och allenast
af sjutti kungen följs...

BERTEL.

Gud löne er!

Ropande utåt fältet.

Hitåt!

Kamrater, fort, vår kung har fallit i försåt.

Till häst, till häst hvar man! Fort våra leder sluten!
Blod kostar hvar sekund, lif gäller nu minuten!

Ilar bort. Soldater följa honom.

REGINA

knäböjande för mariebilden.

Maria, om jag förr med fasta och med bot
din gunst förtjent — hör mig! Bevinga deras fot!
Låt faran i hans spår med steg af bly sig smyga,
men ack, låt räddningen med tankens snabbhet flyga!

Uppstår, betraktande svenska fanan i sin hand.

Den fanan är ej din, mitt dyra fosterland!

Bortslungar fanan.

Bort! Bort! . . .

Upptager den åter.

Nej, det baner jag håller i min hand
är storhetens baner, är mänsklighetens fana.
Till vapen för dess rätt!

Skyndar utåt lägret, i det hon fortfar att svänga fanan. Många soldater med dragna svärd hasta förbi porten.

Åttonde scenen.

HIERONYMUS. Strax därpå LARSSON.

HIERONYMUS

varsamt framsmygande med nedfälld kapuschong.

Man skall min flykt ej ana.
Törhända är all hjälp för kungen nu för sen.
Förmätna storhet, fall! Din graf är bäddad ren.
Härintill skall du gå; här skall ditt mål du finna;
här skall din stolta våg i sanden glömd förrinna.

I det han vill skynda ut genom porten, stöter han på Larsson. Båda studsa.

LARSSON.

Hvad? . . . Jesuiten? . . . halt!

HIERONYMUS.

Ur väg!

LARSSON.

Så har jag dig,
min vördnadsvärde vän, som ville bränna mig.
Nu, gubbe, är du såld.

HIERONYMUS
mörkt.

En gång din arm jag lossat.
Till tack du hånat mig, ditt svärd madonnan krossat.

LARSSON
avancerar alltmera; Hieronymus drar sig tillbaka.

Gif dig!

HIERONYMUS
framdrager en ny pistol.

Tillbaka, knekt!

LARSSON.

Du visar tänderna?

HIERONYMUS
hotande tätt invid porten.

Helgonen hämnas.

LARSSON.

Prat!

Båda försvinna bakom porten.

HIERONYMUS
utom scenen.

Turk!

LARSSON
utom scenen.

Vill du frukost ha?

Man hör ett skott. Hieronymus inträder åter, jagad kring scenen af Larsson, hvars högra arm hänger blödande vid sidan.

LARSSON

med svärdet i vänstra handen.

Nog kan du klösa, katt, men akta dig för hunden!

HIERONYMUS.

Hund, löp till Stoltzenfels! Där är din konung bunden.

LARSSON.

Det ordet blir din död!

Hieronymus faller för ett svärdshugg. Larsson står i förlägen begrundning. Paus.

Prelaten han strök med...
Stendöd!... Det tog för djupt... det är min arga sed.
En så högvördig prost man borde rispat höfligt;
nu mister galgen sitt, och det är fast bedröfligt!

Betraktar sin högra arm.

Men du, min fältkamrat... Ja, munken hade rätt,
det är förbi med dig, du rört vid helgonet,
och det var dumt af dig. Min stackars högra broder,
som gaf så månget hugg och tömt så många floder

Pekande på sin hals.

i denna ocean, nu är du invalid,
afsatt från tjensten... Godt. Du ärligt tjent din tid;
den vänstra sköta får båd' värjan och buteljen.

Långsamt bort.

Nionde scenen.

HIERONYMUS ensam, utsträckt på marken, ser sig försiktigt omkring och reser sig upp. Trumhvirfvel utom scenen.

Väl stupadt... fältet fritt... där slår man nu reveljen.

Blottar under kåpan ett pansar.

Min pansarskjorta, tack!... En blånad... billigt krig!
Det stål är än ej smidt, som genomborrar dig.

Hotande.

Mig dödar ingen knekt... det är en lönlös möda...
förrän jag i min väg sett nordens lejon blöda.
Tre gånger snaror, dolk och gift jag fåfängt ställt...
Den fjärde lyckas skall på stridens öppna fält.
Och står än Mikael med ljungeld på min bana
att skydda denne kung och hans ljuskrönta fana,
så är jag draken, som omslingrar världens rund
och kväfver med mitt gift hans trotsiga förbund...

Besinnar sig.

Ve mig! Hvad ord af den, som tron sitt svärd förunnat!
Fall, himmel, öfver mig! Jag har min dom förkunnat...

Kastar sig ned för mariebilden.

I stoft, i stoft för dig, Guds helga moder du!
Hvarmed skall jag i bot din nåd förtjena nu?
Barfota vill jag gå med törnestungen sula
till helga grafvens port och sedan söndersmula
som agnar för din fot allt kättarnes baner.
O, du skall blifva nöjd! Men fordrar du än mer,
säg, helga jungfru, säg, vill du en rök af tusen
flammhöga kättarbål, att tända altarljusen?
Ja, du skall facklor få att lysa himmelen...
Maria, är det nog? Har jag din nåd igen?

Uppreser sig.

Må himlen vara ljus, på jorden mörker flöde.
Rom står i sekler upp, som jag, ifrån de döde.

Ilar bort.

Tionde scenen.

KÄTCHEN. Sedan FURSTEN.

Tid efter annan höras trumhvirflar, sorl och tumult utom scenen.

KÄTCHEN

med hastiga steg, hållande sig för öronen.

Brr! Himmel, hvad har händt? Hvad är det som man vill?
Jag fann ej fursten där, min fröken syns ej till,
och hela lägret är i faslig villervalla.
Den ena skyndar hit, den andra dit, och alla
de se bestörta ut och tala dunkla ord
om högförräderi, försåt och kungamord.
Min själ om jag ett ord af allt det där begriper.
Men jag är så till mods, som när en kula piper
huj — örat tätt förbi. Man sig i nacken tar,
att se om i behåll man än sitt hufvud har.
Hvar är min fröken?

FURSTEN

med häftighet inkommande.

Säg, hvar är min dotter? Svara!

KÄTCHEN.

Ja om jag visste det!

FURSTEN.

Hur vill du mig förklara
de ljud, som vinden nyss har till mitt öra fört?
Bland dessa vilda rop ett namn jag tydligt hört.
Kan du det tro, jag hört min dotters namn förbannadt
i råa knektars mun!

Sorl af röster bakom scenen.

Hör, än ej stormen stannat.

Den kommer närmare, som hafvets vilda våg.
Hvar är min dotter, säg!

KÄTCHEN.

Nyss fröken här jag såg.

RÖSTER BAKOM SCENEN.

Död åt fröken Emmeritz, kungamörderskan!

FURSTEN.

Ha, åter detta namn, mitt käraste på jorden!
Må han bli evigt stum, den mun, som sagt de orden:
min dotter mörderska!

Elfte scenen.

FURSTEN. KÄTCHEN. En mängd SVENSKA SOLDATER inrusa med häftighet. Bland dem LARSSON, högra armen i band, draget svärd i den vänstra.

FLERA SOLDATER.

Död åt Emmeritz! Ned med kungamörderskan!

EN SOLDAT
med hetsiga åtbörder till fursten.

Du skrymtande papist,
hvar är din dotter? Fort, här hjälper ingen list.
Gif henne ut! Om ej, skall mördarnästet brinna,
att ej en sten på sten man af ditt slott skall finna.

LARSSON
ställer sig mellan fursten och soldaten.

Tillbaka! Den som rör ett hår på denne man,
han skall få smaka stål till dödedag minsann.
Till fursten.
Förbanna mig jag rår för packet, käre herre.
Fan farit uti dem. Man aldrig såg dem värre.

FURSTEN.

Min dotter söken I? Hvad är då hennes brott,
eländige, att så I skymfen detta slott?

SAMME SOLDAT.

Hör ni! Han frågar det, som af en huggorm stungen,
han vet ej att hans barn har velat döda kungen,
vet ej att hennes plan misslyckades i natt
och att hon Tilly sändt att taga kungen fatt.

FURSTEN.

Har ett så afskyvärdt, så nedrigt dåd befläckat
min dotters rena hand — soldater, har hon gäckat
så djupt sitt ädla namn — då må hon dö för er!

EN SOLDAT.

Där kommer hon!

LARSSON.

Ur väg!

De kringstående lämna rum. Man ser Regina instörta, segerglad, men vacklande och blödande, steg för steg förföljd af soldater, hvilkas dragna svärd hon afhåller med spetsen af fanan, som hon ännu bär i sin hand.

Tolfte scenen.

DE FÖRRA. REGINA. KONUNGENS LÄKARE. FLERA SOLDATER. Strax därpå BERTEL.

LARSSON

motar de förföljande.

Halt!

REGINA

nedsjunker, ännu leende och fasthållande fanan, vid furstens fötter.

Jag förmår ej mer.

FURSTEN.

Mitt barn! Mitt dyra barn!

SOLDATERNE

höjande svärden.

Ned med förrädarinnan!

FURSTEN

beskyddande henne.

Tillbaka! Lif för lif!

SOLDATERNE

ursinnigt.

Hugg ned den falska kvinnan!
Ned, ned med Emmeritz!

REGINA

för sig.

Min ed förföljer mig.

FURSTEN

för sig.

Allt är förloradt.

Soldaterne undantränga fursten och Larsson.

LARSSON

hastigt vid porten.

Håll! ... En ryttare! ... Han sig
ur sadeln kastar snabbt ... Hvad? ... Bertel, på min ära!
Gladt är, det slår jag vad, det bud han har att bära.

Soldaterne ila till porten och lämna Regina, som, stödd af fursten och Kätchen, med liflig oro lyssnar till följande scen och med stumma gester tackar den närastående mariebilden.

Trettonde scenen.

DE FÖRRA. BERTEL med förbunden panna.

LARSSON.

Från kungen, säg, hvad bud?

BERTEL.

Seger! Victoria!

SOLDATERNE.

Seger! Victoria!

LARSSON.

Då ha ni slagits bra!

Hurra!

BERTEL

med afbrott, hämtande andan.

Vid Stoltzenfels med sjuttio dragoner
kom kungen ridande, då i en hast walloner
och italienare . . . i passet ryckte fram
och stängde vägen. Strax blef leken allvarsam.
Femhundra ryttare . . . med långa pikar . . . bröto
in i de våras led . . . men finnarne sig slöto,
fast som en mur af järn, kring konungens person
och gåfvo friska hugg . . . och ingen tog pardon . . .
Och när det drog på tid, så kommo femtonhundra
solbrända satar fram, i hopp att strax få plundra.
Och nu . . . blef det så trångt, att häst och karl i järn
hårdt sammanpressades . . . och ingen arm till värn
sig kunde lyfta mer, och kungen föll af hästen
och togs till fånga ren. Den öfverblifna resten
af tappre slogos än; men slogos utan hopp . . .

Paus. Bestörtning, nyfikenhet.

Då kommo vi till hjälp . . . Som blixten, i galopp
vi hurtigt höggo in . . . och det blef en massaker!

Paus.

Men kungen togo vi!

SOLDATERNE.

Victoria!

LARSSON.

En vacker,
en ärlig krigarlek!

BERTEL

Men säg, hvar är då hon,
som kallat oss till hjälp och räddat Sveriges tron?

LARSSON.

Hvem?

BERTEL.

Fröken Emmeritz.

EN SOLDAT.

Som ville kungen döda?

BERTEL.

Nej, utan henne nu så skulle kungen blöda.

LARSSON
till soldaterne.

Nå, sen I det, ni nöt!

BERTEL.

Där kommer han. Plats där!

LARSSON.

Det kallar jag en kung! Sköldburen af sin här!

Fjortonde scenen.

Höga jubelrop på och utom scenen. KONUNGEN, buren på soldaternes axlar, afböjer med rörelse deras lifliga kärleksbetygelser. LILJE och andra högre officerare sluta sig till konungen, som nedstiger på scenen. Småningom tystnar sorlet.

KUNGEN.

Tillbaka i er krets, näst Gud, jag tackar eder,
mitt finska rytteri, ty er är dagens heder.
Barn, jag är stolt i dag; jag äger män af mod.
Soldater af min här, hvar än er vagga stod,
på svenska järnets grund, vid Finlands blåa sjöar,

vid Österhafvets våg, på Skottlands hjälteöar,
I ären tappre män; er kung det vittne ger:
hvad desse gjort i dag, det gör enhvar bland er!

Nya och höga jubelrop.

Ni, *kapten* Bertel! Ni och edert folk — soldater!
Jag lönar eder dat med nya hjältedater;
jag gifver eder rätt att gå i ledet först,
där striden hetast är och faran hotar störst.
Barn, är'n I nöjde? Är det lön för edert sinne?

Nya rop: lefve konungen!

Dock — hvarje bragd sin lön och hvarje dygd sitt minne!

Till fursten.

Min furste, föga mild jag mot er dotter var;
hon som mig räddat, säg, hvar är den ädla, hvar?

De närmast stående gifva rum. Regina blir synlig, hvilande på en bänk.

FURSTEN

stödande Regina.

Min konung, här ni ser en faders stolthet gäckad,
ett skymfadt ädelt namn, en kvinnas ära fläckad,
en hugstor bragd belönt med blodig oförrätt...

KUNGEN.

Hvad?... Sårad?... Hvilken arm har kunnat, vågat det
i denna tappra här?

LILJE.

En hejdlös, missledd skara
har sett sin konungs lif för gudlöst svek i fara.
Soldaten, vild af harm och blind af raseri,
har trott sig straffa här ett svart förräderi.

KUNGEN.

Och mot en kvinna!.... Blygs!

LARSSON.

Förlåt jag föll i talet,
det är ett munkeknep, som gjort vårt folk så galet.
Hvem mister ej sitt vett, när munkar föra krig?

REGINA.

Nåd! ... Ingen dödligs hand ... en ed har dödat mig.

KUNGEN.

Min läkare! ... Gör allt! Hon måste, måste lefva.

Till Regina, medan läkaren vårdar den sårade.

Lef för upprättelsen, som ni af oss skall kräfva,
och den skall gifvas fullt! Lef för er fars grå hår!

REGINA.

Sire ... jag har lefvat nog ...

För sig.

Ett sekel sen i går.

KUNGEN.

Ett högsint hjärta bär hos sig sin lön, furstinna;
mer bjuder ej en kung sin kronas räddarinna,
men nämn mig dock en bön!

REGINA.

Ja, sire ... Dock först, min far;
förlåt allt hvad mot dig din dotter brutit har!

FURSTEN.

Mitt barn, mitt enda barn! Din fader allt förlåter.
Allt hvad din tanke bröt, din handling gäldat åter.
Rikt var ditt hjärta, ack, men glädjetomt ditt lif.
Tag min välsignelse!

REGINA.

Tack . . . nu din hand mig gif!

Kysser hans hand.

Sörj icke att af hat så ondt din dotter handlat!
Guds kärlek har det allt i herrlighet förvandlat.
Så liljor på min graf! Ren som den hvita snö,
skall från ett lif af sorg din dotter lycklig dö.

KUNGEN

med låg röst till läkaren.

Finns intet hopp?

LÄKAREN

likaså.

Min konst jag här förgäfves öder.
Två hjärtstygn . . . föga blod . . . invärtes hon förblöder . . .

Framräcker ett bref.

Se här, vid hennes barm jag fann ett bref . . .

KUNGEN

mottager brefvet.

Till mig?
Och »egenhändigt»?

REGINA

varseblifver det, söker brefvet vid sin barm och springer upp.

Håll! Bryt icke!

FURSTEN

till Regina.

Lugna dig!

KUNGEN.

Hvi så?

REGINA

lifligt.

Ers majestät, ni lofvat nyss som lön
af nåd bevilja mig min enda, sista bön.
Sire . . . gif mig brefvet! . . . Jag vill läsa det . . . Obrutet

KUNGEN

tvekande.

En sällsam bön! ... Nåväl ...

Räcker henne brefvet.

REGINA

mottager och bryter det.

Ni skall begripa ... slutet.

Läser, mot slutet afbrutet och med synbar ansträngning:

»Sire, hör en ensam röst, som manar än till frid,
när åskorna de gå i världens heta strid.
I denna bittra fejd, som rasar utan skoning,
det fanns en glimt af hopp, en stråle af försoning,
och det var ni, min kung! Europa såg till er,
som när en döende en skymt af lifvet ser.
Hvi kom ett nattligt moln att denna stjärna släcka?
Hvi kom en vredens dag att allt vårt hopp förskräcka?
Sire, darra för er själf! Ni svor en ed i går,
att vår katolska tro utrota utan spår.
Hör då en katolik, som räddat er ur nöden,
som dör för er, min kung, och älskar er i döden ...
Gå, segra och var stor, men hämnas icke mer!
Upprätta samveten, och slå dem icke ner!
Högt öfver dagens storm, som brusar och försvinner,
bor nådens majestät, och evig kärlek brinner ...
Gå i Guds kraft! Farväl ...» Och nu ...

Sönderrifver brefvet

är brefvet ... slut.

Hennes ögon slutas, hon nedsjunker sakta och dör.

FURSTEN.

Min dotter!

KUNGEN.

Död för mig!

HELMBOLD.

Död för miljoner andra.

KUNGEN.

Från hvem var detta bref?

HELMBOLD.

De höga stjärnor vandra
på aftonhimlens hvalf. Då faller stundom en
och ristar luftens blå med silfverkantadt sken.
Hvem var hon? Hvadan från? O konung, fråga icke!
Hon var ifrån den värld, till hvilken upp vi blicke
och som bor inom oss. Var nöjd, om i din själ
hon lyst ett mörker upp och sedan sagt farväl!

FURSTEN

med höghet.

O Gud, jag tackar dig! Min ätt skall gå i grafven
och spårlös sjunka hän, som vågorna i hafven;
men att den dör i glans, i fläckfri vapenskrud,
och att den dör som hon — jag tackar dig, min Gud!

KUNGEN

djupt tankfull.

Hon var en katolik! . . . Frid öfver hennes lära!
Frid för hvar ädel tro, som gifver Gud hans ära!
Hvem är då jag, att jag vill döma samveten,
en syndare, jag själf, i mänsklig blindhet än!
Katolske, lutherske, hvad än vi oss må kalla,
i denna bittra strid vi felat alla, alla.
O må hvar kristen tro förgäta skilda namn
och söka samma nåd i samma faders famn!
Allsmäktige, för Dig försvinna folk och troner;
tillbedja Dig — det är den högsta bland religioner.

Kort paus. Till soldaterne, i det han visar på Regina.

Soldater, hon har dött för tros- och samvetsfrid;
skyllren gevär!

Konungen och officerarne blotta hufvudet; hela hären skyllrar. Kort paus. Därpå betäcker konungen sitt hufvud och utropar raskt:

Nu, gossar, ut till strid!
Först när hvar tro är fri, från södern allt till norden,
är Gustaf Adolfs verk fullbordadt uppå jorden.

Under tonerna af "Finska rytteriets marsch i trettiåra kriget" defilera trupperna förbi konungen, tåga ut genom slottsporten och uppställa sig i slagordning utanför densamma. Vallarna äro uppfyllda af slottets invånare, kvinnor och barn. Grupp på scenen: konungen och fursten räcka hvarandra handen öfver den till marken sjunkna Regina.

Ridån faller.

PRINSESSAN AF CYPERN

SAGOSPEL I FYRA AKTER, EFTER MOTIVER UR KALEVALA

MUSIK AF F. PACIUS.

Personer:

CHRYSANDROS, konung af Cypern.

CHRYSEIS, hans dotter, af finnarne kallad Kyllikki.

ANEMOTIS (Tuulikki),
LYDIA,
DAFNE,
NAIDION,
DORIS, } Chryseis' tärnor.

MEDON, konungens fältherre.

MEGAPONTOS, konungens öfverste-munskänk.

LEMMINKÄINEN.

TIERA, hans vapenbroder.

HELKA, hans moder.

AINIKKI, hans syster.

TUONI, underväridens gud.

ELDENS ANDE (PANU).

VATTNETS ANDE (AALLOTAR).

LUFTENS ANDE (ILMATAR).

OCEANIDERNA, Vellamos döttrar.

ULAPPALAS BLINDA HERDE.

EN LAPSK SLAF.

CYPRISKA SOLDATER.

KÖR AF FLICKOR OCH YNGLINGAR.

Stycket spelar först på Cypern, sedan på Kaukos udde i Finland, sist i Pohja, den yttersta norden. Tiden obestämd.

Första akten.

Cypern. Gudarnes lund. I fjärran hafvet. Midt på scenen Afrodites bildstod. Nedanför den ett altare och en källa.

Första scenen.

LEMMINKÄINEN ligger med välbehag utsträckt på gräset vid källan, omgifven af ANEMOTIS, LYDIA, DAFNE och NAIDION.

ANEMOTIS.

Hvila här, du vackra gosse!

LYDIA.

Hvila mjukt på gräs och mosse!

DAFNE.

Glöm den stygga stormens hvin!

NAIDION.

Styrk dig med en droppe vin!

Hon räcker honom en bägare.

LEMMINKÄINEN.

Gudar, huru skönt att andas
här på denna blomsterstrand
vid den svala källans rand,
när med vällukt vinden blandas

och en fin, en vacker hand
räcker gyllne bägarns brand!
Ädla drufva, gjut ditt flöde!
Prisa måste jag mitt öde,
som ifrån en stormig sjö
dref mig hit till denna ö,
där bland tjusande behagen,
kransad af en evig vår,
majestätiskt skön som dagen,
när ur nattens famn han går,
mäktig uti marmor står
själfva kärlekens gudinna . . .
Sällhet, ja — ditt namn är kvinna!

ANEMOTIS

räcker ett äpple.

Glöm din fara! Kom, förljufva
dina mödor!

LYDIA.

Här en drufva!

DAFNE.

Här, tag denna aprikos!

NAIDION.

Ack, försmå ej denna ros!

LEMMINKÄINEN.

Kunde jag nu blott, ni dyra,
klyfva sönder mig i fyra,
fyradubbelt skönare
skulle då min lycka le.

ANEMOTIS.

Bed gudinnan!

LEMMINKÄINEN.

Marmorbarmen
klappar ej så varm som er.

ANEMOTIS.

Hvila nu den trötta armen,
stackars gosse! Säg, jag ber,
ifrån hvilket fjärran land
dref du hit till denna strand?
Kom du från Thessaliens slätter
eller Thraciens sommarnätter?
Kom du Argonauters tåg
långt från Pontos' öde våg,
där den trolska skythen smider
dödligt stål för hjältars strider?
Kom du af en sällsam lust,
högt på äfventyr begifven,
som Odysseus väderdrifven
från det forna Trojas kust?

LEMMINKÄINEN.

Längre, längre, sköna tärna!
Öfver nio stora haf,
öfver hundra dimmors graf,
allt från polens bleka stjärna
fjärran jag mig hit begaf.
Mellan isar, mellan dödar
och dock grönt i flyktig vår
är det land, där Saima flödar,
Imatra i fragga slår.
Mänskofoten spåret tappar
där vid världens sista port;
men hur mäktigt och hur stort

där naturens hjärta klappar,
när det syns tillintetgjordt!

ANEMOTIS.

Växer ingen drufva där?

LEMMINKÄINEN.

Nej, blott röda åkerbär.

LYDIA.

Fikon?

DAFNE.

Dadlar?

NAIDION.

Myrten?

LEMMINKÄINEN.

Inga!

ANEMOTIS.

Inga drufvor!

DAFNE.

Stackars land!

LYDIA.

Inga fikon!

NAIDION.

Arma strand!

LEMMINKÄINEN.

Också där kan sången klinga,
också där kan kärlek bo.
Ack, jag har en mor...

ANEMOTIS.

Men huru
kom du dädan till vår ö?

LEMMINKÄINEN.

På mitt goda skepp af furu.
Till vår kulna nordansjö
kom en krämare från Tyrus.
Bärnsten sökte han hos oss,
men jag tog hans skepp och tross,
glas och purpur och papyrus.
Karlen kände hela världen,
och han blef min lots på färden.

ANEMOTIS.

Alltså är du ej hellen?

Vårdslöst.

Nå, hvad är du då för en?

LEMMINKÄINEN.

En barbar.

ANEMOTIS

häpen.

Naturligtvis . . .

Alla flickorna draga sig undan.

LEMMINKÄINEN.

Högst barbarisk, tro det gärna!
Möter jag en vacker tärna,
fryser jag på stund till is.

NAIDION.

Hjälp, Poseidon! En centaur!

DAFNE.

En cyclop!

LYDIA.

En minotaur!

LEMMINKÄINEN.

Kom att dina kinder svärta
vid cyclopens svarta hjärta!

Kom att söka dig en hamn
i centaurens vilda famn.

ANEMOTIS.

Säg likväl — hvad är ditt namn?

LEMMINKÄINEN.

Gissa! Nå, hur ser jag ut?

ANEMOTIS
leende.

Som en örn med skatans trut,
hälften vide, hälften ek,
hälften hot och hälften smek,
hälften narr och hälften hjälte.

LEMMINKÄINEN.

Se, hur snart ditt hjärta smälte!
Mig kan ingen man besegra,
mig kan ingen kvinna vägra.
Nå, hvem håller du mig för?

ANEMOTIS.

När jag så dig skryta hör,
tänker jag . . .

LEMMINKÄINEN.

Nåväl?

ANEMOTIS.

En sägen
gått i flera somrar här,
att en viking oförvägen
drifvit kring bland dessa skär,
tapper som en gud, förmäten,
stolt och skön, men pligtförgäten,
flyktig liksom våg och älf
och förgudande sig själf.

Du är den som oss beskattar,
och nu vet jag att det finns
blott *en* man som så man minns,
älskar, fruktar och — beskrattar.
Du är Lemminkäinen!

LEMMINKÄINEN.

Rätt.
Det är jag. Du sade det.
Nu kan du mig fritt beundra.
Säg, hvad finns för mig att plundra?
Dig att börja med.

ANEMOTIS
allt på afstånd.

Nej, sakta!
Eders nåde må sig akta,
för åverkan är här vite.

LYDIA
på afstånd.

Och gudinnan Afrodite,
mejslad af Praxiteles,
bor i denna lund...

LEMMINKÄINEN.

Hon kallas
Sukkamieli hos oss.

DAFNE
på afstånd.

Zeus, Poseidon, Ares, Pallas,
oss beskydda!

LEMMINKÄINEN
härmande.

Bacchus, Here,
Hiisi, Tapio och än flere!

Lilla segel, hvarför kryssa?
Varma fläkt, hvi undfly mig?
Du är skapad till att kyssa,
jag är skapt att kyssa dig.

ANEMOTIS.

Fly, förvägne! Minns din fara!

LYDIA.

Döden lurar på din stig!

DAFNE.

Medon ej försofver sig.

NAIDION.

Främling, ack, tag dig till vara!

LEMMINKÄINEN.

Väl har jag förnummit att
allt från sunnanvindens rike
och till Pohjas sista natt
finns ej Cyperns flickors like.
Och så känner jag min fara
att här evigt fängslad vara,
och jag är beredd att dö
mellan edra armars snö.

ANEMOTIS.

Fly, förmätne! Vet, att här
ingen gård på Cypern är,
där ej hyddor tre man känner...

LEMMINKÄINEN.

I hvar hydda tio tärnor...

LYDIA.

I hvar hydda tio männer...

LEMMINKÄINEN.

Vackra liksom nattens stjärnor...

DAFNE.

Tio män med dragna svärd...

NAIDION.

Och sin sköld till hufvudgärd!

LEMMINKÄINEN.

För de sköna vill jag glöda.

ANEMOTIS.

Männen utan nåd dig döda.

LEMMINKÄINEN.

Hvarför lifvets lust föröda?
Kärlek, fester, muntra lag —
här är glädjen, här är jag!

ANEMOTIS.

Vet, att just i dag en fest
firas till gudinnans ära...
Fly!

LEMMINKÄINEN.

Tvärtom, jag blir er gäst;
vill gudinnans gunst begära.

Man hör ett jagthorn på afstånd.

ANEMOTIS.

Fly! Chryseis är helt nära!

LEMMINKÄINEN.

Fly Chryseis? Hvem är hon?

ANEMOTIS.

Arfving till Chrysandros' tron,
Cyperns sköna herskarinna.

LEMMINKÄINEN.

Skön? Då vill jag henne vinna.

ANEMOTIS.

Gudar, nej...

LEMMINKÄINEN.

Hvad? Icke skön?
En Megära? En Medusa?
Bär hon skägg?

ANEMOTIS.

Nog skön att tjusa
Febus själf är min furstinna.
Men...

LEMMINKÄINEN.

Skägg bär hon, sök ej neka!

ANEMOTIS.

Henne kan du ej beveka.

LEMMINKÄINEN.

Är hon då förmer än kvinna?

ANEMOTIS.

Stolt är hon mer än en man,
ingen henne tämja kan.
Tjugu friare: magnater,
furstar, hjältar, potentater,
unga, tappra, sköna, rika,
fåfängt henne efterfika.
Fånga hellre vindens sus,
fånga solskenet på väggen,
fånga dofterna af häggen,
fånga nattens stjärneljus,
men Chryseis kan ej fångas...

LEMMINKÄINEN.

Nå, om till och med hon stångas,
så, vid Kaleva, mig lyster
fånga denna vilda fåle.
Vor' hon hundrafaldt så yster,
skall till sist mot mig hon småle . . .

ANEMOTIS.

Du må trotsa, du må le,
men du har ej hört balladen
om Chryseis' friare.

LEMMINKÄINEN.

Sjung, du vackra fågelstämma!
Kanske låter jag mig skrämma.

ANEMOTIS
sjunger:

Ballad.

Tre friare hade vår unga mö:
solkonungen svor att för henne dö:
bär dagens gyllene krona!
Nej, nej,
din gyllne krona begär jag ej.
För varm är din kyss i sommarens dag,
och blott ett skämtande barn är jag.

LEMMINKÄINEN.

Ganska stolt är din unga furstinna. Än om solen brände hennes rosende hy helt svart?

ANEMOTIS.

Skön och stolt är min unga furstinna. Du skall få höra.

Sjunger:

Månkonungen sken i aftonglans:
kom, smycka din lock med silfverkrans,

och lek med älfvor i lunden!
Nej, nej,
ditt silfversmycke begär jag ej.
För kall är din kyss i lundens behag,
och blott ett frysande barn är jag.

LEMMINKÄINEN.

Solen fann hon för varm och månen för kall. Därpå känner man flickors nycker. Men sjung om den tredje friarn.

ANEMOTIS
sjunger:

Kom stjärnans gosse på aftonskyn:
o, följ mig fjärran till himlens bryn!
Bär nattens stjärniga krona!
Nej, nej,
din stjärnekrona begär jag ej.
För hög är din sal, din glans för svag,
och jordens älskande barn är jag.

LEMMINKÄINEN.

Ingen af de tre? Nåväl, då skall jag blifva den fjärde.

DAFNE
som lyssnat på afstånd, för sig.

Gudar! Kan han så sig dåra?
Om Chryseis ren han drömmer.
Ah, cyclop, du oss förglömmer!
Jag vill kalla hit de våra.

Smyger sig bort.

ANEMOTIS.

Fåfängt! Du det ej förmår.
Jagtens Artemis allena
vill Chryseis dyrka, tjena.
Afrodite hon försmår,

och hon lönar kärleks sår
med en uddhvass pil, som gena
vägen till ditt hjärta går.

LEMMINKÄINEN
uppstår, med stolthet.

Hvad du sjungit, hvad du sagt
länge ren jag öfverlagt.
Vidt kring öarna det snöda
ryktet jag med harm förnam,
att med hån och att med skam
lät Chryseis hjältar blöda.
Och jag svor vid Hornas tall:
mig skall intet trots förvåna,
mig skall ej Chryseis håna,
mig som brud hon följa skall.

Andra scenen.

DE FÖRRA. Under de sista orden har KÖREN, Cyperns flickor och ynglingar, inkommit och ställt sig i en halfcirkel bakom Lemminkäinen, som under det följande står lugn, med korslagda armar.

Skrattkör.

Ha-ha-ha-ha, ha-ha-ha-ha,
här är världens störste man:
Lemminkäinen heter han.
Alla flickor han berusar,
alla gummor han förtjusar.
Se så nätt,
fin och lätt,
stolt som örnen,
stark som björnen,
kvick som falken

är den skalken,
munter, rolig
och otroligt
söt och rar.
Är han ej en vacker karl?
För hans hot
till hans fot
låt oss alla
nederfalla!
Ha-ha-ha-ha, ha-ha-ha-ha,
store hjälte, grymme man!
Tag vår hyllning nådigt an!

LEMMINKÄINEN.

Finns för en man som jag
ett rum på Cyperns slätter,
där jag kan bo en dag
och dansa några nätter?

KÖREN.

Ha-ha-ha-ha, ha-ha-ha-ha,
för en så storståtlig prins
intet rum på Cypern finns.
Cyperns hyddor äro ringa,
danssalonger finnas inga.
Klen musik!
Bara skrik!
Ingen flicka
kan sig skicka;
inga fagra,
alla magra,
stygga, fula,
gamla, gula,

ingen värd
att bli åt hans nåd beskärd.

LEMMINKÄINEN.

Gif mig en blommig skog
och tvenne röda kinder,
så dansa vi alltnog,
och rummet gör ej hinder.

KÖREN.

Ha-ha-ha-ha, ha-ha-ha-ha,
hjälteblod,
var så god,
på begäran
gör oss äran,
sök en ö,
sök en mö,
mera värdig,
mera färdig!
Ha-ha-ha-ha, ha-ha-ha-ha,
för hans högförnäma nåd
finns visst intet bättre råd.

LEMMINKÄINEN.

Hvad? Gyckel? Öfvermod?
Det skolen I mig löna,

Drager svärdet

den djärfve med sitt blod

Rycker till sig med vänstra handen en af flickorna

och med sin kyss den sköna!

Tredje scenen.

DE FÖRRA. CHRYSEIS i jagtdräkt, åtföljd af DORIS, inträder hastigt, bärande koger, båge och skjutet villebråd.

CHRYSEIS
kastar villebrådet åt Doris.

Draget svärd och trots och harm?
Hvems är den förmätna arm,
som stör gudars frid i lunden?

EN YNGLING.

Han skall straffas nu på stunden!

EN ANNAN.

Han oss hotade helt nyss.

NAIDION.

Han vill röfva sig en kyss.

FÖRSTA YNGLINGEN.

Och så trotsar han oss alla.

ANDRA YNGLINGEN.

Och så vill han oss befalla.

DAFNE.

Och den närmaste i ringen
utan krus bortröfvar han.

LYDIA.

Och så säger han att ingen
hans behag emotstå kan.

NAIDION.

Men vi anses alltför fula . . .

DAFNE.

Och så skratta vi en smula . . .

CHRYSEIS.

Tukta den förmätne sällen!
Straffas skall hans öfverdåd.
Kasta honom utan nåd
utför branterna af fjällen!

LEMMINKÄINEN
står försjunken i betraktande af Chryseis och låter svärdet sjunka.

Hvem är du, sköna flicka?
Två solar uti moln ur dina ögon blicka,
och natt och morgon är du på en gång.
Är du en dotter af den klara dagen,
en Ilmatar, på luftens vingar dragen?
Din fot är vind. Ditt ord är fågelsång.
Du palmens dotter, cedrarnas furstinna,
är du ett barn af Tapios värdinna,
som hennes gyllne byte bär?
Säg, om den vackra Mimerkki du är,
den skogens drottning, som ger fågelfänge
och leder jägaren på elgens stig?
Är du den gudamakt jag sökt så länge,
så säg ditt namn, att jag må trotsa dig!

CHRYSEIS
föraktligt.

Mitt namn, det susar uti skogens grenar,
det sorlar i den klara källans våg,
det blommar grönt på fältets åkerrenar.
Gå, fråga vinden, som på slätten skenar,
och fråga molnet, om mitt spår det såg.

LEMMINKÄINEN.

Och vore skog och vind och vågor stumma,
så talar denna blick, som blott kan vara din.
Och vor' ditt ögas åskmoln än så skumma,

du är Chryseis, Cyperns skönsta blomma!
Jag vet ditt ursprung: därför är du min.

CHRYSEIS.

Du kryp! Du mask! Du träl! Du son af en slafvinna!
Du hafvets usla skum, som vräktes mot vår strand,
du lyfta djärfs din blick till Cyperns herskarinna,
och vet ej att, den stund du höjt din djärfva hand,
skall blixten träffa dig och Febus' pil dig hinna!

LEMMINKÄINEN.

En ros är du förvisst!
Hvart ord ifrån din läpp som hvassa törnet stinger,
men denna läpp är skön som morgonrodnans finger
och törnet blir en blomsterkyss till sist.
Friboren är jag, son af Kaleva,
den väldige, som hela norden kufvat.
Fri är den moder som mitt lif förljufvat,
och fri är jag, och fri skall jag dig ta
med denna arm, som ingen boja tryckte,
och du skall känna *mig,* om du ej känt mitt rykte.

CHRYSEIS
måttande med bågen.

Gå! Vid det stolta haf,
som speglar Cyperns stjärna,
du finner här din graf!

LEMMINKÄINEN.

I dina armar? Gärna.

CHRYSEIS.

Jag genomborrar dig.

LEMMINKÄINEN.

Skjut! Ren du träffat mig.

CHRYSEIS.

Fly! Vindsnabb är min båge.

LEMMINKÄINEN.

Blås, vackra väderil!

CHRYSEIS.

En ljungeld är min pil.

LEMMINKÄINEN.

Din blick är ju en låge.

CHRYSEIS.

Se, hvilken vacker mössa med kil så röd och blå!
Af med din mössa, dåre!

Hon afskjuter med pilen hans mössa.

LEMMINKÄINEN

lugnt upptagande mössan.

För dig hon falla må.
Väl skjutet. Ganska snällt
du träffat mig. Kom, sköna,
följ mig till Kaukos fält,
att kämpens mod belöna!

Griper hennes hand.

CHRYSEIS.

Våld! Mot mig! Min hand! En dolk!

LEMMINKÄINEN.

Kom! Blif min! Tillbaka, folk!

TÄRNORNA.

Zeus! Till hjälp!

FLERA YNGLINGAR.

Hugg ned barbaren!

Kören rusar fram för att befria Chryseis.

Fjärde scenen.

DE FÖRRA. MEDON instörtar. Sedan MEGAPONTOS.

MEDON.

Åt min hämnd den djärfve sparen!
Det är han — den oförskämde,
den förmätne kvinnoröfvarn,
som, med väderkorn af stöfvarn,
tusen tärnor vann och skrämde.

LEMMINKÄINEN
drager sig fäktande, och utan att släppa Chryseis, till Afrodites bildstod.

Afrodite, bistå mig!

MEDON.

Nu, Chryseis, mer ej frukta,
Medons stål skall honom tukta,
Medon skall försvara dig.

De fäkta.

MEGAPONTOS
inträder.

Håll! Håll! Mina kära vänner, hvad tänken I på? Besinnen att här är gudarnes lund och Afrodites bildstod. Är det skick och seder att mörda hvarandra i kärleksgudinnans åsyn? Vid Poseidon, vår stamfader, jag är en fredälskande munskänk, jag tål intet oljud i hela vårt rike, långt mindre så nära vårt kungliga slott. Sticken svärden i slidorna, säger jag er, och berätten mig sakens sammanhang.

Tumult. De stridande åtskiljas.

MEDON.

Undan, låt mig oförtöfvadt
spetsa honom på mitt svärd.

CHRYSEIS

sliter sig lös.

Denne man är döden värd;
han har hårdt min vrede pröfvat...

MEGAPONTOS.

Sakta, sakta, låt oss gå systematiskt till väga. *Posito:* karlen bör hänga... Men hvad har den stackarn gjort?

MEDON.

Jo, på en försåtlig kryss...

NAIDION.

Har han hotat ta en kyss!

MEGAPONTOS.

Vid sånggudinnorna, detta brott tyckes mig Afrodite kunna benåda. Jag kan inte erinra mig att våra lagar stadga något strängare ansvar för en sådan förbrytelse. Unge man, du ser ut som en välskapad faun. Jag vill gifva dig ett råd. Den vise Anakreon säger:

En flickas läppar skapades blott för fyra ögon.
Men bägarens mun är skapt att kyssa i folkets åsyn.

LEMMINKÄINEN.

Blott Chryseis fordrar jag.
Min Chryseis blir i dag.

MEGAPONTOS.

Unge man, unge man, betänk hvad du säger. Chryseis har gifvit korgen åt prinsar och konungar; Febus Apollo måtte ha förvridit din hjärna. Jag vill hoppas att ingen af hoffolket bjudit dig något till bästa?

NAIDION.

Jo, herr munskänk, drufvor, rosor,
Cypervin och aprikoser...

MEGAPONTOS.

Där ha vi det. Du har druckit vin, unge man, och det utan att anställa libation åt gudarne. Därför har Dionysos straffat dig med ett dåligt ölsinne. Jag ser mig föranlåten att för den allmänna säkerheten låta inmana dig i häkte.

MEDON
till Megapontos.

Bort! Mitt tålamod är slut!
Jag är kungens höfding. Röfvarn
skall från jorden rotas ut.

MEGAPONTOS.

Är du höfding för kungens armé, så är jag höfding för Cyperns vinkällare, och det vill säga något förmer. Vid Dionysos' staf, jag är din förman; du dödar, men jag ger lif. Vi äro ett civiliseradt folk, vi hänga ej våra gästvänner. Har bofven druckit vårt vin, så har han druckit det för vår välgång. Polemark, vill du mörda våra välgörare?

MEDON.

Sofister, veklingar, vin, kärlekspjunk, gudinnor,
skymf, trots och öfvervåld, men toma ord till svar.
Se, äpplet moget är. Kom, lurande barbar!
Ty Hellas' forna folk är nu ett folk af kvinnor.

FLERA RÖSTER.

Stilla! Kungen återvänder från parken till slottet.

Femte scenen.

DE FÖRRA. Kung CHRYSANDROS med vakt.

KUNGEN.

Hvad larm förnimmer jag?

Medon och Megapontos förklara för honom stridens uppkomst.

LEMMINKÄINEN.

Jag vädjar till gudinnan.
Du, som oss dödliga i milda bojor lagt,
o Afrodite, hör, *hon* trotsar här din makt!
Jag fordrar ditt beskydd, din hämnd uppå furstinnan.

KUNGEN
till Lemminkäinen.

Gå, yngling, du är fri!
Vi ha ej kedjor nog, ej fängsel nog att lämna
åt alla narrar rum, som segla ön förbi.
Till Chryseis.
Ditt öfvermod, mitt barn, skall Afrodite hämna.

LEMMINKÄINEN
halfhögt, i det han går.

Min Chryseis blir i dag!

MEDON.

Herre konung, öfverflödigt
tycks mitt trogna svärd dig vara.

KUNGEN.

Spara det, tills det blir nödigt
att vårt rikes lugn försvara.
Narrars skryt är ingen fara.

MEGAPONTOS.

Alldeles ingen fara, lita på det, och spara ditt skinn, tills vår högre vishet finner en skråma nödig. Vid Tantalos, detta äfventyr har gjort mig törstig. Jag vore i stånd att utdricka Joniska hafvet, om jag icke gjort ett heligt löfte att aldrig smaka en droppe vatten.

Kungen, Megapontos och Medon gå.

Sjette scenen.

CHRYSEIS. TÄRNORNA. KÖREN. Sedan LEMMINKÄINEN och TIERA. Sist KUNGEN med flere.

CHRYSEIS
försjunken i tankar.

Hvad hans blick var stolt ändå!

ANEMOTIS.

Säg, Chryseis, törs jag fråga,
kan vår fest ej börja få?

CHRYSEIS
utan att höra henne.

Blott en rå barbar! Och våga
att mig förolämpa så!

DORIS
bedjande.

Dansa vi?

CHRYSEIS
som förut.

Det är ett brott...

Förströdd.

Dans? Musik? Ja, det är godt.

AFRODITES FESTKÖR.

Nu dansa vi alla i vårens fest,
när rosor af kärlek glimma.
Och kärlek och vår, de trifvas bäst
i blommor och morgonstrimma.
Vi skämta en gång
i lefnadens tvång,
vi sjunga de himmelska makternas sång.

Nu dansa vi alla i vårens fest,
när rosor af kärlek glimma.

Offertärnorna framträda till altaret.

FÖRSTA TÄRNAN.

O Afrodite, som steg ur vågen
vid Cyperns blomsterbeströdda strand,
vi offra myrten . . .

ANDRA TÄRNAN.

Och gyllne äpplen . . .

TREDJE TÄRNAN.

Vi offra glödande rosors brand.

FÖRSTA TÄRNAN.

Som dufvor rena . . .

ANDRA TÄRNAN.

Som svanor lena . . .

TREDJE TÄRNAN.

Som fjärlar glada!
Oss lycka gif!

TRIO.

O Afrodite, kom att oss tjusa
med vår och kärlek, med sol och lif!

Under offret framträda Lemminkäinen och Tiera, dolda för de öfriga, bakom träden.

LEMMINKÄINEN
halfhögt.

Är skeppet klart att segla än?

TIERA
likaså.

Allt klart ombord.

LEMMINKÄINEN.

Och våra män?

TIERA.

I vapen de vid stranden stå.

LEMMINKÄINEN.

Nu tar jag flickan, och vi gå
med förlig vind till sjöss.

TIERA.

Jaså.
Men något brådt har du ändå.
Jag tycker vi må ganska bra
och kunde sofva här en smula.
Här är så mjukt på tufvorna.

LEMMINKÄINEN.

Gif akt, rättnu slår höken ned!

TIERA.

De flickorna är' inte fula.
En kunde jag väl ock rå med.

FESTKÖREN
fortfar.

Nu binda de skönaste gratier en krans
kring kärlekens strålande öga,
och gudarne småle i morgonens glans,
åskdundraren ler i det höga.
Vårt hjärta, det slår
för kärlek och vår,
odödliga makt, du som aldrig förgår!
Nu binda de skönaste gratier...

Lemminkäinen fattar Chryseis om lifvet och för henne bort. Tiera bortröfvar Anemotis. Kören upphör, dansen skingras.

LEMMINKÄINEN
ilande bort.

Min Chryseis blef i dag!

TIERA
likaså.

Utan blef ej heller jag.

CHRYSEIS
i det hon bortföres.

Rädda mig, min far! Min vakt!

ANEMOTIS
i det hon bortföres.

Medon, hjälp!

KUNGEN
störtar in.

Mitt barn! O fasa!
Kan så fräckt barbaren rasa!

MEGAPONTOS
andtruten.

Det var det jag alltid sagt:
släpp ej lös den kvinnojägarn!
Mister andan.
Gudar — månn' jag sväljde bägarn?

KUNGEN.

Hälften af min sköna ö
och mitt barn till lifstids maka
åt hvemhelst som för tillbaka
röfvarns rof från stormig sjö!

MEDON
med draget svärd.

Ve det svärd, som maktlöst hvilar!
Ringa, herre, är din ö,
om dess skönsta ros skall dö,
bristande för stormens ilar.
Halfva löftet tag tillbaka,
men den andra hälften håll!
Ut till strid mot Scyllas troll!

Må Charybdis hvirflar braka,
må sin udd Poseidon skaka,
hämndens gudar, hören mig!
Jag skall ej Chryseis lämna,
jag skall röfvarns fräckhet hämna,
jag skall spana ut hans stig,
hände hvad som än må hända,
intill världens sista ända.

Ilar efter de flyende.

Ridån faller.

Andra akten.

Ett finskt pörte. Dörr i fonden. Dörr till vänster för åskådaren. Stor, öppen spis, i hvilken brinner eld. På väggen en båge och horn af elgar. En bänk, ett bord och en handkvarn. Rummet halfmörkt, endast belyst af eldskenet från spisen. Det är en afton på sena hösten. Man hör stormen hvina, och alla inkommande äro betäckta med snö.

Första scenen.

HELKA

ensam, malar handkvarn och sjunger.

Kvarnvisa.

Fordom var jag röd om kinden,
vaggade som ros för vinden.
Lätt jag flög som fågelungen,
och mitt hår var brunt som ljungen.
Mala på!
Det var då.
Fordom var min blick så blå.
Fordom var jag röd om kinden,
vaggade som ros för vinden.

Kom så höst i blomsterringen,
och min fågel fällde vingen.

Nu den kulna vinden plockar
färgen bort från mina lockar.
Mala på!
Det var då.
Fordom var min himmel blå,
kom så höst i blomsterringen,
och min fågel fällde vingen.

Andra scenen.

HELKA. AINIKKI inkommer på skidor, ställer dem vid spiseln och aftorkar dem omsorgsfullt.

AINIKKI.

Så, nu är jag här tillbaka.
Ute faller snön så tätt.
Utan skidor var ej lätt
att en väg i skogen staka.
Moder, kvarnen blir dig tung;
jag är stark och jag är ung,
och mig tröttar kvarnen föga . . .

HELKA
med en afböjande åtbörd, fortfar att sjunga.

Sorgerna som vintrar snöga;
hvar är du, min älsklings öga?
Se, din moder stenen vrider,
sjunger om de flydda tider.
Mala på!
Det var då.
Fordom var min sjö så blå.
Sorgerna som vintrar snöga;
hvar är du, min älsklings öga?

AINIKKI
sättande sig att karda ull.

Hör hur kulen stormen går.
Ack, om ren det vore vår!

HELKA.

Flickans håg till våren står,
gossen längtar till sin skida,
fadren önskar vinterblida,
men den gamla modrens håg
längtar ej till sol och våg,
minns ej mer den snö som varit,
hoppas ej en sommarhamn,
breder blott sin toma famn
mot den älskade som farit.

AINIKKI.

Innan nyss jag vände hem,
gick jag utaf gammal vana
bort till udden för att spana,
du kan säkert gissa hvem.
Ren det mörknade, och hafvet
låg i höstens skum begrafvet;
men då tycktes mig jag såg
tvenne seglare på våg.

HELKA.

Skum! Och åter skum!

AINIKKI.

Nej, tydligt
såg jag skeppen från vår strand.
Ett var visst från detta land,
men det andra var för prydligt.

HELKA.

Molnet dref vid himlens bryn,
måsen blänkte hvit i skyn.

AINIKKI.

Kära moder, det är redan
mer än fyra solhvarf sedan
han for bort, som vi ha mist.
Bed att Ukko honom sist
glad som förr oss återsänder!

HELKA.

Jag har frågat skogens kvist,
jag har frågat hafvets stränder,
vågens skum och vägens sand,
månens skifva, solens brand;
jag har genomvandrat världen
allt till nordens sista rand,
och mitt hår blef grått på färden,
ögat blef af tårar rödt
och min fot till döden trött;
men ej spår, ej ljud, ej spaning,
ej ett tecken, ej en aning
af den saknade jag mött. —
Du hans båge, du som länge
slapp och glömd på väggen hängt,
skall du nånsin gå på fänge?
Skall du nånsin åter klinga,
när i björnens breda bringa
susande din pil du sänkt?
Trygg i våra beteshagar
reder Ohto nu sitt bo,
men din herre sorgsen jagar
elgarna på Kalmas mo.

AINIKKI.

O min goda, goda moder,
säkert kommer han, min broder,
kommer åter, rik och varm,
med en maka vid sin arm
till din trogna modersbarm.

HELKA.

Mer än ljuset, mer än lifvet
har jag älskat honom. Men
kommer han en dag igen
och hans hjärta, förr så ömt,
är åt unga makan gifvet
och han har sin moder glömt —
mer än nånsin dyr och kär
han ändå, ändå mig är.

AINIKKI.

Ack, hvem älskar så som du!

HELKA.

Också toma timmar ila.
Det är sent; jag går till hvila.

AINIKKI.

Moder — dröm om *honom* nu!

HELKA

i det hon går.

Vårda elden; stäng vår hydda,
gudarne må dig beskydda.

Tredje scenen.

AINIKKI ensam. Sedan LEMMINKÄINEN.

AINIKKI
sedan hon stängt dörren.

O du sömnens vackra gosse,
Unonen, du slummerljufva,
bred en vänlig bädd af mosse,
lägg din allrafinsta tufva
vid min goda moders hufvud!
Hvarje ängslans band du losse.
Du, som drömmens rosor plockar,
låt de sorgsna tankar vika,
stryk med mjuka, silkeslika
händer hennes gråa lockar
och berör med vallmovind
hennes tårbeplöjda kind!

Sakta klappning på dörren.

Klappar det så sent på kvällen?
Är det gårdens haltia?
Åker Ajatar kring fjällen
i det mörka Metsola?

LEMMINKÄINEN
utanföre.

Ainikki, låt upp!

AINIKKI.

Hvem där?

LEMMINKÄINEN.

Det är jag, din egen broder.

AINIKKI
öppnar dörren.

Lemminkäinen! Du! Du här!

LEMMINKÄINEN
inträder på tå.

Ainikki! Väck ej vår moder!
Är hon sorgsen? Är hon glad?
Har hon glömt mig? Många gånger,
när jag tänkt på hennes sånger,
har jag känt, jag vet ej hvad,
ledsnad, längtan eller ånger...
Kan hon ännu bannas smått?

AINIKKI.

Hennes bruna hår är grått,
hennes röda kind har gulnat,
hennes klara blick har mulnat,
och på dig hon tänkte blott.
Men, fastän med ett förgråtet
öga, blir ditt fel förlåtet.
Säg, hur kom du hit?

LEMMINKÄINEN.

Rätt godt.
Alla goda makter skydde
denna hydda! Ja, jag flydde
långt från söderns narrar hem
och förföljes nu af dem.
Ainikki, du skall få skåda
något underbart. Vi båda,
Tiera och jag, med oss
föra hit, bland annan tross,
hvar sin brud. Ah, hvilken kvinna!
Stolt och skön som en gudinna

och den enda dock, hvars hjärta
jag ej än förmått att vinna.
Hvar i denna kulna trakt
rodna rosorna så bjärta?
Hvar har locken denna svärta?
Hvar har ögat denna makt,
som oss snabbt i bojor lagt?
Men jag glömmer att vid stranden
väntar hon mitt snara bud.
Ainikki — räck systerhanden
åt din broders unga brud!

Går.

Fjärde scenen.

AINIKKI. Sedan HELKA.

AINIKKI.

Fall, du hvita snö, tillbaka,
fall på all den fröjd jag drömt!
Tiera för hit en maka,
Tiera har mig förglömt!

Paus.

HELKA

inträder lyssnande.

Ainikki — hvem var här nyss?

AINIKKI

brydd.

Ilmatar vid fönstret rörde,
sömnlös du på vinden lyss.

HELKA.

Men ett ljud, en röst jag hörde...

AINIKKI.

Ajatar i skogen körde.

HELKA.

Du bedrar mig... Någon kom,
någon — någon — någon, som
du för mig ej yppa vågar...

AINIKKI.

Goda moder, lugna dig!
När du mig så häftigt frågar,
törs jag ju ej...

HELKA.

Lugna mig!
Bed den strida forsen stanna!
Knyt en duk för solens panna!
Forsen ilar, solen skiner.
Jag har hört min älsklings stämma;
säg, hvar är han?

AINIKKI.

Snart här hemma.

HELKA.

Hemma!

Ilar ut.

Femte scenen.

AINIKKI ensam.

Hör hur vinden hviner;
gå ej, moder! ... Hon är borta.
Jo, min list kom snällt till korta.

Men hur skall vår stackars stuga
åt så granna gäster duga?

Börjar städa stugan.

O, min broder äger allt;
hundra hjärtan han befallt.
Men jag är det moln, som skuggar
utan fäste himlens rund;
jag är kvällens dagg, som duggar
osedd i en skuggrik lund
och förgås i morgonstund...
Jag vill städa fint och nätt
åt... ja, åt Tieras maka.
Hennes bädd jag bäst vill skaka,
att hon slumrar ljuft och lätt.
Gudar, skall hon ana det?
Men... här äro de tillbaka.

Sjette scenen.

AINIKKI. HELKA, LEMMINKÄINEN, TIERA, CHRYSEIS och ANEMOTIS inträda. Alla, utom Chryseis, aflägga sina öfverplagg. Anemotis värmer sig vid brasan. Tiera kryper i tysthet på ugnen.

HELKA

till Lemminkäinen.

Ack du oförvägne sälle,
uppå hvilket uselt ställe
har du åter flackat, ströfvat,
människor och gudar pröfvat,
men din gamla mor bedröfvat?

LEMMINKÄINEN.

Moder, huru väl af dig,
att mig strax med bannor fägna,

ty ju flera bannor regna,
desto mer du älskar mig!
Hvar jag dröjt? I ljuflig hamn,
långt på öar utan namn.
Där så äro träden röda,
och ur bergen utan möda
vin och mjölk och honung flöda.
Där så vor' jag än i dag,
men det dumma folket tyckte
att mitt manliga behag
tossorna på ön förryckte.
Så kom jag i elakt rykte,
jag som är så blyg och skygg,
hatar flickor mer än mygg
och till fötter tar behändigt,
för att mig i busken dölja,
när mig flickorna förfölja!
Men det göra de beständigt.

HELKA.

Jo jag känner dig, min son.
Ankra dig vid mig, sa' spån.

LEMMINKÄINEN.

Moder — lifvet är så soligt!
Men jag stadgat mig otroligt.
Här, min moder, till bevis
har jag köpt för röfvarpris
en den allrabästa hustru.
Född för Cyperns gyllne tron,
då Chryseis hette hon;
men när hon förbyter tronen
mot en nordisk koja, då
ändras namnet med personen:

Kyllikki hon heta må.
Kyllikki, ditt namn skall gå,
tjusande på sångens vingar,
med hvart kantele, som klingar
öfver våra sjöars blå.

HELKA.

Prisadt vare du, o haf,
att min son du återgaf!
Och du söderns klara stjärna,
som från Ukkos höga borg
sett min längtan, sett min sorg,
prisad du, som skänkt en tärna,
att den vilde gossen kufva
och min ålders dar förljufva,
när mig mödan blir för tung!
Hvit är snön på tufvans ljung,
ljus är stjärnans bild i vågen,
men långt hvitare än snön,
mera ljus än stjärnelågen
är en brud, som, god och skön,
bär sin älsklings bild i hågen.

LEMMINKÄINEN.

Snart din ynnest skall hon vinna,
dina mödor skall hon lätta,
elda, sopa, skura, tvätta,
karda, nysta, väfva, spinna,
kärna, mala, baka, brygga,
hålla gård och lagård snygga . . .

HELKA
till Chryseis.

Godt. I morgon kan du börja,
men i dag är du min gäst,

och jag går nu att besörja
här en liten hemkomstfest.

Går.

Sjunde scenen.

DE FÖRRA utom HELKA.

CHRYSEIS

förnämt och trotsigt.

När tar detta gyckel slut?
Har ej än du nog mig pröfvat?
Från mitt hem har du mig röfvat;
genom haf och stormars tjut
har du nu, barbar, mig fört
hit till världens sista ände,
att i mörker, köld, elände
gäckas, plågas oerhördt.
Ödet skiftat våra lotter:
slaf, jag är en kungadotter!
Fall med ånger för min fot!
Gif mig ett palats till boning!
Kanske tas din bön emot,
och jag skänker dig förskoning.

LEMMINKÄINEN.

Hulda, bannas ej! Var god!
Är det det, som dig förtryter,
att i mina ådror flyter
intet frejdadt kungablod?
Lugna dig! Aftorka tåren!
Om jag själf är ringa boren,
är mitt svärd af kunglig börd,
ty från gudarne det stammar,

och det mejar, när det flammar,
dödens konungsliga skörd.
Om slikt lappri ej vi tviste;
för de riken som du miste
nya riken jag dig ger,
säg, hvad önskar du än mer?
Färdens mödor äro flydda;
hvila i vår lugna hydda!
Hvad är ett palats, om icke
kärleken får rum däri?
Men i kojan jubla vi,
när vi gudars nektar dricke.
Säg blott att du har mig kär,
se, så lofvar jag och svär
ett palats åt dig att bringa.

CHRYSEIS.

Om en kunglig håg du bär
och ej blott en frejdad klinga,
döda mig! Ej mig bedrag!
Ty mitt hjärta skänker jag,
men jag låter det ej tvinga.

Båda fortfara att samtala, Chryseis häftigt, Lemminkäinen blidkande.

TIERA
makligt utsträckt på ugnen.

Ainikki, ro hit med en stånka öl!

Ainikki hämtar ölet.

Du har blifvit stor och vacker du, Ainikki! Jag vill minnas att när du var liten, tyckte du om mitt bruna skägg.

Dricker.

Hvad tycker du om min brud?

AINIKKI
med nedslagna ögon.

Solens dotter gifve henne
alltid lika röda kinder.

ANEMOTIS.

Dina kinder likna tvenne
vinterdrifvor; men däröfver
skina tvenne solar varma,
goda flicka, dig förbarma,
låt mig värma mig vid dig!

TIERA
som förut.

Brudar skadas ej af frosten. Syöjätär äte mitt hjärta, om jag ej älskar dig nästan lika högt som mitt björnspjut. (Till Ainikki) Hon hade därborta ett blåsigt namn, men nu har jag efter Tapios piga kallat henne Tuulikki — hon skall vakta min boskap för vargarna.

ANEMOTIS.

Vacker syssla nu jag har;
vargen äte dig, barbar!

TIERA
som förut.

Lång och krånglig resa hade vi från Saaris, som de där kalla Cypern. Det cypriska följet var oss ständigt i hälarna. Ännu i kväll slank deras fördömda uppnästa speljakt som en ål mellan klipporna. Inte fick man sofva i fred, och (drickande) inte fick man dricka i ro.

Röster utanför stugan.

Åttonde scenen.

DE FÖRRA. MEDON intränger, åtföljd af CYPRISKA SOLDATER. Lemminkäinen drager sitt svärd. Tiera vinkar åt Ainikki att räcka honom hans spjut. Ainikki ställer sig skrämd bakom Lemminkäinen. Anemotis sluter sig till Medon. Chryseis står ensam, tvekande mellan båda.

MEDON

med draget svärd.

Ändtligen har jag dig funnit,
kvinnoröfvare! Din stjärna
har för sista gången brunnit.
Ned med vapnen! Sök ej spjärna!
Hämndens timme slagen är.

LEMMINKÄINEN.

Väl stå vi blott tvenne här;
men försök, tag våra vapen!

MEDON.

Säg, vill du, förmätne bof,
genast lämna ut ditt rof?

LEMMINKÄINEN.

Lämna ut? Den galenskapen
föll mig ej i tiden in,
minst när Kyllikki är min.

TIERA

på ugnen.

Tuulikki blir aldrig din.

MEDON.

Hör, Chryseis! Dig de gäcka.
Nya oförrätter väcka

harmen i din stolta själ!
Säg åt denne usle träl
huru högt du afskyr, dömer,
hatar honom!

LEMMINKÄINEN.

Tala fritt!
Valet, Kyllikki, är ditt.
Säg att du mig hatar, glömmer
och förbannar. Samma stund
slites kärlekens förbund,
och du ilar fri att smycka
där med offret af min lycka
Afrodites altarrund.

MEDON.

Döm, Chryseis, döm, jag ber!
Kom att evigt honom glömma!

CHRYSEIS
tvekande.

Gudarne må honom döma;
jag förmår det icke mer.

LEMMINKÄINEN
till Medon.

Narr, när du härnäst i harmen
kallar frie männer trälar,
tag ditt hufvud under armen;
det kan bita dina hälar.
Här förfryser du din näsa;
res till Cypern; lycklig resa!
Och för hofvet där berätta,
när din frossa är förbi,
att Chryseis-Kyllikki
finner sina sorger lätta.

TIERA

skakande sitt spjut.

Och här finner Tuulikki
mina knäfvelborrar nätta.

MEDON.

Vid Poseidon, du skall se,
ömklige hyperboré,
om mitt goda stål är fruset.

LEMMINKÄINEN.

Mygg, hvi surrar du mot ljuset?
Hvarföre vår nacke knäcka
här, bland skrämda kvinnor, inne
och det rena golfvet fläcka?
Bättre plats vi ute finne,
och långt vackrare är blodet
på den hvita drifvan där.

MEDON.

Usling, svek dig redan modet?

LEMMINKÄINEN.

Mät då våra klingor här!
På en renhud må vi strida.

En renhud bredes under de stridande, som mäta sina klingor.

Hugget först är från din sida.

MEDON

anfallande.

Så far ned till Orkus' natt!

LEMMINKÄINEN

försvarande sig.

Så så, klös ej, lilla katt!

MEDON

fäktande.

Jag har klo som dig förlamar.

TIERA

som makat sig ned från ugnen, fäktande mot soldaterne.

Akten er för björnens ramar!

Chryseis kastar sig mellan de stridande och skyddar Lemminkäinen. Striden afstannar.

CHRYSEIS.

Medon, håll! Vill du mig döda?
Vägen till hans hjärta bär
genom mitt. Förr må jag blöda,
jag, som stridens orsak är.
Lemminkäinen, tämj din klinga!
Se, min faders bud står här.
Rättvis är hans sak; men ringa,
inför gudars domar stämd,
mänskan kan sitt öde tvinga...
Afrodite, njut din hämnd!

MEDON.

Denne man har grymt dig pröfvat,
dödligt sårat, djupt bedröfvat
och ditt hem, din krona röfvat.

CHRYSEIS.

Om han tusen gånger felat,
tusenfaldt mig förfördelat,
Medon, ack, mitt sår är heladt...

MEDON.

Tänk på Cyperns rosor bjärta,
tänk på dina vänners smärta!
Minns din gamle faders sorg,
där han öfvergifven stannat
i sin öde kungaborg!

CHRYSEIS.

O, mitt öde jag förbannat!
Denne man, som i mitt hjärta

jag har dödat tusen gånger
och som, gäckande min ånger,
trotsande min bittra saknad,
i mitt hjärta åter vaknad
hvarje gång stått upp på nytt;
denne man, som jag har skytt,
hatat, hotat och förskjutit;
denne man, ehvad han brutit...

MEDON.

Håll, Chryseis! Säg ej mer!
Genom natt och frost och dimma
Hellas' gudar dig förnimma,
Cyperns himmel på dig ser.

CHRYSEIS.

Nåd, o Hellas' gudar, nåd!
Denne man, ehvad han brutit,
parcerna för evigt knutit
fast vid hans min lefnads tråd.
Hvad än Zeus med mig beslutit,
om vid troner, om i kojor,
om i frihet, om i bojor,
om i purpurns öfverflöd,
eller i den bittra nöd
hädanefter jag skall bida
all min korta lefnadsdag —
Lemminkäinen älskar jag!

LEMMINKÄINEN
sticker svärdet i slidan.

Gå att slumra i din slida,
och förvandlas, du mitt svärd,
till en blomma vid min sida!

Älska är förmer än strida;
Kyllikki är nu min värld.

MEDON

sticker sitt svärd i slidan.

Ve, förlorad djupt i hafven,
långt i nordens snö begrafven
Cyperns sköna pärla svann!
Ingen henne återfann!...
Du min dyrkade furstinna,
att dig lyda är jag lärd.
Blef ej lyckan mig beskärd
att dig hämnad återvinna,
skall du dock mig hörsam finna. —

För sig.

Än en dag, af längtan tärd,
skall Chryseis sig besinna;
Nyck, ditt väsen är en kvinna!

TIERA

till soldaterne.

Hvartill tjenar det att jag spräcker edra skallar, sedan våra höfdingar stuckit svärdet i slidan? Låt oss hellre anamma en stånka öl. Tacken Hiisi, edra cypriska vintrattar, att I ägen inloppet i behåll, sedan jag pejlat det med mitt spjut.

CHRYSEIS

till Medon.

Att i höstens fasor fresta
dessa vilda nordanhaf,
vore blott din vissa graf.
Medon, lofva mig att gästa
denna kulna vinter här.
Sedan vänd till Cypern åter;
säg: Chryseis här begråter

hvarje vän som hon haft kär;
men blott mig min far förlåter,
gladt jag mina bojor bär.

Nionde scenen.

DE FÖRRA. HELKA, som inkommit vid stridens slut, träder mellan Chryseis och Lemminkäinen.

HELKA.

Köp din häst ifrån den rike;
välj från fattigt hem din maka;
like trifves bäst med like;
sänd prinsessan hem tillbaka!
Silkeshand, som plockat drufvan,
plockar icke bär från tufvan.
Den som ägt palatser förr
snafvar lätt i kojans dörr.

CHRYSEIS
till Helka.

O min mor, låt dig försona!
Min förgätna kungakrona
ligger ödmjuk för din fot;
tag din dotters hyllning mot!
Drottning här är du allena.
Nöjd att endast dig få tjena,
skall jag dina mödor trygga,
väfva, baka, byka, brygga.
I den hydda, där du bor,
vill min nya värld jag bygga,
och din kärlek, o min mor,
gör den rik och gör den stor!

Helka omfamnar henne.

LEMMINKÄINEN.

Ej förgäfves
lärde mig min moder orden,
som till hafvets afgrund tränga,
himlens fästen sönderspränga
och till grus förvandla jorden.
Fast så vek som vax i hågen,
flyktig som den lätta vågen,
har jag Pohjas stängsel brutit,
tyglat Hiisis vilda fåle
och med blixtens hvassa stråle
nordens drakar genomskjutit.
O min Kyllikki, som nyss
lofvat röfvaren förskoning,
se, vår kärlek, vår försoning
ha förvandlat med en kyss
hyddan till en kungaboning.
Ett palats har du begärt,
ett palats vill jag dig sjunga.
Nu gif akt, när orden ljunga!
ett palats är dig beskärdt.

Melodram.

Du Tapios barn, du gamla vägg,
du furans murkna ättelägg,
som trotsat många vintrars snö
och många vårars storm och tö,
lyss på mitt mäktiga ord!
Ödmjuka dig! Fall! Försvinn!
Du ås, fall in!
Du tak, som skyddat min moders hufvud!
Du golf, som burit min vagga förr!
Du värn för friden, du gamla dörr!
Du gråa härd, där i barndomsdagar

vid brasans skimmer jag lekte gladt!
Jag offrar er för min kärleks skatt.
Farväl! Försvinn!

Stugan sammanstörtar, stycke efter stycke, försvinner och lämnar plats för ett öde landskap, betäckt af snö och belyst af månsken, som längst i fonden glimmar öfver ett stormigt haf.

Hör mig, du marmorklippa!
Du mur af malm!
Du kopparfasta, väldiga jätteborg,
där Hiisis trollmän hamra på järnets hjärta!
Ödmjuka dig för mitt ord!
Upp! Res dig i sköna hällar!
Upp! Forma dig till ett slott,
långt mera herrligt, än Saaris konung
byggt med titaners arm på blommig ö!
Vägg, bred dig ut!
Mur, jämna dig!
Tak, lyft dig upp!
Naturens döttrar, Luonnottaret,
utbreden alla skatter här kring oss!
Luft, gif din klarhet!
Vatten, din hälsa!
Jord, din rikedom!
Eld, din glans!
Du himlens herre,
Ukko, som bygger i moln ditt hus af guld!
Nu skärma i kraft och nåd och storhet
Mitt sköna, tjusande, stolta slott!

Palatset reser sig, stycke efter stycke, ur ödemarken. Scenen ljusnar, och morgonrodnaden glimmar in genom fönstren med tilltagande glans.

Här skola vi bo
i frid och skönhet, i ljuflig ro.
Här skall en moders bön
oss sällhet önska.

Här skall vår kärlek skön
som våren grönska.
Här skola vi glada båda
i lugn på lefnadens stormar skåda.
Här skola vi skapa ett blomsterland
med gyllne tegar på Suomis strand
och spegla vårt älskande öga
i sjön, som förgylles af morgonens brand.

Ridån faller.

Tredje akten.

Pelarsal i Lemminkäinens palats. I fonden en balustrad, bakom hvilken man ser ett nordiskt vårlandskap, belyst af aftonsolen. En dörr till höger och en till vänster. Till höger Lemminkäinens vapen: hjälm, svärd, spjut, båge och koger.

Första scenen.

LEMMINKÄINEN, klädd i pansarskjorta, borstar med guldborste sitt långa, svarta hår. Framför honom står EN LAPSK SLAF, hållande hans sköld som spegel. I fonden CHRYSEIS, lutad mot balustraden och betraktande landskapet, medan hon låter sin slända vårdslöst nedhänga. Ett stycke längre till vänster sitter AINIKKI, flitigt spinnande.

LEMMINKÄINEN
till slafven.

Har du glömt hvad jag befallt?
Skölden bör du framför allt
skura blank och feja prydligt,
att jag må i den rätt tydligt
se min ståtliga gestalt.

SLAFVEN.

Herre, ingen spegel kan nog berömma din skönhet. Hvar dag blir du mera ståtelig. Din like finns icke från

solens uppgång i Saima intill Qvenerhafvet i väster: dig kan ingen emotstå från Kyrialabotten intill Rastekais fjäll. Jag säger det ej för att berömma dig, men hvar och en måste medge, att du är skönare än en gud, starkare än en människa och gifmildare än både gudar och människor. Befaller du något mer?

LEMMINKÄINEN

kastar åt honom en guldkedja.

Gå din väg, tag detta gull
för din hala tungas skull.
Hvad jag är, låt mig ej höra.
Jag mitt eget värde skött,
utan att det kräk jag gödt
bräker smicker i mitt öra.

SLAFVEN

i det han ställer bort skölden och upptager kedjan, för sig.

Maderakka! Det var för groft; det smakade min herre bara till hälften. Nästa gång vill jag vara finare och förtjena en armring. Men därförinnan måste Kyllikki bort. Min herre blir krånglig af brist på ombyte.

Går.

Andra scenen.

DE FÖRRA utom SLAFVEN.

LEMMINKÄINEN

i det han tager sitt svärd och pröfvande böjer klingan mot golfvet.

Säg mig, yppersta bland svärden,
när skall jag eröfra världen?

CHRYSEIS.

Hur orangerna de glimma!
Hur i aftonrodnans strimma
mandelträdens grenar susa!

LEMMINKÄINEN
till svärdet.

Hvad din blixt kan mig förtjusa!

CHRYSEIS.

Kväll, hvar gömde du din skugga?
Hör du icke näktergalen?
Ser du icke daggen dugga
öfver myrtnarna i dalen?
Och du dröjer, sköna kväll,
att en slöja dra för kvalen
och ge ro åt mödans tjäll.

AINIKKI
spinnande.

Hör blott, huru hon förvandlar
allt till myrtnar och till mandlar!
Såg du ej vår skog ännu?
Det är björkar, kära du,
ekar, furor, granar, rönnar,
aspar, häggar, lindar, lönnar...

CHRYSEIS.

Vet jag dina nya namn!
Underbart för första gången
ser jag Pan, naturen, fången
vakna upp ur dvalans famn.
Blekt som en uppstånden hamn
är hans anlete — men samma
sol i samma aftonflamma!
Cyperns sol!

Återtager sitt arbete.

LEMMINKÄINEN
spännande sin båge.

Säg mig den man,
som min båge spänna kan!

AINIKKI
tröstande till Chryseis.

Allt skall mycket bättre bli
nu, när sysslorna bli lätta
och när vintern är förbi.

På afstånd spelas Afrodites festkör: "Nu dansa vi alla".

CHRYSEIS
låter sländan falla.

Hellas' gudar, hvad är detta?

AINIKKI.

Dina landsmän, som här nära
bo i byn, sen Medon kom,
ha ju dansat vintern om,
och du själf gjort dem den äran
att rätt ofta dansa med.
Kyllikki — gå ej dit ned!
Du min broders vrede retar;
svartsjuk han på Medon är.

Musiken upphör.

CHRYSEIS.

Det är just hvad mig förtretar.
Svartsjuk på ett stackars minne!
Han en vacker dag begär
att jag stängs som fånge inne,
på det han, min man och herre,
som är tusen gånger värre,
må förlusta sig i krig.
Därpå leker jämt hans sinne.

LEMMINKÄINEN
som hört de sista orden.

Hvad bekymrar det väl dig
om jag reser eller stannar,

smeker, hotar eller bannar.
Endast du, långt från min syn,
får gå ut till dans i byn?

Ainikki smyger sig bort, för att inkalla Helka.

Tredje scenen.

LEMMINKÄINEN. CHRYSEIS. Sedan HELKA.

CHRYSEIS.

Är du artig man? Jag frågar!
Dagen om med dina bågar,
svärd och sköldar du mig plågar,
och när jag, en vacker kväll,
trött vid detta vapengnäll,
önskar roa mig en smula,
strax gör du grimaser fula
och tar den där bistra min,
som Herakles, när han dödat
Erymanthos' vilda svin.

LEMMINKÄINEN.

Därföre har du bemödat
dig att mina bannor glömma.
Medon skall dig visst berömma.

CHRYSEIS
gråtande.

Och du älskar mycket mer
nordens afskyvärda drakar
än din öfvergifna maka . . .

HELKA
inträder, liksom händelsevis, bärande en knippa lin och talande det följande fonden, liksom vid sig själf.

Akta, björk, när granen sprakar,
att ditt näfver icke brännes.

CHRYSEIS.

Moder, felet är ju hans!

LEMMINKÄINEN.

Moder, felet är ju hennes!
Kyllikki vill gå till dans.

CHRYSEIS.

Moder, Lemminkäinen nännes
banna mig för lek och glam,
medan tvär och allvarsam
han går dagen om och vurmar
blott på Lapplands etterormar.

HELKA
som förut.

På en stenig väg jag sett
eld ur hästens hofvar springa;
men på mjuka gräset inga
gnistor mer hans järnsko gett.

LEMMINKÄINEN.

Jag, som är den fredligaste,
lugnaste, beskedligaste
man som än bar svärd i bälte
Rår jag för att Kyllikki
ständigt ser i mig en hjälte?

CHRYSEIS.

Fäkta! Slåss! Gå ut i fara
Var en hjälte; du är fri.
Men åtminstone låt bli
att en svartsjuk hjälte vara.

LEMMINKÄINEN.

Kyllikki, låt oss försonas!
Låt vår unga kärleks vår

för hvar höstlig storm förskonas!
Jag vid Ukkos blixt vill lofva,
att till krig ej mer jag går,
ej för guld och ej för gåfva.

CHRYSEIS.

Och jag svär vid Afrodite:
furier mig sönderslite,
Cerberus min skugga bite,
om jag, fjärran från din syn,
mera går till dans i byn.

De räcka hvarandra handen.

HELKA

som förut.

Löftet är en äppleblomma;
äpplet vet hvad hon är värd.

Går.

LEMMINKÄINEN.

Hjälm och pansar, sköld och svärd,
allt jag gärna vill försumma.
Hädanefter för jag krig
blott mot björnarna, som brumma,
Kyllikki, för nära dig.
Hulda, räck mig än din hand!
Hvarje tvedräkts tanke tystne.
Se, med röda rosors band
binder du den fjärranlystne.
O hur skön är denna kväll!
O hur ljuf är du att famna!
Och hos dig hur stolt, hur säll
Kaukomieli skall hamna!

CHRYSEIS.

Artemis dig gifve fänge.
Dröj blott icke alltför länge!

Lemminkäinen fattar sin båge och går.

Fjärde scenen.

CHRYSEIS ensam. Sedan ANEMOTIS.

CHRYSEIS.

Ja, en hjälte är han dock,
en Achilles, när han dyster,
skakande sin svarta lock,
brusar ut i hot och pock,
och en Paris, när han yster
fordrar allt hvad hjärtat lyster.
Sällsamt! Hellas' attiskt fina
hjältefurstar voro mina;
dem försmådde jag en dag;
men barbaren, som mig trotsar,
retar, kufvar och förkrossar,
honom — honom älskar jag!

Spinner och suckar.

Skada att han är så flyktig!

ANEMOTIS
utanför balustraden.

Får man audiens, ers nåde?

CHRYSEIS.

Är det du? Kom in!

ANEMOTIS
som förut.

Minsann!
Kan det ske förutan våde
för er svartsjuke herr man?

CHRYSEIS
otåligt.

Kom!

ANEMOTIS
inträder, komiskt utstyrd i vinterkläder, och framräcker ett par stora ullvantar.

Tillåt att dessa vantar
jag förärar och förpantar
som en tidsenlig tribut!

CHRYSEIS.

Toka, vintern är ju slut.

ANEMOTIS.

Slut? Det kan jag ej begripa.
Slut? För det att några fula
fåglar uti träden pipa
och för det att några gula,
magra strån klä upp en smula
dessa nakna stenars rös!
O min Febus, hvad jag frös!
Nyss så fann jag i en klyfta
riktig, veritabel snö!
Kan man ej af ängslan dö!
Kan man ej af frossa snyfta!

CHRYSEIS.

Och likväl — hvem af oss båda
nånsin anat förr än här,
huru outsägligt kär
efter vinterns natt och våda
dock den blida våren är!
Detta ljus...

ANEMOTIS
härmande.

Och sus och dus,

bus och bas och brak och brus
under vingarna af Bore!
Ack, om vi på Cypern vore!

CHRYSEIS.

Hvarför klagar du beständigt?

ANEMOTIS.

Säg mig — skall jag tala vers?

CHRYSEIS.

Icke är det just nödvändigt.

ANEMOTIS.

Nå, jag talar härs och tvärs.

Föreställ dig en lång, förskräcklig vinter, en hvitmenad graf, där man inmurat mig lefvande i ett uselt, rökigt pörte med en dromedarie till man, som älskar mig *nästan* lika mycket som sitt björnspjut. Lyckligtvis bodde våra hellener några timmars väg därifrån i byn, och hos dem fingo vi ofta dansa. Gudars löjen! Du skulle ha sett dessa pälsade hyperboréer försöka med sina krumsprång att härma vår kordans! Ändtligen påstod man att vi hade vår — och hvilken vår! En grön vinter! Ett ljust Orkus! Vidare fårklippning, koskällor, tranbär och björklake — o min Chryseis, hvad skulle ej Theokritos ha gifvit för att få skildra en sådan idyll!

CHRYSEIS.

Anemotis, smäda icke
fattigdom och kärlek här.
Skönhet äfven här vi blicke
fast det annan skönhet är.

ANEMOTIS.

Vackra kärleksprof, att förflytta oss, liksom hjältarne i en tragedi af Aischylos, från de elyseiska fälten

direkt till Tartaren! Det är sant, man har byggt dig ett palats — med sång, det förstås — lika fort som våra poeter bygga en Olymp. Men (ser sig om) hvilket palats? Plumpt som en beotisk kvickhet och fattigt som en spartansk supé! Är din man lika löjlig och svartsjuk ännu?

CHRYSEIS.

Anemotis — intet mer!
Jag befaller dig — jag ber.

ANEMOTIS.

Förlåt, mitt namn är Tuulikki — torparehustru till ers höghets tjenst. Så när hade jag glömt fråga, om du har någon hälsning till Cypern.

CHRYSEIS.

Hvad? Till Cypern?

ANEMOTIS.

Hafvet är nu isfritt, världen är öppen. O Chryseis, känner du icke en fläkt af frihetens luft? Medon och hellenerne gå till segel i natt.

CHRYSEIS.

Gudar! Redan?

ANEMOTIS.

Tycker du att dessa sju månader flugit så gudasnabbt på zefirernas vingar? Den stackars Medon är utom sig; han vågar ej säga dig farväl, af fruktan för din tyrann.

CHRYSEIS.

Jag vill följa dig till stranden...
Jag vill räcka honom handen...

ANEMOTIS.

Kypris Afrodite löne dig, min Chryseis, och skänke dig omsider en bra man! O, det skall bli ett muntert afsked. Hellenerne ha bjudit alla flickor i byn på en afskedsdans. Flöjternas toner äro icke förfrusna, cittrorna ha ännu några strängar kvar. Ännu engång få vi dansa Afrodites festdans...

CHRYSEIS.

Cittror? Ack, om dem jag drömt!
Flöjter — som i forna tider!
Kom! Hur långsamt kvällen skrider!
Skynda!...Gudar, nej...Jag glömt...
Dans? Då kan jag ej dig följa.
Hälsa Medon! Säg...Nej, hälsa...
hälsa Medon blott från mig!

ANEMOTIS.

Men besinna, Chryseis, det är sista gången du ser dina landsmän; sista, allrasista hälsningen till din far, dina vänner och ditt fäderneland...

CHRYSEIS

upprörd.

Gå; jag kan ej följa dig.

Skyndar ut.

Femte scenen.

ANEMOTIS ensam. Sedan MEDON.

ANEMOTIS.

Kan ej följa! Hon förtörnar
Lemminkäinen, sin herr man!
Alla nordens värsta björnar

bite dig, barbar, tyrann!
Kan ej följa! Hör man maken?
Hvad blir nu vår vackra plan?
Du cyclop! Du babian!...
Men jag vill betänka saken.
Kvinnolist, stå du mig bi!
Ja... Chryseis skall bli fri.
Medon!

MEDON
utanför balustraden.

Är Chryseis vår?

ANEMOTIS.

Nej, hon ej till dansen går.

MEDON.

Gudar! Då är allt förfeladt.

ANEMOTIS.

Ännu ej. *Jag* återstår.
Har du manskapet fördelat,
och är skeppet segelklart?

MEDON.

Allt är färdigt, för att snart
i den klara aftonglansen
smyga oss ombord från dansen.
Men förtörnad uppenbart
är Poseidon på vår lycka,
om vi ej Chryseis rycka
bort från denna öde hed.
Vid Herakles' klubba! Flicka,
jag Chrysandros svor en ed
att prinsessan återskicka. —
Hvad jag denna vinter led,
för att röfvarn öfverlista!

Gudars hjärta kunnat brista;
och nu skall min lön jag mista!
Tusen gånger hellre strid!
Nej, Chryseis jag ej lämnar,
blodigt jag vår nesa hämnar,
stormar gården nattetid...

ANEMOTIS.

Och direkt till Styx dig ämnar.
O I männer, utan oss
hvad förstån I mer än slåss!
För Chryseis skall jag sörja.
Om en stund låt dansen börja,
och låt sången ljuda klar.

MEDON.

Men...

ANEMOTIS.

Ej mer ett ord! Var snar!

MEDON.

Godt. Försök. Mitt svärd är kvar.

Går.

Sjette scenen.

ANEMOTIS. Sedan CHRYSEIS.

ANEMOTIS.

Sträng, som ej hör upp att klinga
uti hvarje mänskobröst,
dig skall jag i dallring bringa,
hon skall lyssna till din röst.
Barndomsminne! Fosterland!
Kom med aldrig slocknad brand,

Kom att hennes hjärta röra!
Ja, Chryseis skall mig höra...
Hon är där... Så ljud, du sköra
sträng! Chryseis skall bli vår!

Döljer sig bakom balustraden.

CHRYSEIS.

Arma, öfvergifna tår,
hvarför skall du smärtor spegla,
som dock ingen här förstår?

Vid balustraden.

Här kan jag se skeppet segla.
Här ser jag det toma hafvet,
där mitt hemland är begrafvet...

Paus. Man hör en cittra och därefter

ANEMOTIS,

som, i början bakom balustraden, närmar sig allt mera och inträder på scenen, under det hon sjunger följande

Romans.

O barn af Hellas, byt ej bort
din sköna fosterjord!
Barbarens bröd är hårdt och torrt,
och klanglöst är hans ord.
Hans sol är blek, hans himmel grå,
hans hjärta kan ej ditt förstå.
O barn af Hellas, byt ej bort
din sköna fosterjord!

CHRYSEIS.

Sjung ej mer! O, sjung ej mer!

ANEMOTIS.

Vill du följa mig dit ner?

CHRYSEIS.

Ack, jag kan ej...

ANEMOTIS
sjunger:

O Hellas' barn, ditt land är godt,
ditt land är stort och skönt.
Dess jord är grön, dess haf är blått,
dess strand af ära krönt.
Dess vind är varm, dess sol är klar,
dess himmel tusen stjärnor har...
O Hellas' barn, ditt land är godt,
ditt land är stort och skönt!

CHRYSEIS.

Ah... hör upp! Du dödar mig!

ANEMOTIS.

Följ mig!

CHRYSEIS.

O mitt hjärta, tig!

Vill skynda ut, men stannar oemotståndligt och lyssnar.

ANEMOTIS
sjunger:

Och därför, barn af Hellas, minns
ditt ädla fosterland!
Ej ro, ej lif, ej lycka finns
i fjärran från dess strand.
Hvarhelst din väg i världen går,
din rot är där din vagga står.
Och därför, barn af Hellas, minns
ditt ädla fosterland!

CHRYSEIS
utom sig.

Kom!... Jag följer!... Fort!... Dit ner!
blott ett afskedsord... ej mer!

Båda skynda ut. Scenen står ett ögonblick tom.

Sjunde scenen.

AINIKKI. Sedan LEMMINKÄINEN.

AINIKKI.

Det var Tuulikki, som sjöng
deras gamla hemlandsvisa.
Hvarför skall så högt hon prisa
deras underskōna land?
Sade hon ej själf ibland,
att de ha allsingen vinter,
ingen snö, där skidan slinter,
inga norrsken, ingen is,
inga ljusa sommarnätter!
Sådant uselt land! Och slätter
utan fura, utan ljung; . . .
nej, det kan då knappt beskrifvas.
O hvad världen där är tung!
Underligt, att mänskor trifvas.
Å, helt annat land ha vi!
Men . . . jag ser ej Kyllikki.

Tittar ut öfver balustraden.

Jo . . . där går hon med den andra,
och till byn de båda vandra.
Men . . . hur skall jag det förstå?
Har hon ren sitt löfte brutit,
att ej mer till dansen gå?

LEMMINKÄINEN

inträder vid dåligt lynne, mössan på sned, och kastar åt Ainikki skjutet villebråd.

Där är allt hvad jag har skjutit.

AINIKKI.

Har ej skogens fru i dag,
Mimerkki, till ditt behag
sina röda strumpor knutit?

LEMMINKÄINEN
upphänger sin båge.

Bryr jag mig om henne, jag?
När var väl en kvinna trogen?
Hon må småle, hon må bannas;
den fördömde Virokannas
har förhäxat hela skogen.

Tankspridd.

Hvar är Kyllikki?

AINIKKI.

Jag vet ej.

Åttonde scenen.

DE FÖRRA. TIERA inträder långsamt, trumpen och omornad.

LEMMINKÄINEN
till Tiera.

Nå, hvar kommer du ifrån?
Rakt från Pohja eller mån?

TIERA.

Bara ifrån bastulafven.

LEMMINKÄINEN.

Det var mycket det, min son.
Förr kan du fås upp ur grafven,
än halfsöfd från bastulafven.

TIERA.

Det var så, att lafven brann.

LEMMINKÄINEN.

Narr, du tände halmen an?

TIERA.

Nej, det gjorde Pohjafolket.

LEMMINKÄINEN.

Pohjafolket? På hvad sätt?

TIERA.

På hvad sätt? De brände gården.

LEMMINKÄINEN.

Gården?

TIERA.

När de brände byn.

LEMMINKÄINEN.

Brände byn, din oxe? Svara!

TIERA.

Sakta, låt mig nu förklara.
Folket slogs ihjäl, en skara,
byn blef tänd i fyra hörn.

LEMMINKÄINEN.

Du nedrökta bastubjörn!
Låter du oss trygge vara
utan aning om vår fara,
medan eld och krig är loss
fyra timmars väg från oss!

TIERA.

Alltid har du sådan brådska.

LEMMINKÄINEN.

Du mitt svärd! Min blixt! Min åska!
Ändtligen så få vi slåss.

Ändtligen ett krig!... Fördömdt!
Jag mitt löfte hade glömt.

AINIKKI.

Säg, är fienden helt nära?

LEMMINKÄINEN
för sig.

Hvarför skulle jag det svära?

Paus. Man hör på afstånd bakom scenen Afrodites festkör: "Nu dansa vi alla".

AINIKKI.

Låt oss fly!

TIERA.

Nej, låt oss äta.

LEMMINKÄINEN
som förut.

Kan min ära jag förgäta?

Lyssnar på kören. Högt.

Hvar är Kyllikki!

AINIKKI
för sig.

Jag bäfvar.

Högt.

Hon gick ut att bleka väfvar.

LEMMINKÄINEN
häftigt.

Hvart?

AINIKKI
för sig.

Det svindlar för min syn.

Högt.

Hon gick ut till skogens bryn.

TIERA
alltid lugnt.

Nej, hon gick till dans i byn.

LEMMINKÄINEN.

Kyllikki?

TIERA.

Du själf kan höra
speleverket lustigt pipa.
Är det värdt för kvinnor lipa?
Nej, jag står ej längre ut,
annat har jag här att göra,
äta först och sedan slipa
för all säkerhet mitt spjut.

Går.

Nionde scenen.

LEMMINKÄINEN. AINIKKI.

Paus. Musiken fortfar bakom scenen.

AINIKKI
för sig.

O den olycksfulla färden!
Hur skall detta taga slut?

LEMMINKÄINEN
dragande svärdet.

Krig! Krig! Krig med hela världen!
Hör du det, min brud af stål!
Ej förgäfves i förbidan
fällde du så bittra tårar,
fången i den mörka slidan.
Ej förgäfves har din klinga
Hiisi hvässt att dödar bringa.
Hand och fäste passa godt;
låt oss sammanvigas båda.
Du skall aldrig mig förråda;
Kyllikki har mig förrådt!

AINIKKI.

O, hon älskar dig! Af våda
har den arma felat blott.
Dansa är ju ej ett brott.
Vredgas ej, låt hennes ånger
dig försona! Tusen gånger
har du själf till dansen gått.

LEMMINKÄINEN
lyssnande på kören.

Hör du cittran? Dansen! Dansen!
Hiisi, när han, full af svek,
stal från människornas lek
troheten, förnuftet, sansen,
gaf han dem i stället dansen...

AINIKKI.

Låt dig blidka!

Musiken upphör.

Tionde scenen.

DE FÖRRA. HELKA.

LEMMINKÄINEN
går häftigt mot Helka.

Moder! Moder!
Doppa fort min pansarskjorta
i de svarta etterfloder!
Fyll min ränsel! Värm mitt bad!
Moder, nu vill jag åstad
till att spränga Pohjas portar.

HELKA.

O min son, drag ej i krig!
Tusen dödar vänta dig:

ormar, drakar, vilda vågor,
forsar fräsande af lågor,
onda troll och tappre hjältar,
fält af is, som aldrig smältar,
fjäll, ej nånsin öfverstiget.
O min son, drag ej till kriget!

LEMMINKÄINEN.

Nej, jag räds ej Pohjas mord.
Ofta förr man sökt mig trolla
och en skymflig död mig vålla,
men jag äger starka ord,
som allt ondt tillbaka hålla
och de ilskne trollmän sålla
bort som agnar . . .

HELKA.

O, var huld,
önskar du det röda guld,
vet, en skatt i går jag funnit . . .

LEMMINKÄINEN.

Bättre är ett rostigt järn,
som i ärlig strid jag vunnit.
Moder, jag går ut till värn
för vårt land, för dig, oss alla.
Pohjas folk oss öfverfalla.

HELKA.

Bida dock! För här ditt krig!

LEMMINKÄINEN.

Världen öppen står för mig,
hvarför skall jag den ej taga?
Jag eröfrar den åt dig.
Pohjas flickor mig behaga.

Jag vill se om där också
finns en fager mö, som trotsar
först och sen mig älska låtsar,
men förråder mig ändå.

HELKA.

Har din maka du förskjutit?

LEMMINKÄINEN.

Kyllikki sitt löfte brutit,
Kyllikki har mig förrådt,
Kyllikki till dansen gått.

Elfte scenen.

DE FÖRRA. TIERA.

TIERA.

Skeppet seglar.

AINIKKI
vid balustraden.

Medon far.

LEMMINKÄINEN.

Ahti må dem alla dränka.

TIERA.

Nå, det vill jag just ej tänka.
Tuulikki på skeppet var.

AINIKKI.

Tuulikki?

LEMMINKÄINEN.

Så? Lycklig resa!

TIERA.

Menar du? Se på din näsa.
Är den lika lång som min?

AINIKKI.

Hur kan det dig falla in?

TIERA.

Nå, så där jag tänkte bara.
Kyllikki lär också fara.

LEMMINKÄINEN.

Kyllikki?

AINIKKI.

Omöjligt!

HELKA.

Möjligt.

LEMMINKÄINEN.

Galenskap! Otroligt! Löjligt!

TIERA
vid balustraden.

Båda två ser jag helt tydligt.
Kyllikki, godnatt, godnatt!
Tuulikki, må väl, min skatt,
Slängande mössan till golfvet
fast du krånglade betydligt.

AINIKKI.

Se, hon vinkar...
Vinkar en hälsning.

LEMMINKÄINEN
vid balustraden.

Kyllikki!
Fort, en båt!... Ha... hon försvinner!
Skeppet bakom udden hinner...
Borta... flydd!... o raseri!

TIERA.

Den leksaken är förbi.

Tolfte scenen.

DE FÖRRA. SLAFVEN instörtar.

SLAFVEN.

Fort, herre, skynda! Byn är i uppror. Främlingarne smögo sig bort från dansen och ryckte Kyllikki med sig. Hon ropade ditt namn, herre, och värjde sig förtvifladt, men den djärfve höfdingen bar henne som en ekorre på sina axlar. Kvinnokonster, herre. List och förställning. Vid Sarakka! Jag såg henne kyssa Medon.

TIERA.

Såg du ej Tuulikki? Skrek hon inte mitt namn, den stackarn?

SLAFVEN.

I skogen! Hon var nöjd och glad som en skata i blåsväder. Jag hörde henne ropa: hälsa den åsnan, min för detta herr man! ... Ett obekant talesätt. Betyder kanske på grekiska: hälsa min hjälte!

LEMMINKÄINEN.

Två att värna ... Tre att hämna ...
Fiender, försåt och flykt!
Kyllikki man från mig ryckt,
och min mor kan jag ej lämna ...

HELKA.

Värna land, och skydda maka!
Räknad är din moders dag.
Ve den mor, som, alltför svag,
håller sonens svärd tillbaka,
när hans ära säger: drag!

AINIKKI.

Broder, slafven dig bedrar.
Kyllikki förblef dig trogen.

LEMMINKÄINEN.

Minns jag mer den snö som var
och den sparf som flög i skogen!
Moder, dig jag äger kvar.
Följa mig, det kan du icke;
hafvets böljor dig fördränka.

HELKA.

Samma våg skall då oss sänka,
samma salta död vi dricke.
Ensam, glömd, vid sexti år,
det är vinter utan blida;
men en vinter vid din sida
är din gamla moders vår.

LEMMINKÄINEN.

Utan minne ej jag går.
Tag den borste, som har jämnat
Lemminkäinens svarta hår;
göm den väl, när jag dig lämnat.
Blöder han ur okändt sår,
vet, att nödens dag mig når,
och mitt fall har ingen hämnat.

HELKA.

Sorgsna tröst! O bittra ord!

AINIKKI.

Moder, när han gått ombord,
jag dig vårdar som mitt öga.
Annan lycka vet jag föga.
Jag vill vakta gård och hjord,

jag vill stanna i vår höga,
gamla, frostigt sköna nord,
medan här på fädrens jord
ensamhetens vintrar snöga.

TIERA

för sig.

När vi komma hem tillbaka,
köper jag den där till maka
för tolfhundra utterskinn.

LEMMINKÄINEN.

Vapen! Nu är världen min!
Här, på spetsen af min klinga
alla lifvets fröjder springa.
Skatter, rykte, skönhet, alla
för min fot som blommor falla.
Nord och syd sin hyllning bringa,
konungar, som allt befalla,
skola mig sin herre kalla.
Vidt som hafvets böljor svalla,
skall jag jordens rund betvinga,
och min fosterbygd, den ringa,
skall till storhet jag bevinga,
när ur trötta seklers famn
Lemminkäinens stolta namn
skall i sångens ljud förklinga.

Störtar ut.

Ridån faller.

Fjärde akten.

En hafskust i Pohja, den yttersta norden. I fonden hafvet. På båda sidor höga, isbetäckta fjäll och till höger för åskådaren en framskjutande klippa. Solen glimmar på fjällens toppar.

Första scenen.

OCEANIDERNA, Vellamos döttrar, uppdyka ur vågorna.

Oceanidernas sång.

Vi storma fjärran, vi brusa vida,
på hafvets böljor vi lustigt rida,
och evigt friska och evigt unga
vi sorglöst hän öfver djupen gunga.
Som pärleglans,
som stjärneblinkar,
när kvällen vinkar
hvar våg till dans,
vi susa fria kring jordens lunder,
vi sjunga himlens och hafvets under,
och i oändliga silfverrunder
vi glittra bort på vår ljusa ban,
den blå, den stormande ocean.

Vi summo långt öfver tusen sjöar
från Greklands blommande gröna öar.
Där gräto rosor på Cyperns stränder,
ty vårens stjärna ej återvänder.
Hon sjönk i skyn,
som natten skuggar,
när molnet duggar
vid himlens bryn.
Men hafvets barn ingen sorg bedårar:
vi gråta inga försvunna vårar,
vi le odödligt åt mänskotårar
och fladdra bort på vår ljusa ban,
den blå, den stormande ocean.

Andra scenen.

OCEANIDERNA. CHRYSEIS inkommer flyende.

CHRYSEIS.

Zeus! Hvar är jag? Öde trakt,
där naturen, blek af fasa,
tornat högt sin jättevakt
emot stormarna, som rasa
öfver dess förgångna prakt!
Ökenfjäll i vinterskrud,
utan spår och utan ljud!
O, hvar skall en väg jag finna?
Hvar skall jag min make hinna?
Bor här icke ens en gud?

OCEANIDERNA.

Du Cyperns stjärna, du längst försvunna,
du högt begråtna, du aldrig funna,

hur steg du fjärran i sorgens timma
med bruten stråle ur hafvets dimma?

CHRYSEIS.

Barndomssystrar, väna vågor,
som mitt hemlands stränder sköljt!
En gudinna mig förföljt,
jag har trotsat hjärtats lågor,
och nu tärs jag af dess plågor.
Utan svar på längtans frågor,
söker jag den man jag valt
och som blef mitt hjärtas allt.

OCEANIDERNA.

O glans på sjö,
o aftonstrimma,
bestämd att glimma
en stund och dö!

CHRYSEIS.

Medons skepp, af stormen drifvet,
ankrat nära denna strand.
Hemligt har jag flytt till land,
att vid Lemminkäinens hand
söka sällheten och lifvet.

OCEANIDERNA.

Kom bort till hafvet, kom, blif vår syster,
och le, som vi, åt hvad hjärtat lyster!
Se, stjärnan slocknar och bubblan brister;
kom, gunga fri på vår ljusa ban,
den blå, den stormande ocean!

CHRYSEIS.

Gudar! Medon nalkas här...
Mina spår han snart skall röja...

EN OCEANID

räcker Chryseis en slöja.

Kom, tag denna hvita slöja,
väfd af skum vid öde skär.
Den som denna slöja bär
syns en annan än hon är
och kan utan fara dröja.

Oceaniderna dyka ned.

CHRYSEIS.

Vågor, jag ert skydd begär.

Höljer sig i slöjan och skymmes af klipporna.

Tredje scenen.

MEDON och ANEMOTIS inträda, följda af CYPRIERNE.

MEDON.

Vänner, skyndom hitemot!
Sanden hennes fotspår röjde.
Denna fot, som fordom böjde
knappt det lena gräsets rot,
ja, det är Chryseis' fot.
Hulda, fåfängt flyr du mig!
Dölj dig längst vid polens gärden,
bortom solen, bortom världen,
Medon skall dock finna dig.

ANEMOTIS.

Kypris' makter! Jag förgås.
Medon, håll! Jag mister anden.
Detta fotspår uti sanden
var helt visst en ejdergås.
Zeus! Jag dignar.

Sätter sig.

Hvilka branter!
Fjäll och is på alla kanter!
Hvarför spjärna mot giganter,
när bekvämare kan fås?
Världen ligger här i trasor,
Chaos' öknar brista loss,
gudar drifva gäck med oss.
Icke nog med vinterns fasor;
när den långa natt tog ände
och vi glade hemåt vände
med Chryseis, jo, hvad hände?
Oerhörda stormar ner
Eolus emot oss sände.
Så vi drefvos ständigt mer,
ständigt högre upp mot polen,
där för idel mygg man ser
hvarken månen eller solen.
Och till råga på vårt spratt
händer sig en vacker natt,
att Chryseis från oss rymmer.
Det är sant, hon kär mig var,
men hon gjort oss nog bekymmer.
Låt oss lämna henne kvar;
må hon fly till sin barbar.
Litet kostar det hans snille,
att på denna nätta plats
trolla fram ett nytt palats,
eller två, om han det ville.

MEDON.

Förr må denna arm förlamas,
förr må detta goda svärd
här af björnar sönderkramas

och de bistra fjällens härd
bli min sista hufvudgärd,
än Chryseis här jag sviker.
Följen mig i hennes spår!

Skyndar ut med Cyprierne.

ANEMOTIS.

Pan! De lämna mig!... Han går...
Månn det hjälper, om jag skriker?
Denna öken är förfärlig...
Kärlek, jag dig väl förstår,
när man andas in begärlig
doften af den gröna vår;
men bland is och fjäll och snår —
kärlek, hvad du är besvärlig!

Går suckande efter Medon.

Fjärde scenen.

CHRYSEIS. OCEANIDERNA. Sedan LEMMINKÄINEN.

CHRYSEIS.

Oceanider, tack! Jag osedd vågar flykta
till nya öden. Ack, när skall min vandring lykta?
Hvar skall jag finna hjärtats ro?
Skall Lemminkäinen än sin tro,
sin kärlek än åt mig bevara?
Du stumma haf! Du ensamhet,
som all min långa längtan vet,
säg, att han kan ej trolös vara!

OCEANIDERNA
på långt afstånd.

O glans på sjö,
o aftonstrimma,

bestämd att glimma
en stund och dö!

CHRYSEIS.

Hvem nalkas där?
Brist, himmel, öfver mig! Det Lemminkäinen är!
O kom, o flyg! Din maka väntar här! . . .
Nej . . . ångst mig fattar . . . för hans blick jag bäfvar.
Han är så hög, så ren, så stolt, så stor,
och jag — jag bröt den ed jag honom svor!
Emellan sol och natt mitt arma hjärta svăfvar.

Höljer sig i slöjan.

LEMMINKÄINEN
nedstigande från fjället.

Vackra slöja, hvem är du,
sänd af blida gudamakter
att förljufva dessa trakter,
som ej sett så skönt ännu?
Hulda, ja, du är den syn
Väinö såg vid himlens bryn,
när en flicka, skön som solen,
blixtrande med silfverspolen,
väfde guld i aftonskyn.
Fly ej bort! O, dröj en stund!
Himlens fägring mig förklara!
Om en gud förbjöd dig svara,
vill jag, att din möda spara,
kyssa svaret från din mund.

CHRYSEIS.

Än vet jag ej hvem jag är,
om en morgonstråle skär,
eller nattens släckta stjärna,
som en blink af sol begär.

Tvekande.

Kyllikki var förr dig kär . . .

LEMMINKÄINEN.

Skämta, du min vackra tärna!
Kyllikki har mig förrådt,
Kyllikki sitt löfte brutit,
Kyllikki har jag förskjutit,
Kyllikki till dansen gått...

CHRYSEIS.

Ve mig, tag ditt ord tillbaka!
Stöt ej bort din lifstids maka!
Trogen hon dig alltid var.
För ett bud till hem och far
har hon dig en gång bedröfvat,
och med våld man henne röfvat...
Dig, blott dig, hon älskat har.

LEMMINKÄINEN.

Å, det var i forna dar.
Tro mig, jag har glömt det redan;
det är länge, länge sedan.

CHRYSEIS.

O, förskjut ej henne! Vet,
uti nattens enslighet,
sorgsen, värnlös, öfvergifven
och till pris åt nöden gifven,
har från Medons skepp hon flytt,
för att söka dig på nytt.

LEMMINKÄINEN.

Ja, hvad vill du jag skall göra?
Alla kan jag ej bönhöra,
icke rår jag för, att alla
ständigt mig om halsen falla.

Du, du ensam, hatar mig,
det må jag rätt sällsamt kalla.
Säg, hur skall jag blidka dig?

CHRYSEIS.

O du själfviska, du lystna
man, hvars tro och heder tystna,
bäddar du din makas graf?
Äro dina minnen stumma?
Har du glömt hvad hon dig gaf?
Barndomsvänskap, ungdomsblomma,
fosterbygd och fadersfamn,
diadem och furstenamn!
Flydda, underskösna vårar
hon för dig har offrat gladt.
Och hvad vann hon? Sorgsna skatt!
Ödemark och vinternatt,
hjärtesorg och bittra tårar!

LEMMINKÄINEN.

Nog. Hvad hindrar, ljufva flicka,
att en yngre kärleks kyss
låter vårens rosor spricka
där det var en öken nyss?
Skalk, jag har dig genomskådat:
du är Pohjas mö. Det sista
hjälteprofvet du bebådat.
Nu kan jag ej mer dig mista.

CHRYSEIS.

Hören det, fjällar!
Förtäljen denna skymf i seklers vinterkvällar!
Hör det, o himmel! Hör, o haf!
Och Dike, du som väger falska orden!
Han brutit mot det heliga på jorden,

han svikit den, som allt för honom gaf.
Gå fräck den bana du dig föresatt,
och när dig Hades' järnhand griper fatt,
omfamna skuggorna med lystna armar,
och kyss demonerna i Orkus' natt!

Ilar bort.

LEMMINKÄINEN

tankfull.

Hvassa ord som furans barr,
och likväl så underbara!
Var ej detta Hongatar,
kan det blott *en* dödlig vara...
O min arma Kyllikki!

Paus. Därefter åter i sin förra ton.

»Den leksaken är förbi.»
Hvilket väsen för en liten
kärlek, som var ren försliten!

Går hvisslande åt samma håll som Chryseis.

Femte scenen.

Från motsatta sidan inträder SLAFVEN, ledande ULAPPALAS BLINDA HERDE.

SLAFVEN.

Är du vred på min herre för det han skonat ditt lif? Det kallar jag en besynnerlig vrede.

HERDEN.

Äldst är jag bland trollmän alla,
som naturens mör befalla.
Smädligt har oss Lemminkäinen
slagit, dödat, underkufvat;
men dock har det mest mig grufvat,
att han mig så usel aktat

och mitt lif ej eftertraktat.
Därför har på hämnd jag rufvat,
och hans spår jag länge spanat.
Men mitt ögas ljus är släckt;
visa mig den väg han banat,
att jag hör hans andedräkt.

SLAFVEN.

Och hvarmed vill du, blinde usling, få makt öfver en så stark och trollkunnig hjälte?

HERDEN.

Jordens haltia mig sagt:
emot allt har Lemminkäinen
ren med starka runors makt
noga tagit sig i akt.
Skogen har i bann han lagt;
Katajatar blott, den fula
enens barn med lockar gula,
som han älskat och förrådt,
har att binda han försmått.
Hårdt af vrede sprakar enen,
och min pil är gjord af grenen.

SLAFVEN.

Det blir din sak. Men hvad blir min lön?

HERDEN.

Hälften af min gömda skatt.

SLAFVEN.

Hälften, din usling? Hvem tar du mig för? Tror du mig vara nog äreförgäten att förråda min herre för en spottpenning?

HERDEN.

Tag den andra hälften med.

SLAFVEN.

Det låter höra sig. Oskyldig är jag; min hand kommer icke vid den väldiges lif. Där ser jag honom återvända från fjället. Ställ dig här bakom klippan, och gif akt på hans röst. När jag säger: *herre, måtte du länge lefva* — då står han uti den rätta ställningen.

HERDEN.

Det är godt. Jag väntar här.

Döljer sig vid klippan.

Sjette scenen.

DE FÖRRE. LEMMINKÄINEN.

LEMMINKÄINEN
tankfull.

Kyllikki det måste vara,
fast jag ej kan det förklara;
utan spår hon ju försvann.
Arma, hårdt hon mig anklagar . . .
Det var likväl sälla dagar,
när jag hennes kärlek vann . . .

SLAFVEN.

Herre, hvi är du så sorgsen till mods? Glöm det som var, och tänk på ditt hjälterykte. Har du icke ödt och skingrat all Pohjas makt? Deras krigare drap du; deras trollmän sjöng du till medjan i kärret. Vid Maderakka! Du skalade dem som rofstjälkar, du ödde ut dem som nässlor. Endast Ulappalas blinde herde undgick ditt svärd.

LEMMINKÄINEN
som förut.

Nej . . . det var ej Kyllikki.
Någon gud har mig förvånat,

och en haltia mig hånat...
Det betyder ofärd...

SLAFVEN.

När du besegrat männen, kom turen till kvinnorna. Du for att välja en bättre maka bland Pohjas döttrar och lyckades finna den allra skönaste. Hennes moder förelade dig svåra prof, men du utförde dem alla. Nu återstår endast att skjuta Tuonis hvita svan, och här bland dessa fjäll söker du mynningen utaf dödens flod. Vid Inaras sejder, herre; du skall finna den redan i dag.

LEMMINKÄINEN.

Slaf — hvad är kärlek?

SLAFVEN.

Det skall jag säga dig. Man har tre slags kärlek: en från i går, en för i dag och en för i morgon. Kärleken från i går är en afskjuten pil; kärleken för i dag är en pannkaka, och kärleken för i morgon är ett oplockadt äpple. Den första duger platt intet.

LEMMINKÄINEN.

Red af mosse där en bädd
vid det branta fjällets brädd.
Lifvet är en trasa...

SLAFVEN.

Jag har förekommit din önskan; också en gud behöfver hvila på sina segrar. Här på denna klippa finner du bädden färdig. Världen är din säng och fjället ditt örngått. Måtte din hvila bli ganska lång.

LEMMINKÄINEN
på klippan.

Jag andas åter! Dimmorna försvinna,
det mörka molnet viker från min syn.

Lif, kraft och ungdom högt i flammor brinna;
jag trotsar ödet, och jag stormar skyn.
Vid som en värld för mina fötter ligger
den öde nordens hafomsköljda strand
och af min stolta herskarhand
i ödmjukt raseri sin skärf af lycka tigger.
De bistra fjällen skälfva för mitt namn,
och oceanen ryter mina segrar.
Med outsäglig glöd, som ingen fordran vägrar,
utbreder kärleken sin famn,
och segerns solbelysta hamn
lycksaligt leende i tärnans armar hägrar...

SLAFVEN
nedanför.

Herre, måtte du länge lefva!

Herden afskjuter sin pil.

LEMMINKÄINEN
fallande.

Min moder! Min moder!

Nedstörtar bakom klippan, af hvilken han skymmes.

HERDEN
famlande uppför klippan.

Ropa du din moder nu!
Trotsa gudar och förakta
mänskor, som du ej vill slakta!
Jag är starkare än du.

SLAFVEN
klättrande på samma klippa.

Hvad, du blinda bröms, har du stungit min herre midtför hans trogne tjenares ögon? O min älskade herre, du skönaste hjälte som någonsin rört en tärnas hjärta! Alla bergens haltior skola slita sitt långa hår; alla världens flickor skola gråta sina ögon röda öfver ditt fall.

Och honom har du dödat, du ömklige mask! Far till Hiisi, din bof! Jag skall lära dig dräpa hjältar.

Störtar herden i hafvet.

HERDEN

fallande.

Ve, Mana! Ve, Mana! Tag honom efter mig!

Försvinner i djupet.

SLAFVEN

nedstigande från klippan.

Väl beställdt. Jag har icke lust att flacka kring världen med narrar och trollkarlar. Jag vill uppsöka skatten, bygga mig en badstuga och sofva på lafven dag och natt. Sofver jag, så sofver jag. Vaknar jag, så blir det för att öppna min mun och låta räcka mig fläsk, stekt i smör. Det har sina mödor, men något besvär måste man ha här i världen.

Sjunde scenen.

SLAFVEN. TIERA.

TIERA.

Stanna! Hvar är din herre?

SLAFVEN.

Är jag skyldig att taga vara på min herre? Skall han vallas som får?

Vill gå.

TIERA

motande honom.

Hvar är Lemminkäinen? Du undkommer mig icke. Nyss har jag ledsagat hans moder Helka hit genom ödemarkerna, och när vi kommo till detta fjäll, begynte borsten att blöda.

SLAFVEN.

Lingonsaft. Jag svär, det var lingonsaft. Min herre har gått att skjuta svanor vid hafsstranden.

Vill smyga sig bort.

TIERA

hotande med spjutet.

Svara mig! Vill du att jag skall spika dig fast vid foten af fjället?

SLAFVEN.

Hvad? Jag tror du blir grof! (Flyr undan) Må Lempo klistra ditt skägg till mossa på bergen.

TIERA.

Jag skall klistra din vinge, du svarta korp!

Slungar spjutet efter honom.

SLAFVEN

i kulissen.

Maderakka! Jag dör!

TIERA.

Det tog för hårdt; han gläfsar icke ett ord mera. Alltid är jag så het och skyndsam. Hvem skall nu säga mig Lemminkäinens öde?

Åttonde scenen.

TIERA. CHRYSEIS, kall och blek, i furstlig krona, närmar sig, ledsagad af MEDON, ANEMOTIS och CYPRIERNE. OCEANIDERNA uppdyka ur hafvet.

Cypriernes kör.

Låt cittrorna klinga!
Låt flöjterna susa!
Låt glädjen oss vinga!
Låt sången oss tjusa!

Chryseis är funnen. Vår sol har gått opp.
Vi hälsa dig åter, du strålande hopp!

MEDON
till Tiera.

Gå, förkunna Lemminkäinen,
att Chryseis trogen var
mer än han förtjenat har.
Men, förvissad om hans svek,
nu hon självmant återvänder,
att i lyckligare länder
glömma ödets grymma lek.
Säg, att här med svärd och spjut
Medon vill hans möte bida
och för sista gången strida
våra långa fejder slut.

ANEMOTIS.

Vänta! Hälsningen är tvennes.
Möter du på moarna
någon raggig björn, som kännes
vid det namnet Tiera;
säg, att ett så lurfvigt hjon
ej må understå sig mera
att bekantskap proponera
med en finare person.
Säg, att han har haft den äran
mot min vilja och begäran.
Säg, att jag med största lust
lämnar denna usla kust,
där naturen går i päls
och där mänskan äter mossa,
ja, där Febus själf har frossa,
där hvar gratie flyr till fjälls,

och där det behagat dumma
troll för oss om kärlek brumma...

TIERA.

Skam åt dig, min förra gumma!

CHRYSEIS
med höghet.

Anemotis — nordens öde,
arma, sköna Saimaland,
detta land vid Auras strand
och vid Vandas framtidsflöde,
skall dock fostra frie män
ännu länge sedan slafvar
trampat Hellas' hjältegrafvar.

TIERA
till Medon.

Godt och väl. Men hälsningen
är en smula kvistig, den.
Lemminkäinen torde töfva,
innan han ditt svärd kan pröfva.

MEDON.

Nyss i denna trakt var han.

TIERA.

Riktigt, ja. Men han försvann,
och hans borste blöder illa.

ANEMOTIS.

Hvarföre vår tid förspilla?
Sök på fjällen eller fälten;
kanske något torp du minns,
där en vacker tärna finns.
Ingen nöd; där ha vi hjälten.

MEDON
till Tiera.

Lugna dig. När hem vi vända,
bud vi till oraklet sända...

TIERA
eftersinnande.

Öfverflödigt tycks det vara,
att af så långväga troll
fråga Lemminkäinens fara.
Det kan ske på nära håll.

ANEMOTIS.

På hvad sätt då?

TIERA.

På hvad sätt?
Nå, det är nu ganska lätt,
det kan ju hvart barn i norden.
Minns jag endast rätta orden,
som beherska vattnet, jorden,
luften, elden, kan jag alla
deras andar hit befalla.

ANEMOTIS.

Ypperligt, hyperboré!
Nå, det har jag lust att se.
Medon, tillåt att han tager
äran af Egyptens mager!

TIERA.

Akta du, att andarna
icke plocka dig på färden.

Anemotis drager sig skrämd åt sidan.

MEDON.

Plats för elementerna!
Plats för Styx och undervärlden!

Alla bilda en haj, och Tiera ritar med sitt spjut en cirkel i luften.

Nionde scenen.

Besvärjelsen. Melodram.

TIERA.

Upp, naturens vida rike!
Dina kopparportar vike.
Till ditt hjärta vill jag tränga,
dina bommar vill jag spränga,
och med ordets gudastyrka
vill jag dina reglar dyrka.
Dina stormar, dina vågor,
dina grafvar, dina lågor
låte upp sin mun att tala,
för att mänskosorg hugsvala.

Jag besvärjer dig, du ljusa
luft, att för min vilja susa.
Luonnotars barn, som blida,
uti solskensböljor vida
öfver fjällens toppar simma,
dugga, ånga! Tätna, dimma!
Tag gestalt, du underbara!
Ilmatar, stå upp!

Luftens ande, Ilmatar, sväfvar fram uti molnet.

Mig svara!
Säg: bland lefvande, bland döde,
hvad blef Lemminkäinens öde?

LUFTENS ANDE.

Stormen har fört
på örnavingar
Kaukos hjälte

till nordanfjäll.
Mer vet jag ej.
Fråga elden!
Nu jag fläktar i solsken bort.

Försvinner.

TIERA.

Jag besvärjer dig, du röda
eld, att för min vilja glöda.
Solens barn, som lifvet föder,
lyser, värmer och föröder,
tag gestalt! Du aska, falna!
Låge, stelna! Flamma, svalna!

Eldens ande, Panu, uppstår i en låge ur fjällväggen.

Säg: bland lefvande, bland döde,
hvad blef Lemminkäinens öde?

ELDENS ANDE.

Solen svedde
hans svarta lockar.
Blinkat har han
för trollmäns pil.
Mer vet jag ej.
Fråga vattnet!
Nu jag fladdrar i flammor bort.

Försvinner.

TIERA.

Jag besvärjer dig, du klara
vatten! På min fråga svara!
Du naturens silfvervagga,
som i oceanens fragga
mäktig går att jorden skölja,
tag gestalt! Upphäf dig, bölja!
Aallotar, ditt svar må följa!

Vattnets ande, Aallotar, uppstår i en kaskad vid foten af fjället.

Säg: bland lefvande, bland döde,
hvad blef Lemminkäinens öde?

VATTNETS ANDE.

Dykat har han
i dunkla vågor.
Vellamo kysser
hans bleka kind.
Mer vet jag ej.
Fråga jorden!
Nu jag dunstar i dimmor bort.

Försvinner.

TIERA.

Jag besvärjer dig, du gamla
jord, att här ditt väsen samla!
Tuoni, du underjordens
bleke konung, lyss till ordens
makter, som din storhet kufva!
Berg, upplåt dig! Res dig, tufva!
Uppstå, jätte, ur din grufva!

Tuoni, askgrå, jättehög och med långt, snöhvitt skägg, uppstår ur jorden.

Säg: bland lefvande, bland döde,
hvad blef Lemminkäinens öde?

TUONI.

Sorgsen sofver
fjärran längtande
Lemminkäinen,
fången i kedjor
vid dödens flod.
Räddas kan han
blott af den trognaste
kärlek, som aldrig
i lifvet svek.

Sjunker i jorden.

CHRYSEIS
melankoliskt upprepande.

Räddas kan han
blott af den trognaste
kärlek, som aldrig
i lifvet svek.

MEDON.

Till underjorden steg Herakles förr;
Orfeus öppnat Hades' dunkla dörr.
Hvem äger mod att följa dem i spåren
att kämpa där med natten om dess rof
och återskänka hvad dess svalg begrof
åt solen, lifvet, kärleken och våren?

Paus. Scenen mörknar.

Hvar finns den trohet, som besegrar döden?

CHRYSEIS.

O Afrodite, du som tänder glöden,
den glöd, som värmer och som oss förtär,
säg oss den kärlek, som i jordens öden
den trognaste, den högsta kärlek är!
Säg oss en makt, långt ädlare än din!
Hvar finns en dödlig, som ej löften brutit,
som allt förlåtit, ingenting förskjutit?
Hvar finns en kärlek, starkare än min?

Tionde scenen.

Tablå och pantomim.

En del af fjällväggen sjunker, och fonden uppgår. Man ser undervärlden, Tuonela, omgifven af höga svarta klippor och genomfluten af en dunkelt glimmande, sakta flytande flod. Vid

klipporna vakta Tuoni och hans folk med järnhandskar och långa spjut. Till vänster vid flodstranden sitter LEMMINKÄINEN sofvande och fastkedjad vid klippan. Scenen är mörk och tablån i början så svagt belyst, att föremålen blott dunkelt urskiljas. Under följande sång nedstiger HELKA från klipporna till höger för åskådaren, skyggar för floden och anropar himlen om bistånd.

Bön till solen.

O himmelens barn, du strålande sol,
som skiner så högt på din konungastol,
sänd älskligt och gladt
din gyllene skatt!
Låt lysa ditt ljus i den eviga natt!
Se Manalas furste med fingrar af järn
han vaktar de nattliga klippornas värn.
Låt en stråle från det höga
sakta flämta,
ljufligt skämta
för hans öga!
Låt, förblindad af ditt sken,
nattens furste sorglöst somna,
dödens starka armar domna
och lösa det rof de fångat ren!

En solstråle nedfaller på Helkas hufvud, följer henne hvart hon går och kastar ett flämtande sken på Lemminkäinen och den somnande Tuonis stela, askgrå drag.

Kör.

Dödens flod för vårt öga hägrar.
Längtan suckar, och grafven vägrar.

Helka nedstiger i floden.

Kärlek, kärlek, som allt besegrar,
Vandra trygg på din dunkla stig!

Helka vadar öfver floden och är nära att sjunka.

Lyss till klappande bröst, som bedja!
O, bryt sönder fördärfvets kedja!

Helka kommer öfver, anropar ånyo himlen och löser Lemminkäinens kedja.

Kom att trösta, och kom att glädja!

Helka leder Lemminkäinen tillbaka öfver floden och tackar gudarna.

Grafvens fängsel, det brast för dig!

Tablån försvinner. Scenen ljusnar. Allt som förut.

Elfte scenen.

DE FÖRRA. HELKA och LEMMINKÄINEN stumma.

CHRYSEIS.

Det var en moder. Himmelska gudinna,
du gaf oss tecknet. Jag din vink förstår.
Långt mer än maka, syster, älskarinna,
en moders kärlek utan svek består.
O Afrodite, herska öfver hjärtan,
när glädjen tjusar, när behaget rör;
men uti nöden, pröfningarna, smärtan
din krona moderskärleken tillhör.

Under sången inträder Helka, ledande Lemminkäinen, som vacklande och vanmäktig nedsjunker vid klippan. Vid sista orden aftager Chryseis sin furstekrona och lägger henne på Helkas hufvud. Grupp.

Kör.

Pris ära och glans
för kärlekens krans!
Se, kronan är vunnen,
den skönaste som fanns!
Den blommande vår,
han flyr och förgår,
och rosorna vissna, men trohet består.
O, mer ej fråga
om hjärtats låga!
Att älska våga, är allt förmå.
Låt hoppet glöda,
låt längtan blöda,

låt oförgängligt ditt hjärta slå
för vår och kärlek och sol ändå!

MEDON
till Chryseis.

Hvi skänker du din krona bort, furstinna?
Ej mer en värnlös flykting är du här,
ej mer en skymfad, arm, förskjuten kvinna,
som trolös kärleks bittra gunst begär.
Nej, rik, beundrad, liksom förr, du är,
och Medon är din slaf, o Cyperns herskarinna!

ANEMOTIS.

Och nu till söderns sol vi återvända,
till Cyperns oförvissneliga vår,
till den begråtna, sköna strand, den kända,
där fikonträdet ljuft i blomma står,
där drufvan mognar, näktergalen slår
och barndomsvännerna sin hälsning sända.

CHRYSEIS
på klippan.

Är det en dröm? Min far... räck mig din hand!
Jag har er åter, vänner, fosterland!
Bakom mig ligga oceanens töcken
och nordens vinternatt och fjällens öken
och norrskensflammorna i dyster brand.
Men här är sol! — Hvad här är ljuft att andas!
Hvad grönskan här är mild! Hvad sjön är klar!
Hur himlen strålar här så underbar!
Och hur med tusen dofter vinden blandas!
Min far — här vill jag bo!...

Nedsjunker på klippan.

ANEMOTIS
pekande mot stranden.

Kom, Medon! Moln öfver solen tjocknar.

MEDON
stödande Chryseis.

O Anemotis, vår stjärna slocknar!

OCEANIDERNA.

Du Cyperns stjärna, du längst försvunna,
du högt begråtna, du aldrig funna,
hur steg du fjärran i sorgens timma
med bruten stråle ur hafvets dimma!
O glans på sjö,
o aftonstrimma,
bestämd att glimma
en stund och dö!

KÖREN.

Pris, ära och glans
för kärlekens krans!
Se, kronan är vunnen,
den skönaste som fanns!
Den blommande vår,
han flyr och förgår,
och rosorna vissna, men trohet består.
O, mer ej fråga
om hjärtats låga!
Att älska våga, är allt förmå.
Låt hoppet glöda,
låt längtan blöda,
låt oförgängligt ditt hjärta slå
för vår och kärlek och sol ändå!

Ridån faller.

Innehåll:

299627, 5.delen

894.33 Topelius, Z.
T671 Samlade skrifter.

NAME	DATE	NAME	DATE